

Tartu Ülikool
Filosoofiateaduskond
Eesti keele õppetool

Varajase muusika terminoloogia

Magistritöö

Helena Uleksin
Juhendaja prof Mati Erelt

Tartu 2006

Sisukord

Sissejuhatus	4
1. Mõiste ja termin	6
1.1. Mõiste.....	7
1.2. Termini ja mõiste suhted.....	11
2. Terminoloogiatöö ja oskussõnastike koostamine.....	15
2.1. Terminoloogiatöö liigid: süstemaatiline ja ad hoc terminoloogiatöö	16
2.2. Sõnastike koostamine: lähtumine mõistest või sõnast	17
2.3. Süstemaatilise terminoloogiatöö põhimõtted.....	18
2.4. Oskussõnastike liigid ja funktsioonid	20
3. Varajase muusika terminoloogia.....	22
3.1. Varajase muusika mõiste.....	22
3.2. Varajase muusika ajajaotus	22
3.3. Ajalooline esituspraktika.....	26
3.4. Varajase muusika mõistesüsteem.....	28
3.5. Varajane muusika Eestis	32
3.6. Eestikeelse muusikaterminoloogia kujunemine.....	35
4. Varajase muusika terminite sõnastik.....	37
4.1. Sõnastiku ülesehitus ja lühendid	37
4.2. Varajase muusika terminite sõnastik.....	42
5. Varajase muusika terminoloogia kasutatud eestikeelsetes allikates	113
5.1. Eduard Visnapuu „Muusika leksikon I. Terminoloogia“.....	113
5.2. Jerzy Habela “Muusika sõnastik”	120
5.3. Peeter Perens “Võõrkeelsete muusikaterminite sõnastik”	121
5.4. Ela Eelhein-Issakainen “Muusikaleksikon”	124
5.5. Toomas Siitan „Õhtumaade muusikalugu I“ ja „Keskaja muusika aastani 1300“	126

5.6.	Eckhardt van den Hoogen „Klassikalise muusika ABC“	133
5.7.	Kadri Leppoja „Muusikaõpetuse mõisted 7.–9. klassile: eesti–vene–eesti sõnastik”	136
6.	Piirkonnaspetsiifika.....	139
6.1.	Piirkonnaspetsiifika mõiste	139
6.2.	Piirkonnaspetsiifika põhjused	140
6.3.	Piirkonnaspetsiifika avaldumisvormid terminoloogias.....	141
6.4.	Piirkonnaspetsiifilised terminid piirkonniti ajastute kaupa.....	143
6.5.	Piirkonnaspetsiifika mallid	151
7.	Ajastuspetsiifika.....	161
7.1.	Ajastuspetsiifika mõiste	161
7.2.	Ajastuspetsiifika põhjused	161
7.3.	Ajastuspetsiifika mallid.....	162
7.4.	Mitmetähenduslikud terminid, mis ei ole seotud piirkonna- ja ajastuspetsiifikaga	168
	Kokkuvõte	170
	Materjali allikad ja lühendid	173
	Estonian Early Music Terminology: Summary of MA Thesis	180
	Lisa 1. Inglise – eesti sõnastik	184
	Lisa 2. Saksa – eesti sõnastik	206
	Lisa 3. Inglise – saksa sõnastik	229
	Lisa 4. Saksa – inglise sõnastik.....	249

Sissejuhatus

Varajane muusika viib sellega tegelejad sadade aastate tagusesse ajajärku. Euroopa muusikas mõistetakse varajase muusika all keskaja muusikat, renessanss- ja barokkmuusikat ehk siis ajajärku, mida võiks umbkaudu määrata aastatega 400–1650. Selle perioodi muusikat on suuremal hulgal hakatud taas mängima alles 20. sajandil. Püüd varajase muusika ajaloolise interpretatsiooni poole levis laiemalt 20. sajandi keskel. Eestis tekkisid esimesed teadaolevad vanamuusikaansamblid 1960. aastatel, kõrgkoolide õppekavadesse jõudsid varajase muusika kursused peale Eesti taasiseseisvumist. Nii on varajast muusikat puudutav terminoloogia küllaltki uus eriharu, mis vajab korrastamist ja süstematiseerimist. See magistritöö püüab selleks kaasa aidata. Töö eesmärk on anda ülevaade eestikeelsest varajase muusika terminoloogiast: koostada kasutatav varajase muusika terminite sõnastik, analüüsida varajase muusika terminoloogiat seni ilmunud eestikeelsetes muusikasõnastikes ja mahukamates varajase muusika alastes teostes ning kirjeldada varajase muusika terminoloogia peamisi erijooni.

Magistritöö jaotub sisuliselt kolme ossa. Esimene osa (peatükid 1–3) püüab anda teoreetilise ja kultuuriloolise tausta varajase muusika terminoloogia uurimiseks. Keeleteadusliku poole pealt kirjeldatakse termini ja mõiste suhteid, terminoloogiatöö liike ning oskussõnastikke ja nende koostamise meetodikat. Varajast muusikat käsitlevas osas antakse ülevaade varajase muusika periodiseeringust, ajaloolise interpretatsiooni mõistest ja ajaloost, varajase muusika interpretatsioonist ja sellega seotud institutsioonidest Eestis ning eestikeelse muusikaterminoloogia arengust. Lisaks püütakse esitada varajase muusika mõistesüsteem, mille valguses on võimalik paremini orienteeruda selle töö varajase muusika terminite sõnastikus.

Magistritöö teine osa (peatükk 4) on mõistepõhiselt koostatud varajase muusika terminite sõnastik. Sõnastikku on koondatud varajase muusika terminoloogia järgmistest mõisterühmadest: vorm, esituslaad, muusikateooria, koolkond/stiil, noodikiri. Terminid ja mõisted on sõnastikku kogutud T. Siitani raamatutest “Õhtumaade muusikalugu I” (1998)

ja „Keskaja muusika aastani 1300“ (1989). Nendest teostest leitud terminitele lisaks sisaldab sõnastik ka võimalikult palju varajase muusika termineid eestikeelsetest muusikasõnastikest: peamiselt E. Visnapuu „Muusika leksikon I. Terminoloogia“ (1923), J. Habela „Muusika sõnastik“ (1972), P. Perens „Võõrkeelsete muusikaterminite sõnastik“ (1994) ja E. Eelhein-Issakainen „Muusikaleksikon“ (1996).

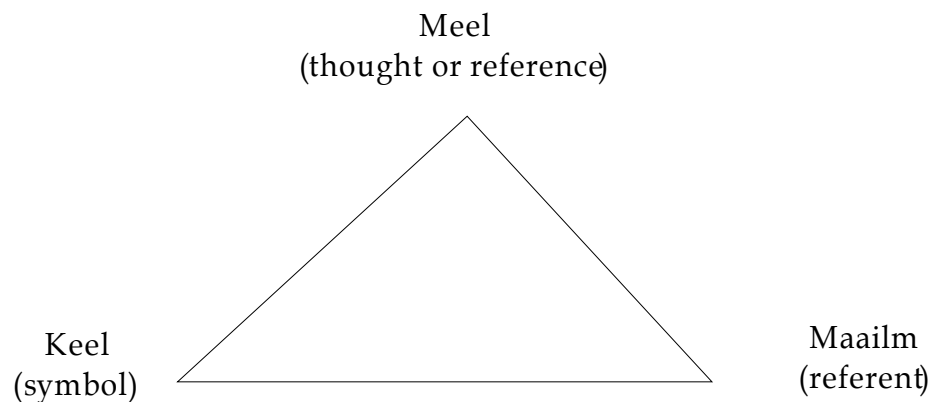
Töö kolmas osa (peatükid 5–7) sisaldab sõnastiku koostamisel kasutatud allikate analüüsi, pöörates erilist tähelepanu varajase muusika terminitele nendes allikates. Lisaks sellele on käsitletud varajase muusika terminoloogiale eriomaseid nähtusi piirkonna- ja ajastuspetsiifikat.

Varajase muusika periood sisaldab väga suurel hulgal kaunist muusikat, aga peale selle ka veel Euroopa hilisema muusika juuri. Magistritöö püüab kaasa aidata, et korrastatud terminoloogia näol oleks paremad võimalused selle muusika kirjeldamiseks ja tundmaõppimiseks.

Magistritöö autor tänab südamest töö ülevaatamisel abiks olnud spetsialiste: Tiiu Ereltit, kes andis juhtnööre terminoloogia alalt; prof Toomas Siitanit, kes andis nõu varajase muusika mõistesüsteemi puudutavates küsimustes, ja Raho Langseppa, kes aitas eristada tähenduselt lähedasi varajase muusika mõisteid ja meenutada fakte varajase muusikaga tegelemise ajaloost Eestis.

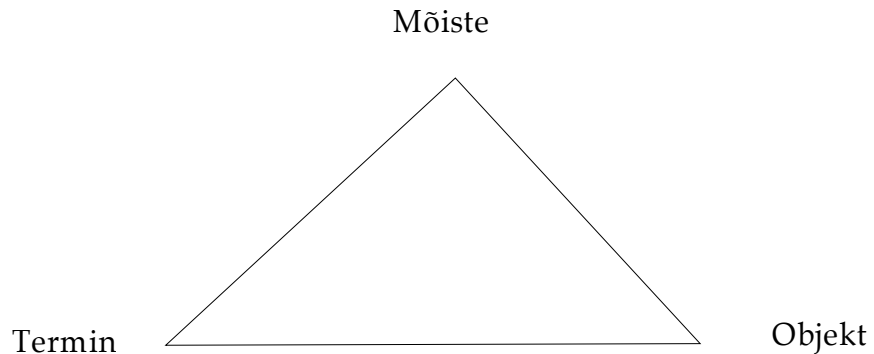
I. Mõiste ja termin

Esimene asi, millega inimesed kokku puutuvad, kui nad hakkavad tegelema terminoloogiaga, on oskussõnad, mida nad otseselt kasutavad nii kirjalikus kui ka suulises erialases suhtluses. Ei lähe palju aega, et jõuda üksikute sõnade juurest edasi nende sõnade taga olevate tähenduste ja ka laiemalt tähendussüsteemide juurde. Tähendustega tegeleb keeleteaduses tähendusõpetus ehk semantika, mis uurib keeleüksuste tähendusi, nende muutumist, keele ja reaalsete objektide ning keele ja mõtlemise suhteid. (EKK 1997: 537) Tänapäeva sõnasemantika toetub peamiselt semantilisele kolmnurgale, mille 1923. aastal esitasid C. K. Ogden ja I. A. Richards oma teoses „The Meaning of Meaning“ (joonis 1). (Karlsson 2002: 235)

Joonis 1. **Ogdeni & Richardsi kolmnurk**

Terminoloogiasse ülekantuna võiks see kolmnurk olla selline (joonis 2):

Joonis 2. **Ogdeni & Richardsi kolmnurk terminoloogias**

Terminoloogias kasutusel olevad oskussõnad tähenduse ja selle keelelise kuju eristamiseks erinevad pisut tavakasutuses olevatest sõnadest nende kohta. Tavakeeles kasutatakse oskussõna keelelise kuju tähistamiseks sõnu *termin*, *oskussõna*, aga tihti ka *mõiste*. (Tavast 2004c: 7) Oskuskeeleeõpetuses kasutatakse terminit *mõiste* aga siiski ainult tähistamiseks reaalsuse abstraherumisel tekkinud teadmusüksust, mille olemasolu ja sisu ei sõltu keelest, vaid üksnes kultuuriruumist. (Tavast 2004a; Tavast 2001: 402) Sõnavaraüksus, mis annab mõistele otsese keelelise väljundi ühe sõna või sõnaühendi näol, on *termin*. Peale selle saab mõistet keeles väljendada veel määratluse, kommentaaride ja näidete abil. (Tavast 2004a)

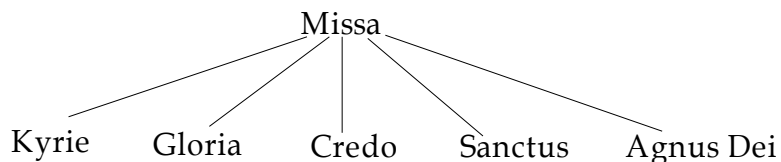
I.I. Mõiste

Mõiste oskuskeeleeõpetuse keskse elemendina on keelest sõltumatu kognitiivne teadmusüksus. Seega on see n-ö ettekujutus asjast, enne kui sellest asjast rääkima või seda nimetama hakatakse. Kui seda asja seletama hakatakse, siis on tegemist tähenduse e mõiste määratluse e definitsiooniga, ja kui seda ühe sõnavaraüksusega nimetatakse, siis on see sõna oskussõna või termin. (Stolze 1999: 30)

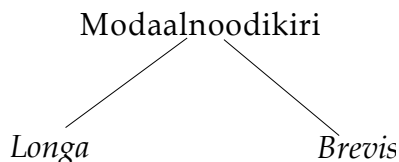
I.I.I. Mõistetevahelised suhted

Mõiste ei ole kunagi eraldiseisev element, vaid on alati süstemaatiliselt seotud teiste mõistetega ühiste tunnuste alusel ning kuulub selliselt vastava eriala ühtsesse mõistetestruktuuri. Mõistetestruktuur on süsteem, kus mõisted on omavahel hierarhiliselt seotud ja on üksteise suhtes ülem- ja alammõisted. **Alammõiste** tähendussisu on alati kitsam ja spetsiifilisem kui ülemmõistel. **Ülemmõiste** sisaldab vähem spetsiifilist, diferentseeritud, kuid rohkem üldist tähendust. (Stolze 1999: 34) Mõistesüsteemi on võimalik joonistada hierarhilise skeemina, mis väljendab mõisteseoseid graafiliselt. Mõisteseos seostab mõisteid alati kindla(te) tunnus(t)e põhjal. Nii on olemas mitut liiki mõisteseoseid, näiteks soomõiste – liigimõiste, osa – tervik, põhjus – tagajärg, tegija – tegevus, vahend – tegevus, objekt – tegevus, klass – eksemplar, tootja – toode, objekt – omadus, objekt – seisund, objekt – asukoht, dimensioon – mõõtühik, eesmärk – vahend jne. (Tavast 2004b) Varajase muusika terminoloogiast võib leida näiteks järgmiseid mõisteseoste liike:

- Tervik – osa (joonis 3, joonis 4)

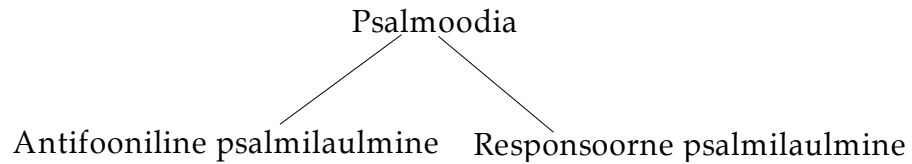

Joonis 3. **Muusikažanr – muusikažanri osa**

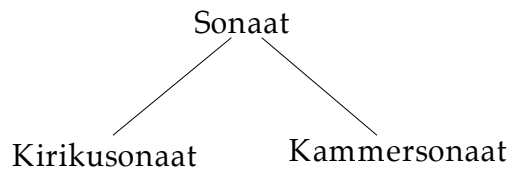
Joonis 4. **Noodikiri – selles noodikirjas kasutatavad elemendid**

- Vorm – stiil (joonis 5)

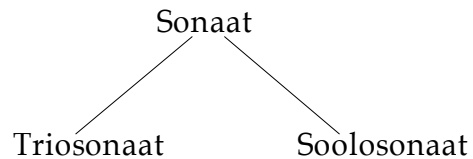
Joonis 5. **Psalmoodia – psalmoodia stiil**

- Vorm – vormi liik ülesehituse järgi (joonis 6)

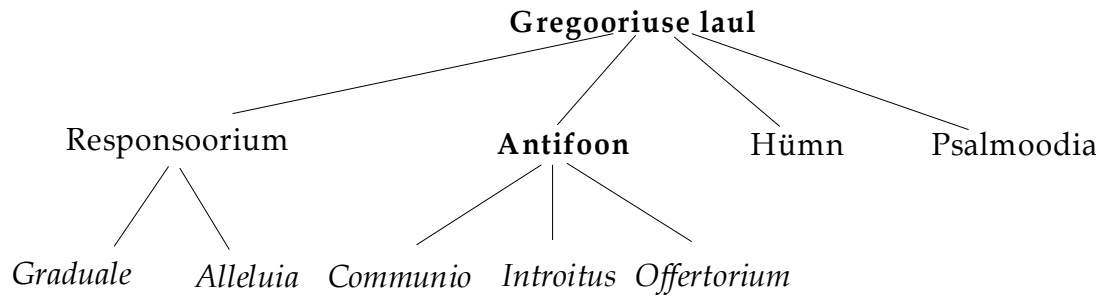
Joonis 6. **Sonaat – sonaadi liik**

- Vorm – vormi liik koosseisu järgi (joonis 7)

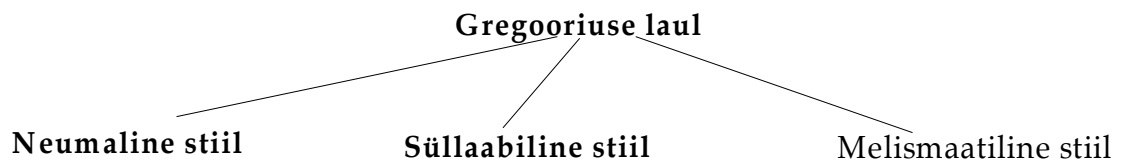

Joonis 7. **Sonaat – sonaadi liik**

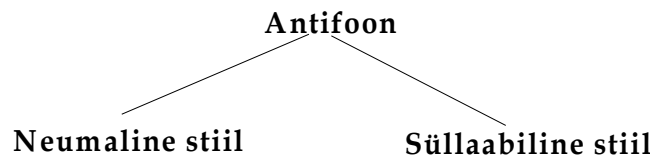
Tihti on aga ka nii, et mõiste võib eri tunnuste alusel kuuluda korraga mitmesse mõistesüsteemi, st ühel alammõistel võib olla mitu ülemmõistet. See teeb mõistesüsteemi ülesjoonistamise muidugi keerulisemaks (joonis 8, joonis 9 ja joonis 10 – paksult trükitud mõisted kuuluvad korraga mitmesse mõistesüsteemi).

Joonis 8. **Gregooriuse laul – gregooriuse laulu liigid**

Joonis 9. **Gregooriuse laul – gregooriuse laulu stiilid**

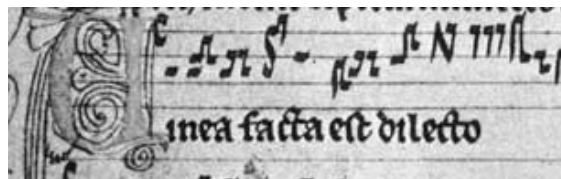

Joonis 10. **Antifoon – antifooni stiilid**

1.1.2. Mõistemääratlus

Mõistemääratlus ehk definitsioon esitab sõnade abil mõiste sisu, paigutades ta mõistesüsteemi ja väljendades tema tunnuseid ning seotust teiste mõistetega. (Roelcke 1999: 56–57) Definitsioon peaks olema tõene; eristama defineeritavat teistest sarnastest mõistetest; paigutama mõiste vastava ala mõistesüsteemi; olema kooskõlas terminoloogiatöö eesmärkide, sihtrühma ja eeldatava kasutusviisiga; kasutama üldtuntud või mujal defineeritud termineid ja mitte olema tsirkulaarne. (Cabré 1999: 106; Tavast 2004b) Mõistemääratluste liigid (Cabré 1999: 105; Tavast 2004b):

- Intensionaalne – määratluses on loetletud mõistet kirjeldavad tunnused (džiig – 6/8 või 6/4 (Frobergeri loomingus ka 4/4) taktimõõdus punkteeritud rütmiga tants süidis; kasutatud on laiemaid intervalle ja fuugale omast häältejuhtimist).
- Ekstensionaalne – määratluses loetletakse kõik mõiste avaldumisvormid (mensuur – *longa, brevis, semibrevis, minima, semiminima, maxima*).
- Sünteetiline – kirjelduse kaudu (hokett – keskaegses polüfooonias vorm, kus meloodia oli jagatud ära kahe (harvem kolme) hääle vahel noodikaupa või siis ka väga lühikeste lõikude kaupa).
- Kontekstuaalne e implikatiivne – tekstinäide, mille põhjal lugeja saab teha oletusi mõiste kohta (tabulatuur – lautomängija mängis tabulatuurist renessansiaegset muusikapala).
- Sünonüümid (*octoechos* – kirikuhelilaadid, modaalsed helilaadid, kaheksa laadi süsteem).
- Parafraas (süllaabiline stiil – stiil, kus igale silbile vastab üks noot).
- Ostensiivne – nt joonis: kvadraatnoodikiri –

1.2. *Termini ja mõiste suhted*

Traditsiooniliselt on terminoloogia ideaaliks olnud terminite ühetähenduslikkus, st igale mõistele vastab üks termin ja see termin ei tähista ühtegi teist mõistet. See tähendaks seda, et oskuskeel oleks vaba nii polüseemiast kui ka sünonüümiast. Eesti oskuskeeleeõpetuses ei ole seda reaalseks peetud. (Erelt 1982: 37) Kuna oskuskeelee puhul on tegemist elavas kasutuses oleva keelega, mis muutub ajas koos eriala arenguga ja ruumis

seoses erialainimeste tegutsemisega samal ajal eri paigus, siis on ideaali võimatu saavutada. Lisaks aitavad sellele kaasa keeleliste vahendite piiratus, võrreldes tähistamist vajavate mõistetega, ja tekstide tõlkimine ühest keelest teise. Sellepärast tuleb oskuskeeles alati arvestada polüseemia ja sünonüümiaga. Kuna selles töös tuleb sünonüümi ja polüseemia põhjustest varajase muusika terminoloogias detailsemalt juttu seoses piirkonna- ja ajastuspetsiifikaga (peatükid 6 ja 7), siis on siin peatükis ära seletatud, millega on nende nähtuste puhul tegemist ja millised on enamlevinud juhud, kuidas need terminoloogias esinevad.

1.2.1. Polüseemia

Polüseemia ehk mitmetähenduslikkuse puhul tähistab üks ja sama terminikuju mitut mõistet. Terminoloogi jaoks on olemas kahesugust mitmetähenduslikkust:

1. Mitmetähenduslik termin tähistab üksteisest tähenduslikult kaugel asuvaid mõisteid.

clausula – 1. lõpp, lõpplause, kadents keskaegses muusikas;

2. Notre Dame'i koolkonna vorm, mis põhineb gregooriuse laulust pärit fragmendil; on vastand organumile, mis põhineb tervel gregooriuse laulul.

color – 1. keskaegses muusikas meloodia kaunistamine melismidega;

2. noodikirjas erinevate värvide kasutamine, mis tähistavad noodipikkuste muutusi.

2. Mitmetähenduslik termin tähistab üksteisele tähenduslikult lähedasi mõisteid.

kantsoon – 1. 14. sajandi Prantsusmaal kolmehäälne laul, kus ülemist häält lauldi ja kaht alumist mängiti pillidega;

2. 15. sajandi Prantsusmaal polüfooniline kolmehäälne laul;

3. neljahäälne polüfooniline prantsuskeelne koorilaul 16. sajandil; algul polüfooniline, sajandi teisel poolel teksti rütmi järgiva akordikaga, kus peameloodiaks on ülemine hääl.

sonaat – 1. imitatsioonilisel polüfoonial põhinev instrumentaalpala;

2. teos, mis koosneb erinevatest variatsioonidest korduvale bassiteemale;

3. instrumentaalteos, mis koosnes algul mitmest erineva karakteriga lõigust, hiljem mitmest iseseisvast osast.

1.2.2. Sünonüümia

Terminid on sünonüümid, kui nad tähistavad sama mõistet. Tiiu Erelt (1982: 44) nimetab sünonüümseid termineid termini variantideks ehk teisenditeks, kuna terminoloogias leidub ka selliseid sünonüüme, mida keeleteadus üldiselt sünonüümideks ei pea. On ka kasutatud terminit *dubletid*.

Sünonüümide keelelised liigid (Erelt 1982: 46):

1. Leksikaalsed variandid: iga terminivariant on eraldi lekseem.

a. Esineb paralleelselt oma-, võõr- ja tsitaatsõna kujul:

basso continuo – generaalbass – numbribass;

tunnipalvus – *officium*;

opera seria – tõsine ooper;

gigue – džiiig.

b. Kõrvuti on mitu võõr- või omatermin:

vastaktants – kontratants

Veneetsia koolkond – mitmekoorimuusika.

Laensõnade puhul võivad nad olla laenatud näiteks eri keeltest:

appoggiatura (it) – *port de voix* (pr).

2. Grammatilised variandid: variantide sõnatüved langevad täielikult või osaliselt kokku, erineb grammatiline vormistus (näited on lisatud nende

variantide juurde, mille kohta oli võimalik siinse töö sõnastikust näiteid leida):

- a. eri liidete kasutamine (*autentiline laad* ja *autentne laad*);
 - b. erisuguse tuletusmehaanika kasutamine;
 - c. eri liitumise kasutamine (*ooper-ballett* ja *ballettooper*);
 - d. esikomponendi täis- ja lühitüveline liitumine;
 - e. esikomponendi nimetavaline ja omastavaline liitumine (*ballaadooper* ja *ballaadiooper*);
 - f. sõnaühendi ja liitsõna rööpne kasutamine;
 - g. liitsõna ja tuletise rööpne kasutamine (*kirikuhelistik* ja *kirikuhelilaad*);
 - h. sõnaühendi ja tuletise rööpne kasutamine.
3. Ortograafilised variandid: terminivariantide erinevus on ainult õigekirjas.
- a. võõrsõnade kirjutamisel: *antifon* ja *antifoon*, *madrigal* ja *madrigaal*;
 - b. sõnade kokku- ja lahkukirjutamisel: da capo *aria* ja da-capo-*aria*, a capella *stiil* ja a-capella-*stiil*.

Mõnikord ei ole päris selge, kas on tegemist sünonüümidega või mitte (Reinart 1993: 75–77):

1. On juhuseid, kus ka erialaspetsialistid ei oska täpselt vahet teha, kas on tegemist sünonüümidega või väljendavad need näilised sünonüümid küll lähedasi, aga siiski eri tähendusväljaga mõisteid (*air*, *aria*, lautolaul – lautosaatega soololaul Inglismaal 16. sajandi lõpus ja 17. sajandi alguses).
2. Sama mõistet märkivaid sünonüüme kasutatakse eri kontekstides (teos, mis koosneb erinevatest variatsioonidest korduvale bassiteemale – *ground* (inglise muusikas), *diferencias* (16. sajandi hispaania heliloojate-lautistide loomingus), partiita (Itaalias ja Saksamaal 17. sajandil)).

2. Terminoloogiatöö ja oskussõnastike koostamine

*Lähtu mõistest, s.o. vaata asjale otsa,
tee mõiste endale selgeks
ja siis ütle emakeeles, mis see on.*

/Tiiu Erelt/

(Erelt, Tavast 2003: 14)

Terminoloogiatööga hakati Eestis tegelema juba 19. sajandi lõpul, st üle saja aasta tagasi (mitmel erialal varemgi). Alguses tekkis see vajadus seoses eestikeelsete kooliõpikute koostamise ja populaarteadusliku kirjanduse ilmumisega, hiljem aga laienes seoses rahvusliku kirjakeele väljakujunemisega. Kui eestikeelse terminoloogiaga tegelesid alguses peamiselt üksikisikud, siis 20. sajandiga algas kollektiivse tegutsemise ajajärk. (Kull 2000: 53–54) Nii on eestlased suutnud luua endale arenenud kirjakeele ja ka oskuskeele iga eluala jaoks. Selleks, et see säiliks ja areneks, on vaja terminoloogiatööd pidevalt jätkata, sest nii saab eesti oskuskeel pidada sammu teadusharude arenguga. (Erelt, Tavast 2003: 27)

Terminoloogiatöös tuleb arvesse võtta nii teaduse arengut, keele muutumist ajas, eespool kirjeldatud mõistesüsteeme ning sünonüümiat ja polüseemiati.

2.1. Terminoloogiatöö liigid: süstemaatiline ja *ad hoc terminoloogiatöö*

Terminoloogiatöö jaguneb oma sisult kaheks: süstemaatiline terminoloogiatöö ja *ad hoc* ehk tõlkeotstarbeline terminoloogiatöö. Tõlkijad puutuvad oma igapäevatoos pidevalt kokku tekstidega, mis sisaldavad paljude erialade terminoloogiat. Tihti pole tõlkijal endal nende erialade kohta laialdasemaid teadmisi. Piiratud ajalised ressursid ja kontakti puudumine eriala spetsialistidega ei võimalda tavaliselt süstemaatilist süvenemist vastava eriala terminoloogiasse. Sellepärast ongi tõlkijad enamasti sunnitud tegelema *ad hoc* terminoloogiatööga, mis saab alguse tõlkevastet vajavast terminist, ja nii töötades enamasti ei jõua laiema mõistesüsteemi tundmiseni. Selliselt vastandub *ad hoc* terminoloogiatöö süstemaatilisele terminoloogiatööle, mida teevad terminoloogid koostöös vastava ala spetsialistidega. See algab ainevaldkonna mõistesüsteemi kaardistamisest ja lõppeb selle süsteemi sidumisega konkreetsete terminitega. (HTM 1997: 147–150) Tabel 1 kirjeldab erinevusi süstemaatilise ja *ad hoc* terminoloogiatöö vahel (Männart 2002a, Männart 2002b: 38–42; Tavast 2002):

Tabel 1. Süstemaatilise ja *ad hoc* terminoloogiatöö võrdlus

Süstemaatiline terminoloogiatöö	<i>Ad hoc</i> terminoloogiatöö
terminite ja mõistete kogumine kogu ainevaldkonnast	terminite otsimine isoleeritud, ainevaldkonna poolt piiritlemata tekstidest
mõistetevaheliste seoste uurimine ja kaardistamine	terminikirjete loomine andmebaasis
mõistesüsteemi loomine	kättesaadavate definitsioonide dokumenteerimine
definitsioonide koostamine	kättesaadavate kontekstide dokumenteerimine
sobivate kontekstide loomine	laiema konteksti uurimine
terminikirjete loomine andmebaasis	vastete leidmine sihtkeeles
terminikirjete omavaheline seostamine mõistesüsteemi tasandil	<i>võimaluse korral</i> mõistesüsteemi rekonstrueerimine tekstikatketel põhjal

2.2. *Sõnastike koostamine: lähtumine mõistest või sõnast*

Sõnastike koostamisega tegelevad nii terminograafia kui ka leksikograafia. Kui leksikograafia on üldiste sõnaraamatute tegemise teooria ja praktika, siis terminograafia on kindla eriala terminite kogumine, süstematiseerimine ja esitamine oskussõnastikuna. Terminograafiatöök on olemas ka tehnilised, vormilised ja protsessi puudutavad rahvusvahelised nõuded. (Cabré 1999: 115)

On mõned põhimõttelised erinevused, mis terminograafiat ja leksikograafiat eristavad (tabel 2). (HTM 1997: 328)

Tabel 2. Terminograafia ja leksikograafia võrdlus

Terminograafia	Leksikograafia
lähtub mõistest; mõistet ei pruugi alati tähistada sõna, selleks võib olla ka kood (sümbol)	lähtub sõnast (märksõna)
käsitleb ühte mõistet ja dokumenteerib kõik seda mõistet tähistavad terminid (terminivariandid)	käsitleb sünonüüme eraldi artiklites
käsitleb ühe ja sama sõna eri tähendusi (polüseemia) eraldi kirjetes	käsitleb sõna eri tähendusi (polüseemia) samas artiklis
toob välja ainult need grammatilised erisused, mis on olulised termini-mõiste määratlemisel	esitab sõna kohta kogu grammatilise informatsiooni
on sageli järjestatud süstemaatiliselt, lähtudes mõistesüsteemist	on järjestatud tähestikujärjekorras
dokumenteerib eelistatud või soovitatavat kasutust	kirjeldab sõna kasutust ja annab üksnes soovitusi
käsitleb termineid valdkonnaspetsiifilisena	tavaliselt käsitleb sõnu ühtse, üldkeelde kuuluva kogumina
hõlmab peamiselt nimisõnu, tegusõnu ja mõnikord ka omadussõnu	hõlmab kõiki sõnaliike

Põhiline erinevus leksikograafia ja terminograafia vahel on see, kas sõnastikku koostatakse mõistest või sõnast lähtudes. (HTM 1997: 64) Mõisteliselt koostatakse sõnastikku nii, et luuakse mõistesüsteem ja uuritakse, kuidas seal asuvaid mõisteid võiks nimetada. Sõnaraamat võib olla mõisteline kolmel viisil:

1. Vormiliselt. Valmissõnastik on järjestatud eriala mõistesüsteemi alusel või on esitatud mingis muus temaatilises järjestuses.
2. Tehniliselt. Sõnastiku kokkupanemise aluseks olev andmebaas on üles ehitatud nii, et kirjed on jaotatud mõistete, mitte sõnade alusel, st sünonüümid on samas kirjes ja homonüümidel ja polüseemidel on omaette kirjed.
3. Mõtteviisiliselt. Koostamisel on lähtutud vastava ala mõistesüsteemist, mitte terminite loendist.

(Tavast 2001: 402–403)

2.3. Süstemaatilise terminoloogiatoõ põhimõtted

Terminoloogias rõhutatakse ikka ja jälle mõistest lähtuva süstemaatilise terminoloogiatoõ eeliseid teiste terminoloogiatoõ liikide ees: süstemaatilise terminoloogiatoõ tulemusena sündinud oskussõnastikud on oma sisult kõige kvaliteetsemad ja kirjeldavad eriala terminoloogiat kõige põhjalikumalt ja adekvaatsemalt. Põhilised vead, mida süstemaatiline terminoloogiatoõ oskussõnastikus vältida aitab, on sünonüümivastuolud ja sugulasmõistete tähistamine sama sõnaga. (Erelt, Tavast 2003: 29–31) Siinkohal siis mõned süstemaatilise terminoloogiatoõ põhimõtted:

1. Terminoloogiatoõ ei ole tõlkimine. Tõlkijad vajavad küll vastava keele oskussõnu, kui nad tõlgivad erialatekste, aga nemad ei peaks olema need, kes seda oskussõnavara välja töötavad. Terminoloogiatoõ ei tähenda seda, et terminid tõlgitakse ühest keelest teise, lähtudes enam-vähem sarnasest definitsioonist, vaid see tähendab seda, et kogutakse sõnad, mida keele rääkijad kasutavad vastava mõiste märkimiseks, ja vajadusel, kui need terminid pole piisavad, pakutakse

võimalikud alternatiivid. Tihti reaalses elus on siiski nii, et tõlkijad peavad olema ka terminoloogid. (Cabré 1999: 115)

2. Oskussõnastiku sõnad peaks olema kogutud erialatekstidest ja mitte loodud terminoloogide poolt. Kui eriala spetsialistid arutlevad mingi teema üle, siis ei peata neid see, et puudub termin mingi mõiste kohta. Nad kasutavad alati mingeid sõnu enda väljendamiseks, nii et terminid on olemas. Terminoloogid koguvad termineid, mida spetsialistid oma kõnes kasutavad, olenemata sellest, kas vastav termin on kohane või mitte. See, et mingi termin on olemas erialatekstis, ei tähenda loomulikult seda, et just see termin on kõige parem. Kui aga mingi osa termineid on puudu erialatekstides, siis see tähendab terminoloogi jaoks seda, et ta saab pakkuda oma loodud termini. (Cabré 1999: 116)
3. Terminoloogiatööks on vaja töörühma. See on töö, kus tavaliselt läheb vaja inimeste rühma, kelle hulgas on erialaspetsialiste; lingviste, kes on keskendunud keelestruktuurile, ja terminolooge, kes on keskendunud terminoloogiatöö metodoloogiale. Praktiline terminoloogiatöö nõuab terminoloogilt rohkelt teadmisi erialast, mille terminoloogia kallal ta töötab. Erialspetsialistid omandavad pidevalt uut informatsiooni selle eriala kohta ega alusta seega nullist, kui nad terminoloogiatööga pihta hakkavad. Nemad peavad omandama samas aga teadmisi keelestruktuuri ja terminoloogiatöö metodoloogia alal. Terminoloog saab olla ainult inimene, kellel on olemas lingvistiline taust, kes on tuttav erialaga ja kellel on ka kogemusi ning teadmisi terminoloogiatöö põhimõtetest ja metodoloogiast. Niisiis võib terminoloogiatöö eestvedaja olla nii lingvist kui ka vastava eriala spetsialist. (Cabré 1999: 118)

2.4. *Oskussõnastike liigid ja funktsioonid*

Oskussõnastiku ülesehitus ja sisu olenevad sellest, mille jaoks ja kellele see sõnastik on mõeldud. Eesti oskussõnastikud jagunevad laias laastus kahte suuremasse rühma ja nendesse rühmadesse jaotuvatesse liikidesse (Tavast 2001: 407–408; 489–491):

1. **Aktiivsed sõnastikud** eeldavad, et sõnastiku kasutaja oskab lähtekeelt ja saab tekstist aru. Eesmärk on pakkuda abi lähtekeelse teksti produtseerimisel. Selleks on vajalik põhjalikum seletamine ja süvenemine teksti.
 - a. **Standardid ja standardikavandid.** Sellised sõnastikud on läbi mõeldud, mõisteliselt koostatud, normatiivsed ja täpselt vormistatud ning kõigil mõistetel on klassikalised definitsioonid. Kuna selliste sõnastike koostamine nõuab palju tööd ja vaeva, on nad tihti mitu aastat ajast maas ja samas väikese mahuga (kuni mõni tuhat kirjet).
 - b. **Täppissõnastik.** Selle liigi alla kuuluvad mõistelised, normatiivsed, täpse vormistusega kaks- või rohkemakeelsed sõnastikud. Mõistete seletused on olemas, kuid need on lakoonilised.
 - c. **Entsüklopeedia.** Siia kuuluvad kahte sorti sõnastikud eestikeelsete oskussõnastike hulgast: Eesti teadusest lähtuvalt koostatud entsüklopeediad (enamasti Eesti Entsüklopeediakirjastuse väljaanded) ja tõlkeentsüklopeediad. Ka entsüklopeediad on mõistelisena koostatud ja sageli ka nii esitatud, neil on ka ristviited.
2. **Passiivsed sõnastikud** on mõeldud lähtekeelse teksti lugemiseks inimesele, kes lähtekeelt ei oska või oskab halvasti ja kellele tuleb selle keele terminid arusaadavaks teha. Eesmärk on niisiis teksti lugemine. Siia rühma kuuluvad n-ö lihtsõnastikud ja vihjesõnastikud.
 - a. **Lihtsõnastik** on kaks- või rohkemakeelne normatiivne, seletusteta ja tavaliselt üsna täpselt vormistatud tõlkesõnastik. See vastandab kõik keeled

üksüheselt, esitades ainult kohati (väidetavaid) täissünonüüme. See on tavaliselt väikesemahuline ja hõlmab kitsa eriala termineid – sellist sõnastikku saabki teha ainult väga kitsas ja selgelt määratletud normatiivses kontekstis, sest laiemas konteksti puhul tuleks kohe probleemid eri keelte terminisüsteemide ühildamisel.

- b.** N-ö **vihjesõnastikud** on mittemõistelised, sageli ebatäpselt vormistatud, seletusteta, suuremahulised, mitmekeelsed tõlkesõnastikud, mis on sageli esitatud mitmesuunalisena ja neid iseloomustab vastete kuhjamise tehnika, st esitatakse palju vasteid ja kasutaja peab ise nende hulgast valima konteksti sobiva vaste. Selliste sõnastike koostamisel kasutatakse ajurünnakut, mille käigus selguvad kõikvõimalikud vasted mingile terminile. Ajurünnakut vajab ka sõnastikukasutaja, kes saab neid vihjeid kasutades teiste, põhjalikumate sõnastike abiga jõuda soovitud tulemuseni.

3. Varajase muusika terminoloogia

3.1. *Varajase muusika mõiste*

Varajane muusika ehk vanamuusika ehk eelklassikaline muusika (*early music* (ingl), *frühe Musik*, *alte Musik* (sks)) on termin, mida kasutatakse, et tähistada pikemat ajalõiku peamiselt Euroopa muusika ajaloos. Tavaliselt kirjeldatakse varajast muusikat selle järgi, mis oli pärast seda – ehk siis enne mida on tegemist varajase muusikaga – ja millised perioodid kuuluvad varajase muusika ajajärku. Euroopa muusika varasemad tänaseni tuntumad tähtteosed on pärit 18.–19. sajandist. Varajane muusika on muusika, mis on loodud enne seda. (McComb 1999) Ajaliselt ja stiililiselt jaotub see n-ö eelklassikaline periood kolmeks: keskaeg, renessanss ja barokk. Nii võibki öelda, et varajase muusika ajajärk algab keskaja algusega ja lõppeb seal, kus lõppeb barokk. Täpsemaid aastaarve oleks parem hakata määrama lõpust.

3.2. *Varajase muusika ajajaotus*

Traditsiooniliselt jaotatakse varajane muusika kolme ajajärku: keskaeg, renessanss ja barokk. See jaotus on paljuski väga tinglik ja eri autorid neid ajajärke väga erinevalt piiritlenud. Kuna aga erialases suhtluses kasutatakse nende ajajärkude nimetusi väga palju, siis väärrib see jaotus pisut põhjalikumat kommenteerimist.

Barokk (*baroque* (ingl), *Barock* (sks))

Muusikaajaloos on barokiaja lõppu väga selgelt piiritlenud Arnold Schering (1877–1941), kes määras barokiaja lõpuks aasta 1750, kui suri helilooja Johann Sebastian Bach. (Brockhaus 2001: 24) Sellega on nõustunud ka suurem osa hilisemaid muusikateadlasi ja

see on levinud ka tänapäeval. Tegelikult hakkas uus, klassitsistlik stiil välja kujunema juba pisut varem, 1720.–1730. aastatel, on räägitud suurematest muutustest muusikalises keeles ka 1740. aastatel. (Siitan 1998: 162; GM 2001: IX) Siiski tundub väga loogiline ja konkreetne see, kui asetada ajastupiir 1750. aasta juurde, kus lõpetasid tegevuse kaks tuntuimat barokiajastu heliloojat Johann Sebastian Bach ja Georg Freidrich Händel.

Barokiajastu algus määratakse tavaliselt aastasse 1600. Siis hakkas laialdaselt levima numbribassil põhinev muusika, kujunesid välja uuele ajastule iseloomulikud vormid: ooper, kantaat, oratoorium. (Siitan 1998: 162; Brockhaus 2001: 63) Kontrapunktilise polüfoonia kõrval omandas järjest enam tähtsust monoodia, mida saatis numbribassil põhinev harmoonia. (Brockhaus 2001: 63) Kui renessansiajal väljendas muusika peamiselt ideed rahulikust ja turvalisest maailmast, siis barokiajastu muusika taustaks oli pigem igatsuslik ja valuline maailmapilt. Seda hakkasid väljendama suuremad dünaamilised muutused muusikateose sees, pateetilised retsitatiivid, kromatismi rohke kasutus, suuremad rütmilised variatsioonid. (HDM 1970: 82) Väga oluline muutus muusika funktsioonides oli see, et muusikat hakati esitama kontsertidel selliselt, nagu seda tänapäeval mõistetakse. Selle ajani ei olnud muusika mõeldud otseselt kuulamiseks, sellel olid muud funktsioonid: kirikumuusika oli jumalateenistuse funktsionaalne osa, mis pidi inimeste mõtteid ja tegevust jumalateenistuse käigus suunama; seltskonnalaulud olid kaasalaulmiseks ja tantsumuusika saatel tantsiti. Barokiajastul sai aga õukondades professionaalsete muusikute ülesandeks pidustustel külaliste ees esineda, ka kirikus hakati rohkem tähelepanu pöörama muusika iseseisvusele. Hinda läks virtuoossus ja eripära ning hea kapelli omamine muutus nii õukonnale kui ka kirikule prestiiži küsimuseks. (Siitan 1998: 163–164)

Barokkajastu jaotatakse omakorda veel kolmeks järguks.

Varabarokk (*early baroque* (ingl), *Frühbarock* (sks)) – 17. sajandi esimene pool. Muusikas hakati kasutama barokile omaseid uusi väljendusvahendeid, tekkisid uued vormid: ooper, oratoorium, kantaat, retsitatiiv, instrumentaalne kantsoon. (Siitan 1998: 162, Brockhaus 2001: 63, HDM 1970: 82))

Kõrgbarokk (*high baroque* (ingl), *Hochbarock* (sks)) – 17. sajandi teine pool. Kujunesid välja erinevad stiilid eri piirkondades. (Siitan 1998: 162) Ooperites ja kantaatides hakati kasutama *da capo* aariat koos sellega seotud ritornelliga (Francesco Provenzale, Alessandro Scarlatti). Instrumentaalmuusikas kujunesid järgmised vormid: triosonaat (kiriku- ja kammersonaat), *concerto grosso*, klavessiinisüit (Johann Jacob Froberger). (Brockhaus 2001: 63)

Hilisbarokk (*late baroque* (ingl), *Spätbarock* (sks)) – 18. sajandi algus. Ajastu žanrid olid välja kujunenud ja peensusteni välja arendatud. Uute žanritena kujunevad välja soolokontsert (Antonio Vivaldi) ja *ouverture*-süit (Georg Philipp Telemann). (Brockhaus 2001: 63)

Renessanss (*renaissance* (ingl), *Renaissance* (sks))

Renessansiaja alguse määravad eri muusikateadlased erinevalt: alates aastast 1300 (H. Riemann, H. Besseler) kuni aastani 1520 (C. van den Borren). (HDM 1970: 724) Kõige rohkem on levinud renessansiaja alguse sidumine uuelaadse harmooniaga Dufay loomingus 1420. aastatel või humanistlike tekstidega Josquini loomingus 16. sajandi alguses. (McComb 1999) Kui siduda renessanss muusikas renessansiga kujutavas kunstis, siis võiks renessansiaja alguseks lugeda aastat 1430. (HDM 1970: 724) Muusikaline kõrgrenessanss jääb 15. sajandi lõppu ja 16. sajandi esimesse poolde. (Siitan 1998: 78)

Renessanssi seostatakse tavaliselt antiigi taassünniga, humanistliku ja iseseisva mõtteviisi tekkega jne. Kõik see aga ei kajastu renessanssmuusikas, vähemalt alguses. Kui renessansi süüdi kirjanduses ja kujutavas kunstis seostatakse eelkõige Itaaliaga, siis renessanssmuusika kujunes välja peamiselt Põhja-Prantsusmaal ja Belgias. Renessanssmuusika iseloomulikud tunnused on selgus, tasakaal, ilus harmooniline muusika, kindlatesse piiridesse jääv väljendusrikkus. (HDM 1970: 724) Olulisimad edasiarengud olid tertsi- ja sekstiintervallidel põhineva harmoonia tekkimine, ideaaliks saab lihtne ja tundeliselt väljenduslik laulev meloodia. Mitmehäälses muusikas saab ideaaliks häälte sisemine ühtsus, sünnib ka imitatsiooniline polüfoonia. (Siitan 1998: 77–78) Hakati tähtsustama heliloojate isikuid: kui keskajal jäid muusika loojad peamiselt anonüümseks,

siis renessansiajast on teada ka muusikateoste autorid. Suuremat tähelepanu pöörati sellele, et muusika väljendaks paremini teksti sisu ja rütmi. (Brockhaus 2001: 649) 15. ja 16. sajandi vahetusel leiutati ka nooditrukitehnika. (Siitan 1998: 74)

Keskaeg (*middle age* (ingl), *Mittelalter* (sks))

Keskaja algust seostatakse enamasti varajase kirikumuusika tekkega kristlikus Euroopas. Lääne kirikulaulu ilmselt vanim kihistus on püha Ambrosiuse (u 340–397) järgi nimetatud ambrosiuse laul 4.–5. sajandist. Roomakatoliku ühehäälnelne saateta liturgiline laul gregooriuse laul kujunes välja 7.–8. sajandi jooksul. Aastatel 750–850 levis see üle kogu Euroopa, tõrjudes välja kõik varasemad kirikulaulu vormid. Peale 850. aastat sai gregooriuse laul aluseks järgnevatele muusikavormidele: troop ja sekvents. Gregooriuse laulu alusel kujunes 12. sajandil välja ka varajane mitmehäälsus. 12. sajandist saab alguse mitteliturgiline ladinakeelne laul, kujuneb välja rüütli laulu ja kangelaslaulu traditsioon. Nii ongi eri autorid määranud keskaja algust erinevalt, seostades seda vastavate muutustega muusikas. Selliselt võib keskaja algust määrata nii 5., 8. kui ka 12. sajandisse. (HDM 1970: 385–386; McComb 1999)

Mitmehäälnelne muusika oli alguses kahehäälnelne, alates 13. sajandist hakati Notre Dame'i koolkonnas looma ka kolme- ja neljahäälneliseid teoseid. Keskaegne mitmehäälsus põhines peamiselt kvint- ja kvartkooskõladel. 13. sajandil kujunes ka noodikiri, millest oli võimalik selgelt välja lugeda muusika rütmi. Muusikasse ilmusid uued vormid: *clausula*, *conductus*, motett. Monofooniline õukondlik vaimulik laul oli 13. sajandil esindatud Hispaanias *cantiga*'de ja Itaalias *lauda*'de näol. (HDM 1970: 386)

14. sajandil tekkis juurde palju uusi mitmehäälnelise ilmaliku laulu vorme: ballaad, *rondeau* ja *virelai* Prantsusmaal; madrigal, *caccia* ja *ballata* Itaalias. Motett jätkas arengut Prantsusmaal ja 14. sajandi lõpus kujunes välja väga keeruliste rütmide ja ebaharilike dissonantsidega motetivorm. Inglise muusikas tekkisid tertsidel ja sekstidel põhinevad harmooniad (foburdoon), millest omakorda kujunes hiljem välja renessanssmuusikale omane harmoonia. (HDM 1970: 386, Brockhaus 2001: 487)

3.3. *Ajalooline esituspraktika*

Varajase muusika üks eripärasid hilisema muusikaga võrreldes on see, et varajase muusika teoseid esitati enamasti lühikese perioodi jooksul nende loomisest alates ja pärast enam mitte. Alates Mozarti ja Haydni ajast 18. sajandil ja hiljem loodud tähtteoseid on pidevalt taas ja taas publiku ette toodud kuni tänapäevani. (Sherman 1998) On paar üksikut teost barokiajastust, mis leidsid kõlapinda ka klassitsismi- ja romantismiajastul. 1829. aastal taasavastas Mendelsohn Bachi „Matteuse passiooni“ ja Mozart avastas Händeli „Messiase“. Selleks ajaks aga olid muusikatradsioonid muutunud ja pillid edasi arenenud. Kui Mendelsohn ja Schumann hakkasid Bachi muusikat taas mängima, siis nad tegid seda 19. sajandi esteetikast lähtuvalt. Muusikat interpreteeriti uute traditsioonide järgi, pööramata tähelepanu sellele, kuidas seda oli tehtud Händeli ja Bachi ajal. (McComb 1999)

Varajase muusika laialdasem taassünd oli 20. sajandi alguses ja keskel, kui varasemaid teoseid hakati ette kandma klassikalistes kontserdisaalides. See algas renessanssmuusikast, mida hakkasid laulma Inglise katedraalikoorigid (*English Cathedral Choirs*), kuid laiienes õige pea ka muudele ajastutele ja koosseisudele. (McComb 1999)

Ajalooline esituspraktika (ka ajalooline interpretatsioon; ingl *Historically Informed Performance (HIP)*, *authentic performance*, *early interpretation*; sks *historische Aufführungspraxis*, *historisch informierte Interpretation*, *historische Praxis*) on muusikute ja teadlaste püüd esitada varajase muusika teoseid sarnaselt sellele, kuidas neid esitati siis, kui need loodi. (Donington 1992: 37) Eelduseks on soov sisse elada vastavasse ajastusse ja olustikku, mängida ja laulda nii, nagu sellel ajal seda tehti ja püüda isegi tunda ennast sarnaselt sellele, nagu siis tunti. (Sarv 1983: 34) Selleks kasutatakse kõikvõimalikku informatsiooni, mis on muusikateoste loomise ajast tänapäevani säilinud: noodid (nii käsikirjalised kui trükitud), esituste kirjeldused, traktaadid, meetodika kirjeldused, kujutava kunsti näited musitseerimisest. (Peil 1996: 96) Kuna tegemist on mitme sajandi taguse ajaga, siis on need allikad tihti puudulikud – mida varasemad, seda enam – ja täiesti puuduvad helinäited musitseerimisest, mis annaksid kõige täpsema ettekujutuse sellest,

milliseid pille ja kuidas vanasti mängiti ning milliste koosseisudega esitati vokaalmuusikat. (Bagby 2005)

Kui toimus varajase muusika taassünd, siis jagunesid esitajad kaheks:

- 1) esitajad, kes mängisid varajast muusikat tänapäevastel instrumentidel, lähtusid klassikalise, romantilise ning nüüdisaja muusika esitamise tavadest ja reeglitest ning sellest, kuidas eelkäijad olid seda interpreteerinud;
- 2) esitajad, kes kasutasid interpretatsioonis ajaloolist esituspraktikat.

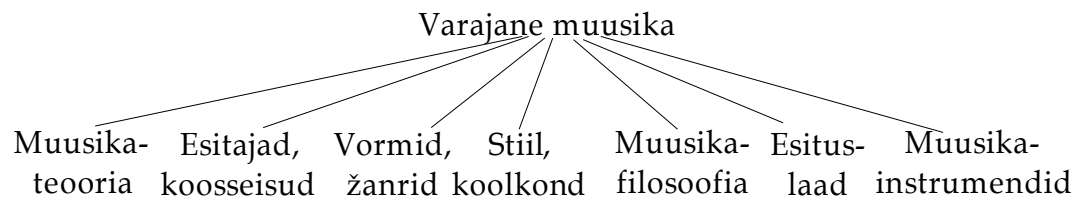
1933. aastal loodi Baselis (Šveits) esimene varajase muusika ajaloolisele esitusele keskendunud õppeasutus *Schola Cantorum Basiliensis*, 1960.–1970. aastateks oli ajaloolist esituspraktikat viljelevatest muusikutest kujunenud välja n-ö varajase muusika liikumine, mis on aja jooksul kogunud järjest rohkem pooldajaid ja järgijaid. (Reidemeister 2005: 2, Sherman 1998) Alates 1960. aastatest on ajaloolise esituspraktika mõiste haaranud endasse ka tänapäevale lähemal asuvaid ajastuid. On räägitud järjest rohkem ka klassitsismi- ning ka romantismiajastu muusika ajastulähedasest interpretatsioonist. Peamiselt hilisema muusikaga tegelevad muusikud on palju uusi ideid ja inspiratsiooni saanud sellest, kui nad on proovinud mänginud varasemat muusikat vanadel pillidel ja ajalooliste põhimõtete järgi. Püüdes leida sarnastel alustel põhimõtteid hilisemast muusikast, on neile avanenud täiesti uus maailm. (Siitan 1987: 87–88; Peil 1996: 96)

Ajaloolise esituspraktika puhul ei ole võimalik rääkida ajalooliselt autentsest esitusest või autori eesmärkide järgimisest. Seda mitmel põhjusel. Esiteks seetõttu, et nii suure ajalise distantsi puhul ei ole võimalik täpselt kindlaks teha, kuidas teoste loomise ajal neid ette kanti. Teine põhjus on see, et oma teoseid kirjutades ei arvestanud autorid sellega, et nende interpretatsioon oleks ka sadu aastaid hiljem kirjalikest allikatest väljaloetav. Varajase muusika noote iseloomustab see, et kirja on pandud teose raamistik ja põhijooned. Mida varasem muusika, seda vähem esitatavast kirja pandi. Selleks, et raamistikust saaks elavas esituses teos, olid olemas reeglid fraseerimise, artikulatsiooni ja kaunistuste kohta, mida kõik teadsid; muusikainstrumendid erinesid tänapäeva instrumentidest oma võimaluste poolest; kasutati erinevaid häälestussüsteeme ja paljud reeglid toetusid üldtuntud heale tavale ja maitsele. (McComb 1999)

Varajase muusika mängimise idee ei tundu tänapäeval väga radikaalne. Samas nõuab interpreedilt suurt julgust, palju teadmisi, mõtlemisvõimet, loovust ja oskusi see, kui ta püüab varajast muusikat mängida, kopeerimata esitusviisi, mida on kasutanud eelnevad interpreedid, vaid otsides seda, kuidas see kõlas seda kirjutanud helilooja jaoks ajal, kui see kirjutati, eriti kui kirjutamise ajast on möödas sadu aastaid. (McComb 1999) Pingutus on ennast väärt, sest muusika, milleni ajaloolist esituspraktikat kasutanud interpreet jõuab, erineb väga oluliselt ja põhimõtteliselt muusikast, mis sünnib esitusest, mis seda ei kasuta.

3.4. *Varajase muusika mõistesüsteem*

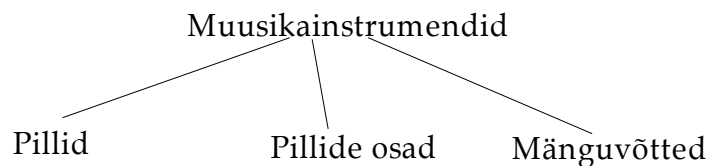
Varajase muusika mõistestik hõlmab muusikat, selle esitust, vorme, selle taga olevat teooriat ja filosoofiat umbes tuhande aasta pikkusest perioodist. Ajaloolise esituspraktika viljelemine on mõistesüsteemi lisanud suurel hulgal teemasid, millega ainult hilisema muusikaga tegeledes või selle normidest lähtudes tavaliselt kokku ei puutu. Kui püüda luua mõistesüsteemi, mis hõlmaks ja klassifitseeriks kõiki mõisteid, mis on varajase muusikaga seotud, siis tulemusena sündinud esimese tasandi mõisterühmad võiks samahästi kirjeldada ka hilisema muusika mõistesüsteemi. Erinevused on peamiselt üksikute mõistete tasandil ja nende jaotumises. Joonis 11 kirjeldab ühte võimalikku viisi jaotada varajase muusika mõisted suurematesse mõisterühmadesse. Seejärel on kirjeldatud iga mõisterühma eripärasid varajases muusikas. On ka olemas muusikaväliseid mõisterühmi, millega varajane muusika kokku puutub, nagu kirikukord, riigikord, filosoofia, käsitöö jne. Siin jaotustes on aga ära toodud need rühmad, mis otseselt muusikaga seonduvad.

Joonis 11. **Varajase muusika mõistesüsteemi esimese tasandi mõisterühmad**

Muusikainstrumendid

Suurem osa pillidest, mis kuuluvad tänapäeval näiteks sümfooniaorkestri koosseisu (viul, tšello, flööt, oboe jne), saavutasid oma nüüdisaegse kuju 18.–19. sajandil. Sellele eelnenud aega kuulub aga palju pille, mis on kas modernsete pillide eelkäijad (viul – barokkviul, fiidel, rebekk; tšello – barokktšello, *viola da gamba*; flööt – barokk- ja renessanssflöödid; oboe – šalmei, pommer jne) või olid kasutusel teatud ajaperioodil ja hilisemas muusikas neid enam ei kasutatud (*dulcimer*, tsink, psalteerium jne). Vanad pillid võisid väljanägemiselt olla kohati väga sarnased praeguste pillidega, ka võidi neid nimetada sama nimega. Suured erinevused puudutavad enamasti pillide ehitust, mängutehnikat ja häälestussüsteeme. Selle tulemusena tekibki vanadel pillidel või nende koopiatel mängides hoopiski teistsugune kõlapilt. Väga üldiselt iseloomustades on see kõlapilt vaiksem ja rikas paljudest väikestest nüanssidest. Siia mõisterühma kuuluvadki siis pillide, nende osade ja mänguvõtete nimetused (joonis 12).

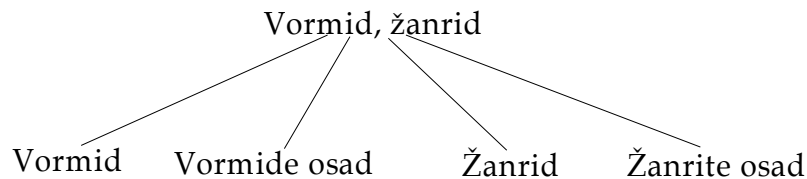
Joonis 12. **Muusikainstrumentide mõisterühma jaotus**

Esitajad, koosseisud

Varajasest muusikast võib leida teoseid sellistele koosseisudele, mida hilisemast muusikast ei leia või mida hilisemas muusikas nimetatakse kuidagi teisiti (barokktrio, *broken consort*, *whole consort* jne). Ka leiab varajase muusika perioodist seda, et muusikuid on kuidagi eripäraselt nimetatud ja see nimetus on üle kandunud ka muusikale, mida need muusikud tollel ajal mängisid (trubaduudid, truväärid, minnesingerid jne). See rühm hõlmabki siis endas kõike, mis on seotud muusika esitaja ja esituskosseisuga.

Vormid, žanrid

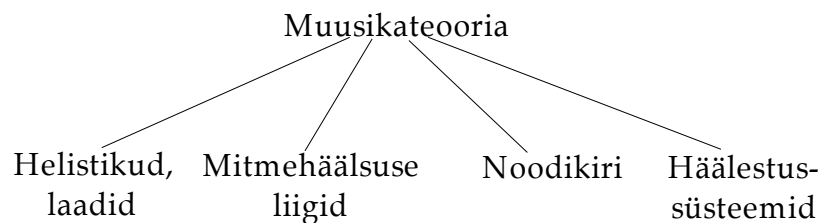
Varajasse muusikasse kuulub väga suur hulk vorme ja žanreid, mis on hilisemas muusikas tundmatud. Sinna hulka kuuluvad eri rahvaste muusikast pärit tantsud, mis on hiljem stiliseeritud kujul levinud üle Euroopa (*gigue, allemande, courante, sarabande* jne), ja lauluvormid, mis on olnud väga populaarsed omas ajas ja kindlas piirkonnas (*virelai, villanella, ballata* jne). Suure alajaotuse selles rühmas moodustavad kirikumuusikaga seotud žanrid ja vormid (gregooriuse laul, troop, *clausula*, organum jne). Peale üksikute vormide on alati olnud olemas ka mitmeosalised vormid ja žanrid (süit, missa, sonaat, oratorium, ooper jne). Osa vanadest žanritest ja vormidest on elanud edasi ka hiljem, aga enamasti muutunud kujul. Muusikalistel vormidel ja žanritel on raske vahet teha: sama termin tähistab tihti nii vormi kui žanrit. Ka on aeg-ajalt vaieldav see, mida lugeda iseseisvaks vormiks või žanriks ja mida selle osaks. Sellest tulenevalt ongi kõik vormide ja žanritega seotud mõisted koondatud ühte rühma, püüdmata neid omavahel eristada (joonis 13).

Joonis 13. **Vormide ja žanrite mõisterühma jaotus**

Muusikateooria

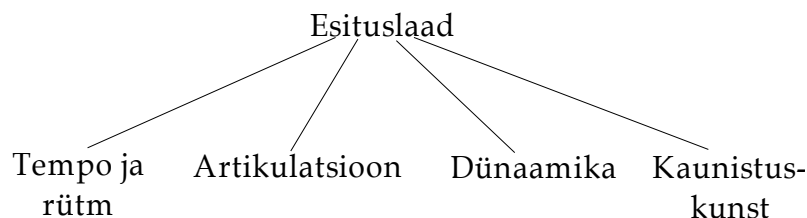
Tänapäeva muusikast tuttav noodikirjapilt, võrdne temperatsioon, harmooniareeglid ja kvindiringil põhinev helistikesüsteem kujunesid välja 18.–19. sajandil. Enne seda olid eri aegadel kasutusel erinevad noodistus- ja häälestussüsteemid. Keskaegne ja renessanssmuusikast teada muusikaline mõtlemine ei põhinenud mažooridel ja minooridel, vaid pigem laadidel ja heksakordide süsteemil. Varajase muusika lugu kätkeb endas ka ühehääelse muusika arenemist mitmehäälseks. Selle arengu käigus võib leida eri mitmehäälsuse vorme. Kõige sellega seotud mõisted sisalduvad muusikateooria mõisterühmas (joonis 14).

Joonis 14. **Muusikateooria mõisterühma jaotus**

Esituslaad

Varajase muusika ülesmärkimise väga iseloomulikuks jooneks on see, et mida varasem muusika, seda vähem on võimalik noodipildi järgi öelda, kuidas see muusika täpselt kõlas. Muusika kirjutamise ajal olid olemas kindlad reeglid ja tavad, mida üles ei kirjutatud, aga musitseerimisel arvestati ja rakendati ning mida iga muusik teadis. Tänapäeval on nendest reeglitest ja tavadest võimalik aimu saada peamiselt säilinud kirjalike õpetuste ja traktaatide kaudu. Sellepärast on esituslaadiga seotud mõistestik äärmiselt olulise tähtsusega. Esituslaadiga seonduva võiks omakorda jagada järgmiselt: kaunistuskunst, tempo ja rütm, artikulatsioon, dünaamika (joonis 15).

Joonis 15. **Esituslaadi mõisterühma jaotus**

Stiil, koolkond

Kuna varajane muusika on hilisemast muusikast palju rohkem seotud kindlate piirkondade ja ajavahemikega, siis võib varajasest muusikast leida suurel hulgal stiile, mida mingil ajavahemikul kindlas piirkonnas viljeldi. Laiemalt levinud stiili ja selle viljelejaid

käsitletakse koolkonnana. Tihti ei ole aga nii selget piiri stiili ja koolkonna vahel. Seetõttu on nad ühes mõisterühmas.

Muusikafilosoofia

Ehk rohkemgi kui uuem muusika on varajane muusika olnud seotud selle muusika taga oleva mõttelaadiga. Mitmed filosoofilised süsteemid nii keskajal, renessansi- kui ka barokiajal tegelesid muusikateooria kõrval ka muusika sügavama olemuse uurimisega. Sellega seotud mõisted on koondunud siia mõisterühma.

3.5. Varajane muusika Eestis

Varajase muusika taassünd Euroopas toimus 20. sajandi alguses. Sajandi keskel levis laiemalt idee ja praktika vanamuusika ajaloolisest interpretatsioonist. Eesti muusikasse tõi 19.–20. sajandi vahetus sisse selged vahed professionaalsete ja mitteprofessionaalsete muusikute vahel. Professionaalid tulid enamasti läbi Peterburi konservatooriumi – algul oreli-, hiljem kompositsiooniklassist. Aasta 1918, Eesti Vabariigi sünd, lõi ka muusikaelule soodsama pinnase. 1919. aastal asutati kõrgemad muusikakoolid Tallinnas ja Tartus, mis viis peagi nii kaugele, et nii sümfooniaorkestri, ooperiteatri kui ka kammer- ning koorimuusika tase hakkas vastama Euroopa standarditele. (EMIC 2005) Kui palju tollel ajal varajase muusikaga tegeleti, ei ole täpselt teada. Väga kõnekas on aga fakt, et 1923. aastal ilmunud Eduard Visnapuu muusikaleksikonis on suurel hulgal väga spetsiifiliselt varajase muusikaga seotud termineid. See näitab, et varajane muusika ei olnud Eestis sellel perioodil päris tundmatu.

1940. aastal annekteeriti Eesti Nõukogude Liidu poolt ja varsti algas sõda. Seoses sellega oli häiritud üldine kontserdi- ja kultuurielu, ei ole ka teada, et varajase muusikaga oleks süstemaatiliselt tegeletud. Uus ajajärk Eesti muusikaelus algas 1960. aastate lõpus, kus hakati aktiivselt tegelema ka varajase muusikaga. Selle põhjuseks võisid olla Eestit

külasthanud vanamuusikaansamblite ja interpretide kontserdid, mis tekitasid huvi oma ajalooliste pillide ja rõivastega. Samas võis selle põhjustada ka 1970. aastate sotsialistliku ühiskonna ühekülgne kunstiatmosferaar või hoopis soov vastanduda olemasolevaga, mis leidis väljundi vanamuusika taaselustamise kaudu. 1971. aastal asutas Viljandi lastemuusikakooli tollane flöödiõpetaja Tõnu Sepp „Viljandi Linnakapelli“, esimese vanamuusikaga tegeleva ansambli Eestis. (EKST 2006) 1972. aastal loodi ansambel „Hortus Musicus“, mis suutis 1976. aastaks endale saavutada riikliku ansambli staatuse. „Hortus Musicus“ esitas muusikat Euroopa kultuurmuusika tekkest kuni hilisrenessansini ja kogus kiirelt populaarsust ja varajase muusika huvilisi enda ümber. (Garšnek 1983: 24) Pikalt olid nende varajase muusika interpretatsioon ja kontserdid Eestis domineerivad. 1980ndate aastate teisel poolel ja 1990ndatel tekkis juurde uusi ansambleid, mille loojad olid enamasti ikka kuidagi „Hortus Musicuse“ või Viljandi muusikakooliga seotud – kas siis endised ansambli liikmed, nende otsesed või kaudsed õpilased. (Siitan 1995: 38–39) Loodi varajase muusika stuudioid, kus tegeleti musitseerimise kõrvalt ka õpetamisega: 1989. aastal loodi Tallinnas stuudio „Cantores Vagantes“ (juhatajad Taavi-Mats Utt ja Reet Sukk) (Siitan 1995: 39), 1992. aastal Tallinna Vanalinna Hariduskolleeegiumi juurde stuudio „Vaikuse Muusika“ (juhataja Tõnu Sepp), 2000. aastal Tartu Ülikooli ja kontserdiagentuuri Festivitas Artium koostöös varajase ja orientaalse muusika keskus „Festivitas Artium Schola“ (juhataja Raho Langsepp) (Festivitas 2005).

Eesti vanim varajase muusika festival on Viljandi vanamuusikafestival, mis toimus esimest korda 1982. aastal. Tallinna barokkmuusikafestival sündis 1989. aastal vanamuusikaansambli „Hortus Musicus“ ja tema juhi Andres Mustoneni algatusel talvisest barokkmuusika kontsertide sarjast Tallinna vanalinnas ja Tartu Ülikooli aulas. (EMF 2006) Haapsalu vanamuusikafestival sai alguse 1994. aastal. Festivalil on olnud kaks peamist eesmärki: väärtmuusika suurvormide esitus ja otsingud vanamuusika stilistika vallas, milles on oma osa nii nimekatel välisinterpretidel kui ka Eesti kollektiividel ja solistidel. (Arujärv 2000: 49) 1996. aastal toimus esimene Tartu vanamuusikafestival, mis on algusaegadest peale keskendunud Euroopa keskaja muusikale ja selle seostele Idamaade muusikaga. (Festivitas 2005) Süstemaatiline varajase muusika haridus ongi Eestis

toimunud seni erastuudiotel ja ka varajase muusika festivalide kaudu. Akadeemilistes õppeasutustes on varajasel muusikal põhinevad ainekavad alles väljatöötamisel.

Akadeemilisse muusikaharidusse ja riiklikusse haridussüsteemi on varajane muusika seni jõudnud peamiselt erialade õppekavades olevate või siis valik- ning vabaainetena varajast muusikat ja ajaloolist esituspraktikat käsitlevate kursuste kaudu. Varajase muusika instrumentidest saab erialana eri haridustasemetel praegu Eestis õppida klavessiini, barokk-traversflööti ja plokkflööti.

Klavessiinimuusika meistrkursused korraldati Nõukogude Liidus esmakordselt alles 1980. aastate lõpupoolel. Nendest kujunes välja mitmeid asjaarmastajate ringe, kes hakkasid otsima võimalusi klavessiinimuusika ajastulähedaseks interpretatsiooniks. Selle kaudu jõudis n-õ klavessiinivaimustus ka Eestisse. 1990ndatel hakati klavessiinimängu algõpetust andma Vanalinna muusikakoolis, peagi oli võimalik klavessiini erialana õppida nii G. Otsa nim. muusikakoolis (alates 1998. aastast) kui ka Eesti Muusikaakadeemias (alates 1994. aastast). Eesti Klavessiinisõprade Tsunft loodi 2000. aastal ja alates 1996. aastast on regulaarselt korraldatud klavessiinipäevi. (Valk-Falk 1995: 32; EKST 2006)

Barokk-traversflöödi eriala avati Eesti Muusikaakadeemias 1990. aastal Neeme Punderi eestvedamisel (Kasemaa 1999); erialana saab seda õppida ka G. Otsa nim. Muusikakoolis ja H. Elleri nim. Tartu Muusikakoolis.

Plokkflööti on Eestis õpetatud juba esimese Eesti Vabariigi ajal, seda tehti lastemuusikakoolides ka Nõukogude korra ajal. Siis oli plokkflööt aga pigem ettevalmistav pill, mida mängisid need, kes tahtsid hiljem hakata õppima mõnda teist puhkpilli. Plokkflööt on tõsiselt võetava eriala- ja vanamuusikapillina tuntud alates 1970. aastatest. Varsti peale Eesti Vabariigi taasloomist avati G. Otsa nim. Muusikakoolis plokkflöödi eriala Tõnu Sepa initsiatiivil, 2000. aastal loodi plokkflöödiühing ERTA-Estonia ja 2004. aastal toimus esimene Eesti plokkflöödifestival. (Utt 2001, Utt 2002: 1)

3.6. *Eestikeelse muusikaterminoloogia kujunemine*

Eestikeelsed muusikaterminid ilmusid trükitud kujul esmakordselt Heinrich Rosenpläneri (1782–1846) kirjutatud õpikutes “Õpetus kuidas klaverit mängida” (1830) ja “Lühike õpetus laulmisest” (1833). Eestikeelse muusikaterminoloogia arendamise alguseks võib lugeda 19. sajandi lõppu, kui tegutses muusikapedagoog ja keeleteadlane Karl August Hermann (1851–1909), kes tegeles süstemaatiliselt muusikaterminoloogia väljakujundamisega. Tema andis aastatel 1885–1897 välja kuukirja “Laulu ja mängu leht”, mille lisana ilmusid ka teoreetilised tööd “Noodiõpetus” (1892); “Viiuliõpetus” (1893) ja “Noodiõpetus ja komponeerimise õpetus” (1893). Kuna paljude mõistete jaoks, mida need väljaanded käsitlesid, ei olnud olemas eestikeelseid termineid, siis tegeles Hermann neid teoseid kirjutades palju terminiloomega. K. A. Hermann oli põhimõtteliselt võõrkeelsete terminite vastu ja seetõttu püüdis ta alati leida mõistetele emakeelseid termineid. Paljud tema loodud terminid on jäänud käibesse tänaseni: *heliredel, kolmkõla, kolmkõla pöörded, helilooja, keelpill, helivälvus* jne. (Vahter 2003: 8–10)

Esimene muusikatermineid koondav eestikeelne oskussõnastik “Muusika leksikon I. Terminoloogia” ilmus 1923. aastal, koostajaks oli muusikateadlane Eduard Visnapuu (1895–1969). Selles sõnastikus on pandud rohkem rõhku mõistete määratlustele ja vähem uute terminite loomisele. Siiski on sealgi termineid, mis on täiesti uudsed. 1936. aastal ilmus kaks muusikasõnastikku: ajakirja “Raadio” poolt välja antud “Väike muusikaleksikon” ja Eesti Akadeemilise Helikunstnike Seltsi muusikateadusliku sektsiooni terminoloogia toimkonna toimetatuna “Valimik muusika oskussõnu I. Üldsõnastik”. “Väike muusikaleksikon” hõlmab väga piiratud hulka termineid, mis on tegelikult juba olemas varem ilmunud Visnapuu sõnastikus. “Valimik muusika oskussõnu I. Üldsõnastik” pidi olema sissejuhatav vihik suuremale muusikasõnastike sarjale, kuhu olid planeeritud väljaanded iga muusikalise eriala spetsiifiliste terminitega. Sarja oli seatud kokku panema Eesti Akadeemilise Helikunstnike Seltsi muusikateadusliku sektsiooni terminoloogia

toimkond, kuhu keeleliste nõuandjatena kuulusid ka Johannes Aavik ja Elmar Muuk. Kahjuks jäi see töö aga pooleli. (Vahter 2003: 12–13)

Nõukogude ajal ilmus eesti keeles kaks muusikasõnastikku: Jerzy Habela “Muusika sõnastik” (1972) ja Alfred Benderi “Muusikasõnastik” (1977). Habela sõnastiku on poola keelest tõlkinud Guno Tõnismann. Benderi sõnastik aga ilmus haridusministeeriumi kooliraamatute sarjas. Peale Eesti taasiseseisvumist on ilmunud neli eestikeelset muusikasõnastikku: Peeter Perensi “Võõrkeelsete muusikaterminite sõnastik” (1994), Ela Eelhein-Issakaineni koostatud “Muusikaleksikon” (1996), sõnastik Eckhardt van den Hoogeni raamatus „Klassikalise muusika ABC“ (2004) ja Kadri Leppoja „Muusikaõpetuse mõisted 7.–9. klassile: eesti–vene–eesti sõnastik” (2005). (Vahter 2003: 13) Neid sõnastikke on selle töö autor ka pikemalt analüüsinud, pöörates erilist tähelepanu sellele, missuguseid varajase muusika termineid nendest sõnastikest leida võib ja kuidas on neid määratletud. Analüüs on selle töö 5. peatükis.

Kõik siiani ilmunud eestikeelsed muusikasõnastikud on küllaltki väikesemahulised ja sisaldavad seetõttu enamasti kõige üldisemaid mõisteid ja termineid väga erinevatest muusikavaldkondadest. Eestis on aga vajadus põhjalikuma emakeelse muusikaleksikoni järele, mis hõlmaks spetsiifilisemaid mõisteid ja termineid, mida seni võib kohata üksnes suulises kasutuses või ajakirjanduses. (Ross 1997: 13)

4. Varajase muusika terminite sõnastik

4.1. *Sõnastiku ülesehitus ja lühendid*

Varajase muusika terminite sõnastik on koostatud mõistepõhiselt terminibaasi programmi MultiTerm 5.5 abil. Programmis on selle sõnastiku aluseks olevas terminibaasis 425 kirjet, st siin tähestikulises sõnastikus on kokku 975 artiklit: 425 sõnaartiklit, kus on info mõiste kohta, sünonüümid ja tõlked ning 550 viiteartiklit.

Terminid ja mõisted on sõnastikku kogutud T. Siitani raamatutest „Õhtumaade muusikalugu I“ (Siitan 1998) ja „Keskaja muusika aastani 1300“ (Siitan 1989). Nendest teostest leitud terminitele lisaks sisaldab sõnastik ka võimalikult palju varajase muusika termineid eestikeelsetest muusikasõnastikest: peamiselt E. Visnapuu „Muusika leksikon I. Terminoloogia“ (1923), J. Habela „Muusika sõnastik“ (1972), P. Perensi „Võõrkeelsete muusikaterminite sõnastik“ (1994) ja E. Eelhein-Issakaineni „Muusikaleksikon“ (1996). Perensi sõnastikust on selle töö sõnastikku võetud võõrkeelsed terminid, mida kohtab sagedamini eestikeelsetes tekstides tsitaatsõnadena. Lisaks nendest allikatest pärit mõistetele ja terminitele on töö autor veel lisanud termineid sünonüümide ossa või ka mõned üksikud mõisted sõnaartiklitena varajase muusika alastest artiklitest või ürituste trükistest, et võimalikult palju kajastada käibivat terminoloogiat. Termineid, mille juures ei ole märget allika kohta, on selle töö autor varajase muusikaga tegeledes kohanud erialainimeste suhtluses või siis on need autori poolt pakutud parema alternatiivina seni kasutatud terminitele. Eestikeelsete terminite kõrval on sõnastikus ka inglise- ja saksa keelsed terminid mõistete kohta. Inglisekeelsete terminite kogumisel on kasutatud palju muusikasõnastikku „Harvard Dictionary of Music“ (1970), sest see sisaldab haruldaset palju varajase muusikaga seotud terminoloogiat. Saksa keelsed terminid on kogutud peamiselt muusikaleksikonist „Der Brockhaus Musik: Personen, Epochen, Sachbegriffe“ (2001). Peale nende allikate on kasutatud veel paljusid allikaid, kust on olnud võimalik

leida eestikeelsetele terminitele võõrkeelseid vasteid. Mõnes üksikus sõnaartiklis puudub saksa- või ingliskeelne vaste. Nende puhul ei olnud kasutatud allikatest võimalik vastava keele terminit leida. Mitmetähenduslikud terminid on eraldi märksõnaartiklites ja varustatud numbritega. Sõnaartiklis on mõistete ja terminite kohta veel alljärgnevat infot.

Mõisterühm

Sõnastikus olevad terminid on jaotatud mõisterühmadesse. Välja on jäetud allikates olevad varajase muusika terminid, mis ei kuulunud nendesse mõisterühmadesse. Mäрге mõisterühma kohta on sõnastikus kohe märksõna järel. Võrreldes peatükis 3.4. oleva varajase muusika mõistesüsteemiga, on sõnastikust välja jäänud kolm mõisterühma: muusikainstrumentid, esitajad/koosseisud ja muusikafilosoofia. Esitajate/koosseisude ja muusikafilosoofia mõisted jäid välja seetõttu, et sõnastiku allikates ei olnud väga põhjalikult neid käsitletud ja need mõisterühmad oleks jäänud sõnastikus puudulikuks. Muusikainstrumentidega seotud mõisted oleks aga väärinud eraldi suuremat tähelepanu, sest tegemist on väga suure mõisterühmaga, kus paljude terminite kasutus vajaks ühtlustamist. See oleks aga ületanud siinse magistritöö mahupiiriid.

Sõnastikus on mõisted jaotatud kuude rühma. Siin on neid mõisterühmi kirjeldatud lühidalt. Pikem selgitus on peatükis 3.4.

1. **Vorm** – muusikateose vormide, žanrite või nende osadega seotud mõisted. See moodustab kõige ulatuslikuma osa sõnastikust, sest kasutatud allikatest võis kõige rohkem leida just sellesse rühma kuuluvaid mõisteid.
2. **Esituslaad** – mõisted, mis kirjeldavad muusikateose esituse ja interpretatsiooniga seonduvat.
3. **Koolkond, stiil** – kindla ajaperioodi, geograafilise asupaiga või muusikuteheliloojate grupiga seotud loomismetodid, mis erinevad muust samal ajal loodud muusikast kindlate tunnuste põhjal.
4. **Muusikateooria** – siia kuuluvad mõisted kirjeldavad varajase muusikaga seonduvaid teoreetilisi aspekte: laadid ja nende osad, mitmehäälsuse tüübid, heliredelite tüübid, harmoonia, noodilugemissüsteemid, rütm jne.

5. **Noodikiri** – noodikirja arengus erinevate noodikirjatüüpidega seotud terminid. See mõisterühm kuulub tegelikult sisu poolest ka muusikateooria rühma, aga kuna on tegemist üsna suure ja selgelt eristuva mõisterühmaga, siis siin on see eraldi välja toodud.
6. **Muu** – see rühm on moodustatud, et oleks võimalik kirjeldada neid mitmetähenduslikke termineid, mille üks tähendus mahub eelnimetatud rühmadesse, teine tähendus aga jääb nendest välja. Nii kuuluvad siia üksnes terminid, mis on teise tähenduse tõttu ka mõnes eelnimetatud rühmas.

Ajastu

Iga mõiste puhul on määratud, millisesse ajastusse see mõiste sisuliselt kuulub. Märksõnaartiklis on ajastu kirjas pärast mõisterühmamärget. Selleks on kasutatud üldist varajase muusika jaotust, mis on käesolevas töös jaotatud ajalisel järgmiselt: **keskaeg** (400–1430), **renessanss** (1430–1600), **barokk** (1600–1750). Seda, miks ajastud selliselt on jaotatud, on kommenteeritud pikemalt selle töö peatükis 3.2. Ajastut on püütud määrata võimalikult täpselt, st on märgitud ära ka konkreetsete aastaarvud, kui need on olnud allikates olemas. Kui mõni mõiste hõlmab pikemat ajajärku kui etteantud kolm jaotust, siis on eraldi märgitud ära kõik ajastud, millega see termin seotud on. Lisaks kolmele ajastule, mis kuuluvad varajase muusika alla, on mõnede mõistete puhul märgitud ka „**hilisem**“. Sellesse ajasturühma liigitatud mõisted kuuluvad tähenduslikult lisaks ka hilisemasse ajajärku või on tegemist mitmetähenduslike terminitega, millel on peale varajast muusikat kirjeldava tähenduse ka hilisemast muusikast pärit tähendus.

Definitsioon

Igasse sõnaartiklisse kuulub ka definitsioon, kus on püütud mõistet võimalikult täpselt määratleda. Definitsiooni järel on viide ka allikale, kust see definitsioon pärit on. Kui allikates olev definitsioon on olnud piisav, siis on see otse siia sõnastikku üle võetud. Kui aga on olnud vaja seda keeleliselt parandada või sisuliselt täpsustada, siis on seda tehtud. Mõnede definitsioonide koostamisel on kasutatud mitut allikat, sel juhul on mõlema

allika viide definitsiooni järel. Täenduselt lähedased mõisted ei ole allikates alati nii selgelt eristatud. Siin sõnastikus on püütud tähenduste erinevusi edasi anda võimalikult täpselt, asetades eri tähendused eraldi sõnaartiklitesse ka siis, kui neid tähistab sama termin.

Maa

Varajase muusika terminoloogia üheks eripäraks on see, et terminid ja mõisted on tihti seotud mingi kindla geograafilise piirkonnaga. Kui mõiste on seotud kindla piirkonnaga, siis on see piirkond märgitud sõnaartiklis pärast definitsiooni. Kui aga mõnda terminitest on kasutatud rohkem just kindlas piirkonnas, siis on maa märgitud termini järele.

Päritolukeel

Päritolukeel on märgitud nii eesti- kui võõrkeelsete terminite juurde, mis on peamiselt tsitaatsõnad. Selleks on kasutatud järgmisi lühendeid:

ld – ladina

hisp – hispaania

ingl – inglise

it – itaalia

kr – kreeka

port – portugali

pr – prantsuse

prov – provanssaali

sks – saksa

Viited

Nii terminid kui ka mõisteseletused on varustatud allikaviidetega. Lisaks on sõnaartiklites ka viiteid teistele selles sõnastikus olevatele mõistetele. Kui on olnud võimalik määrata mõiste hierarhilist seotust mõne teise sõnastikus oleva mõistega, siis on see ära märgitud sõnaartiklis pärast definitsiooni. **Alammõiste** ja **ülemmõiste** viitavad siis

vastavalt kitsama või laiemas sisuga mõistele. Kui definitsioonis kasutatakse termineid, mis on seletatud ära kuskil mujal, siis on need terminid märgitud tärniga (*). Mitmetähenduslike terminite puhul viitab tähendusele termini järel olev number.

Terminivariandid

Kui mõiste väljendamiseks kasutatakse mitut terminit, siis on välja valitud üks termin, mille juures on mõiste seletus koos muu täpsustava info ja tõlketerminitega. Eestikeelsed sünonüümid on sõnaartiklis kirjas enne inglise- ja saksa keelseid termineid. Lisaks sellele on iga sünonüümi kohta viiteartikkel, mis juhatab kätte vastava sõnaartikli.

Märkmed

Mõne termini või mõiste puhul on olnud vajalik mingeid aspekte veel lisaks kommenteerida. Selleks on autor kasutanud lahtreid „märkmed“ ja „segadust tekitab“, mis sisaldab veel informatsiooni, mis on seotud, mõiste, termini või siis sõnaartiklis oleva muu infoga.

4.2. Varajase muusika terminite sõnastik

A

aaria 1 (Siitan 1998: 145) Mõisterühm Vorm Ajastu Renessanss: 16. sajandi lõpp – 17. sajandi algus Ajastu Barokk: 16. sajandi lõpp – 17. sajandi algus

Definitsioon lautosaatega soololaul Inglismaal 16. sajandi lõpus, 17. sajandi alguses, on välja arenenud prantsuse **air de cour*ist. (Siitan 1998: 145) (HDM 1970: 66)

Maa Inglismaa

Eesti **ayr** Päritolukeel *ingl* (Siitan 1998: 145)

Eesti **lautolaul** (Siitan 1998: 147)

Eesti **air 1** (Perens 1994: 6)

Inglise **ayre 1** (HDM 1970: 66)

Inglise **air 1** (HDM 1970: 24)

Inglise **lute song** (HDM 1970: 794)

Saksa **Air 1** (Brockhaus 2001: 17)

Saksa **Ayre** Päritolukeel *ingl* (Brockhaus 2001: 17)

aaria 2 (Siitan 1998: 167) Mõisterühm Vorm Ajastu Barokk: 16.–17. sajand Ajastu Renessanss: 16.–17. sajand

Definitsioon barokkajal meloodiline soololaul, mida lauldi **basso continuo* või väikese ansambli saatel. (Siitan 1998: 178)

Alammõiste **lamento*

Eesti **barokkaaria** (Siitan 1998: 143)

Eesti **sooloaaria** (Siitan 1998: 178)

Eesti **air 2** (Perens 1994: 6)

Inglise **air 2** (HDM 1970: 25)

Inglise **ayre 2** (HDM 1970: 67)

Saksa **Air 2** (Brockhaus 2001: 17)

Saksa **Arie 1** (Brockhaus 2001: 37)

Saksa **Aria 1** (Brockhaus 2001: 37)

aaria 3 ⇒ *air 3*

aaria 4 (Siitan 1998: 183) Mõisterühm Vorm Ajastu Barokk: 17.–18. sajand Ajastu Hilisem: kuni 19. sajandi lõpuni

Definitsioon iseseisev instrumentaalsaatega vokaalne soolo-osa **ooperis*, **oratooriumis* ja kantaadis (**kammerkantaat*). (Eelhein-Issakainen 1996: 7)

Ülemmõiste **ooper*

Ülemmõiste **oratoorium*

Ülemmõiste **kammerkantaat*

Alammõiste **da-capo*-aaria

Eesti **ooperiaaria** (Siitan 1998: 256)

Inglise **aria** (HDM 1970: 51)

Saksa **Arie 2** (Brockhaus 2001: 37)

Absolve Domine Päritolukeel *ld* (Wikipedia 2005) Mõisterühm Vorm Ajastu Keskajast tänapäevani

Definitsioon **reekviemi* osa, **tractus*, mille sisuks on palve, et surnud pääseksid kohtumõistmisest ja võiksid olla armus õnnistatud igavesti. (Wikipedia 2005)

Ülemmõiste **reekviem*

Ülemmõiste **tractus*

Inglise **Absolve Domine** Päritolukeel *ld* (Wikipedia 2005)

Saksa **Absolve Domine** Päritolukeel *ld* (Wikipedia 2005)

a capella 1 Päritolukeel *it* (Siitan 1998: 98)

Mõisterühm Esituslaad Ajastu Keskajast tänapäevani: alates 15. sajand

Definitsioon ilma pillisaateta vokaalmuusika. (Siitan 1998: 98)

Inglise **a capella 1** Päritolukeel *it* (HDM 1970: 3)

Saksa **a capella 1** Päritolukeel *it* (Brockhaus 2001: 11)

a capella 2 Päritolukeel *it* (Siitan 1998: 98)

Mõisterühm Koolkond, stiil Ajastu Keskaeg: 15.–16. sajand Ajastu Renessanss: 15.–16. sajand

Definitsioon võrdsete häältega ansamblipolüfoonia, vokaalteose esitus kapelliga, ansambliga, kuhu võisid kuuluda ka pillid, mis dubleerisid või asendasid mõnda häält. (Siitan 1998: 98)

Eesti **a-capella-stiil** Päritolukeel *it* (Siitan 1998: 98)

Eesti **a capella stiil** Päritolukeel *it*

Inglise **a capella 2** Päritolukeel *it* (HDM 1970: 3)

Saksa **a capella 2** Päritolukeel *it* (Brockhaus 2001: 11)

Saksa **A-capella-Stil** Päritolukeel *it* (Brockhaus 2001: 11)

a capella stiil ⇒ *a capella 2*

a-capella-stiil ⇒ *a capella 2*

acciaccatura 1 Päritolukeel *it* (Perens 1994: 5)

Mõisterühm Esituslaad Ajastu Barokk: 1675–1725

Definitsioon kaunistus klahvpillimuusikas, kus akordinoodile mängiti juurde alumine väike sekund, mis kohe lahti lasti. (Perens 1994: 5) (Visnapuu 1923: 8)

Eesti **lühike eellök 2** (Perens 1994: 5)

Inglise **acciaccatura 1** Päritolukeel *it* (HDM 1970: 4)
Saksa **Acciaccatura 1** Päritolukeel *it* (Brockhaus 2001: 12)

(HDM 1970: 5)

acciaccatura 2 ⇒ eellöök 2

accompagnato ⇒ saatega retsitatiiv

act tune ⇒ antrakt 1

Agnus Dei Päritolukeel *ld* (Siitan 1989: 26)
Mõisterühm Vorm Mõisterühm Muu Ajastu
Keskajast tänapäevani: alates 7. sajand
Definitsioon missa (*missa 1) *ordinaariumi viies osa, mis tuli liturgiasse suhteliselt hilja, 7. sajandi lõpul. (Siitan 1989: 26)
Ülemmõiste *ordinaarium
Ülemmõiste *missa 2
Inglise **agnus Dei** Päritolukeel *ld* (HDM 1970: 24)
Saksa **agnus Dei** Päritolukeel *ld* (Brockhaus 2001: 17)

air 1 ⇒ aria 1

air 2 ⇒ aria 2

air 3 (Perens 1994: 6) Mõisterühm Vorm Ajastu
Barokk: 16.–17. sajand Ajastu Renessanss: 16.–17. sajand
Definitsioon meloodiline instrumentaalpala, mida mängiti *basso continuo või väikese ansambli saatel; ka loodud süüdi osana. (Siitan 1998: 178)
Ülemmõiste *süüt 2
Eesti **aria 3** (Siitan 1998: 167)
Inglise **air 3** (HDM 1970: 25)
Inglise **ayre 3** (HDM 1970: 67)
Saksa **Air 3** (Brockhaus 2001: 17)
Saksa **Arie 3** (Brockhaus 2001: 37)
Saksa **Aria 2** (Brockhaus 2001: 37)

air 4 ⇒ chanson 5

air de cour Päritolukeel *pr* (Siitan 1998: 137)
Mõisterühm Vorm Ajastu Barokk: 16. sajandi lõpp – 17. sajand
Definitsioon homofoonilisest prantsuse šansoonist (*šansoon 4) välja kujunenud

lühike mitmehälne *salmilaul. (Siitan 1998: 137) (HDM 1970: 25)

Maa Prantsusmaa

Eesti **õukonna-aria** (Siitan 1998: 137)

Eesti **barokklaul** (Siitan 1998: 137)

Inglise **air de cour** Päritolukeel *pr* (HDM 1970: 25)

Saksa **Air de Cour** Päritolukeel *pr* (Brockhaus 2001: 17)

Saksa **Gesellschaftslied** (Brockhaus 2001: 17)

alba Päritolukeel *prov* (Siitan 1989: 38) Mõisterühm Vorm Ajastu Keskaeg: 11.–13. sajand
Definitsioon *rüütllaul: koidulaul, valvav teener manitseb hommiku saabumisel kallima juures ööd veetvat rüütlit (Siitan 1989: 38)

Ülemmõiste *rüütllaul

Inglise **alba** Päritolukeel *prov* (HDM 1970: 26)

Saksa **Alba** Päritolukeel *prov* (Wahrig 2002: 154)

Saksa **Wächterlied** (HDM 1970: 26) Märkmed minnesingerite loomingus

albada Päritolukeel *prov* (Perens 1994: 11)
Mõisterühm Vorm Ajastu Keskaeg: 11.–13. sajand
Definitsioon laul trubaduuri ja minnesingerite repertuaaris, mida laulsid armastajad, kui nad koidikul üksteisest lahkusid. (Perens 1994: 11) (AHD 2000)

Ülemmõiste *rüütllaul

Eesti **hommikuserenaad 2** (Perens 1994: 11)

Märkmed: sisuliselt tähendab serenaad õhtulaulu, siin on tähenduste vastuolu

Eesti **aubade 2** Päritolukeel *pr* (Perens 1994: 11)

Eesti **päevalaul** (Perens 1994: 11)

Inglise **albada** Päritolukeel *prov* (AHD 2000)

Inglise **aubade 2** Päritolukeel *pr* (AHD 2000)

Saksa **Albada** Päritolukeel *prov* (Wahrig 2002: 154)

Saksa **Aubade 2** Päritolukeel *pr* (Brockhaus 2001: 43)

Saksa **Tagelied** (Brockhaus 2001: 777)

Märkmed: minnesingerite loomingus

alborada 1 ⇒ aubade 1

alborada 2 Päritolukeel *hisp* (Perens 1994: 11)
Mõisterühm Vorm Ajastu Barokk: 17.–18. sajand
Definitsioon hispaania muusika vorm, mida mängiti *dulzana* (oboelaadne pill) ja väikese raamtrummiga. (HDM 1970: 26)

Inglise **alborada 2** Päritolukeel *hisp* (HDM 1970: 26)

Saksa **Alborada 2** Päritolukeel *hisp* (Brockhaus 2001: 43)

alborada 3 Päritolukeel *hisp* (Perens 1994: 11)
Mõisterühm Vorm Ajastu Hilisem: 19.–20. sajand

Definitsioon kindla vormiga idülliline avamäng või karakterpala. (HDM 1970: 62) (Brockhaus 2001: 43)
 Eesti **aubade 3** Päritolukeel **pr** (Perens 1994: 11)
 Inglise **alborada 3** Päritolukeel **hisp** (HDM 1970: 26)
 Inglise **aubade 3** Päritolukeel **pr** (AHD 2000)
 Saksa **Alborada 3** Päritolukeel **hisp** (Brockhaus 2001: 43)
 Saksa **aubade 3** Päritolukeel **pr** (Brockhaus 2001: 43)

algusvormel (Siitan 1998: 36) *Möisterühm* Vorm Ajastu Keskaeg
Definitsioon retsiteerimisel (*retsiteerimine) lause alguses kasutatud tõusev meloodiamudel. (Siitan 1998: 36) (Siitan 1989: 5)
 Ülemmõiste *retsiteerimisvormel
 Eesti **initium** Päritolukeel **ld** (Siitan 1989: 5)
 Inglise **intonation** (Reese 1965: 176)
 Inglise **initium** Päritolukeel **ld** (Reese 1965: 174)
 Saksa **Initium** Päritolukeel **ld** (Brockhaus 2001: 632)
 Saksa **Eröffnung** (Brockhaus 2001: 632)

alleluia (Siitan 1998: 41) *Möisterühm* Vorm Ajastu Keskaeg:
Definitsioon missal (*missa 1) pühakirja lugemise taustaks kasutatav rikkalikult kaunistatud meloodiaga *responsoorium. (Siitan 1998: 41)
 Ülemmõiste *responsoorium
 Ülemmõiste *proprium
 Eesti **alleluia-laul** (Siitan 1998: 42)
 Eesti **halleluja** (Visnapuu 1923: 47)
 Inglise **Alleluia** (Reese 1965: 165)
 Saksa **Alleluja** (Brockhaus 2001: 474)
 Saksa **Halleluja-Gesang** (MB 2005)

alleluia-laul ⇒ **alleluia**

allemand (Habela 1972: 12) *Möisterühm* Vorm Ajastu Renessanss: 16.–17. sajand Ajastu Barokk: 16.–17. sajand
Definitsioon 4-osalises taktimõõdus rahulik saksa sammtants, alates 17. sajandist kinnistus stiililiselt pidulikuks seltskonnatantsuks ja seda hakati kasutama süüdi (*süit 2) esimese osana. (Siitan 1998: 195) (HDM 1970: 29)
 Ülemmõiste *süit 2
 Eesti **allemande** Päritolukeel **pr** (Siitan 1998: 195)
 Eesti **tedesca** Päritolukeel **it**
 Inglise **allemande** Päritolukeel **pr** (HDM 1970: 28)
 Inglise **alman** (HDM 1970: 29)
 Märkmed: *ingliskeelne variant allemande'st*
 Inglise **almayne** (HDM 1970: 29)

Märkmed: ingliskeelne variant allemande'st
 Inglise **tedesca** Päritolukeel **it** (HDM 1970: 834)
 Saksa **Allemande** Päritolukeel **pr** (Brockhaus 2001: 22)

allemande ⇒ **allemand**

ambroosiuse hümn ⇒ **ambroosiuse laul**

ambroosiuse laul (Siitan 1998: 31) *Möisterühm* Vorm Ajastu Keskaeg: 4.–5. sajand
Definitsioon Lääne kirikulaulu ilmselt vanim kihistus (nimetatud Püha Ambroosiuse (u 340–397) järgi). Selle meloodilist stiili iseloomustab paljude väikeste meloodiaosade pidev kordamine ja vaba kombineerimine, võimalikud on ka väikesed muutused, figuurivariatsioonid. (Siitan 1998: 31) (Siitan 1989: 13)
 Alammõiste *clausula 3
 Eesti **ambroosiuse hümn** (Siitan 1989: 13)
 Eesti **cantus ambrosianus** Päritolukeel **ld** (Perens 1994: 20)
 Inglise **ambrosian chant** (Reese 1965: 104)
 Inglise **ambrosian hymn** (HDM 1970: 32)
 Saksa **ambrosianischer Gesang** (Brockhaus 2001: 25)

ameneer *Möisterühm* Vorm Ajastu Barokk: 17. sajand
Definitsioon 17. sajandi tants 3–osalises taktimõõdus, iseloomulikuks tunnuseks on kuue löögi (3+3 või 4+2) pikkused fraasid. Tõenäoliselt on see välja arenenud ühest *branle'i tüübist, *a branle à mener*. (HDM 1970: 33)
 Eesti **amener** Päritolukeel **pr**
 Inglise **amener** Päritolukeel **pr** (HDM 1970: 33)
 Saksa **Amener** Päritolukeel **pr** (ADS 2006)

amener ⇒ **ameneer**

anglaise 1 ⇒ **anglees 1**

anglaise 2 ⇒ **kontratants**

anglees 1 (Eelhein-Issakainen 1996: 10) *Möisterühm* Vorm Ajastu Barokk: 17. sajand
Definitsioon inglise päritolu kiirete paaristaktimõõdus tantsude (*kontratants, *hornpipe 2, *ekossees) koondnimetus. (Eelhein-Issakainen 1996: 10) (Brockhaus 2001: 29)

Alammõiste *kontratants
 Alammõiste *hornpipe 2
 Alammõiste *anglees 2
 Alammõiste *ekossees
 Eesti **anglaise 1** Päritolukeel **pr** (*Elhein-Issakainen 1996: 10*)
 Inglise **anglaise 1** Päritolukeel **pr** (*HDM 1970: 38*)
 Saksa **Anglaise 1** Päritolukeel **pr** (*Brockhaus 2001: 29*)

anglees 2 ⇒ kontratants

anglikaani kirikulaul ⇒ chant

anglikaani kirikumuusika (*Siitan 1998: 133*) *Mõisterühm* Koolkond, stiil *Ajastu* Renessanss: alates 16. sajandi II poolest
Definitsioon anglikaani jumalateenistustel kasutatav muusika, mida iseloomustab lihtne akordiline stiil ja keskendumine selle ingliskeelsele tekstile. (*Siitan 1998: 133*)
 Alammõiste *service
 Alammõiste *anthem
 Alammõiste *chant
 Maa Inglismaa
 Inglise **anglican church music** (*HDM 1970: 38*)
 Inglise **psalmody 3** (*Brockhaus 2001: 29*)
 Saksa **Psalmody** Päritolukeel **ingl** (*Brockhaus 2001: 29*)

anschlag ⇒ double appoggiatura 2

anthem Päritolukeel **ingl** (*Siitan 1998: 133*)
Mõisterühm Vorm *Ajastu* Renessanss: alates 16. sajandi II pool
Definitsioon anglikaani kirikumuusikas piiblitekstile või mõnele muule vaimulikule tekstile loodud motetilaadne teos, mida kanti ette jumalateenistuse käigus; vaste ladina motetile (*motett 3) ning hiljem, barokiajastul, vaimulikule kontserdile (*vaimulik kontsert) või kantaadile (*kantaat 3). (*Siitan 1998: 133*)
 Ülemmõiste *anglikaani kirikumuusika
 Alammõiste *full anthem
 Alammõiste *verse anthem
 Maa Inglismaa
 Inglise **anthem** (*HDM 1970: 40*)
 Saksa **Anthem** Päritolukeel **ingl** (*Brockhaus 2001: 30*)

anticipatio Päritolukeel **ld** (*Visnapuu 1923: 32*)
Mõisterühm Esituslaad *Ajastu* Barokk: 1675–1725

Definitsioon kaunistus, kus enne kadentsi viimast akordi mängiti eelmisele akordile juurde selle suhtes dissoneeriv heli, mis kuulus juba viimasesse akordi. (Perens 1994: 5) (*Brockhaus 2001: 30*)
 Eesti **eelvõte 2** (*Visnapuu 1923: 32*)
 Eesti **eelik** (*Visnapuu 1923: 32*)
 Inglise **anticipation** Päritolukeel **ld** (*HDM 1970: 576*)
 Saksa **Antizipation** Päritolukeel **ld** (*Brockhaus 2001: 30*)

antifoon ⇒ antifoon

antifoon (*Siitan 1998: 37*) *Mõisterühm* Vorm *Ajastu* Keskaeg:

Definitsioon peamiselt refrääniliselt korduv vastulaul psalmi retsiteerimisele, aja jooksul iseseisvunud, psalmidest eraldunud. (*Siitan 1998: 37*)

Ülemmõiste *gregooriuse laul

Alammõiste *communio

Alammõiste *introitus

Alammõiste *offertorium 1

Eesti **antifoon** (*Siitan 1989: 5*)

Eesti **antiphone** Päritolukeel **kr** (*Perens 1994: 9*)

Eesti **antifoonia** (*Visnapuu 1923: 12*)

Inglise **Antiphon** (*Reese 1965: 165*)

Saksa **Antiphon** (*Brockhaus 2001: 30*)

Saksa **Antiphone** Päritolukeel **kr** (*Wahrig 2002: 183*)

antifoonia ⇒ antifoon

antifooniline psalmilaulmine (*Siitan 1998: 129*) *Mõisterühm* Esituslaad *Ajastu* Keskaeg: alates 3. sajand *Ajastu* Renessanss

Definitsioon psalmoodia (*psalmoodia 2) või *hümnoodia ettekandeviis, kus laulavad vastastikku kaks koorigruppi. (*Siitan 1989: 6*)

Ülemmõiste *psalmoodia 1

Ülemmõiste *hümnoodia

Eesti **vahelduvkooriline psalmilaulmine** (*Siitan 1998: 129*)

Inglise **antiphonal singing** (*HDM 1970: 42*)

Saksa **antiphonale Psalmodie** (*Preisungen 2003*)

Saksa **wechselchörige Singen (der Psalmen)** (*Brockhaus 2001: 30*)

antiphone ⇒ antifoon

antrakt 1 (*Visnapuu 1923: 12*) *Mõisterühm* Vorm *Ajastu* Barokk: 17. sajand

Definitsioon muusikapala teatritüki või *ooperi vaheajal 17. sajandi Inglismaal. (Perens 1994: 6)

Maa Inglismaa

Eesti **act tune** Päritolukeel *ingl* (Perens 1994: 6)

Märkmed: Purcelli loomingu

Eesti **entr'acte 1** Päritolukeel *pr* (Visnapuu 1923: 12)

Inglise **act tune** (HDM 1970: 12)

Inglise **entr'acte 1** (HDM 1970: 295)

Saksa **Entracte 1** (Brockhaus 2001: 206)

Saksa **Entr'acte 1** Päritolukeel *pr* (Brockhaus 2001: 206)

Saksa **Entreacte 1** Päritolukeel *pr* (Brockhaus 2001: 206)

Saksa **Entreakt 1** (Brockhaus 2001: 206)

antrakt 2 (Visnapuu 1923: 12) Möisterühm Vorm Ajastu Barokk: alates 17. sajand Ajastu Hilisem: alates 17. sajand

Definitsioon muusikapala teatritüki või ooperi vaheajal. (Perens 1994: 6)

Eesti **entr'acte 2** Päritolukeel *pr* (Visnapuu 1923: 12)

Märkmed: muusikapala näidendi, ooperi või balleti vaheajal

Eesti **intermedium 2** (Siitan 1998: 169)

Märkmed: opera seria vaatuste vaheajal, sellest kasvas välja opera buffa

Eesti **intermetso 2** (Eelhein-Issakainen 1996: 30)

Märkmed: orkestri vahemäng ooperis

Eesti **intermezzo 2** Päritolukeel *it* (Perens 1994: 55)

Märkmed: vt. intermetso

Eesti **intermedio 2** Päritolukeel *hisp* (Perens 1994: 55)

Märkmed: vt. intermeedium

Eesti **interméde 2** Päritolukeel *pr* (Perens 1994: 55)

Märkmed: vt. intermeedium

Eesti **interlüüd 2** (Habela 1972: 46)

Märkmed: vt. intermetso

Eesti **interluudium 2** Päritolukeel *ld* (Habela 1972: 46)

Märkmed: vt. intermetso

Inglise **entr'acte 2** (HDM 1970: 295)

Inglise **intermedium 2** Päritolukeel *ld* (HDM 1970: 417)

Inglise **interméde 2** Päritolukeel *pr* (HDM 1970: 417)

Inglise **intermedio 2** Päritolukeel *hisp* (HDM 1970: 417)

Inglise **intermezzo 2** Päritolukeel *it* (HDM 1970: 417)

Saksa **Entracte 2** (Brockhaus 2001: 206)

Saksa **Entr'acte 2** Päritolukeel *pr* (Brockhaus 2001: 206)

Saksa **Entreacte 2** Päritolukeel *pr* (Brockhaus 2001: 206)

Saksa **Entreakt 2** (Brockhaus 2001: 206)

Saksa **Intermedium 2** Päritolukeel *ld* (Brockhaus 2001: 335)

Saksa **Intermezzo 2** Päritolukeel *it* (Brockhaus 2001: 335)

Saksa **Interludium 2** Päritolukeel *ld* (Brockhaus 2001: 335)

appoggiatura 1 ⇒ eelläök 1

appoggiatura 2 ⇒ eelläök 2

aria da capo ⇒ da-capo-aria

arioso 1 ⇒ arioso 1

arioso 2 ⇒ arioso 2

arioso 1 Päritolukeel *it* (Perens 1994: 9) Möisterühm Vorm Ajastu Barokk: 17.–18. sajand

Definitsioon laululis-retsitatiivne episood *ooperis, *oratooriumis või kantaadis (*kantaat 3). (Eelhein-Issakainen 1996: 10)

Ülemmõiste *ooper

Ülemmõiste *oratoorium

Ülemmõiste *kantaat 3

Eesti **arioso 1** (Habela 1972: 14)

Inglise **arioso 1** Päritolukeel *it* (HDM 1970: 53)

Saksa **Arioso 1** Päritolukeel *it* (Brockhaus 2001: 38)

arioso 2 Päritolukeel *it* (Perens 1994: 9) Möisterühm Vorm Ajastu Barokk: 17.–18. sajand

Definitsioon lüürilis-meloodiline soololaul või instrumentaalpala. (Eelhein-Issakainen 1996: 10)

Eesti **arioso 2** (Habela 1972: 14)

Inglise **arioso 2** Päritolukeel *it* (HDM 1970: 53)

Saksa **Arioso 2** Päritolukeel *it* (Brockhaus 2001: 38)

armulaul ⇒ *communio*

ars antiqua Päritolukeel *ld* (Siitan 1998: 79)

Möisterühm Koolkond, stiil Ajastu Keskaeg: 12. sajandi lõpp – 1300

Definitsioon varajase mitmehäälsuse ajajärk 12. sajandi lõpust aastani 1300. Terminit hakati kasutama Prantsusmaal vastandina *ars nova'le. (Brockhaus 2001: 39)

Eesti **ars vetus** Päritolukeel *ld* (Siitan 1998: 79)

Inglise **ars antiqua** Päritolukeel *ld* (HDM 1970: 56)

Saksa **ars antiqua** Päritolukeel *ld* (Brockhaus 2001: 39)

ars nova Päritolukeel *ld* (Siitan 1998: 79)

Möisterühm Koolkond, stiil Ajastu Keskaeg: 1320–1380

Definitsioon muusika Prantsusmaal 1320–1380, kui hakati komponeerima missa (*missa 1) *ordinaariumiosi, arenes välja 14. sajandi motett (*motett 2) ja

kirikumuusika kõrvale ilmus mitmehälne ilmalik laul. (Siitan 1998: 79–80)

Alammõiste *motett 2

Inglise **ars nova** Päritolukeel **ld** (Reese 1965: 331)

Saksa **Ars nova** Päritolukeel **ld** (Brockhaus 2001: 39)

ars subtilior Päritolukeel **ld** (Siitan 1998: 88)

Mõisterühm Koolkond, stiil Ajastu Keskaeg: 1380–1422

Definitsioon prantsuse muusikas ajajärk, mida iseloomustab peen ja maneerlik kunst, aina julgemalt kasutati lühikesi noodivältsusi ja väga keerulisi rütmikombinatsioone, lubati endale julgeid kõrvalekaldeid traditsioonilisest laadidesüsteemist. (Siitan 1998: 87–88)

Maa Prantsusmaa

Inglise **ars subtilior** Päritolukeel **ld** (Grove 2001: 81 (2. kd.))

Saksa **Ars subtilior** Päritolukeel **ld** (Brockhaus 2001: 40)

ars vetus ⇒ **ars antiqua**

aubade 1 Päritolukeel **pr** (Perens 1994: 11)

Mõisterühm Vorm Ajastu Barokk: 17.–18. sajand

Definitsioon hommikulaul, mida mängiti

kõrgete kuninglike persoonide auks. (HDM 1970: 62)

Eesti **alborada 1** Päritolukeel **hisp** (Perens 1994: 11)

Eesti **hommikuserenaad 1** (Perens 1994: 7)

Märkmed: sisuliselt tähendab serenaad

õhtulaulu, siin on tähenduste vastuolu

Inglise **aubade 1** Päritolukeel **pr** (HDM 1970: 62)

Inglise **alborada 1** Päritolukeel **hisp** (HDM 1970: 62)

Inglise **morning song** (HDM 1970: 26)

Saksa **Aubade 1** Päritolukeel **pr** (Brockhaus 2001: 43)

Saksa **Alborada 1** Päritolukeel **hisp** (Brockhaus 2001: 43)

Saksa **Morgenständchen** (Brockhaus 2001: 43)

aubade 2 ⇒ **albada**

aubade 3 ⇒ **alborada 3**

autentiline helistik ⇒ põhilaad

autentne laad ⇒ põhilaad

azione sacra ⇒ oratoorium

ayr ⇒ aaria 1

B

badinage Päritolukeel **pr** (Perens 1994: 13)

Mõisterühm Vorm Ajastu Barokk: 18. sajand

Definitsioon skertsotaoline (*skertso 2)

naljatlev süüdi (*süüt 2) osa 18. sajandil. (Perens 1994: 13)

Ülemmõiste *süüt 2

Eesti **badinerie** Päritolukeel **pr** (Perens 1994: 13)

Inglise **badinage** Päritolukeel **pr** (HDM 1970: 68)

Inglise **badinerie** Päritolukeel **pr** (HDM 1970: 68)

Saksa **Badinerie** Päritolukeel **pr** (MGG 1989: 1704 (12. kd.))

badinerie ⇒ **badinage**

ballaad 1 (Siitan 1989: 38) Mõisterühm Vorm

Ajastu Keskaeg: 11.–13. sajand

Definitsioon *rüütlilaul: tantsulaul, tavaliselt koori refrääniga. (Siitan 1989: 38)

Ülemmõiste *rüütlilaul

Eesti **ballade 1** Päritolukeel **pr** (Visnapuu 1923: 16)

Inglise **ballade 1** Päritolukeel **pr** (HDM 1970: 71)

Saksa **Ballade 1** Päritolukeel **pr** (Brockhaus 2001: 56)

ballaad 2 (Siitan 1998: 101) Mõisterühm Vorm

Ajastu Keskaeg: alates 14. sajand

Definitsioon mitmehälne prantsuse lauluvorm ühele lauljale ja kuni kolmele

instrumentalistile, mis põhines kindla struktuuri ja riimiskeemiga tekstil.

(Brockhaus 2001: 56)

Ülemmõiste *šansoon 2

Maa Prantsusmaa

Eesti **ballade 2** Päritolukeel **pr** (Visnapuu 1923: 16)

Inglise **ballade 2** Päritolukeel **pr** (HDM 1970: 71)

Inglise **French ballade** (HDM 1970: 72)

Saksa **Ballade 2** Päritolukeel **pr** (Brockhaus 2001: 56)

ballaad 3 (Eelhein-Issakainen 1996: 12) Mõisterühm

Vorm Ajastu Hilisem: alates 18. sajand

Definitsioon lüroepilise sisuga vokaalteos, hrl. soolohäälele klaveri- või

orkestrisaatega. (Eelhein-Issakainen 1996: 12)

Eesti **ballade 3** Päritolukeel **pr** (Visnapuu 1923: 16)

Inglise **ballade 3** Päritolukeel **pr** (HDM 1970: 71)

Saksa **Ballade 3** Päritolukeel **pr** (Brockhaus 2001: 56)

ballaad 4 (Eelhein-Issakainen 1996: 12) Mõisterühm

Vorm Ajastu Hilisem: alates 19. sajand

Definitsioon vabas vormis dramaatiline instrumentaalteos, enamasti klaverile või orkestrile. (Eelhein-Issakainen 1996: 12)
 Eesti **ballade 4** Päritolukeel **pr** (*Visnapuu 1923: 16*)
 Inglise **ballade 4** Päritolukeel **pr** (*HDM 1970: 71*)
 Saksa **Ballade 4** Päritolukeel **pr** (*Brockhaus 2001: 56*)

ballaadiooper ⇒ *ballaadooper*

ballaad-ooper ⇒ *ballaadooper*

ballaadooper *Möisterühm* Vorm *Ajastu* Barokk: 18. sajand
Definitsioon 18. sajandil välja kujunenud inglise laulumäng, milles kasutati kõnedialooge ja muudetud tekstiga üldtuntud lauluviise. (Eelhein-Issakainen 1996: 12)
 Ülemmõiste *ooper
 Maa Inglismaa
 Eesti **ballaad-ooper** (*Eelhein-Issakainen 1996: 12*)
 Eesti **ballad opera** Päritolukeel **ingl** (*Perens 1994: 13*)
 Eesti **ballaadiooper** (*Perens 1994: 13*)
 Inglise **ballad opera** (*HDM 1970: 72*)
 Saksa **Ballad-Opera** Päritolukeel **ingl** (*Brockhaus 2001: 56*)

ballade 1 ⇒ ballaad 1

ballade 2 ⇒ ballaad 2

ballade 3 ⇒ ballaad 3

ballade 4 ⇒ ballaad 4

ballad opera ⇒ ballaadooper

ballata Päritolukeel **it** (*Siitan 1998: 90*) *Möisterühm* Vorm *Ajastu* Keskaeg: 14. sajand
Definitsioon refrääniga itaalia (tantsu)lauluvorm instrumentaalsaatega, sarnaneb prantsuse **virelai* ja hispaania *villancico*'ga (**villancico I*). (*Brockhaus 2001: 56*)
 Ülemmõiste **trecento*
 Maa Itaalia
 Inglise **ballata** Päritolukeel **it** (*HDM 1970: 72*)
 Saksa **Ballata** Päritolukeel **it** (*Brockhaus 2001: 56*)

ballet de cour ⇒ õukonnaballett

ballett (*Siitan 1998: 200*) *Möisterühm* Vorm *Ajastu* Barokk *Ajastu* Hilisem
Definitsioon koreograafial põhinev lavateos, mille sisu väljendatakse tantsu ja muusika abil. (Eelhein-Issakainen 1996: 12)
 Eesti **ballette** Päritolukeel **pr** (*Visnapuu 1923: 16*)
 Inglise **ballett** (*HDM 1970: 73*)
 Saksa **Ballett** (*Brockhaus 2001: 57*)

ballette ⇒ *ballett*

ballettkomöödia (*Siitan 1998: 199*) *Möisterühm* Vorm *Ajastu* Barokk: alates 1664
Definitsioon sõnaline komöödialavastus, millele on lisatud pikemad balletistseenid ja laulud. (*Siitan 1998: 199*)
 Maa Prantsusmaa
 Eesti **comédie-ballet** Päritolukeel **pr** (*Siitan 1998: 199*)
 Inglise **comédie-ballet** Päritolukeel **pr** (*HDM 1970: 73*)
 Saksa **Comédie-Ballet** Päritolukeel **pr** (*Brockhaus 2001: 151*)
 Saksa **Ballett-Komödie** (*Brockhaus 2001: 151*)

balletto 1 Päritolukeel **it** (*Siitan 1998: 139*)
Möisterühm Vorm *Ajastu* Renessanss: 16. sajandi lõpp – 1620
Definitsioon ülipopulaarne kaheosaline homofooniline tantsulaul 16. sajandi Itaalias, sellele on iseloomulikud rütmikad tekstita refräänid. (*Siitan 1998: 139*) (*Brockhaus 2001: 59*)
 Ülemmõiste **villanella*
 Maa Itaalia
 Inglise **balletto 1** Päritolukeel **it** (*HDM 1970: 77*)
 Saksa **Balletto 1** Päritolukeel **it** (*Brockhaus 2001: 59*)

balletto 2 Päritolukeel **it** (*Perens 1994: 13*)
Möisterühm Vorm *Ajastu* Barokk: 17.–18. sajand
Definitsioon 4/4 taktimõõdus lihtsas stiilis tants, mida mängisid enamasti ansamblid; kasutati ka 17. sajandi alguse saksa süitides (*süit 2). (*HDM 1970: 77*)
 Eesti **ballo 1** Päritolukeel **it** (*Eelhein-Issakainen 1996: 12*)
 Inglise **balletto 2** Päritolukeel **it** (*HDM 1970: 77*)
 Inglise **ballo 1** Päritolukeel **it** (*HDM 1970: 77*)
 Saksa **Balletto 2** Päritolukeel **it** (*Brockhaus 2001: 59*)
 Saksa **Ballo 1** Päritolukeel **it** (*HDM 1970: 59*)

balletto 3 Päritolukeel *it* (Perens 1994: 13)
Mõisterühm Vorm Mõisterühm Muu Ajastu
Keskaeg: 15. sajand

Definitsioon Itaalias 15. sajandil kasutusel olnud tants-näidend, kus kasutati *ballo* (**ballo 1*) või **basse danse* samme, kuid lisati näogramme ja žestid, et paremini edasi anda jutustatavat lugu. (HDM 1970: 77)
Maa Itaalia

Eesti **ballo 2** Päritolukeel *it* (Eelhein-Issakainen 1996: 12)

Inglise **balletto 3** Päritolukeel *it* (HDM 1970: 77)

Inglise **ballo 2** Päritolukeel *it* (HDM 1970: 77)

Saksa **Balletto 3** Päritolukeel *it* (Brockhaus 2001: 59)

Saksa **Ballo 2** Päritolukeel *it* (HDM 1970: 59)

balletto 4 Päritolukeel *it* (Perens 1994: 13)
Mõisterühm Vorm Ajastu Keskaeg: alates 15. sajand Ajastu Renessanss Ajastu Barokk
Definitsioon alates 15. sajandist Itaalias üldiselt tants, *ballett või tantsusüit (*süit 1). (Brockhaus 2001: 59)

Maa Itaalia

Eesti **ballo 3** Päritolukeel *it* (Eelhein-Issakainen 1996: 12)

Inglise **balletto 4** Päritolukeel *it* (HDM 1970: 77)

Inglise **ballo 3** Päritolukeel *it* (HDM 1970: 77)

Saksa **Balletto 4** Päritolukeel *it* (Brockhaus 2001: 59)

Saksa **Ballo 3** Päritolukeel *it* (HDM 1970: 59)

ballettooper (Siitan 1998: 207) Mõisterühm Vorm Ajastu Barokk: 18. sajand
Definitsioon lüürilise tragöödia pidulik-tõsises laadis kõrvalžanr, mis koosnes tantsustseenidest, aariatest ja kooridest. (Siitan 1998: 207)

Maa Prantsusmaa

Eesti **heroiline ballett** (Siitan 1998: 207)

Eesti **opéra-ballet** Päritolukeel *pr* (Siitan 1998: 207)

Eesti **ooper-ballett** (Eelhein-Issakainen 1996: 53)

Inglise **opéra ballet** Päritolukeel *pr* (HDM 1970: 75)

Saksa **Ballettooper** (Brockhaus 2001: 59)

Saksa **Opéra-Ballet** Päritolukeel *pr* (Brockhaus 2001: 572)

ballo 1 ⇒ *balletto 2*

ballo 2 ⇒ *balletto 3*

ballo 3 ⇒ *balletto 4*

barokkaaria ⇒ aaria 2

barokk-kontsert ⇒ kontsert 1

barokklaul ⇒ *air de cour*

barokkooper ⇒ ooper

barokksüit ⇒ süit 2

bassa ⇒ *basse danse*

bassa danza ⇒ *basse danse*

basse chiffrée ⇒ *basso continuo*

basse contrainte ⇒ *basso ostinato*

basse-danse ⇒ *basse danse*

basse danse Päritolukeel *pr* Mõisterühm Vorm Ajastu Renessanss: alates 15. sajand
Definitsioon prantsuse päritolu, enamasti paaristaktimöödu seltskonnatants. (Eelhein-Issakainen 1996: 12–13)

Eesti **bassa** Päritolukeel *pr* (Perens 1994: 14)

Eesti **bassa danza** Päritolukeel *it*

Eesti **basse-danse** Päritolukeel *pr* (Eelhein-Issakainen 1996: 12)

Inglise **bassadanza** Päritolukeel *it* (HDM 1970: 84)

Inglise **basse danse** Päritolukeel *pr* (HDM 1970: 84)

Inglise **basse dance** (VTMMD 2005)

Saksa **Basse Danse** Päritolukeel *pr* (Brockhaus 2001: 67)

Saksa **Bassa Danza** Päritolukeel *it* (Brockhaus 2001: 67)

bassiteema ⇒ *basso ostinato*

basso cifrato ⇒ *basso continuo*

basso continuo Päritolukeel *it* (Siitan 1998: 167)
Mõisterühm Muusikateooria Ajastu Barokk: 1600–1750

Definitsioon muusikat pidevalt saatev bassihääl, millele ehitatakse saateharmoonia; mängitakse pillirühmaga, kuhu kuulub vähemalt kaks pilli: basspill ja harmooniapill. (Siitan 1998: 167)

Alammõiste *numbrikiri

Eesti **generaalbass** (Siitan 1998: 167)

Eesti **numbribass**

Eesti nummerdatud bass (*Eelhein-Issakainen 1996: 52*)

Eesti **basse chiffree** Päritolukeel **pr** (*Perens 1994: 14*)

Eesti **basso cifrato** Päritolukeel **it** (*Perens 1994: 14*)

Eesti **basso generale** Päritolukeel **it** (*Perens 1994: 15*)

Eesti **basso numerato** Päritolukeel **it** (*Perens 1994: 15*)

Eesti **bezifferter Bass** Päritolukeel **sks** (*Perens 1994: 16*)

Eesti **continuo** Päritolukeel **it** (*Visnapuu 1923: 25*)

Eesti **põhibass** (*Visnapuu 1923: 43*)

Eesti **numereeritud bass** (*Perens 1994: 15*)

Inglise **thoroughbass** (*HDM 1970: 849*)

Inglise **continuo** Päritolukeel **it** (*HDM 1970: 849*)

Inglise **figured bass** (*HDM 1970: 849*)

Inglise **basso continuo** Päritolukeel **it** (*VTMMD 2005*)

Saksa **Basso Continuo** Päritolukeel **it** (*Brockhaus 2001: 68*)

Saksa **B. c.** (*Brockhaus 2001: 257*)

Saksa **Continuo** Päritolukeel **it** (*Brockhaus 2001: 68*)

Saksa **Generalbass** (*Brockhaus 2001: 68*)

(*HDM 1970: 849*)

basso generale ⇒ **basso continuo**

basso numerato ⇒ **basso continuo**

basso obligato ⇒ **obligato**

basso ostinato Päritolukeel **it** (*Siitan 1998: 178*)

Mõisterühm Vorm Ajastu Barokk: 16.–18. sajand
Ajastu Renessanss: 16.–18. sajand

Definitsioon korduv bassimotiiv, millele on üles ehitatud muusikateos. (*Siitan 1998: 178*)

Alammõiste ***ciaccona**

Ülemmõiste *ostinaatne variatsioon

Alammõiste ***La Folia 2**

Alammõiste ***passamezzo antico**

Alammõiste ***La Spagna**

Alammõiste ***passamezzo moderno**

Alammõiste ***passacaglia**

Alammõiste ***romanesca**

Alammõiste ***hornpipe 3**

Alammõiste ***ruggiero**

Alammõiste ***canarie 2**

Eesti **bassiteema** (*Siitan 1998: 178*)

Eesti **korduv bassiteema** (*Siitan 1998: 245*)

Eesti **ostinato** Päritolukeel **it** (*Eelhein-Issakainen 1996: 54*)

Eesti **basse contrainte** Päritolukeel **pr** (*Perens 1994: 14*)

Eesti **ground 1** Päritolukeel **ingl** (*Perens 1994: 48*)

Inglise **basso ostinato** Päritolukeel **it** (*HDM 1970: 85*)

Inglise **ground 1** (*HDM 1970: 359*)

Inglise **ground bass** (*HDM 1970: 359*)

Inglise **ostinato** Päritolukeel **it** (*HDM 1970: 634*)

Saksa **Basso ostinato** Päritolukeel **it** (*Brockhaus 2001: 68*)

Saksa **Ostinato** Päritolukeel **it** (*Brockhaus 2001: 68*)

Saksa **Ground 1** Päritolukeel **ingl** (*Brockhaus 2001: 179*)

battaglia Päritolukeel **it** (*Siitan 1998: 136*)

Mõisterühm Vorm Ajastu Renessanss: 16. sajand

Definitsioon sõda matkivast

*programmšansoonist välja kujunenud

instrumentaalvorm. (*Siitan 1998: 136*)

Inglise **battaglia** Päritolukeel **it** (*HDM 1970: 86*)

Saksa **Battaglia** Päritolukeel **it** (*Brockhaus 2001: 68*)

battement Päritolukeel **pr** (*Visnapuu 1923: 17*)

Mõisterühm Esituslaad Ajastu Barokk

Definitsioon alumisest sekundist algav triller.

(*Visnapuu 1923: 17*)

Inglise **battement** Päritolukeel **pr** (*HDM 1970: 86*)

Saksa **Battement** Päritolukeel **pr** (*Brockhaus 2001: 68*)

bebisatio ⇒ solmisatsioon

bebisatsioon ⇒ solmisatsioon

bel canto Päritolukeel **it** (*Siitan 1998: 183*)

Mõisterühm Koolkond, stiil Ajastu Barokk: 17. sajandi lõpp

Definitsioon laulukultuur, mille tähtsamad jooned on kaunis ja nüansirikas toon, virtuoosne ja improvisatsiooniline kaunistuste laulmine ja väljendusrikkus. (Siitan 1998: 183)

Ülemmõiste *Napoli ooperikoolkond

Maa Itaalia

Inglise **bel canto** Päritolukeel *it* (HDM 1970: 88)

Saksa **Belcanto** Päritolukeel *it* (Brockhaus 2001: 76)

bergamasca 1 Päritolukeel *it* (Perens 1994: 15)

Mõisterühm Vorm Ajastu Renessanss: 16.–19. sajand Ajastu Barokk: 16.–19. sajand Ajastu Hilisem: 16.–19. sajand

Definitsioon Bergamo provintsi (Põhja-Itaalia) päritoluga tants või tantsulaul, mille sõnad on Bergamo dialektis. (Perens 1994: 15)

Maa Itaalia

Eesti **bergamosca** Päritolukeel *it* (Visnapuu 1923: 18)

Inglise **bergamasca 1** Päritolukeel *it* (HDM 1970: 91)

Saksa **Bergamasca 1** Päritolukeel *it* (Brockhaus 2001: 80)

bergamasca 2 Päritolukeel *it* Mõisterühm Vorm

Ajastu Renessanss: 16. sajand

Definitsioon instrumentaalpala, mis on kirjutatud harmoonilise järgnevusega I–IV–V–I; nimetus omistati sellele 16. sajandi teises pooles. (HDM 1970: 91)

Inglise **bergamasca 2** Päritolukeel *it* (HDM 1970: 91)

Saksa **Bergamasca 2** Päritolukeel *it* (Brockhaus 2001: 80)

bergamosca ⇒ bergamasca 1

bergerette Päritolukeel *pr* (Perens 1994: 15)

Mõisterühm Vorm Ajastu Renessanss: 16. sajand

Definitsioon kolmeosalises taktimõõdus

karjasetants või tantsulaul; sama struktuuriga kui *virelai, aga ainult ühe salmiga. (Brockhaus 2001: 80) (HDM 1970: 91)

Eesti **karjaselaul** (Perens 1994: 15)

Inglise **bergerette** Päritolukeel *pr* (HDM 1970: 91)

Saksa **Bergerette** Päritolukeel *pr* (Brockhaus 2001: 80)

bergerie ⇒ pastoraal 1

bezifferter Bass ⇒ basso continuo

bicinium Päritolukeel *ld* (Perens 1994: 16)

Mõisterühm Vorm Ajastu Renessanss: 15.–16. sajand Ajastu Keskaeg: 15.–16. sajand

Definitsioon kahehäälneline saateta

kontrapunktiline instrumentaalpala 15.–16. sajandil; kasutati Itaalias ja Saksamaal.

(Perens 1994: 16) (HDM 1970: 94)

Maa Itaalia

Maa Saksamaa

Inglise **bicinium** Päritolukeel *ld* (HDM 1970: 94)

Saksa **Bicinium** Päritolukeel *ld* (Brockhaus 2001: 85)

bocedisatsioon ⇒ solmisatsioon

bordone ⇒ burdoon

bordun ⇒ burdoon

borduun ⇒ burdoon

bourrée Päritolukeel *pr* (Siitan 1998: 195)

Mõisterühm Vorm Ajastu Barokk: 1565–1750

Ajastu Renessanss: 1565–1750

Definitsioon kiires 3/8 taktimõõdus vana

prantsuse tants; 17. saj. sai paaristaktimõõdus sünkopeeritud rütmiga seltskonnatantsuks. (Eelhein-Issakainen 1996: 14)

Ülemmõiste *süit 2

Eesti **burree** (Habela 1972: 21)

Inglise **bourrée** Päritolukeel *pr* (HDM 1970: 102)

Saksa **Bourrée** Päritolukeel *pr* (Brockhaus 2001: 102)

brando ⇒ branle

branle Päritolukeel *pr* (Siitan 1998: 156) Mõisterühm

Vorm Ajastu Renessanss: 15.–17. sajand Ajastu

Barokk: 15.–17. sajand

Definitsioon mõõdukas tempos

paaristaktimõõdus vana prantsuse tants; hiljem ka instrumentaalpala. (Eelhein-Issakainen 1996: 14)

Alammõiste *branle simple

Alammõiste *branle double

Alammõiste *branle gay

Maa Prantsusmaa

Eesti **bransle** Päritolukeel *pr* (Siitan 1998: 156)

Eesti **brando** Päritolukeel *it*

Inglise **branle** Päritolukeel *pr* (HDM 1970: 105)

Inglise **brando** Päritolukeel *it* (HDM 1970: 105)

Inglise **brangill** Päritolukeel *ingl* (HDM 1970: 105)

Saksa **Branle** Päritolukeel *pr* (Brockhaus 2001: 105)

Saksa **Bransle** Päritolukeel *pr* (Brockhaus 2001: 105)

branle double Päritolukeel *pr* (Siitan 1998: 156)

Mõisterühm Vorm Ajastu Renessanss: 15.–16. sajand

Definitsioon vana prantsuse tantsu **branle*'i paaristaktimõõdus kiire osa. (Siitan 1998: 156)

Ülemmõiste **branle*

Inglise **branle double** Päritolukeel *pr* (HDM 1970: 105)

Saksa **Branle double** Päritolukeel *pr* (Brockhaus 2001: 106)

branle gay Päritolukeel *pr* (Siitan 1998: 156)

Mõisterühm Vorm Ajastu Renessanss: 15.–17. sajand Ajastu Barokk: 15.–17. sajand

Definitsioon vana prantsuse tantsu **branle*'i kolmeosalises taktimõõdus kiire osa. (HDM 1970: 105)

Ülemmõiste **branle*

Eesti **gay** Päritolukeel *pr* (Siitan 1998: 156)

Inglise **branle gay** Päritolukeel *pr* (HDM 1970: 105)

Saksa **Branle gay** Päritolukeel *pr* (Brockhaus 2001: 106)

branle simple Päritolukeel *pr* (Siitan 1998: 156)

Mõisterühm Vorm Ajastu Renessanss: 15.–17. sajand Ajastu Barokk: 15.–17. sajand

Definitsioon vana prantsuse tantsu **branle*'i paaristaktimõõdus aeglane eeltants, millele järgneb **branle double*. (Siitan 1998: 156)

Ülemmõiste **branle*

Inglise **branle simple** Päritolukeel *pr* (HDM 1970: 105)

Saksa **Branle simple** Päritolukeel *pr* (Brockhaus 2001: 106)

bransle ⇒ *branle*

brevis 1 Päritolukeel *ld* (Siitan 1998: 65) Mõisterühm

Noodikiri Ajastu Keskaeg: 13. sajand

Definitsioon üks kahest (lühem) noodivältus modaalnoodikirjas (saanud alguse Notre Dame'i koolkonna *organumidest). (Siitan 1998: 65)

Ülemmõiste *modaalnoodikiri

Eesti lühike noodivältus (Siitan 1998: 65)

Inglise **breve 1** Päritolukeel *ld* (McGee 1990: 15)

Inglise **brevis 1** Päritolukeel *ld* (HDM 1970: 112)

Saksa **Brevis 1** Päritolukeel *ld* (Brockhaus 2001: 553)

brevis 2 Päritolukeel *ld* (Siitan 1998: 69)

Mõisterühm Noodikiri Ajastu Keskaeg: 1260–1600 Ajastu Renessanss: 1260–1600

Definitsioon lühike vältus

mensuraalnoodikirjas

(*mensuraalnoodikiri), mis võis jaguneda algselt kaheks või kolmeks, hiljem ka rohkemaks lühemaks vältuseks

(**semibrevis*). (Siitan 1998: 69) (HDM 1970: 579)

Ülemmõiste *mensuur

Inglise **breve 2** Päritolukeel *ld* (McGee 1990: 15)

Inglise **brevis 2** Päritolukeel *ld* (HDM 1970: 112)

Saksa **Brevis 2** Päritolukeel *ld* (Brockhaus 2001: 552)

brevis 3 Päritolukeel *ld* (Siitan 1998: 69) Mõisterühm

Noodikiri Ajastu Barokk: 17. sajand – tänapäev

Ajastu Hilisem: 17. sajand – tänapäev

Definitsioon pikim vältus noodikirjas, tänapäeval tähistab kaht täisnooti, st 8-löögilist nooti. (HDM 1970: 112)

Inglise **breve 3** Päritolukeel *ld* (HDM 1970: 112)

Inglise **brevis 3** Päritolukeel *ld* (HDM 1970: 112)

Saksa **Brevis 3** Päritolukeel *ld* (Brockhaus 2001: 552)

browning Päritolukeel *ingl* (Perens 1994: 18)

Mõisterühm Vorm Ajastu Barokk: 17. sajandi algus

Definitsioon inglise variatsioonivorm 17.

sajandi alguses, mis põhineb viisil “The leaves be green, the nuts be browne”. (HDM 1970: 112)

Maa Inglismaa

Inglise **browning** (HDM 1970: 112)

brunette Päritolukeel *pr* (Perens 1994: 18)

Mõisterühm Vorm Ajastu Barokk: 17.–18. sajand

Definitsioon 17.–18. sajandi Prantsusmaal

saatega või ilma saateta rahvalik laul, mille sisuks oli karjaseidüll ja armastus. (Brockhaus 2001: 113)

Maa Prantsusmaa

Inglise **brunette** Päritolukeel *pr* (HDM 1970: 113)

Saksa **Brunette** Päritolukeel *pr* (Brockhaus 2001: 113)

burden Päritolukeel *ingl* (Perens 1994: 18)

Mõisterühm Vorm Ajastu Keskaeg: 13.–15. sajand

Definitsioon refräänina korduv lõik *carol*'is

(**carol I*). (HDM 1970: 114)

Ülemmõiste **carol I*

Inglise **burden** (HDM 1970: 114)

Saksa **Burden** Päritolukeel *ingl* (Sommerrock 1990)

burdoon Mõisterühm Muusikateooria Ajastu

Keskaeg: alates 13. sajand

Definitsioon liikumatu või lühikestes

korduvates motiivides liikuv saatehäääl,

tavaliselt meloodiast madalamal. (Siitan 1998: 63) (Siitan 1998: 63)

Eesti **orelpunkt** (*Eelhein-Issakainen 1996: 54*)

Eesti **bordun** Päritolukeel *sks* (*Perens 1994: 17*)

Eesti **bordone** Päritolukeel *it* (*Perens 1994: 17*)

Eesti **pedaal** (*Eelhein-Issakainen 1996: 56*)

Eesti **burdoun** Päritolukeel *ingl* (*Perens 1994: 18*)

Eesti **borduun** Päritolukeel *sks* (*Eelhein-Issakainen 1996: 14*)

Eesti **pedaalinoot** (*Habela 1972: 79*)

Inglise **bourdon** Päritolukeel *pr* (*HDM 1970: 101*)

Inglise **pedal point** (*HDM 1970: 626*)

Inglise **organ point** (*HDM 1970: 626*)

Inglise **bordun** Päritolukeel *sks* (*HDM 1970: 101*)

Inglise **bordone** Päritolukeel *it* (*HDM 1970: 101*)

Inglise **burdo** Päritolukeel *ld* (*HDM 1970: 114*)

Saksa **Bordun** (*Brockhaus 2001: 98*)

Saksa **Bourdon** Päritolukeel *pr* (*Brockhaus 2001: 98*)

Saksa **Orgelpunkt** (*Brockhaus 2001: 587*)

burdoun ⇒ burdoun

burree ⇒ bourrée

C

caccia Päritolukeel *it* (Siitan 1998: 89) Mõisterühm

Vorm Ajastu Keskaeg: 14. sajand

Definitsioon kolmehäälne vokaalmuusika

vorm, kus rahulik instrumentaalne alumine

hääli toetab kaht elavalt liikuvat ja teineteist

kaanonina imiteerivat ülahäält, tekst

kirjeldab tavaliselt jahipidamist või

kalastamist. (Siitan 1998: 89) (HDM 1970: 117)

Ülemmõiste **trecento*

Maa Itaalia

Inglise **caccia** Päritolukeel *it* (*HDM 1970: 117*)

Saksa **Caccia** Päritolukeel *it* (*Brockhaus 2001: 122*)

cadence 1 ⇒ kadents 1

cadence 2 ⇒ kadents 3

cadenza 1 ⇒ kadents 1

cadenza 2 ⇒ kadents 3

calata Päritolukeel *it* (*Perens 1994: 19*) Mõisterühm

Vorm Ajastu Renessanss: 16. sajand

Definitsioon kolmeosalises taktimõodus

vanaaegne itaalia tants. (Perens 1994: 19) (HDM 1970: 121)

Maa Itaalia

Inglise **calata** Päritolukeel *it* (*HDM 1970: 121*)

Saksa **Calata** Päritolukeel *it* (*Lautenmusik 2002*)

camerata Päritolukeel *it* (Siitan 1998: 163)

Mõisterühm Koolkond, stiil Ajastu Renessanss: 16. sajandi viimane veerand

Definitsioon 16. sajandi viimasel veerandil

Firenzes tegutsenud poetide, muusikute ja

kunstnike aristokraatlik ring, mis püüdis

oma loomingus taaselustada vanakreeka

kunsti. (Siitan 1998: 163)

Maa Itaalia

Inglise **camerata** Päritolukeel *it* (*HDM 1970: 122*)

Saksa **Camerata** Päritolukeel *it* (*Brockhaus 2001: 125*)

Saksa **Camerata Fiorentina** Päritolukeel *it*

(*Brockhaus 2001: 125*)

Saksa **Florentiner Camerata** Päritolukeel *it*

(*Brockhaus 2001: 125*)

canarie 1 Päritolukeel *pr* (*Eelhein-Issakainen 1996:*

15) Mõisterühm Vorm Ajastu Barokk: 17. sajand

Definitsioon džiiigilaadne kolmeosalises

taktimõodus kiire vanaprantsuse tants, mis

on kas 3/8, 6/8 või 6/4 taktimõodus,

tavaliselt punkteeritud rütmiga rõhulisel

löögil. (Eelhein-Issakainen 1996: 15) (HDM 1970:

124)

Ülemmõiste *džiig 2

Ülemmõiste *džiig 3

Inglise **canarie 1** (*HDM 1970: 124*)

Inglise **canario 1** (*HDM 1970: 124*)

Saksa **Canarie 1** (*Brockhaus 2001: 261*)

canarie 2 Päritolukeel *pr* (*Eelhein-Issakainen 1996:*

15) Mõisterühm Vorm Ajastu Barokk: 17. sajand

Definitsioon 3/8, 6/8 või 6/4 taktimõodus

bassiteema, variatsioonid tavaliselt

punkteeritud rütmiga rõhulisel löögil. (HDM

1970: 124)

Ülemmõiste *bassiteema

Inglise **canarie 2** (*HDM 1970: 124*)

Inglise **canario 2** (*HDM 1970: 124*)

Saksa **Canarie 2** (*Brockhaus 2001: 261*)

canon ⇒ kaanon

canon a l'écravisse ⇒ vähikaanon

canon cancricans ⇒ vähikaanon

canon retrograde ⇒ vähikaanon

cantata 1 ⇒ kantaat 1

cantata 2 ⇒ kammerkantaat

cantata 3 ⇒ kantaat 3

cantate 1 ⇒ kantaat 1

cantate 2 ⇒ kammerkantaat

cantate 3 ⇒ kantaat 3

cantica ⇒ *canticle 1*

canticle 1 Päritolukeel *ingl* (Perens 1994: 20)
 Möisterühm Vorm Ajastu Keskaeg
 Definiitsioon roomakatoliku ja anglikaani kiriku liturgias kasutatav hümn (*hümn 1) psalmilaadsele piiblitekstile, mis ei ole pärit Piibli Psalmide raamatust. (Perens 1994: 20) (HDM 1970: 129)
 Eesti **cantica** Päritolukeel *it* (Perens 1994: 20)
 Märkmed: mitmuse vorm
 Eesti **cantique** Päritolukeel *pr* (Perens 1994: 20)
 Inglise **canticle 1** (MD Oxford 2004: 122)
 Inglise **cantique** Päritolukeel *pr* (HDM 1970: 130)
 Saksa **Cantica** Päritolukeel *it* (Brockhaus 2001: 559)

canticle 2 Päritolukeel *ingl* Möisterühm Vorm
 Ajastu Hilisem: eriti Britten
 Definiitsioon religioosse tekstiga suurvorm. (MD Oxford 2004: 123)
 Inglise **canticle 2** (MD Oxford 2004: 123)
 Saksa **Canticle 2** Päritolukeel *ingl* (Brockhaus 2001: 109)

cantiga ⇒ *lauda 1*

cantilena 1 ⇒ kantileen 1

cantilena 2 ⇒ kantileen 2

cantilena 3 ⇒ kantileen 3

cantilena 4 ⇒ kantileen 4

cantillation ⇒ retsiteerimine

cantique ⇒ *canticle 1*

canto fermo ⇒ *cantus firmus*

canto gregoriano ⇒ gregooriuse laul

canto plano ⇒ gregooriuse laul

cantus ambrosianus ⇒ ambroosiuse laul

cantus figuralis 1 Päritolukeel *ld* (Perens 1994: 20) Märkmed: *nimetus alates 15. sajandist Möisterühm Koolkond, stiil Ajastu Keskaeg: 13.–16. sajand Ajastu Renessanss: 13.–16. sajand Definiitsioon* mitmehäälne laul, kus eri häältes esinevad erinevad noodipikkused on rütmilise liigendamise teel täpselt fikseeritud; vastandub *gregooriuse laulule (*cantus planus*), kus noodipikkused ei ole nii täpselt fikseeritud. (Perens 1994: 20) (Brockhaus 2001: 223) (HDM 1970: 130)
 Eesti **cantus mensuratus** Päritolukeel *ld* (Perens 1994: 20)
 Eesti **cantus mensurabilis** Päritolukeel *ld*
 Inglise **cantus figuratus** Päritolukeel *ld* (HDM 1970: 130)
 Inglise **cantus figuralis 1** Päritolukeel *ld* (HDM 1970: 130)
 Inglise **cantus mensuratus** Päritolukeel *ld* (HDM 1970: 130)
 Inglise **cantus fractus** Päritolukeel *ld* (HDM 1970: 130)
 Saksa **Cantus mensuratus** Päritolukeel *ld* (Brockhaus 2001: 126)
 Saksa **Cantus mensurabilis** Päritolukeel *ld* (Brockhaus 2001: 126)
 Saksa **Cantus figuratus** Päritolukeel *ld* (Brockhaus 2001: 126)
 Saksa **Cantus figuralis 1** Päritolukeel *ld* (Brockhaus 2001: 126)
 Saksa **Figuralgesang** (Brockhaus 2001: 126)
cantus figuralis 2 Päritolukeel *ld* (Perens 1994: 20) Möisterühm Koolkond, stiil Ajastu Barokk: 17.–18. sajand
 Definiitsioon meloodia- ja rütmikujundite kasutamine, et kaunistada meloodiat või akordilist faktuuri. (Brockhaus 2001: 223) (HDM 1970: 312)
 Inglise **cantus figuralis 2** Päritolukeel *ld* (HDM 1970: 130)

Saksa **Cantus figuralis 2** Päritolukeel *ld* (Brockhaus 2001: 126)

cantus firmus Päritolukeel *ld* (Siitan 1998: 96)
Mõisterühm Vorm Ajastu Keskaeg: 13.–15. sajand
Definitsioon polüfoonilist heliteost läbiv peameloodia (tavaliselt tenoris (*tenor 3)), mis on tavaliselt pärit mõnest tuntud laulust või instrumentaalpalast. (Eelhein-Issakainen 1996: 15)

Eesti **canto fermo** Päritolukeel *it* (Perens 1994: 20)

Eesti **esihääl** (Visnapuu 1923: 34)

Inglise **cantus firmus** Päritolukeel *ld* (HDM 1970: 130)

Inglise **canto fermo** Päritolukeel *it* (HDM 1970: 130)

Saksa **Cantus firmus** Päritolukeel *ld* (Brockhaus 2001: 126)

Saksa **c. f.** (Brockhaus 2001: 126)

cantus firmus missa Mõisterühm Vorm Ajastu Renessanss: 15.–16. sajand

Definitsioon roomakatoliku missa ordinaariumiosadele kirjutatud heliteos, mille aluseks ja kõiki osi läbivaks (tavaliselt tenoris (*tenor 3)) oli tuntud ühehäälnelise meloodia. (Siitan 1998: 96)

Eesti **cantus-firmus-missa** (Siitan 1998: 96)

Inglise **cantus firmus mass** (HDM 1970: 509)

Saksa **Cantus-firmus-Messe** (GMF 2005)

cantu- firmus-missa ⇒ *cantus firmus missa*

cantus gregorianus ⇒ gregooriuse laul

cantus mensurabilis ⇒ *cantus figuralis 1*

cantus mensuratus ⇒ *cantus figuralis 1*

cantus planus ⇒ gregooriuse laul

cantus tractus ⇒ *tractus*

canzon 1 ⇒ kantsoon 5

canzon 2 ⇒ *ricercar 1*

canzon 3 Päritolukeel *it* (Siitan 1998: 157)

Mõisterühm Vorm Ajastu Renessanss: 16. sajand
Definitsioon ilmalik laul 16. sajandi Itaalias. (HDM 1970: 132)

Maa Itaalia

Alammõiste **frottola*

Alammõiste **villanella*

Eesti **kantsoon 7** (Eelhein-Issakainen 1996: 33)

Eesti **canzona 3** Päritolukeel *it* (Eelhein-Issakainen 1996: 15)

Eesti **canzone 3** Päritolukeel *it* (Eelhein-Issakainen 1996: 15)

Inglise **canzona 3** Päritolukeel *it* (HDM 1970: 123)

Inglise **canzone 3** Päritolukeel *it* (HDM 1970: 132)

Saksa **Kanzone 3** (Brockhaus 2001: 366)

Saksa **Canzona 3** Päritolukeel *it* (Brockhaus 2001: 366)

canzon 4 ⇒ ostinaatne variatsioon

canzona 1 ⇒ kantsoon 5

canzona 2 ⇒ *ricercar 1*

canzona 3 ⇒ *canzon 3*

canzona 4 ⇒ ostinaatne variatsioon

canzone 1 ⇒ kantsoon 5

canzone 2 ⇒ *ricercar 1*

canzone 3 ⇒ *canzon 3*

canzone 4 ⇒ ostinaatne variatsioon

canzonetta 1 Päritolukeel *it* (Perens 1994: 21)

Mõisterühm Vorm Ajastu Renessanss: 16. sajandi lõpp – 17. sajand

Definitsioon lühike polüfooniline tantsulaadne laul; algselt saateta, hiljem

instrumentaalsaatega. (MD Oxford 2004: 123)

Inglise **canzonet 1** Päritolukeel *it* (MD Oxford 2004: 123)

Inglise **canzonetta 1** Päritolukeel *it* (MD Oxford 2004: 123)

Saksa **Kanzonette 1** (Brockhaus 2001: 366)

Saksa **Canzonetta 1** Päritolukeel *it* (Brockhaus 2001: 126)

canzonetta 2 Päritolukeel *it* (Perens 1994: 21)

Mõisterühm Vorm Ajastu Barokk: alates 18. sajand
Definitsioon lühike instrumentaalsaatega

soololaul. (Brockhaus 2001: 366)

Inglise **canzonet 2** Päritolukeel *it* (MD Oxford 2004: 123)

Inglise **canzonetta 2** Päritolukeel *it* (MD Oxford 2004: 123)
 Saksa **Kanzonette 2** (Brockhaus 2001: 366)
 Saksa **Canzonetta 2** Päritolukeel *it* (Brockhaus 2001: 366)

capriccio 1 Päritolukeel *it* (Perens 1994: 21)
 Mõisterühm Vorm Ajastu Renessanss: 16. sajand
 Definiitsioon madrigalistiilis (*madrigal 2)
 laul. (Brockhaus 2001: 127)

Eesti **kapritšo 1**
 Inglise **capriccio 1** Päritolukeel *it* (HDM 1970: 135)
 Saksa **Capriccio 1** Päritolukeel *it* (Brockhaus 2001: 127)
 Saksa **Caprice 1** Päritolukeel *pr* (Brockhaus 2001: 127)

capriccio 2 ⇒ *ricercar 1*

capriccio 3 Päritolukeel *it* (Perens 1994: 21)
 Mõisterühm Vorm Ajastu Hilisem: 19. sajand
 Definiitsioon vaheldusrikka meeoluga virtuoosne instrumentaalpala. (Eelhein-Issakainen 1996: 33)
 Eesti **kapritšo 3** (Eelhein-Issakainen 1996: 33)
 Inglise **capriccio 3** Päritolukeel *it* (HDM 1970: 135)
 Saksa **Capriccio 3** Päritolukeel *it* (Brockhaus 2001: 127)
 Saksa **Caprice 3** Päritolukeel *pr* (Brockhaus 2001: 127)

capriccio 4 Päritolukeel *it* (Perens 1994: 21)
 Mõisterühm Vorm Ajastu Hilisem
 Definiitsioon ootamatute ja originaalsete efektidega teos. (MD Oxford 2004: 124)
 Inglise **capriccio 4** Päritolukeel *it* (HDM 1970: 134)
 Saksa **Capriccio 4** Päritolukeel *it* (Brockhaus 2001: 127)

capriccio 5 ⇒ *kadents 3*

capriccio 6 ⇒ *ostinaatne variatsioon*

carol 1 Päritolukeel *ingl* (Perens 1994: 21)
 Mõisterühm Vorm Ajastu Keskaeg: 13.–15. sajand
 Definiitsioon ringtantsulaul, kus refräänina korduv lõik (**burden*), mida laulsid kõik osalejad, vaheldub salmiosadega, mida laulis solist. (HDM 1970: 136)
 Alammõiste **burden*
 Maa Prantsusmaalt alguse saanud
 Eesti **carole** Päritolukeel *pr* (Perens 1994: 21)
 Eesti **chorea 1** Päritolukeel *ld*
 Eesti **carola** Päritolukeel *it* (Perens 1994: 12)

Inglise **carol 1** (HDM 1970: 136)
 Inglise **chorea 1** Päritolukeel *ld* (HDM 1970: 163)
 Inglise **carole** Päritolukeel *pr* (HDM 1970: 136)
 Inglise **carola** Päritolukeel *it* (HDM 1970: 136)
 Saksa **Carol 1** Päritolukeel *ingl* (Brockhaus 2001: 128)
 Saksa **Chorea 1** Päritolukeel *ld* (MGG 1989: 1316 (11. kd.))

carol 2 Päritolukeel *ingl* (Perens 1994: 21)
 Mõisterühm Vorm Ajastu Renessanss: 16.–18. sajand Ajastu Barokk: 16.–18. sajand
 Definiitsioon jõuluteemaline laul. (HDM 1970: 136)
 Inglise **carol 2** (HDM 1970: 136)
 Saksa **Carol 2** Päritolukeel *ingl* (Brockhaus 2001: 128)

carola ⇒ *carol 1*

carole ⇒ *carol 1*

catch Päritolukeel *ingl* (Perens 1994: 21) Mõisterühm Vorm Ajastu Barokk: 17.–18. sajand
 Definiitsioon inglise *kaanon, mis on üles ehitatud nii, et hääled tulevad loo lõpust algusesse tagasi, millest tekib lõppematu ring. (HDM 1970: 137)
 Maa Inglismaa
 Inglise **catch** (HDM 1970: 137)
 Saksa **Catch** Päritolukeel *ingl* (Brockhaus 2001: 131)

chaconne ⇒ *ciaconna*

chanson 1 ⇒ *kantsoon 1*

chanson 2 ⇒ *šansoon 2*

chanson 3 ⇒ *šansoon 3*

chanson 4 ⇒ *šansoon 4*

chanson 5 Päritolukeel *pr* (Perens 1994: 22)
 Märkmmed: *prantsuse laulu kohta alates 11. sajand*
 Mõisterühm Vorm Ajastu Keskaeg Ajastu Renessanss Ajastu Barokk
 Definiitsioon laul: vastava keele termin märgib sellelt maalt pärit laulu. (HDM 1970: 24)
 Eesti **šansoon 5** (Eelhein-Issakainen 1996: 72)
 Märkmmed: *prantsuse laulu kohta alates 11. sajand*

Eesti **lied** Päritolukeel *sks* (Perens 1994: 65)
 Märkmmed: saksa laulu kohta
 Eesti **air 4** (Eelhein-Issakainen 1996: 8)
 Märkmmed: prantsuse 17.–18. sajandi laulu kohta
 Eesti **šanssoon 5** (Habela 1972: 101)
 Inglise **air 4** (HDM 1970: 24)
 Inglise **chanson 5** Päritolukeel *pr* (HDM 1970: 144)
 Inglise **lied** Päritolukeel *sks* (HDM 1970: 481)
 Saksa **Air 4** (Brockhaus 2001: 17)
 Saksa **Chanson 5** Päritolukeel *pr* (Brockhaus 2001: 135)
 Saksa **Lied** (Brockhaus 2001: 420)

chanson 6 ⇒ šanssoon 6

chanson 7 ⇒ šanssoon 7

chanson balladée ⇒ virelai

chanson de geste ⇒ kangelaslaul

chanson polyphonique ⇒ šanssoon 4

chant Päritolukeel *ingl* (Perens 1994: 22)
 Mõisterühm Vorm Ajastu Barokk: alates 17. sajand
 Definitsioon laul anglikaani kirikus, mis oli kirjutatud psalmitekstidele ja ja teistele psalmilaadsetele piiblitekstidele 4-häälsete seadetena, kus *gregooriuse laulu viis oli tenoris. (HDM 1970: 38; 129) (Brockhaus 2001: 135)
 Ülemmõiste *anglikaani kirikumuusika
 Maa Inglismaa
 Eesti **anglikaani kirikulaul** (Perens 1994: 22)
 Inglise **anglican chant** (HDM 1970: 38)
 Inglise **chant** (HDM 1970: 147)
 Saksa **Chant** Päritolukeel *ingl* (Brockhaus 2001: 135)
 Saksa **anglikanischer Gesang** (Brockhaus 2001: 29)

chant sur le livre Päritolukeel *pr* (Perens 1994: 22) Mõisterühm Vorm Ajastu Renessanss: 16. sajand
 Definitsioon ettevalmistamata laulmine, improviseeritud kontrapunkt 16. sajandil. (Perens 1994: 22)
 Inglise **chant sur le livre** Päritolukeel *pr*
 Saksa **Chant sur le livre** Päritolukeel *pr* (SIM 2002)

chiavetti Päritolukeel *it* (Perens 1994: 22)
 Mõisterühm Noodikiri Ajastu Renessanss: 15.–17. sajand Ajastu Barokk: 15.–17. sajand
 Definitsioon vokaalmuusika üleskirjutustes kasutatud noodivõtmed, mis

transponeerivad kirjutatud tertsi võrra üles või alla. (Perens 1994: 22)
 Inglise **chiavette** Päritolukeel *it* (HDM 1970: 149)
 Märkmmed mitmuslik vorm
 Inglise **chiavi trasportati** Päritolukeel *it* (HDM 1970: 149)
 Saksa **Chiavette** Päritolukeel *it* (Brockhaus 2001: 140)
 Saksa **Chiavi trasportate** Päritolukeel *it* (Brockhaus 2001: 140)

choral ⇒ koraal

chorale ⇒ koraal

chorea 1 ⇒ carol 1

chorea 2 Päritolukeel *ld* Mõisterühm Vorm Ajastu Renessanss: 16.–17. sajand
 Definitsioon üldine termin tantsu kohta 16.–17. sajandi lautonootides. (HDM 1970: 163)
 Inglise **chorea 2** Päritolukeel *ld* (HDM 1970: 163)
 Saksa **Chorea 2** Päritolukeel *ld* (MGG 1989: 1316 (11. kd.))

chute Päritolukeel *pr* (Perens 1994: 23) Mõisterühm Esituslaad Ajastu Barokk: 17. sajand
 Definitsioon järelkaunistusheli, mis on järgmise põhiheliga sama noot. (HDM 1970: 563)
 Inglise **chute** Päritolukeel *pr* (HDM 1970: 170)
 Maa Prantsusmaa
 Inglise **cadent** (HDM 1970: 563) Maa Inglismaa
 Saksa **Nachschlag** (Brockhaus 2001: 531)

ciacconna ⇒ ciacconna

ciaccona ⇒ ciacconna

ciacconna Päritolukeel *it* (Siitan 1998: 178)
 Mõisterühm Vorm Ajastu Barokk: 1610–1750
 Definitsioon algselt hispaania tants 3/4 taktimõõdus, 1610. aastal Itaalias kujunes sellest *bassiteema. (Siitan 1998: 178) (Brockhaus 2001: 134)
 Ülemmõiste *bassiteema
 Eesti **chacconne** Päritolukeel *pr* (Siitan 1998: 191)
 Eesti **ciacconna** Päritolukeel *it* (Perens 1994: 23)
 Eesti **ciaccona** Päritolukeel *it* (Perens 1994: 23)
 Eesti **tsakoon** (Habela 1972: 81)
 Inglise **chacconne** Päritolukeel *pr* (HDM 1970: 141)
 Inglise **ciacconna** Päritolukeel *it* (HDM 1970: 171)
 Saksa **Chacconne** Päritolukeel *pr* (Brockhaus 2001: 134)

Saksa **Ciacona** Päritolukeel *it* (Brockhaus 2001: 134)
Saksa **Chacona** Päritolukeel *hisp* (Brockhaus 2001: 134)

clausula 1 Päritolukeel *ld* (Perens 1994: 23)

Mõisterühm Vorm Ajastu Keskaeg
Definitsioon lõpp, lõpplause, kadents
keskaegses muusikas. (Perens 1994: 23)
Eesti **kadents 2**
Inglise **clausula 1** Päritolukeel *ld* (HDM 1970: 176)
Saksa **Klausel 1** (Brockhaus 2001: 380)

clausula 2 Päritolukeel *ld* (Perens 1994: 23)

Mõisterühm Vorm Ajastu Keskaeg: 12.–13. sajand
Definitsioon Notre Dame'i koolkonna vorm, mis põhineb gregooriuse laulust pärit fragmendil; on vastand *organumile, mis põhineb tervel *gregooriuse laulul. (HDM 1970: 176)
Ülemmõiste *Notre Dame'i koolkond
Inglise **clausula 2** Päritolukeel *ld* (HDM 1970: 176)
Saksa **Clausula** Päritolukeel *ld* (Brockhaus 2001: 380)

clausula 3 Päritolukeel *ld* (Perens 1994: 23)

Mõisterühm Vorm Ajastu Keskaeg
Definitsioon *ambroosiuse laulu lõpufraas. (HDM 1970: 176)
Ülemmõiste *ambroosiuse laul
Eesti **differentiae** Päritolukeel *ld*
Inglise **clausula 3** Päritolukeel *ld* (HDM 1970: 176)
Inglise **differentiae** Päritolukeel *ld* (HDM 1970: 176)
Saksa **Differenzen** (Brockhaus 2001: 176)

clausula 4 Päritolukeel *ld* (Perens 1994: 23)

Mõisterühm Vorm Ajastu Renessanss: alates 15.–16. sajand
Definitsioon polüfoonilises muusikas kadentsivormel, kus kõik hääled ühinevad. (Brockhaus 2001: 380)
Inglise **clausula 4** Päritolukeel *ld* (HDM 1970: 176)
Saksa **Klausel 2** (Brockhaus 2001: 380)

color 1 Päritolukeel *ld* Mõisterühm Esituslaad

Ajastu Keskaeg: 13. sajand
Definitsioon keskaegses muusikas meloodia kaunistamine melismidega. (Brockhaus 2001: 150)
Inglise **color 1** Päritolukeel *ld* (HDM 1970: 183)
Saksa **Color 1** Päritolukeel *ld* (Brockhaus 2001: 150)

color 2 Päritolukeel *ld* (Siitan 1998: 83) Mõisterühm

Vorm Ajastu Keskaeg: 14.–15. sajand

Definitsioon korduv meloodiamudel 14.–15. sajandi isorütmilistes (*isorütmika) motettides (*motett 3). (Siitan 1998: 83)
Ülemmõiste *isorütmika
Inglise **color 2** Päritolukeel *ld* (HDM 1970: 183)
Saksa **Color 2** Päritolukeel *ld* (Brockhaus 2001: 150)

color 3 Päritolukeel *ld* Mõisterühm Noodikiri

Ajastu Keskaeg: alates 14. sajand
Definitsioon noodikirjas erinevate värvide kasutamine, mis tähistavad noodipikkuste muutusi. (Brockhaus 2001: 151)
Inglise **color 3** Päritolukeel *ld* (HDM 1970: 183)
Saksa **Color 3** Päritolukeel *ld* (Brockhaus 2001: 150)

comédie–ballet ⇒ ballettkomöödia

commedia

madrigalesca ⇒ madrigalkomöödia

communio Päritolukeel *ld* (Siitan 1989: 28)

Mõisterühm Vorm Ajastu Keskaeg
Definitsioon *antifoon, mis kõlas missal armulauasakramendi jagamisel. (Siitan 1989: 28)
Ülemmõiste *proprium
Ülemmõiste *antifoon
Eesti **armulaul** (Saulnier 2000a: 61)
Inglise **communion** (HDM 1970: 189)
Saksa **Communio** Päritolukeel *ld* (Brockhaus 2001: 152)
Saksa **Kommunionsgesang** (Brockhaus 2001: 630)

concerto ⇒ kontsert 1

concerto grosso Päritolukeel *it* (Siitan 1998: 191)

Mõisterühm Vorm Ajastu Barokk: 17. sajandi lõpp –18. sajand
Definitsioon instrumentaalteos, kus barokktriole on lisatud suurem ansambel; suurem grupp ühineb väiksemaga löiguti, et teda kõlaliselt täiendada. (Siitan 1998: 191)
Ülemmõiste *kontsert 1
Inglise **concerto grosso** Päritolukeel *it* (HDM 1970: 195)
Saksa **Concerto grosso** Päritolukeel *it* (Brockhaus 2001: 153)

conductus Päritolukeel *ld* (Siitan 1998: 80)

Mõisterühm Vorm Ajastu Keskaeg: 1175–1235
Definitsioon ladinakeelne mitmehäälmeline *salmilaul 12.–13. sajandil, seda

iseloomustab sama rütm ja tekst kõikides hääldes. (Brockhaus 2001: 154)

Ülemmõiste *Notre Dame'i koolkond

Inglise **conductus** Päritolukeel **ld** (HDM 1970: 198)

Saksa **Conductus** Päritolukeel **ld** (Brockhaus 2001: 154)

continuo ⇒ basso continuo

contradanza ⇒ kontratants

contredanse ⇒ kontratants

coro battente ⇒ Veneetsia koolkond

corrente Päritolukeel **it** (Perens 1994: 27)

Mõisterühm Vorm Ajastu Barokk: alates 17. sajandi keskpaik

Definitsioon kiire elava loomuga itaalia tants 3/8 või 3/4 taktimõõdus. (Brockhaus 2001: 160)

Maa Itaalia

Inglise **corrente** Päritolukeel **it** (HDM 1970: 207)

Saksa **Corrente** Päritolukeel **it** (Brockhaus 2001: 160)

cotillon ⇒ kotiljon

country dance ⇒ kontratants

courante 1 Päritolukeel **pr** (Siitan 1998: 195)

Mõisterühm Vorm Ajastu Barokk: 16.–17. sajand Ajastu Renessanss: 16.–17. sajand

Definitsioon 3-osalises taktimõõdus kiire prantsuse hüppetants. (Siitan 1998: 195)

Eesti **kurant 1** (Habela 1972: 59)

Inglise **courante 1** Päritolukeel **pr** (HDM 1970: 211)

Saksa **Courante 1** Päritolukeel **pr** (Brockhaus 2001: 159)

courante 2 Päritolukeel **pr** (Siitan 1998: 195)

Mõisterühm Vorm Ajastu Barokk: alates 17. sajandi keskpaik

Definitsioon aeglane prantsuse tants 3/2 või 6/4 taktimõõdus iseloomulike rõhumuutustega eri hääldes. (Brockhaus 2001: 160)

Maa Prantsusmaa

Ülemmõiste *süit 2

Eesti **kurant 2** (Habela 1972: 59)

Inglise **courante 2** Päritolukeel **pr** (HDM 1970: 211)

Saksa **Courante 2** Päritolukeel **pr** (Brockhaus 2001: 160)

credo Päritolukeel **ld** (Siitan 1989: 26) Mõisterühm Vorm Mõisterühm Muu Ajastu Keskajast tänapäevani: alates 8. sajand

Definitsioon missa *ordinaariumi kolmas osa, mille tekst põhineb Nikaia usutunnistusel. (Siitan 1989: 26)

Ülemmõiste *ordinaarium

Ülemmõiste *missa 2

Inglise **credo** Päritolukeel **ld** (HDM 1970: 213)

Saksa **Credo** Päritolukeel **ld** (Brockhaus 2001: 161)

Saksa **Kredo** (Brockhaus 2001: 161)

D

da capo aria Päritolukeel **it** Mõisterühm Vorm Ajastu Barokk: 1650–1750

Definitsioon aaria (*aaria 4), mis koosneb kolmest lõigust: esimesed kaks erinevad helistiku ja enamasti ka karakteri poolest; pärast teist lõiku kordub esimene osa muutusteta ja seda ei kirjutata noodis välja, selle asemel kasutatakse märkust *aria da capo*. (Siitan 1998: 178)

Ülemmõiste *aaria 4

Maa Itaalia

Eesti **aria da capo** Päritolukeel **it** (Perens 1994: 9)

Eesti **da-capo-aaria** Päritolukeel **it** (Siitan 1998: 178)

Eesti **da capo-aaria** Päritolukeel **it** (Hoogen 2004: 261)

Inglise **da capo aria** Päritolukeel **it** (HDM 1970: 52)

Saksa **Da-capo-arie** Päritolukeel **it** (Brockhaus 2001: 38)

da-capo-aaria ⇒ da capo aaria

damenisatsioon ⇒ solmisatsioon

dechant ⇒ discantus

dekoor (Siitan 1998: 68) Mõisterühm Vorm Ajastu Keskaeg

Definitsioon *gregooriuse laulule lisatud hääld *organumis. (Siitan 1998: 68)

Ülemmõiste *organum

Inglise **contrapuntal part** (Brockhaus 2001: 626)

Inglise **vox organalis** Päritolukeel **ld** (HDM 1970: 626)

Saksa **Vox organalis** Päritolukeel **ld** (Brockhaus 2001: 582)

Dies irae Päritolukeel **ld** (Eelhein-Issakainen 1996: 17) Mõisterühm Vorm Ajastu Keskaeg: alates 12. sajandist Ajastu Renessanss: 1570 sai rooma liturgia kindlaks osaks Ajastu Barokk: reekviemi osa

Definitsioon *reekviemi osa, “viha päev”, mis on oma tekstilt riimitud *sekvents. (Brockhaus 2001: 176)

Ülemmõiste *reekviem

Inglise **dies irae** Päritolukeel **ld** (HDM 1970: 234)

Saksa **Dies irae**, **dies illa** Päritolukeel **ld** (Brockhaus 2001: 176)

diferencias ⇒ ostinaatne variatsioon

differentiae ⇒ clausula 3

džiig 1 (Eelhein-Issakainen 1996: 19) Mõisterühm

Vorm Ajastu Renessanss: alates 16. sajand Ajastu Barokk

Definitsioon algselt šoti hüppetants, alates 1635. aastast elava karakteriga instrumentaaltants Prantsusmaal. (Siitan 1998: 195)

Eesti **gigue 1** Päritolukeel **pr** (Siitan 1998: 195)

Eesti **jig** Päritolukeel **ingl** (Perens 1994: 57)

Eesti **žiig 1** (Habela 1972: 29)

Inglise **gigue 1** Päritolukeel **pr** (HDM 1970: 346)

Inglise **jig** (HDM 1970: 448)

Saksa **Gigue 1** Päritolukeel **pr** (Brockhaus 2001: 264)

Saksa **Jig** Päritolukeel **ingl** (Brockhaus 2001: 264)

džiig 2 (Eelhein-Issakainen 1996: 19) Mõisterühm

Vorm Ajastu Barokk: 1650–1750

Definitsioon 6/8 või 6/4 (Frobergeri loominguks ka 4/4) taktimõõdus punkteeritud rütmiga tants süidis; kasutatud on laiemaid intervale ja *fuugale omast häältejuhtimist. (HDM 1970: 346) (Brockhaus 2001: 264)

Ülemmõiste *süit 2

Alammõiste *canarie 1

Maa Prantsusmaa

Eesti **gigue 2** Päritolukeel **pr** (Siitan 1998: 195)

Eesti **žiig 2** (Habela 1972: 29)

Inglise **gigue 2** Päritolukeel **pr** (HDM 1970: 346)

Saksa **Gigue 2** Päritolukeel **pr** (Brockhaus 2001: 264)

džiig 3 (Eelhein-Issakainen 1996: 19) Mõisterühm

Vorm Ajastu Barokk: 1650–1750

Definitsioon 6/8 või 12/8 taktimõõdus kiire tants Itaalias, mis ei ole fuugatehnikas, vaid harmooniasaate peale on kirjutatud tihedate meloodiakäikude ja –kujunditega soolohääl

või –hääled. (HDM 1970: 346) (Brockhaus 2001: 264)

Alammõiste *canarie 1

Maa Itaalia

Eesti **giga** Päritolukeel **it** (Siitan 1998: 195)

Eesti **žiig 3** (Habela 1972: 29)

Inglise **giga** Päritolukeel **it** (HDM 1970: 346)

Saksa **giga** Päritolukeel **it** (Brockhaus 2001: 264)

discantus Päritolukeel **ld** (Eelhein-Issakainen 1996:

18) Mõisterühm Vorm Ajastu Renessanss: 15. sajand

Definitsioon *cantus firmus'ele vastandatud kõige ülemine häääl varajases polüfoonias. (Eelhein-Issakainen 1996: 18)

Eesti **dechant** Päritolukeel **pr** (Visnapuu 1923: 28)

Eesti **tiiskant** (Habela 1972: 27)

Eesti **diskant** (Hoogen 2004: 261)

Inglise **discant** (HDM 1970: 236)

Inglise **discantus** Päritolukeel **ld** (HDM 1970: 236)

Saksa **Discantus** Päritolukeel **ld** (Brockhaus 2001: 177)

Saksa **Diskant** (Brockhaus 2001: 178)

diskant ⇒ discantus

division 1 ⇒ partimento

division 2 ⇒ ostinaatne variatsioon

Domine Jesu Christe Päritolukeel **ld** (Perens

1994: 32) Mõisterühm Vorm Ajastu Keskajast tänapäevani

Definitsioon *offertorium* (**offertorium 1*)

*reekviemis, mille tekst on palve surnute eest, et neid päästetaks karistusest. (Wikipedia 2005)

Ülemmõiste *reekviem

Inglise **Domine Jesu Christe** Päritolukeel **ld** (Wikipedia 2005)

Saksa **Domine Jesu Christe** Päritolukeel **ld** (Wikipedia 2005)

double appoggiatura 1 Päritolukeel **it**

Mõisterühm Esituslaad Ajastu Barokk: 17.–18. sajand

Definitsioon kahest või rohkemast üksteisele järgnevast noodist koosnev eellöök, mida kasutati enamast suuremate intervallide täitmisel meloodiakaunistusena. (HDM 1970: 45)

Eesti **topelteellöök 1**

Eesti **port de voix double** Päritolukeel **pr** (Perens 1994: 90)

Inglise **double appoggiatura 1** Päritolukeel *it* (HDM 1970: 46)

Inglise **coulé** Päritolukeel *pr* (HDM 1970: 208)

Saksa **Schleifer** (Brockhaus 2001: 695)

Saksa **Coulé** Päritolukeel *pr* (Brockhaus 2001: 695)

Saksa **Doppelvorschlag 1** (Brockhaus 2001: 29)

(HDM 1970: 45)

double appoggiatura 2 Päritolukeel *it*

Mõisterühm Esituslaad Ajastu Hilisem: 18. sajandi lõpp

Definitsioon kahest üksteisest rohkem kui sekundi kaugusel asuvast noodist koosnev eellöök, mille võttis kasutusele K. P. E. Bach. (Perens 1994: 8) (HDM 1970: 46)

Eesti **Anschlag** Päritolukeel *sks* (Perens 1994: 8)

Eesti **topelteellöök 2**

Inglise **anschlag** Päritolukeel *sks* (HDM 1970: 40)

Inglise **double appoggiatura 2** Päritolukeel *it* (HDM 1970: 46)

Inglise **port de voix double** Päritolukeel *pr* (Dolmetsch 1974: 256)

Saksa **Doppelvorschlag 2** (Brockhaus 2001: 29)

Saksa **Anschlag** (Brockhaus 2001: 29)

(HDM 1970: 45)

double Päritolukeel *pr* (Eelhein-Issakainen 1996: 19)

Mõisterühm Vorm Ajastu Barokk: 17.–18. sajand

Definitsioon 17.–18. sajandi süüdi (*süüt 2) osades ornamentaalse variantsiooni vormis korduv tants. (Eelhein-Issakainen 1996: 19) (HDM 1970: 243)

Ülemmõiste *süüt 2

Inglise **double** Päritolukeel *pr* (HDM 1970: 243)

Saksa **Double** Päritolukeel *pr* (Brockhaus 2001: 184)

dramma per musica ⇒ muusikaline draama

ductia ⇒ estampii

duplex longa ⇒ maxima

duplum Päritolukeel *ld* (Siitan 1998: 68) Mõisterühm

Vorm Ajastu Keskaeg: 12. sajandi lõpp – 14. sajand

Definitsioon keskaegse moteti (*motett 2)

keskmise (teine) hää. (Siitan 1998: 68)

Ülemmõiste *motett 2

Inglise **duplum** Päritolukeel *ld* (Reese 1965: 308)

Inglise **motetus** Päritolukeel *ld* (HDM 1970: 249)

Märkmed nimetus 13. sajandi motettides

Saksa **Duplum** Päritolukeel *ld* (Brockhaus 2001: 465)

E

eelik ⇒ *anticipatio*

eellöök 1 (Eelhein-Issakainen 1996: 10) Mõisterühm

Esituslaad Ajastu Barokk: 17.–18. sajand

Definitsioon meloodiakaunistus, kus

meloodiahelile eelneb tavaliselt kas sekundi võrra all- või ülalpool asetsev abiheli, mis võtab endale põhiheli vältusest umbes poole ning saab põhiheli rõhu endale. (Brockhaus 2001: 848) (Eelhein-Issakainen 1996: 20)

Eesti **appoggiatura 1** Päritolukeel *it* (Eelhein-Issakainen 1996: 10)

Eesti **eelvõte 1** (Perens 1994: 9)

Eesti **port de voix** Päritolukeel *pr* (Perens 1994: 90)

Eesti **pikk eellöök** (Visnapuu 1923: 12)

Inglise **appoggiatura 1** Päritolukeel *it* (HDM 1970: 43)

Inglise **forefall** (HDM 1970: 43)

Inglise **long appoggiatura** (HDM 1970: 44)

Inglise **backfall** (HDM 1970: 43)

Inglise **port de voix** Päritolukeel *pr* (HDM 1970: 689)

Saksa **Vorschlag 1** (Brockhaus 2001: 848)

Saksa **Appoggiatura 1** Päritolukeel *it* (Brockhaus 2001: 848)

(HDM 1970: 43)

eellöök 2 (Eelhein-Issakainen 1996: 10) Mõisterühm

Esituslaad Ajastu Hilisem: alates 19. sajand

Definitsioon meloodiakaunistus, kus

meloodiahelile eelneb tavaliselt kas sekundi võrra all- või ülalpool asetsev lühike abiheli, mis hõlmab osa eelmise noodi

vältusest; noodistatakse kaldu läbikriipsutatud lipukesega väikese noodina. (Brockhaus 2001: 848) (Eelhein-Issakainen 1996: 20)

Eesti **appoggiatura 2** Päritolukeel *it* (Eelhein-Issakainen 1996: 10)

Eesti **eelvõte 3** (Perens 1994: 9)

Eesti **acciaccatura 2** Päritolukeel *it* (Perens 1994: 5)

Eesti **lühike eellöök 1** (Perens 1994: 5)

Inglise **appoggiatura 2** Päritolukeel *it* (HDM 1970: 44)

Inglise **grace note** (HDM 1970: 44)

Inglise **short appoggiatura** (HDM 1970: 44)

Inglise **acciaccatura 2** Päritolukeel *it* (HDM 1970: 4)

Märkmed HDM märgib selle termini kasutust selles tähenduses ekslikuks

Saksa **kurze Vorschlag** (Brockhaus 2001: 848)

Saksa **Vorschlag 2** (Brockhaus 2001: 848)

Saksa **Appoggiatura 2** Päritolukeel *it* (Brockhaus 2001: 848)

Saksa **Acciaccatura 2** Päritolukeel *it* (Brockhaus 2001: 12)

eelvõte 1 ⇒ eellöök 1

eelvõte 2 ⇒ *anticipatio*

eelvõte 3 ⇒ eellöök 2

ekossees (Eelhein-Issakainen 1996: 20) Mõisterühm Vorm *Ajastu* Barokk: alates 17. sajand *Ajastu* Hilisem: alates 17. sajand

Definitsioon algselt kolmeosalises taktimõõdus vana šoti rahvatants; levis 17. sajandil Prantsusmaale, kus teda 19. sajandi algul hakati kutsuma ekosseesiks. Kujunes populaarseks 2/4 taktimõõdus seltskonnatantsuks. (Eelhein-Issakainen 1996: 20)

Ülemmõiste *angles 1

Maa Inglismaa, Prantsusmaa

Eesti **écossaise** Päritolukeel *pr* (Perens 1994: 35)

Inglise **Écossaise** Päritolukeel *pr* (HDM 1970: 252)

Saksa **Écossaise** Päritolukeel *pr* (Brockhaus 2001: 192)

Saksa **Ekossaise** (Brockhaus 2001: 192)

entr'acte 1 ⇒ antrakt 1

entr'acte 2 ⇒ antrakt 2

entrada ⇒ intrada

entrada ⇒ intrada

erutatud stiil (Siitan 1998: 174) Mõisterühm Koolkond, stiil *Ajastu* Barokk: 17. sajand

Definitsioon üliekspressiivne kõnelaulu stiil. (Siitan 1998: 174)

Eesti **stile concitato** Päritolukeel *it* (Siitan 1998: 174)

Inglise **stile concitato** Päritolukeel *it* (HDM 1970: 807)

Saksa **Stile concitato** Päritolukeel *it* (Brockhaus 2001: 712)

esihääl ⇒ *cantus firmus*

estampie ⇒ estampii

estampii Päritolukeel *pr* (Siitan 1998: 58)

Mõisterühm Vorm *Ajastu* Keskaeg: 13.–14. sajand

Definitsioon varaseim teadaolev

instrumentaalne tantsuvorm, mis koosneb korduvate avatud ja suletud lõpuga meloodiafraaside pikast ahelast. (Siitan 1998: 58–59)

Eesti **istampitta** Päritolukeel *it* Märkmed:

kasutatakse Itaalia käsikirjast pärit estampiiide kohta

Eesti **estampie** Päritolukeel *pr* (Eelhein-Issakainen 1996: 21)

Eesti **ductia**

Inglise **estampie** Päritolukeel *pr* (McGee 1990: 116)

Inglise **ductia** (HDM 1970: 248)

Inglise **estampida** (HDM 1970: 297)

Inglise **istanpitta** Päritolukeel *it* (HDM 1970: 297)

Inglise **stampitta** Päritolukeel *it* (HDM 1970: 297)

Saksa **Estampie** Päritolukeel *pr* (Brockhaus 2001: 208)

Saksa **Istampitta** Päritolukeel *it* (Brockhaus 2001: 208)

É

écossaise ⇒ ekossees

F

fa burden ⇒ *faux bourdon* 1

falso bordone 1 ⇒ *faux bourdon* 1

falso bordone 2 ⇒ *faux bourdon* 2

fancy ⇒ fantaasia 2

fantaasia 1 ⇒ *ricercar* 1

fantaasia 2 (*Visnapuu 1923: 37*) *Möisterühm* Vorm
Ajastu Renessanss: 1575–1680 Ajastu Barokk:
1575–1680

Definitsioon peamiseid inglise
kammermuusika vorme 1575–1680, kus
vahelduvad imitatsioonilised ja
homofoonilised osad; on välja arenenud
moteti instrumentaalsest eelmängust.
(Brockhaus 2001: 215)

Maa Inglismaa

Eesti **fancy** Päritolukeel *ingl* (*Visnapuu 1923: 37*)

Inglise **fantasia 2** (*HDM 1970: 307*)

Inglise **fantasy** (*HDM 1970: 306*)

Inglise **fancy** (*HDM 1970: 306*)

Saksa **Fantasia 2** (*Brockhaus 2001: 216*)

Saksa **Phantasia 2** (*Brockhaus 2001: 216*)

Saksa **Fantasia 2** Päritolukeel *it* (*Brockhaus 2001: 216*)

Saksa **Fancy** Päritolukeel *ingl* (*Brockhaus 2001: 215*)

Saksa **Fantasy** Päritolukeel *ingl* (*Brockhaus 2001: 215*)

fantaasia 3 (*Visnapuu 1923: 37*) *Möisterühm* Vorm
Ajastu Barokk: 18. sajand

Definitsioon improvisatoorse iseloomuga
instrumentaalpala. (*HDM 1970: 307*)

Inglise **fantasia 3** (*HDM 1970: 307*)

Saksa **Fantasia 3** (*Brockhaus 2001: 216*)

Saksa **Phantasia 3** (*Brockhaus 2001: 216*)

Saksa **Fantasia 3** Päritolukeel *it* (*Brockhaus 2001: 216*)

fantaasia 4 (*Visnapuu 1923: 37*) *Möisterühm* Vorm
Ajastu Hilisem: 19. sajand

Definitsioon romantismiajastul unenäo- või
unistuseteemaline pala. (*HDM 1970: 307*)

Inglise **fantasia 4** (*HDM 1970: 307*)

Saksa **Fantasia 4** (*Brockhaus 2001: 216*)

Saksa **Phantasia 4** (*Brockhaus 2001: 216*)

Saksa **Fantasia 4** Päritolukeel *it* (*Brockhaus 2001: 216*)

fantaasia 5 *Möisterühm* Vorm Ajastu Hilisem:
19. sajand

Definitsioon vaba improvisatsiooniline teos,
mis põhineb 19. sajandist pärit tuntud (nt.
ooperist pärit) meloodial. (*Brockhaus 2001: 216*)

Inglise **fantasia 5** (*HDM 1970: 307*)

Saksa **Fantasia 5** (*Brockhaus 2001: 216*)

Saksa **Phantasia 5** (*Brockhaus 2001: 216*)

Saksa **Fantasia 5** Päritolukeel *it* (*Brockhaus 2001: 216*)

farandole Päritolukeel *pr* (*Visnapuu 1923: 37*)
Möisterühm Vorm Ajastu Keskaeg: alates 14.
sajand

Definitsioon Provence'i maakonna tants kiires
6/8 taktimõõdus, mida tantsiti tänaval
ühekäeflöödi ja tamburiini saatel. (*Perens 1994: 39*) (*Brockhaus 2001: 216*)

Eesti **farandool** (*Perens 1994: 39*)

Eesti **farandoule** Päritolukeel *prov* (*Visnapuu 1923: 37*)

Inglise **farandole** Päritolukeel *pr* (*HDM 1970: 308*)

Saksa **Farandole** Päritolukeel *pr* (*Brockhaus 2001: 216*)

Saksa **Farandoulo** Päritolukeel *prov* (*Brockhaus 2001: 216*)

farandool ⇒ *farandole*

farandoule ⇒ *farandole*

faux bourdon 1 Päritolukeel *pr* (*Süitan 1998: 95*)
Möisterühm Muusikateooria Ajastu Renessanss:
15.–16. sajand

Definitsioon mitmehäälsuse liik: hääled
liiguvad paralleelsetes sekstakordides ja
**cantus firmus* ei ole bassis nagu tavaliselt,
vaid ülemises hääles. (*Eelhein-Issakainen 1996: 22*)

Eesti **fauxbourdon 1** Päritolukeel *pr* (*Eelhein-Issakainen 1996: 22*)

Eesti **foburdoon 1** (*Perens 1994: 39*)

Eesti **fa burden** Päritolukeel *ingl* (*Visnapuu 1923: 36*)

Eesti **false bordone 1** Päritolukeel *it* (*Visnapuu 1923: 37*)

Inglise **fauxbourdon 1** Päritolukeel *pr* (*HDM 1970: 309*)

Saksa **Fauxbourdon 1** Päritolukeel *pr* (*Brockhaus 2001: 219*)

faux bourdon 2 Päritolukeel *pr* (*Süitan 1998: 95*)
Möisterühm Muusikateooria Ajastu Barokk: alates
18. sajand Ajastu Hilisem: alates 18. sajand

Definitsioon harmooniline järgnevus, mis
põhineb paralleelsetel sekstakordidel. (*HDM 1970: 309*)

Eesti **fauxbourdon 2** Päritolukeel *pr* (*Eelhein-Issakainen 1996: 22*)

Eesti **foburdoon 2** (*Perens 1994: 39*)

Eesti **false bordone 2** Päritolukeel *it* (*Visnapuu 1923: 37*)

Inglise **fauxbourdon 2** Päritolukeel *pr* (*HDM 1970: 309*)

Inglise **sixth-chord style** (*HDM 1970: 309*)

Saksa **Fauxbourdon 2** Päritolukeel *pr* (Brockhaus 2001: 219)

finaal ⇒ *finalis*

finalis Päritolukeel *ld* (Siitan 1998: 43) Mõisterühm Muusikateooria Ajastu Keskaeg

Definitsioon keskaegses helilaadis (*kaheksa laadi süsteem) toonikaga võrreldav alati lõpuheliks olev heli. (Siitan 1998: 43)

Ülemmõiste *plagaalne laad

Ülemmõiste *autentne laad

Eesti **finaal** (Saulnier 2001: 45)

Inglise **final** (Reese 1965: 152)

Inglise **finalis** Päritolukeel *ld* (HDM 1970: 315)

Saksa **Finalis** Päritolukeel *ld* (Brockhaus 2001: 225)

Saksa **Endton** (Brockhaus 2001: 375)

Saksa **Zielton** (Brockhaus 2001: 375)

flexa Päritolukeel *ld* (Siitan 1989: 5) Mõisterühm Vorm Ajastu Keskaeg

Definitsioon väike tsesuur või kõrvalekaldumine *retsitatsioonitoonist vastavalt retsiteeritava teksti lauseehitusele. (Siitan 1989: 5)

Ülemmõiste *retsiteerimisvormel

Inglise **flexa** Päritolukeel *ld* (Reese 1965: 176)

Inglise **flex** (HDM 1970: 320)

Saksa **Flexa** Päritolukeel *ld* (MGG 1989: 273 (1. kd.))

foburdoon 1 ⇒ *faux bourdon 1*

foburdoon 2 ⇒ *faux bourdon 2*

folia 1 Päritolukeel *port* (Eelhein-Issakainen 1996: 23) Mõisterühm Vorm Ajastu Renessanss: 15.–16. sajand

Definitsioon rahulikus kolmeosalises taktimõõdus vana portugali-hispaania tants. (Eelhein-Issakainen 1996: 23)

Eesti **La Folia 1** Päritolukeel *hisp*

Eesti **folie 1** Päritolukeel *pr* (Perens 1994: 41)

Eesti **follia 1** Päritolukeel *it* (Perens 1994: 41)

Eesti **folie d'Espagne 1** (Visnapuu 1923: 39)

Inglise **folia 1** Päritolukeel *port* (HDM 1970: 322)

Inglise **folies d'Espagne 1** Päritolukeel *pr* (HDM 1970: 322)

Inglise **follia 1** Päritolukeel *it* (HDM 1970: 322)

Saksa **Folia 1** Päritolukeel *port* (Brockhaus 2001: 231)

folia 2 Päritolukeel *port* (Eelhein-Issakainen 1996: 23) Mõisterühm Vorm Ajastu Barokk: 17.–18. sajand

Definitsioon 17.–18. sajandil laialdaselt kasutusel olnud variatsiooniteema

(*bassiteema). (Eelhein-Issakainen 1996: 23)

Ülemmõiste *bassiteema

Eesti **La Folia 2** Päritolukeel *hisp* (Siitan 1998:)

Eesti **folie 2** Päritolukeel *pr* (Perens 1994: 41)

Eesti **follia 2** Päritolukeel *it* (Perens 1994: 41)

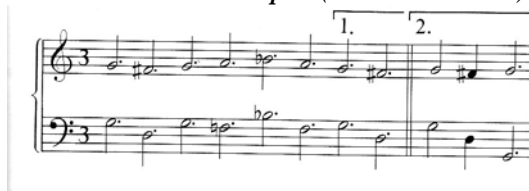
Eesti **folie d'Espagne 2** (Visnapuu 1923: 39)

Inglise **folia 2** Päritolukeel *port* (HDM 1970: 322)

Inglise **folies d'Espagne 2** Päritolukeel *pr* (HDM 1970: 322)

Inglise **follia 2** Päritolukeel *it* (HDM 1970: 322)

Saksa **Folia 2** Päritolukeel *port* (Brockhaus 2001: 231)

(HDM 1970: 323)

folie 1 ⇒ folia 1

folie 2 ⇒ folia 2

folie d'Espagne 1 ⇒ folia 1

folie d'Espagne 2 ⇒ folia 2

follia 1 ⇒ folia 1

follia 2 ⇒ folia 2

forlana Päritolukeel *it* (Visnapuu 1923: 40)

Mõisterühm Vorm Ajastu Renessanss: alates 16. sajand Ajastu Barokk: alates 16. sajand

Definitsioon lõbusa iseloomuga itaalia tants

6/8 taktimõõdus. (Visnapuu 1923: 40)

Maa Itaalia

Eesti **furlana** Päritolukeel *it* (Perens 1994: 41)

Inglise **forlana** Päritolukeel *it* (HDM 1970: 326)

Inglise **furlana** Päritolukeel *it* (HDM 1970: 326)

Saksa **Forlana** Päritolukeel *it* (Brockhaus 2001: 160)

française ⇒ kontratants

franssees ⇒ kontratants

frottola Päritolukeel *it* (Siitan 1998: 138) Mõisterühm Vorm Ajastu Renessanss: 15. sajandi lõpp – 16. sajandi algus

Definitsioon üldnimi paljudele erinevatele rahvaliku laulu vormidele 16. sajandil, ühisjooneks on lihtsas vormis stroofiline tekst ja sageli ka korduv refrään. (Siitan 1998: 138)

Maa Itaalia

Ülemmõiste *kantsoon 7

Inglise **frottola** Päritolukeel **it** (HDM 1970: 334)

Saksa **Frottola** Päritolukeel **it** (Brockhaus 2001: 241)

full anthem Päritolukeel **ingl** (Siitan 1998: 133)
Mõisterühm Vorm Ajastu Renessanss: 16. sajandi II pool

Definitsioon kooriteos, milles polüfoonilised osad vahelduvad homofoonilistega; üsna täpne vaste ladina motetile (*motett 3) anglikaani kirikumuusikas. (Siitan 1998: 133) (Lepnurm 1999: 113)

Ülemmõiste *anthem

Maa Inglismaa

Inglise **full anthem** (HDM 1970: 40)

Saksa **Full Anthem** Päritolukeel **ingl** (Brockhaus 2001: 30)

furlana ⇒ forlana

fuuga (Siitan 1998: 225) Mõisterühm Vorm Ajastu Barokk: alates 17. sajand

Definitsioon polüfoonilise muusika vorm, mille aluseks on selge karakteriga meeldejääv melodialõik ehk teema (neid võib olla ka mitu), mis kõlab algul ühehäälselt, hiljem astuvad sellesama lõiguga sisse teised hääled; alguses kõlavad teema algkuju (põhihelistikus) ja vastus (dominantelistikus) korrapäraselt vaheldumisi, hiljem põimuvad nad aga kokku. (Siitan 1998: 225)

Inglise **fuga** Päritolukeel **ld** Päritolukeel **it** (HDM 1970: 334)

Inglise **fugue** (HDM 1970: 335)

Saksa **Fuge** (Brockhaus 2001: 242)

G

gagliarda ⇒ galliard

galjard ⇒ galliard

galjarda ⇒ galliard

gallarda 1 ⇒ galliard

gallarda 2 Päritolukeel **hisp** Mõisterühm Vorm Ajastu Barokk: 17. sajand

Definitsioon 17. sajandi Hispaanias variatsioonivorm, mis põhines 4/4 taktimõõdus 8, 10 või rohkema takti pikkusel teemal; kasutati ka tantsuna. (HDM 1970: 340)

Inglise **gallarda 2** Päritolukeel **hisp** (HDM 1970: 340)

Saksa **Gallarda** Päritolukeel **hisp**

galliard Päritolukeel **pr** (Siitan 1998: 156)

Mõisterühm Vorm Ajastu Renessanss: 15.–16. sajand

Definitsioon lõbusaloomuline kolmeosalises (6/8, mis vaheldub hemioolidega 3/4 taktimõõdus) taktimõõdus vana prantsuse-itaalia tants; kuulus koos *pavaani või *basse danse'ga 2-osalisse süiti. (Eelhein-Issakainen 1996: 25) (HDM 1970: 340)

Eesti **gagliarda** Päritolukeel **it** (Eelhein-Issakainen 1996: 25)

Eesti **gallarda 1** Päritolukeel **hisp**

Eesti **saltarello 3** Päritolukeel **it** (Siitan 1998: 156)

Märkmed erines galliardist tantsusammude poolest

Eesti **tourdion** Päritolukeel **pr** Märkmed erineb galliardist tantsusammude poolest

Eesti **galjard** (Habela 1972: 38)

Eesti **galjarda** (Hoogen 2004: 267)

Inglise **gagliard** Päritolukeel **it** (HDM 1970: 339)

Inglise **gallarda 1** Päritolukeel **hisp** (HDM 1970: 340)

Inglise **gaillarde** Päritolukeel **pr** (HDM 1970: 339)

Inglise **galliard** (HDM 1970: 339)

Inglise **saltarello 3** Päritolukeel **it** (HDM 1970: 749)

Inglise **tordion** Päritolukeel **pr** (HDM 1970: 749)

Inglise **tourdion** Päritolukeel **pr** (HDM 1970: 749)

Saksa **Galliarde** Päritolukeel **pr** (Brockhaus 2001: 249)

Saksa **Gagliarda** Päritolukeel **it** (Brockhaus 2001: 249)

Saksa **Gaillarde** Päritolukeel **pr** (Brockhaus 2001: 249)

Saksa **Saltarello 3** Päritolukeel **it** (Brockhaus 2001: 682)

Saksa **Tourdion** Päritolukeel **pr** (Brockhaus 2001: 803)

gassenhauer Päritolukeel **sks** (Visnapuu 1923: 42)

Mõisterühm Vorm Ajastu Renessanss: 16. sajand

Definitsioon lihtne homofooniline

mitmehäälne rahvalik laul Saksamaal,

sarnane itaalia **villanella*'le. (Visnapuu 1923: 42)

Maa Saksamaa

Inglise **gassenhauer** Päritolukeel *sks* (HDM 1970: 341)

Saksa **Gassenhauer** Päritolukeel *sks* (Brockhaus 2001: 253)

gavott (Siitan 1998: 195) *Möisterühm Vorm Ajastu Barokk*: 17.–19. sajand *Ajastu Hilisem*: 17.–19. sajand

Definitsioon mõõdukas kaheosalises taktimõõdus vana prantsuse tants, mille algus ja lõpp on tavaliselt takti keskel. (Eelhein-Issakainen 1996: 25) (HDM 1970: 341)

Ülemmõiste **süit* 2

Eesti **gavotta** Päritolukeel *it* (Perens 1994: 45)

Eesti **gavotte** Päritolukeel *ingl* Päritolukeel *pr* Päritolukeel *sks* (Perens 1994: 45)

Inglise **gavotte** (HDM 1970: 341)

Saksa **Gavotte** (Brockhaus 2001: 254)

gavotta ⇒ gavott

gavotte ⇒ gavott

gay ⇒ branle gay

generaalbass ⇒ basso continuo

giga ⇒ džiiig 3

gigue 1 ⇒ džiiig 1

gigue 2 ⇒ džiiig 2

gigue 3 Päritolukeel *pr* *Möisterühm Muu Ajastu Keskaeg*

Definitsioon prantsuse nimetus keelpilli kohta keskajal, võis tähistada ka konkreetsemalt rubabi ja 13. sajandi poemi järgi ka poogenpilli. (HDM 1970: 346)

Maa Prantsusmaa

Inglise **gigue 3** Päritolukeel *pr* (HDM 1970: 346)

Saksa **Gigue 3** Päritolukeel *pr*

gloria Päritolukeel *ld* (Siitan 1989: 25) *Möisterühm Vorm Möisterühm Muu Ajastu Keskajast tänapäevani*

Definitsioon missa *ordinaariumi teine osa, mille tekst on kokku kasvanud erinevatest

lõikudest ja liigendub 18 lühikeseks osaks. (Siitan 1989: 25–26)

Ülemmõiste *ordinaarium

Ülemmõiste *missa 2

Inglise **gloria** Päritolukeel *ld* (HDM 1970: 348)

Saksa **Gloria** Päritolukeel *ld* (Brockhaus 2001: 270)

gooti noodikiri (Siitan 1989: 31) *Möisterühm Noodikiri Ajastu Keskaeg*: 14.–15. sajand

Definitsioon saksa ja lotringi *neumadest välja kujunenud rombikujuliste noodipeadega noodikiri, mis oli kasutusel saksakeelse piirkonna idaosas, lääneslaavi ja Ungari aladel, Skandinaavias ja Baltikumis. (Siitan 1989: 31)

Maa Saksamaa idaosas, lääneslaavi ja Ungari alad, Skandinaavia ja Baltikum

Eesti **hilisgooti hufnagel-kiri** (Siitan 1994: 73)

Eesti **koraalnoot 2** (Visnapuu 1923: 69)

Eesti **koraal-noodikiri 2** (Visnapuu 1923: 69)

Inglise **Gothic notation** (Reese 1965: 138)

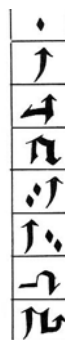
Inglise **nagelschrift** Päritolukeel *sks* (HDM 1970: 563)

Inglise **Hufnagelschrift** Päritolukeel *sks* (Reese 1965: 138)

Saksa **gotische Choralnotation** (Brockhaus 2001: 142)

Saksa **deutsche Choralnotation** (Brockhaus 2001: 142)

Saksa **Hufnagelschrift** (Brockhaus 2001: 142)

(HDM 1970: 573)

graduale Päritolukeel *ld* (Siitan 1998: 41) *Möisterühm Vorm Ajastu Keskaeg*

Definitsioon missal pühakirja lugemiste vahele lauldav *responsoorium. (Siitan 1998: 41) (Brockhaus 2001: 277)

Ülemmõiste *responsoorium

Ülemmõiste **proprium*

Inglise **Gradual** (Reese 1965: 165)

Saksa **Graduale** Päritolukeel *ld* (Brockhaus 2001: 277)

Saksa **Antwortpsalm** (Brockhaus 2001: 630)

Johannese auks loodud hümn (*hümn 1) esimene salm. See oli piiratult transponeeritav ja sellel oli kindel struktuur: 2 täistooni all, pooltoon keskel ja 2 täistooni ülal. (Siitan 1998: 45) (Siitan 1989: 20)
 Eesti **heksahord** (Siitan 1998: 45)
 Eesti **kuuenoodiline heliredel** (Siitan 1998: 45)
 Eesti **hexachord** Päritolukeel *pr* (Visnapuu 1923: 50)
 Inglise **hexachord** (Reese 1965: 151)
 Saksa **Hexachord** (Brockhaus 2001: 313)

heroiline ballett ⇒ ballettooper

heterofoonia (Siitan 1998: 63) Mõisterühm Muusikateooria Ajastu Keskaeg
 Definitsioon ühe meloodia pisut erinevate variantide kooskõla. (Siitan 1998: 63)
 Inglise **heterophony** (Reese 1965: 249)
 Saksa **Heterophonie** (Brockhaus 2001: 313)

hexachord ⇒ heksakord

hilisgooti hufnagel-kiri ⇒ gooti noodikiri

hokett (Perens 1994: 51) Mõisterühm Vorm Ajastu Renessanss: 13.–14. sajand
 Definitsioon keskaegses polüfoonias vorm, kus meloodia oli jagatud ära kahe (harvem kolme) hääle vahel noodikaupa või siis ka väga lühikeste lõikude kaupa. (HDM 1970: 389)
 Eesti **hoquet** Päritolukeel *pr* (Perens 1994: 51)
 Eesti **hoquetus** Päritolukeel *ld* (Perens 1994: 51)
 Eesti **ocketus** Päritolukeel *ld* (Visnapuu 1923: 90)
 Inglise **hocket** (HDM 1970: 389)
 Saksa **Hoquetus** Päritolukeel *ld* (Brockhaus 2001: 323)

hommikuserenaad 1 ⇒ *aubade* 1

hommikuserenaad 2 ⇒ *albada*

hoquet ⇒ hokett

hoquetus ⇒ hokett

hornpipe 1 Päritolukeel *ingl* (Eelhein-Issakainen 1996: 28) Mõisterühm Muu Ajastu Keskaeg
 Definitsioon looma sarvest tehtud vana puhkpill. (Eelhein-Issakainen 1996: 28)
 Inglise **hornpipe 1** (HDM 1970: 392)

Saksa **Hornpipe 1** Päritolukeel *ingl* (Brockhaus 2001: 324)

Saksa **Pibgorn** (Brockhaus 2001: 324) *Maa Wales*

hornpipe 2 Päritolukeel *ingl* (Eelhein-Issakainen 1996: 28) Mõisterühm Vorm Ajastu Renessanss: 16.–19. sajand Ajastu Barokk: 16.–19. sajand Ajastu Hilisem: 16.–19. sajand
 Definitsioon kiires kahe-, algselt kolmeosalises taktimõõdus vana inglise tants. Tantsiti sageli samanimelise pilli saatel. (Eelhein-Issakainen 1996: 28)
 Ülemmõiste *anglees 1
 Inglise **hornpipe 2** (HDM 1970: 392)
 Saksa **Hornpipe 2** Päritolukeel *ingl* (Brockhaus 2001: 324)

hornpipe 3 Päritolukeel *ingl* (Eelhein-Issakainen 1996: 28) Mõisterühm Vorm Ajastu Renessanss: 16. sajand Ajastu Barokk: 16.–19. sajand
 Definitsioon *bassiteema, mis põhineb väga lihtsal toonika ja dominandi vaheldusel, sellele kirjutatud variatsioonidele (*ostinaatne variatsioon) on iseloomulik punkteeritud rütm. (HDM 1970: 635; 392)
 Ülemmõiste *bassiteema
 Inglise **hornpipe 3** (HDM 1970: 392)
 Inglise **hornpype** (HDM 1970: 635)
 Saksa **Hornpipe 3** Päritolukeel *ingl* (Brockhaus 2001: 324)

(HDM 1970: 393)

hurdy-gurdy ⇒ sümfonia 3

hümn 1 (Siitan 1998: 38) Mõisterühm Vorm Ajastu Keskaeg
 Definitsioon stroofilise värsitekstiga *gregooriuse laul. (Siitan 1998: 38)
 Ülemmõiste *gregooriuse laul
 Inglise **hymn 1** (Reese 1965: 189)
 Saksa **Hymne 1** (Brockhaus 2001: 328)
 Saksa **Hymnos** Päritolukeel *kr* (Brockhaus 2001: 328)
 Saksa **Hymnus** Päritolukeel *ld* (Brockhaus 2001: 328)

hümn 2 (Siitan 1998: 95) Mõisterühm Vorm Ajastu Renessanss: 15. sajand
 Definitsioon ülev, pidulik polüfooniline ülistuslaul (eriti neitsi Maarja auks). (Siitan 1998: 95)
 Inglise **hymn 2** (HDM 1970: 397)
 Saksa **Hymne 2** (Brockhaus 2001: 328)

hümn 3 *Mõisterühm* Vorm *Ajastu* Hilisem: alates 19. sajand

Definitsioon pidulik laul, mis on tunnustatud riikliku sümbolina. (VL 1981: 266)

Eesti **riigihümn**

Inglise **national anthem** (HDM 1970: 564)

Saksa **Hymne 3** (ESS 1987: 159)

hümnilaulmine ⇒ hümnoodia

hümnoodia (Siitan 1989: 6) *Mõisterühm* Vorm *Ajastu* Keskaeg: 3.–4. sajand

Definitsioon varakristlik laulmine vabalt loodud tekstidel, mis võisid olla pidulikud proosas, vabavärsilised või stroofilised tekstid. (Siitan 1989: 6)

Alammõiste *antifoonlyne psalmilaulmine

Alammõiste *responsoorne psalmilaulmine

Eesti **hümnilaulmine** (Siitan 1989: 6)

Inglise **hymnody** (Grove 2001: 36 (12. kd.))

Saksa **Hymnodie** (MB 2005)

I

imitatsiooniline polüfoonia (Siitan 1998: 97) *Mõisterühm* Muusikateooria *Ajastu* Renessanss: alates 15. sajand

Definitsioon mitmehäälsus, kus hääled kasutavad sarnaseid meloodiakujundeid üksteist jäljendades. (Siitan 1998: 97)

Alammõiste *ricercar I

Inglise **imitative counterpoint** (HDM 1970: 403)

Saksa **Imitation** (Brockhaus 2001: 330)

imperfektne jagunemine ⇒ mittetäielik jagunemine

inégales Päritolukeel *pr* *Mõisterühm* Esituslaad *Ajastu* Barokk: 17.–18. sajand

Definitsioon esituslaad, kus ühepikkusena märgitud noodid mängitakse erineva pikkusega (lühem ja pikem vaheldumisi). (HDM 1970: 411)

Maa Prantsusmaa

Inglise **inégales** Päritolukeel *pr* (HDM 1970: 411)

Inglise **inequality** (Donington 1992: 452)

Saksa **Inégalité** Päritolukeel *pr* (MGG 1989: 1527 (13. kd.))

inglise madrigal ⇒ madrigal 3

inglise ooper (Siitan 1998: 209) *Mõisterühm* Vorm *Ajastu* Barokk

Definitsioon maskietendustest (*õukondlik maskietendus) välja kujunenud *ooper, mille muusika põhineb inglise muusikale omastel meloodiatel, rütmidel ja harmoonial. (HDM 1970: 595)

Ülemmõiste *ooper

Maa Inglismaa

Inglise **English opera** (HDM 1970: 595)

Saksa **Englische Oper** (Cantate 2001)

inglise oratoorium (Siitan 1998: 260)

Mõisterühm Vorm *Ajastu* Barokk: 18. sajand
Definitsioon ulatuslik kontsertteos solistidele, koorile ja orkestrile, mille ooperlikult dramaatiline sisu antakse edasi ilma lavastuseta, üksnes muusikaliste vahenditega; väljenduslaad on ooperlikum ja dramaatilisem kui *itaalia oratooriumis. (Siitan 1998: 260)

Ülemmõiste *oratoorium

Märkmed G. F. Händeli loomingus

Inglise **English oratorio** (HDM 1970: 603)

Saksa **Oratorium nach England** (Brockhaus 2001: 577)

initium ⇒ algusvormel

instrumentaalkontsert ⇒ kontsert 1

intavolatura ⇒ tabulatuur

interludium 1 ⇒ interlööd 1

interludium 2 ⇒ antrakt 2

interlööd 1 (Habela 1972: 46) *Mõisterühm* Vorm *Ajastu* Barokk: alates 17. sajand *Ajastu* Hilisem: alates 17. sajand

Definitsioon oreli vahemäng, nt. koraali salvide vahel, või iseseisev, sageli moduleeriv vahemäng süidis ja sonaadis. (Eelhein-Issakainen 1996: 30)

Eesti **interlöödium 1** Päritolukeel *ld* (Habela 1972: 46)

Inglise **interlude 1** (HDM 1970: 417)

Saksa **Interludium 1** Päritolukeel *ld* (Brockhaus 2001: 335)

interlööd 2 ⇒ antrakt 2

intermedio 1 ⇒ intermeedium 1

intermedio 2 ⇒ antrakt 2

intermedio 3 ⇒ intermeedium 3

intermedio 4 ⇒ intermeedium 4

intermeedium 1 (Siitan 1998: 169) *Möisterühm*
Vorm *Ajastu* Renessanss: 16. sajand
Definitsioon draamaetenduste vahel või
õukonnapidustuste osana esitatav
pastoraalne, allegooriline või mütolooiline
muusikaline stseen, kus kasutati uhkeid
kostüüme ja dekoratsioone ning mõnikord
ka lavatehnikat; sellest kujunes välja ooper.
(Siitan 1998: 169)

Eesti **intermetso 1** (Eelhein-Issakainen 1996: 30)

Eesti **intermezzo 1** Päritolukeel *it* (Perens 1994: 55)

Eesti **intermedio 1** Päritolukeel *hisp* (Perens 1994: 55)

Eesti **interméde 1** Päritolukeel *pr* (Perens 1994: 55)

Inglise **intermedium 1** Päritolukeel *ld* (HDM 1970: 417)

Inglise **interméde 1** Päritolukeel *pr* (HDM 1970: 417)

Inglise **intermedio 1** Päritolukeel *hisp* (HDM 1970: 417)

Inglise **intermezzo 1** Päritolukeel *it* (HDM 1970: 417)

Saksa **Intermedium 1** Päritolukeel *ld* (Brockhaus 2001: 335)

Saksa **Intermezzo 1** Päritolukeel *it* (Brockhaus 2001: 335)

intermeedium 2 ⇒ antrakt 2

intermeedium 3 (Siitan 1998: 169) *Möisterühm*
Vorm *Ajastu* Barokk: 17.–18. sajand
Definitsioon vahemäng *fuuga teema esituste
vahepeal. (Eelhein-Issakainen 1996: 30)

Eesti **intermedio 3** Päritolukeel *hisp* (Perens 1994: 55)

Eesti **interméde 3** Päritolukeel *pr* (Perens 1994: 55)

Inglise **intermedium 3** Päritolukeel *ld* (HDM 1970: 417)

Inglise **interméde 3** Päritolukeel *pr* (HDM 1970: 417)

Inglise **intermedio 3** Päritolukeel *hisp* (HDM 1970: 417)

Saksa **Intermedium 3** Päritolukeel *ld* (Brockhaus 2001: 335)

intermeedium 4 (Siitan 1998: 169) *Möisterühm*
Vorm *Ajastu* Barokk *Ajastu* Hilisem

Definitsioon mitmeosalise instrumentaalteose
keskmisi osi. (Habela 1972: 46)

Eesti **intermedio 4** Päritolukeel *hisp* (Perens 1994: 55)

Eesti **interméde 4** Päritolukeel *pr* (Perens 1994: 55)

Inglise **intermedium 4** Päritolukeel *ld* (HDM 1970: 417)

Inglise **interméde 4** Päritolukeel *pr* (HDM 1970: 417)

Inglise **intermedio 4** Päritolukeel *hisp* (HDM 1970: 417)

Saksa **Intermedium 4** Päritolukeel *ld* (Brockhaus 2001: 335)

intermetso 1 ⇒ intermeedium 1

intermetso 2 ⇒ antrakt 2

intermetso 3 (Eelhein-Issakainen 1996: 30)

Möisterühm Vorm *Ajastu* Barokk: 18. sajand

Definitsioon ooperi dramaturgilisse tegevusse
põimitud lühike meeleolukas
orkestrimuusika fragment või balletistseen.
(Habela 1972: 46)

Eesti **intermezzo 3** Päritolukeel *it* (Perens 1994: 55)

Inglise **intermezzo 3** Päritolukeel *it* (HDM 1970: 417)

Saksa **Intermezzo 3** Päritolukeel *it* (Brockhaus 2001: 335)

intermetso 4 (Eelhein-Issakainen 1996: 30)

Möisterühm Vorm *Ajastu* Hilisem: alates 19.
sajand

Definitsioon klaveriminatuur, harilikult
periodivormis. (Habela 1972: 46)

Eesti **intermezzo 4** Päritolukeel *it* (Perens 1994: 55)

Inglise **intermezzo 4** Päritolukeel *it* (HDM 1970: 417)

Saksa **Intermezzo 4** Päritolukeel *it* (Brockhaus 2001: 335)

intermezzo 1 ⇒ intermeedium 1

intermezzo 2 ⇒ antrakt 2

intermezzo 3 ⇒ intermetso 3

intermezzo 4 ⇒ intermetso 4

interméde 1 ⇒ intermeedium 1

interméde 2 ⇒ antrakt 2

interméde 3 ⇒ intermeedium 3

interméde 4 ⇒ intermeedium 4

intrada Päritolukeel *it* (Eelhein-Issakainen 1996: 30)
 Möisterühm Vorm Ajastu Renessanss: 16.–17. sajand
 Ajastu Barokk: 16.–17. sajand
 Definiitsioon pidulik muusikapala, mida mängiti pidude avamiseks või kõrgete tegelaste saabumisel teatrietendusele või tantsupeole. (Brockhaus 2001: 336)
 Eesti **entrada** Päritolukeel *hisp* (Perens 1994: 36)
 Eesti **entrata** Päritolukeel *it* (Visnapuu 1923: 34)
 Inglise **intrada** Päritolukeel *it* (HDM 1970: 421)
 Inglise **entrada** Päritolukeel *hisp* (HDM 1970: 421)
 Saksa **Intrade** (Brockhaus 2001: 336)
 Saksa **Intrada** Päritolukeel *it* (Brockhaus 2001: 336)
 Saksa **Entrata** Päritolukeel *it* (Brockhaus 2001: 336)
 Saksa **Entrada** Päritolukeel *hisp* (Brockhaus 2001: 336)

introitus ⇒ introitus-antifoon

introitus-antifoon (Siitan 1998: 37) Möisterühm
 Vorm Ajastu Keskaeg
 Definiitsioon missa avalaul, A B A vormiga laul, mida lauldakse vaimulike sisenemisel kirikusse. (Siitan 1998: 37) (Siitan 1989: 27)
 Ülemmõiste *antifoon
 Ülemmõiste **proprium*
 Eesti **introitus** Päritolukeel *ld* (Siitan 1998: 34)
 Inglise **Introit** (Reese 1965: 165)
 Saksa **Introitus** Päritolukeel *ld* (Brockhaus 2001: 336)

inventsioon (Siitan 1998: 246) Möisterühm Vorm
 Ajastu Barokk: 18. sajand
 Definiitsioon vabavormiline polüfooniline instrumentaalpala. (Eelhein-Issakainen 1996: 31)
 Inglise **invention** (HDM 1970: 422)
 Saksa **Invention** (Brockhaus 2001: 336)

isorütmia ⇒ isorütmika

isorütmika (Siitan 1998: 83) Möisterühm Vorm
 Ajastu Keskaeg: 14.–15. sajand
 Definiitsioon pikemate korduvate rütmijärgnevuste kasutamine, olenemata meloodia muutumisest, peamiselt 14.–15. sajandi motettide (*motett 2) tugihääles tenoris (*tenor 3). (Siitan 1998: 83)
 Alammõiste **talea*
 Alammõiste **color 2*
 Eesti **isorütmia** (Eelhein-Issakainen 1996: 31)

Inglise **Isorhythm** (Grove 2001: 618 (12. kd.))
 Saksa **Isorhythmie** (Brockhaus 2001: 338)

istampitta ⇒ estampii

itaaliakeelne oratoorium (Siitan 1998: 180)
 Möisterühm Vorm Ajastu Barokk: 1700. aasta paiku
 Definiitsioon ulatuslik itaaliakeelne kontsertteos solistidele, koorile ja orkestrile, mille ooperlikult dramaatiline sisu antakse edasi ilma lavastuseta, üksnes muusikaliste vahenditega; muusikaline stiil sarnanes väga *ooperile ja seda kanti ette peamiselt õukonnas. (Siitan 1998: 179–180)
 Ülemmõiste *oratoorium
 Eesti **oratorio volgare** Päritolukeel *it* (Siitan 1998: 180)
 Eesti **itaalia oratoorium** (Siitan 1998: 218)
 Inglise **oratorio volgare** Päritolukeel *it* (HDM 1970: 603)
 Saksa **Oratorio volgare** Päritolukeel *it* (Brockhaus 2001: 575)
 Saksa **italienische Oratorium** (Brockhaus 2001: 577)

itaalia madrigal ⇒ madrigal 2

itaalia ooper (Siitan 1998: 209) Möisterühm Vorm
 Ajastu Barokk: alates 16. – 17. sajandi vahetus
 Definiitsioon dramaatilises ja vaatamängulises stiilis *ooper, kus eelistati lihtsamaid *retsitatiive ja kergelt haaratava meloodiaga aariaid (*aaria 4). (Siitan 1998: 183)
 Maa Itaalia
 Ülemmõiste *ooper
 Eesti **Veneetsia ooper** (Siitan 1998: 183)
 Inglise **Florentine opera** (HDM 1970: 594)
 Inglise **Italian opera** (HDM 1970: 594)
 Saksa **venezianische Oper** (Brockhaus 2001: 454)

itaalia oratoorium ⇒ itaaliakeelne oratoorium

itk (Siitan 1989: 38) Möisterühm Vorm Ajastu
 Keskaeg: 11.–13. sajand
 Definiitsioon *rüütlilaul: konkreetse isikuga seotud leinalaul. (Siitan 1989: 38)
 Ülemmõiste *rüütlilaul
 Inglise **lament** (HDM 1970: 461)
 Inglise **planctus** Päritolukeel *ld* (HDM 1970: 461)
 Inglise **planc** (HDM 1970: 461)
 Saksa **Klagelied 1** (Brockhaus 2001: 407)

Saksa **Klage** (*Brockhaus 2001: 407*)

J

jig ⇒ džiiig 1

juhtmotiiv (*Siitan 1998: 174*) *Möisterühm* Vorm
Ajastu Barokk: 18. sajand
Definitsioon teatud tegelaskujude või
situatsioonidega seotud muusikaline
kujund. (*Siitan 1998: 174*)

Ülemmõiste *ooper

Eesti **leitmotiv** Päritolukeel *sks* (*Eelhein-Issakainen 1996: 42*)

Eesti **leitmotiiv** (*Hoogen 2004: 288*)

Inglise **leitmotiv** Päritolukeel *sks* (*HDM 1970: 465*)

Inglise **leitmotif** Päritolukeel *sks* (*HDM 1970: 465*)

Inglise **leading motive** (*HDM 1970: 464*)

Saksa **Leitmotiv** (*Brockhaus 2001: 416*)

K

kaanon (*Siitan 1998: 103*) *Möisterühm* Vorm
Ajastu Renessanss: alates 15. sajand
Definitsioon imitatsioonilise polüfoonia
(*imitatsiooniline polüfoonia) viimistletuim
ja ratsionaalseim vorm; võte, kus
polüfoonilise teose mõned hääled
tuletatakse teistest – kirjas on neid vähem,
kui reaalselt kõlab. (*Siitan 1998: 98; 103*)

Alammõiste *vähikaanon

Alammõiste *peegelkaanon

Alammõiste *vähipeegelkaanon

Eesti **canon** Päritolukeel *ld* (*Perens 1994: 20*)

Inglise **canon** (*HDM 1970: 124*)

Saksa **Kanon** (*Brockhaus 2001: 363*)

kadents 1 (*Perens 1994: 59*) *Möisterühm*
Muusikateooria Ajastu Keskajast tänapäevani
Definitsioon meloodia- või
harmoniajärgnevus teose lõpus. (*HDM 1970: 118*)

Eesti **cadence 1** (*Perens 1994: 59*)

Eesti **cadenza 1** (*Perens 1994: 59*)

Inglise **cadence** (*HDM 1970: 118*)

Saksa **Kadenz 1** (*Brockhaus 2001: 358*)

kadents 2 ⇒ *clausula* 1

kadents 3 (*Eelhein-Issakainen 1996: 32*)
Möisterühm Vorm Ajastu Barokk: 18. sajandi algus

Definitsioon määramata pikkusega virtuoosne
katkend kontserdist (*soolokontsert) või
aariast (*aaria 4), mille esitab solist ilma
saateta. (*Perens 1994: 18*)

Eesti **cadenza 2** Päritolukeel *it* (*Perens 1994: 19*)

Eesti **cadence 2** Päritolukeel *pr* (*Perens 1994: 19*)

Eesti **capriccio 5** Päritolukeel *it* (*Perens 1994: 21*)

Märkmed: kasutatakse vahetevahel selles
tähtsuses

Inglise **cadenza** Päritolukeel *it* (*HDM 1970: 120*)

Saksa **Kadenz 2** (*Brockhaus 2001: 358*)

kaebeaaria (*Siitan 1998: 167*) *Möisterühm* Vorm
Ajastu Barokk: alates 17. sajand
Definitsioon valulik-kaeblevat laadi vokaal-
või instrumentaalpala. (*Eelhein-Issakainen 1996: 41*)

Ülemmõiste *aaria 2

Eesti **lamento-aaria** (*Siitan 1998: 174*)

Eesti **lamento** Päritolukeel *it* (*Eelhein-Issakainen 1996: 41*)

Inglise **lamentation** (*HDM 1970: 462*)

Inglise **lamento** Päritolukeel *it* (*HDM 1970: 462*)

Saksa **Lamento** Päritolukeel *it* (*Brockhaus 2001: 407*)

Saksa **Klagelied 2** (*Brockhaus 2001: 407*)

kaheksa laadi süsteem ⇒ kirikuhelilaadid

kammerkantaat (*Siitan 1998: 184*) *Möisterühm*
Ajastu Barokk: alates 17. sajandi II pool
Definitsioon muusikateos tavaliselt solistile
*basso continuo või kammeransambli
saatel, koosneb 2-3-st *retsitatiivi ja aaria
(*aaria 4) paarist. (*Siitan 1998: 179*)

Alammõiste *pühenduskaantaat

Alammõiste *aaria 4

Alammõiste *retsitatiiv

Eesti **kantaat 2** (*Siitan 1998: 179*)

Eesti **cantata 2** Päritolukeel *it* (*Eelhein-Issakainen 1996: 15*)

Eesti **cantate 2** Päritolukeel *pr* (*Perens 1994: 20*)

Inglise **cantata 2** (*HDM 1970: 127*)

Saksa **Kammerkantate** (*Brockhaus 2001: 363*) *Maa Itaalia*

Saksa **Cantata da camera** Päritolukeel *it*
(*Brockhaus 2001: 363*)

Saksa **italienische Kantate** (*Brockhaus 2001: 363*)

Saksa **Kantate 2** (*Brockhaus 2001: 363*)

kammersonaat (*Siitan 1998: 188*) *Möisterühm*
Ajastu Barokk: alates 1700. aasta
Definitsioon instrumentaalteos, mis koosneb
sissejuhatuses (*prelüüd 2) ja kahest kuni

neljast tantsulisest osast ning sarnaneb tantsusüidiga (*süit 2). (Siitan 1998: 188)

Ülemmõiste *sonaat 4

Eesti **sonata da camera** Päritolukeel *it* (Siitan 1998: 188)

Inglise **chamber sonata** (HDM 1970: 144)

Inglise **sonata da camera** Päritolukeel *it* (HDM 1970: 144)

Saksa **Kammersonate** (Brockhaus 2001: 740)

Saksa **sonata da camera** Päritolukeel *it* (Brockhaus 2001: 740)

kammerstiil (Siitan 1998: 164) *Möisterühm* Koolkond, stiil *Ajastu* Barokk: 17. sajand *Definitsioon* barokiajastu stiil, mis hõlmas sooloariaid (*aria 2), duette, teoseid soolopillidele ja väikestele pilliansamblitele; jätkas 16. sajandi seltskondliku musitseerimise traditsiooni. (Siitan 1998: 164)

Eesti **stylus cubicularis** Päritolukeel *it* (Siitan 1998: 164)

Inglise **stylus cubicularis** Päritolukeel *it* (MHR 2005)

Saksa **Stylus cubicularis** Päritolukeel *it* (Brockhaus 2001:)

Saksa **Kammerstil** (Brockhaus 2001)

kangelaslaul (Siitan 1998: 50) *Möisterühm* Vorm *Ajastu* Keskaeg: 11. sajand

Definitsioon vanim säilinud ilmalik rahvalik laul, pikk eepiline poem müütiliste kangelaste vägitegudest. (Siitan 1998: 50)

Eesti **chanson de geste** Päritolukeel *pr* (Siitan 1998: 50)

Inglise **chanson de geste** Päritolukeel *pr* (Reese 1965: 203)

Saksa **Heldenlied** (Brockhaus 2001: 608)

Saksa **Heldengesang** (Brockhaus 2001: 608)

kannatusmäng ⇒ passioon 1

kantaat 1 (Siitan 1998: 179) *Möisterühm* Vorm *Ajastu* Barokk: 1620 – 17. sajandi II pool *Definitsioon* pikem ja arendatuma vormiga aaria või duett *basso continuo saatel, põhineb enamasti *basso ostinato'l või *rondovormil. (Siitan 1998: 179) (Brockhaus 2001: 363)

Eesti **cantate 1** Päritolukeel *pr* (Perens 1994: 20)

Eesti **cantata 1** Päritolukeel *it* (Eelhein-Issakainen 1996: 15)

Inglise **cantata 1** (HDM 1970: 127)

Saksa **Kantate 1** (Brockhaus 2001: 363)

kantaat 2 ⇒ kammerkantaat

kantaat 3 (Siitan 1998: 179) *Möisterühm* Vorm *Ajastu* Barokk: 18. sajand

Definitsioon paljudest osadest (nii aariatest kui kooridest) koosnev muusikateos solisti(de)le ning koorile *basso continuo või kammeransambli saatel. (Siitan 1998: 241)

Alammõiste *koraalikantaat

Alammõiste *kirikukantaat

Alammõiste *arioso 1

Eesti **cantata 3** Päritolukeel *it* (Eelhein-Issakainen 1996: 15)

Eesti **cantate 3** Päritolukeel *pr* (Perens 1994: 20)

Inglise **cantata 3** (HDM 1970: 128)

Saksa **Kantate 3** (Brockhaus 2001: 363)

kantileen 1 (Eelhein-Issakainen 1996: 33)

Möisterühm Koolkond, stiil *Ajastu* Keskaeg: 14.–15. sajand

Definitsioon mitmehäälneline teos, kus kõige ülemist häält lauldi ja ülejäänud hääli (1–3 häält) mängisid pillid. (Brockhaus 2001: 364)

Maa Prantsusmaa, Itaalia

Eesti **kantileenistiil**

Eesti **cantilena 1** Päritolukeel *it* (Visnapuu 1923: 21)

Inglise **cantilena 1** Päritolukeel *ld* (HDM 1970: 130)

Inglise **cantilena style** (HDM 1970: 130)

Saksa **Kantilenensatz** (Brockhaus 2001: 364)

Saksa **Kantilene 1** Päritolukeel *it* (Brockhaus 2001: 364)

Saksa **Cantilena 1** Päritolukeel *ld* (Brockhaus 2001: 126)

kantileen 2 (Eelhein-Issakainen 1996: 33)

Möisterühm Vorm *Ajastu* Keskaeg

Definitsioon meloodiline liturgiline laul (nt *troop, *sekvents 2). (Brockhaus 2001: 126)

Eesti **cantilena 2** Päritolukeel *it* (Visnapuu 1923: 21)

Inglise **cantilena 2** Päritolukeel *ld* (HDM 1970: 130)

Saksa **Kantilene 2** Päritolukeel *it* (Brockhaus 2001: 364)

Saksa **Cantilena 2** Päritolukeel *ld* (Brockhaus 2001: 126)

kantileen 3 (Eelhein-Issakainen 1996: 33)

Möisterühm Vorm *Ajastu* Keskaeg

Definitsioon homofooniline või polüfooniline ilmalik vokaalteos; terminid kasutati keskaegsetes tekstides. (HDM 1970: 130)

Eesti **cantilena 3** Päritolukeel *it* (Visnapuu 1923: 21)

Inglise **cantilena 3** Päritolukeel *ld* (HDM 1970: 130)

Saksa **Kantilene 3** Päritolukeel *it* (Brockhaus 2001: 364)

Saksa **Cantilena 3** Päritolukeel *ld* (Brockhaus 2001: 126)

kantileen 4 (Eelhein-Issakainen 1996: 33)

Mõisterühm Vorm Ajastu Hilisem

Definitsioon vokaal- või

instrumentaalmuusikas laulev lüüriline meloodia. (HDM 1970: 130)

Eesti **cantilena 4** Päritolukeel *it* (Visnapuu 1923: 21)

Inglise **cantilena 4** Päritolukeel *ld* (HDM 1970: 130)

Saksa **Kantilene 4** Päritolukeel *it* (Brockhaus 2001: 364)

kantileenistiil ⇒ kantileen 1

kantillatsioon ⇒ retsiteerimine

kantillatsioonitoon ⇒ retsitatsioonitoon

kantsoon 1 (Habela 1972: 52) Mõisterühm Vorm

Ajastu Keskaeg: 11.–13. sajand

Definitsioon kõige kõrgem *rüütllaulu žanr, enamasti stroofiline armastuslaul. (Siitan 1989: 38) (Brockhaus 2001: 135)

Ülemmõiste *rüütllaul

Eesti **šansoon 1** (Eelhein-Issakainen 1996: 72)

Eesti **chanson 1** Päritolukeel *pr* (Eelhein-Issakainen 1996: 15)

Eesti **šanssoon 1** (Habela 1972: 101)

Inglise **chanson 1** Päritolukeel *pr* (HDM 1970: 144)

Inglise **canzo** Päritolukeel *prov* (HDM 1970: 132)

Inglise **canzo** Päritolukeel *prov* (HDM 1970: 132)

Saksa **Chanson 1** Päritolukeel *pr* (Brockhaus 2001: 135)

kantsoon 2 ⇒ šansoon 2

kantsoon 3 ⇒ šansoon 3

kantsoon 4 ⇒ šansoon 4

kantsoon 5 (Eelhein-Issakainen 1996: 33)

Mõisterühm Vorm Ajastu Renessanss: 16. sajand

Definitsioon prantsuse šansooni (*šansoon 4) instrumentaaltöötlus. (Siitan 1998: 157)

Eesti **canzon 1** Päritolukeel *it* (Siitan 1998: 157)

Eesti **canzone 1** Päritolukeel *it* (Eelhein-Issakainen 1996: 15)

Eesti **canzona 1** Päritolukeel *it* (Eelhein-Issakainen 1996: 15)

Inglise **canzona 1** Päritolukeel *it* (HDM 1970: 132)

Inglise **canzone 1** Päritolukeel *it* (HDM 1970: 132)

Saksa **Kanzone 1** (Brockhaus 2001: 366)

Saksa **Canzona 1** Päritolukeel *it* (Brockhaus 2001: 366)

kantsoon 6 ⇒ *ricercar* 1

kantsoon 7 ⇒ *canzon* 3

kantsoon 8 ⇒ ostinaatne variatsioon

kapritšo 1 ⇒ *capriccio* 1

kapritšo 2 ⇒ *ricercar* 1

kapritšo 3 ⇒ *capriccio* 3

karjaselaul ⇒ *bergerette*

kaunistatud organum (Siitan 1998: 65)

Mõisterühm Vorm Ajastu Keskaeg: 12. sajandi keskpaik

Definitsioon *organum, kus *gregooriuse laul on kompositsiooni vundamendiks ja selle peale on lisatud kunstipärane teine hääl. (Siitan 1998: 64)

Ülemmõiste *organum

Inglise **melismatic organum** (HDM 1970: 627)

Saksa **Melismatisches Organum** (MB 2005)

kaunistatud stiil (Siitan 1998: 43) Mõisterühm

Koolkond, stiil Ajastu Keskaeg

Definitsioon *gregooriuse laulu stiil, kus tähtsamad silbid ja sõnalõpud on kaunistatud pikkade vokaliiside ehk melismidega (pidulikumad *responsooriumid, eriti missade *alleluia-laulud). (Siitan 1998: 43)

Ülemmõiste *gregooriuse laul

Eesti **melismaatiline stiil** (Siitan 1998: 43)

Inglise **melismatic composition** (McGee 1990: 87)

Inglise **melismatic style** (HDM 1970: 356)

Inglise **florid style** (Reese 1965: 165)

Saksa **melismatischer Gesang** (Brockhaus 2001: 467)

kiriklik stiil ⇒ Palestrina stiil

kirikuhelilaadid (Eelhein-Issakainen 1996: 35)

Mõisterühm Muusikateooria Ajastu Keskaeg

Definitsioon vanakreeka helilaadidest tuletatud helilaadide süsteem keskaegses muusikas, kus on 4 põhilaadi (*autentne laad) ja 4

kõrvallaadi (*plagaalne laad), mille nimetused pärinevad vanakreeka muusikateooriast. (Siitan 1998: 43)

Alammõiste *autentne laad

Alammõiste *plagaalne laad

Alammõiste *moodus 1

Eesti **kaheksa laadi süsteem** (Siitan 1998: 43)

Eesti **octoechos** Päritolukeel **kr** (Siitan 1998: 43)

Eesti **kirikuhelistikud** (Visnapuu 1923: 61)

Eesti **modaalsed helilaadid** (Habela 1972: 53)

Inglise **system of eight scales** (HDM 1970: 165)

Inglise **octoechos** Päritolukeel **kr** (HDM 1970: 589)

Inglise **church modes** (HDM 1970: 165)

Saksa **Kirchentonten** (Brockhaus 2001: 374)

Saksa **Kirchentöne** (Brockhaus 2001: 374)

Saksa **Modi** (Brockhaus 2001: 374)

Saksa **Oktoechos** Päritolukeel **kr** (MB 2005)

kirikuhelistikud ⇒ kirikuhelilaadid

kirikukantaat (Siitan 1998: 226) Mõisterühm

Vorm *Ajastu* Barokk: alates 1700

Definitsioon ühele või mitmele solistile ja instrumentaalansamblike loodud teos, mis koosneb paljudest eri karaktereis osadest ja mille aluseks piibli- ja *koraalitekstid, aga ka kantaaditekstideks loodud vaimulik luule. (Siitan 1998: 226)

Ülemmõiste *kantaat 3

Inglise **church cantata** (HDM 1970: 128)

Saksa **Kirchenkantate** (Brockhaus 2001: 363)

Maa *Saksamaa*

kirikukontsert 1 ⇒ kontsertmotett

kirikukontsert 2 (Siitan 1998: 175) Mõisterühm

Vorm *Ajastu* Barokk: 17. sajand

Definitsioon suure koosseisuga (koor, orkester), virtuoosete sooloosade ja instrumentaalpartiidega kiriklik teos. (Siitan 1998: 204)

Eesti **prantsuspärane kontsertmotett** (Siitan 1998: 175) Maa *Prantsusmaa*

Eesti **suur motett** (Siitan 1998: 204) Maa *Prantsusmaa*

Eesti **suurmotett** (Siitan 1998: 204) Maa *Prantsusmaa*

Eesti **grand motet** (Siitan 1998: 204) Maa *Prantsusmaa*

Eesti **vaimulik kontsert** (Siitan 1998: 215) Maa *Saksamaa*

Eesti **psalmikontsert** (Siitan 1998: 218)

Märkmed: põhineb psalmitekstidel

Eesti **kontsert 2** (Siitan 1998: 164)

Inglise **church concerto 2** (HDM 1970: 194)

Inglise **concert 2** (HDM 1970: 191)

Saksa **chorische Motette** (Brockhaus 2001)

Saksa **geistliches Konzert 2** (Brockhaus 2001: 255)

Saksa **Konzert 2** (Brockhaus 2001: 392)

Saksa **Concerto 1** Päritolukeel **it** (Brockhaus 2001: 392)

kirikusonaat (Siitan 1998: 188) Mõisterühm

Vorm *Ajastu* Barokk: alates 1700. aastast

Definitsioon instrumentaalteos, kus on tavaliselt neli osa: aeglane, kiire, aeglane, kiire (Siitan 1998: 188)

Ülemmõiste *sonaat 4

Eesti **sonata da chiesa** Päritolukeel **it** (Siitan 1998: 188)

Inglise **sonata da chiesa** Päritolukeel **it** (HDM 1970: 791)

Saksa **Kirchensonate** (Brockhaus 2001: 740)

Saksa **sonata da chiesa** Päritolukeel **it** (Brockhaus 2001: 740)

kirikustiil ⇒ Palestrina stiil

kontratants (Eelhein-Issakainen 1996: 38)

Mõisterühm Vorm *Ajastu* Barokk: 17.–18. sajand

Definitsioon algselt inglise rahvatants, hiljem enamasti kaheosalises taktimõõdus seltskonnatants, mida tantsiti rühmiti, kahes reas või nelinurgas vastamisi. (Eelhein-Issakainen 1996: 38)

Ülemmõiste *anglees 1

Eesti **anglees 2** (Eelhein-Issakainen 1996: 38) Maa *Prantsusmaal kasutusel inglise tantsu kohta*

Märkmed: tantsiti kahes reas

Eesti **anglaise 2** Päritolukeel **pr** (Eelhein-Issakainen 1996: 38)

Eesti **franssees** (Eelhein-Issakainen 1996: 38) Maa *Saksamaal kasutusel Prantsusmaalt sinna tulnud inglise tantsu kohta*

Märkmed: tantsiti ringis või ruudus

Eesti **contredanse** Päritolukeel **pr** (Eelhein-Issakainen 1996: 16)

Eesti **française** Päritolukeel **pr** (Perens 1994: 42)

Eesti **contradanza** Päritolukeel **it** (Perens 1994: 26)

Eesti **country dance** Päritolukeel **ingl** (Perens 1994: 27)

Eesti **vastaktants** (Visnapuu 1923: 133)

Inglise **anglaise 2** Päritolukeel **pr** (HDM 1970: 38)

Inglise **française** Päritolukeel **pr** (HDM 1970: 330)

Inglise **country dance** (HDM 1970: 211)

Inglise **contredanse** Päritolukeel **pr** (HDM 1970: 204)

Inglise **contradanza** Päritolukeel **it** (HDM 1970: 203)

Saksa **Anglaise 2** Päritolukeel **pr** (Brockhaus 2001: 29)

Saksa **Francaise** Päritolukeel **pr** (Brockhaus 2001: 29)

Saksa **Contredanse** Päritolukeel **pr** (Brockhaus 2001: 155)

Saksa **Contredanz** (Brockhaus 2001: 155)

Saksa **Kontratanz** (Brockhaus 2001: 155)

Saksa **Countrydance** Päritolukeel **ingl** (Brockhaus 2001: 155)

kontsert 1 (Siitan 1998: 191) Mõisterühm Vorm

Ajastu Barokk: alates 17. sajand

Definitsioon enamasti triost suuremale koosseisule kirjutatud instrumentaalteos. (Siitan 1998: 191)

Alammõiste *mitmekooriline kontsert

Alammõiste *concerto grosso

Alammõiste *soolokontsert

Eesti **barokk-kontsert** (Siitan 1998: 191)

Eesti **instrumentaalkontsert** (Siitan 1998: 235)

Eesti **sinfonia 2** Päritolukeel **it** (Siitan 1998: 218)

Märkmed sünonüümina kontserdile pakub seda Brockhaus 2001

Eesti **concerto** Päritolukeel **it** (Perens 1994: 25)

Inglise **concerto 1** Päritolukeel **it** (HDM 1970: 192)

Inglise **sinfonia 2** Päritolukeel **it** (HDM 1970: 776)

Inglise **symphonia 1** Päritolukeel **kr** (HDM 1970: 820)

Saksa **Konzert 1** (Brockhaus 2001: 392)

Saksa **Sinfonia 2** Päritolukeel **it** (Brockhaus 2001: 729)

kontsert 2 ⇒ kirikukontsert 2

kontsert 3 ⇒ soolokontsert

kontsertmotett (Siitan 1998: 175) Mõisterühm

Vorm Ajastu Barokk: 17. sajand

Definitsioon virtuoossete sooloosade ja instrumentaalpartiidega solistiline kiriklik kontsertteos *basso continuo saatel. (Siitan 1998: 175)

Eesti **kirikukontsert 1** (Siitan 1998: 175)

Inglise **church concerto 1** (HDM 1970: 194)

Saksa **geistliches Konzert 1** (Brockhaus 2001: 255)

Saksa **geistliche Solomotette** (Brockhaus 2001:)

koomiline ooper (Siitan 1998: 184) Mõisterühm

Vorm Ajastu Barokk: 18. sajand

Definitsioon olustikuaineline *ooper, milles on palju laululisi aariaid (*aaria 4) ning ansambli- ja koorinumbreid; tekkis 18. sajandil vastandina *opera seria'le Napoli ooperikoolkonnas (*Napoli ooperikoolkond). (Eelhein-Issakainen 1996: 53)

Ülemmõiste *ooper

Eesti **opera buffa** Päritolukeel **it** (Siitan 1998: 184)

Eesti **opéra comique** Päritolukeel **pr** (Perens 1994: 82)

Inglise **opera buffa** Päritolukeel **it** (HDM 1970: 601)

Inglise **opéra comique** Päritolukeel **pr** (HDM 1970: 601)

Inglise **comic opera** (HDM 1970: 601)

Inglise **opéra bouffe** Päritolukeel **pr** (HDM 1970: 601)

Saksa **Opera buffa** Päritolukeel **it** (Brockhaus 2001: 572)

Saksa **Buffa** Päritolukeel **it** (Brockhaus 2001: 572)

Saksa **komische Oper** (Brockhaus 2001: 572)

koraal (Perens 1994: 23) Mõisterühm Vorm Ajastu

Renessanss: alates 16. sajand Ajastu Barokk: alates 16. sajand

Definitsioon saksa protestantlik kirikulaul, mille aluseks on stroofiline värsstekst ja igas salmis korduv viis. (Siitan 1998: 119)

Eesti **choral** Päritolukeel **sk** (Perens 1994: 23)

Eesti **chorale** Päritolukeel **ingl** (Perens 1994: 23)

Eesti **luteri koraal** (Siitan 1998: 119)

Eesti **protestandi koraal** (Habela 1972: 58)

Inglise **choral** Päritolukeel **sk** (HDM 1970: 157)

Inglise **chorale** (HDM 1970: 158)

Saksa **Choral** (Brockhaus 2001: 141) (Brockhaus 2001: 374)

Saksa **evangelische Kirchenlied** (Brockhaus 2001: 373)

koraalielelmäng (Siitan 1998: 224) Mõisterühm

Vorm Ajastu Barokk

Definitsioon koraaliviisist kujundatud orelipala, mis juhatab jumalateenistusel sisse koguduse või koori lauldud *koraali. (Siitan 1998: 224)

Eesti **koraaliprelüüd** (Siitan 1998: 248)

Inglise **chorale prelude** (HDM 1970: 160)

Saksa **Choralvorspiel** (Brockhaus 2001: 142)

koraalifantaasia (Siitan 1998: 224) Mõisterühm

Vorm Ajastu Barokk

Definitsioon instrumentaal- või vokaalteos, kus luteri *koraali või *gregooriuse laulu viis kõlab kas pikkades noodivälistes alumises hääles, on vaba polüfoonilise töötluse aluseks või on rikkalikult kaunistatud kujul ülemises hääles. (Siitan 1998: 224)

Eesti **koraalipartiita** (Siitan 1998: 224)

Eesti **koraalitöötlus** (Eelhein-Issakainen 1996: 39)

Inglise **chorale fantasia** (HDM 1970: 160)

Inglise **chorale variation** (HDM 1970: 160)

Inglise **chorale partita** (HDM 1970: 160)

Saksa **Choralfantasie** (Brockhaus 2001: 142)

Saksa **Choralvariation** (Brockhaus 2001: 142)

koraalikantaat (Siitan 1998: 242) *Möisterühm*
Vorm *Ajastu* Barokk: alates 1700

Definitsioon ühe kindla *koraali teksti ja meloodiaga seotud paljudest osadest (nii aariatest kui kooridest) koosnev muusikateos solisti(de)le ning koorile **basso continuo* või kammeransambli saatel. (Siitan 1998: 241–242)

Ülemmõiste *kantaat 3

Maa Saksamaa

Inglise **choralkantate** Päritolukeel *sks* (HDM 1970: 158)

Inglise **chorale cantata** (HDM 1970: 159)

Saksa **Choralkantate** (Brockhaus 2001: 142)

koraalipartiita ⇒ koraalifantaasia

koraaliprelüüd ⇒ koraalieelmäng

koraalitöötlus ⇒ koraalifantaasia

koraal-noodikiri 1 ⇒ kvadraatnotatsioon

koraal-noodikiri 2 ⇒ gooti noodikiri

koraalnoot 1 ⇒ kvadraatnotatsioon

koraalnoot 2 ⇒ gooti noodikiri

korduv bassiteema ⇒ *basso ostinato*

kotiljon (Eelhein-Issakainen 1996: 39) *Möisterühm*
Vorm *Ajastu* Barokk: 18.–19. sajand *Ajastu*
Hilisem: 18.–19. sajand

Definitsioon prantsuse päritolu tants, millel on palju erinevaid samme ja kujundeid; tantsides juhtis tantsu paar, kelle järgi kõik teised tantsisid. (Brockhaus 2001: 158)

Eesti **cotillon** (Visnapuu 1923: 26)

Inglise **cotillon** (HDM 1970: 207)

Inglise **cotillon** (HDM 1970: 207)

Saksa **cotillon** Päritolukeel *pr* (Brockhaus 2001: 158)

Saksa **Kotillon** (Brockhaus 2001: 158)

kuiv retsitatiiv ⇒ *secco*-retsitatiiv

kurant 1 ⇒ *courante 1*

kurant 2 ⇒ *courante 2*

kuuenoodiline heliredel ⇒ heksakord

kvadraatkiri ⇒ kvadraatnotatsioon

kvadraatneuma (Siitan 1998: 46) *Möisterühm*
Noodikiri *Ajastu* Keskaeg: 12. sajand

Definitsioon 12. sajandil kasutusele võetud ruudukujuline noodipea. (Siitan 1998: 46)

Ülemmõiste *kvadraatnotatsioon

Inglise **square neumes** (HDM 1970: 805)

Saksa **Quadratnoten** (Brockhaus 2001: 544)

kvadraatnoodikiri ⇒ kvadraatnotatsioon

kvadraatnotatsioon (Siitan 1989: 31)

Möisterühm Noodikiri *Ajastu* Keskaeg: 11.–13. sajand

Definitsioon keskprantsuse *neumadest välja arenenud ruudukujuliste noodipeadega noodikiri, mis oli kasutusel peamiselt Euroopa lääne- ja lõunaosas. (Siitan 1989: 31)

Alammõiste *kvadraatneuma

Eesti **kvadraatkiri** (Siitan 1989: 31)

Maa Euroopa lääne- ja lõunaosa

Eesti **kvadraatnoodikiri** (Eelhein-Issakainen 1996: 47)

Eesti **nota quadrata** Päritolukeel *it* (Perens 1994: 79)

Eesti **koraalnoot 1** (Visnapuu 1923: 69)

Eesti **koraal-noodikiri 1** (Visnapuu 1923: 69)

Inglise **modern neumes** (Reese 1965: 138)

Inglise **square notation** (HDM 1970: 805)

Inglise **quadratnotation** (HDM 1970: 710)

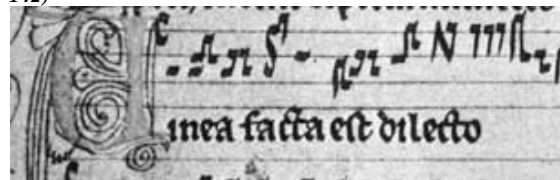
Saksa **Quadratnotation** Päritolukeel *sks* (Brockhaus 2001: 142)

Saksa **römische Choralnotation** (Brockhaus 2001: 142)

Saksa **Choralnotation** (Brockhaus 2001: 142)

Saksa **Nota quadrata** Päritolukeel *it* (Brockhaus 2001: 142)

Saksa **Nota romana** Päritolukeel *it* (Brockhaus 2001: 142)

(Medieval Music Online)

kõnelaul ⇒ retsitatiiv

kõrvallaad (Siitan 1998: 43) *Möisterühm*
 Muusikateooria *Ajastu Keskaeg*
Definitsioon keskaja muusikas *põhilaadist
 tuletatud laad, mille põhiheli on sama kui
 põhilaadil, aga ulatus kvardi võrra
 madalam. (Siitan 1998: 43)
Ülemmõiste *kirikuhelilaadid
Alammõiste *finalis
Alammõiste *tenor 1
 Eesti **plagaalne laad** (Siitan 1998: 43)
 Eesti **plagaal astmik** (Visnapuu 1923: 63)
 Inglise **plagal mode** (Reese 1965: 152)
 Saksa **plagale Modus** Päritolukeel **ld** (Brockhaus
 2001: 374)

kyrie Päritolukeel **kr** (Siitan 1989: 25) *Möisterühm*
 Vorm *Möisterühm* Muu *Ajastu Keskajast*
 tänapäevani
Definitsioon missa *ordinaariumi esimene osa,
 missa vanimaid osi, millel on kreekakeelne
 tekst, mis koosneb kolmest fraasist. (Siitan
 1989: 25)
Ülemmõiste *ordinaarium
Ülemmõiste *missa 2
 Eesti **Kyrie eleison** Päritolukeel **kr** (Eelhein-
 Issakainen 1996: 41)
 Inglise **kyrie** Päritolukeel **kr** (HDM 1970: 460)
 Saksa **Kyrie eleison** Päritolukeel **kr** (Brockhaus
 2001: 404)

Kyrie eleison ⇒ kyrie

L

ladinakeelne oratoorium (Siitan 1998: 180)
Möisterühm Vorm *Ajastu Barokk*
Definitsioon ulatuslik ladinakeelne
 kontsertteos solistidele, koorile ja
 orkestrile, mille ooperlikult dramaatiline
 sisu antakse edasi ilma lavastuseta, üksnes
 muusikaliste vahenditega. (Siitan 1998: 179–
 180)
Ülemmõiste *oratoorium
 Eesti **oratorio latino** Päritolukeel **it** (Siitan 1998: 180)
 Inglise **oratorio latino** Päritolukeel **it** (HDM 1970:
 603)
 Saksa **Oratorio latino** Päritolukeel **it** (Brockhaus
 2001: 575)
 Saksa **lateinische Oratorium** (Brockhaus 2001:
 577)

La Folia 1 ⇒ folia 1

La Folia 2 ⇒ folia 2

lai Päritolukeel **pr** (Siitan 1998: 85) *Möisterühm* Vorm
Ajastu Keskaeg: 13. sajand
Definitsioon tantsulaulu vorm 13. sajandi
 Prantsusmaal, esineb sageli luules,
 muusikasse komponeerituna harva. (Siitan
 1998: 85)
Maa Prantsusmaa
 Eesti **lay** Päritolukeel **ingl** (Perens 1994: 63)
 Eesti **leich** Päritolukeel **sks** (Perens 1994: 63)
 Inglise **lai** Päritolukeel **pr** (HDM 1970: 460)
 Inglise **lay** (HDM 1970: 460)
 Saksa **Lai** Päritolukeel **pr** (Brockhaus 2001: 406) *Maa*
 Prantsusmaa
 Saksa **Leich** (Brockhaus 2001: 407) *Maa* Saksamaa
 Märkmed 14. sajand
 Saksa **Laich** (Brockhaus 2001: 406)

lamento ⇒ kaebeaaria

lamento-aaria ⇒ kaebeaaria

La Spagna Päritolukeel **hisp** *Möisterühm* Vorm
Ajastu Renessanss: 15.–18. sajand *Ajastu*
 Barokk: 15.–18. sajand
Definitsioon laialdaselt kasutusel olnud
 *bassiteema, millele on kirjutatud nii
 polüfoonilist muusikat kui ka ostinaatseid
 variatsioone (*ostinaatne variatsioon). (HDM
 1970: 800)
Ülemmõiste *bassiteema
 Eesti **Spagna** Päritolukeel **it**
 Inglise **Spagna** Päritolukeel **it** (HDM 1970: 800)
 Inglise **La Spagna** Päritolukeel **hisp** (McGee 1989:
 22)

lauda 1 Päritolukeel **it** (Siitan 1998: 54) *Maa* *Itaalia*
Möisterühm Vorm *Ajastu Keskaeg*: 13.–14. sajand
Definitsioon monofooniline õukondlik
 vaimulik laul, mis matkis prantsuse
 laulikute luulevorme (*virelai), aga seostas
 seda vaimulike teemadega. (Siitan 1998: 54)
 Eesti **cantiga** Päritolukeel **hisp** (Siitan 1998: 54)
Maa Hispaania
 Inglise **lauda 1** Päritolukeel **it** (Reese 1965: 237)
 (McGee 1990: 87)
 Inglise **cantiga** Päritolukeel **hisp** (Reese 1965: 244)
 (McGee 1990: 87)
 Saksa **Lauda 1** Päritolukeel **it** (Brockhaus 2001: 411)
 Saksa **Cantiga** Päritolukeel **hisp** (MGG 1989: 771 (2.
 kd.))

lauda 2 Päritolukeel *it* (Siitan 1998: 54) Mõisterühm Vorm Ajastu Renessanss: 15. sajandi lõpp –17. sajand

Definitsioon Kolme- või neljahäälne polüfooniline õukondlik vaimulik laul, mis matkis ilmaliku laulu vorme (**frottola*, **villanella*, **canzonetta*), aga seostas seda vaimulike teemadega. (Siitan 1998: 54) (HDM 1970: 464)

Maa Itaalia

Inglise **lauda 2** Päritolukeel *it* (HDM 1970: 464)

Saksa **Lauda 2** Päritolukeel *it* (Brockhaus 2001: 411)

laulumäng ⇒ vodevill 3

lautolaul ⇒ aaria 1

lay ⇒ *lai*

leich ⇒ *lai*

leitmotiiv ⇒ juhtmotiiv

leitmotiv ⇒ juhtmotiiv

lied ⇒ *chanson* 5

liturgiline draama (Siitan 1998: 49)

Mõisterühm Vorm Ajastu Keskaeg: 12.–13. sajand
Definitsioon I aastatuhande lõpul *troopidest ja dialoogidest välja kujunenud teatraalne stseen kirikupühade jumalateenistuses, kus kanti lauldes ette selle püha juurde kuuluv ja poeetiliselt töödeldud piiblitõik. (Siitan 1998: 49)

Inglise **liturgical drama** (HDM 1970: 593)

Saksa **liturgische Drama** (Brockhaus 2001: 561)

longa 1 Päritolukeel *ld* (Siitan 1998: 65) Mõisterühm Noodikiri Ajastu Keskaeg: 1260–1600 Ajastu Renessanss: 1260–1600

Definitsioon üks kahest (pikem) noodivältusest modaalnoodikirjas (*modaalnoodikiri). (Siitan 1998: 65)

Ülemmõiste *modaalnoodikiri

Eesti **pikk noodivältus** (Siitan 1998: 65)

Inglise **longa 1** Päritolukeel *ld* (McGee 1990: 15)

Saksa **Longa 1** Päritolukeel *ld* (Brockhaus 2001: 552)

longa 2 Päritolukeel *ld* (Siitan 1998: 69) Mõisterühm Noodikiri Ajastu Keskaeg: 1260 – 1600 Ajastu Renessanss: 1260 – 1600

Definitsioon pikem vältus

mensuraalnoodikirjas

(*mensuraalnoodikiri). (Siitan 1998: 69) (HDM 1970: 581)

Ülemmõiste *mensuur

Inglise **longa 2** Päritolukeel *ld* (McGee 1990: 15)

Saksa **Longa 2** Päritolukeel *ld* (Brockhaus 2001: 552)

loure 1 Päritolukeel *pr* (Perens 1994: 66)

Mõisterühm Vorm Ajastu Barokk: 17. sajand

Definitsioon mõõdukas 6/4 taktimõõdukas

punkteeritud rütmiga tants. (HDM 1970: 489)

Maa Prantsusmaa

Eesti **luur 1** (Hoogen 2004: 289)

Inglise **loure 1** Päritolukeel *pr* (HDM 1970: 489)

Saksa **Loure 1** Päritolukeel *pr* (Brockhaus 2001: 770)

loure 2 Päritolukeel *pr* (Perens 1994: 66)

Mõisterühm Muu Ajastu Barokk: 16.–17. sajand Ajastu Renessanss: 16.–17. sajand

Definitsioon Normandia karjase torupill. (Perens 1994: 66)

Eesti **luur 2** (Hoogen 2004: 289)

Inglise **loure 2** Päritolukeel *pr* (HDM 1970: 489)

Saksa **Loure 2** Päritolukeel *pr* (Brockhaus 2001: 770)

luteri koraal ⇒ koraal

luur 1 ⇒ *loure 1*

luur 2 ⇒ *loure 2*

Lux aeterna Päritolukeel *ld* (Wikipedia 2005)

Mõisterühm Vorm Ajastu Keskajast tänapäevani

Definitsioon *reekviemi osa, **communio*,

mille sisuks on palve, et surnutele paistaks igavene valgus. (Wikipedia 2005)

Ülemmõiste *reekviem

Inglise **Lux aeterna** Päritolukeel *ld* (Wikipedia 2005)

Saksa **Lux aeterna** Päritolukeel *ld* (Wikipedia 2005)

lõpuvormel (Siitan 1998: 36) Mõisterühm Vorm Ajastu Keskaeg

Definitsioon retsiteeritud (*retsiterimine)

*gregooriuse laulus lause lõpus kasutatav

laskuv meloodiamudel. (Siitan 1998: 36)

Ülemmõiste *retsiterimisvormel

Inglise **final cadence** (Reese 1965: 174)

Saksa **Schlusskadenz** (Brockhaus 2001: 632)

Saksa **Finis** Päritolukeel *ld* (Brockhaus 2001: 280)

lühike eellök 1 ⇒ eellök 2

lühike eellök 2 ⇒ *acciaccatura* 1

lühike noodivältus ⇒ *brevis* 1

lüüriline tragöödia (Siitan 1998: 200)

Mõisterühm Vorm Ajastu Barokk: 1670–1750

Definitsioon klassitsistliku tragöödia eeskujul pateetilises ja laulvas deklamatsioonilaadis kirjutatud ooper, milles on ka rohkesti balleti- ja kooristseene. (Siitan 1998: 200)

Maa Prantsusmaa

Ülemmõiste *ooper

Eesti **tragédie lyrique** Päritolukeel *pr* (Siitan 1998: 200)

Eesti **prantsuse ooper** (Siitan 1998: 207)

Inglise **French opera** (HDM 1970: 595)

Inglise **tragédie lyrique** Päritolukeel *pr* (HDM 1970: 595)

Saksa **Tragédie lyrique** Päritolukeel *pr* (Brockhaus 2001: 806)

Saksa **Tragédie en Musique** Päritolukeel *pr* (Brockhaus 2001: 806)

Saksa **französische Oper** (Brockhaus 2001: 570)

M

Madalmaade koolkond (Siitan 1998: 97)

Mõisterühm Koolkond, stiil Ajastu Renessanss: 1420–1600

Definitsioon ligi kahe sajandi jooksul Euroopa muusikalist stiili kujundanud koolkond, mille eelkäijaks oli *ars nova kompositsioonitehnika, inglise muusika tertsilised kooskõlad ja itaalia laulev meloodika; ideaaliks sai kõikide häälte ühtsus ja harmooniline ühtesulamine. (Siitan 1998: 97)

Inglise **Franco-Flemish school** (HDM 1970: 332)

Inglise **Flemish school** (HDM 1970: 318)

Saksa **frankoflämische Schule** (Brockhaus 2001: 236)

madrigaal 1 ⇒ madrigal 1

madrigaal 2 ⇒ madrigal 2

madrigaal 3 ⇒ madrigal 3

madrigal 1 (Siitan 1998: 89) Mõisterühm Vorm

Ajastu Keskaeg: 14. sajand

Definitsioon itaalia lauluvorm 14. sajandil, mis oli enamasti kahehäälneline, alumine hääl oli enamasti palju lihtsam liikuvast ja kaunistusterikkast ülemisest häälest; teemadeks olid karjuseidüllid ja armastus. (Siitan 1998: 89)

Ülemmõiste *trecento

Maa Itaalia

Eesti **madrigale 1** Päritolukeel *it* (Perens 1994: 67)

Eesti **madrigaal 1** (Visnapuu 1923: 76)

Inglise **madrigal 1** (HDM 1970: 496)

Saksa **Madrigal 1** (Brockhaus 2001: 442)

Saksa **Madrigale 1** Päritolukeel *it* (Brockhaus 2001: 442)

Saksa **Madriale 1** Päritolukeel *it* (Brockhaus 2001: 442)

Saksa **Mandriale 1** Päritolukeel *it* (Brockhaus 2001: 442)

madrigal 2 (Siitan 1998: 140) Mõisterühm Vorm

Ajastu Renessanss: 1530–1630

Definitsioon enamasti tõsine vaba

värsivormiga armastuslaul, filosoofilise, erootilise, aga tihti ka religioosse alltekstiga; alguses tavaliselt neljahäälneline ja küllaltki lihtsa polüfooniaga, hiljem ka viie- ja kuuehäälneline ning keeruka polüfooniotehnikaga. (Siitan 1998: 140–142)

Maa Itaalia

Eesti **madrigale 2** (Perens 1994: 67)

Eesti **itaalia madrigal** (Siitan 1998: 145)

Eesti **madrigaal 2** (Visnapuu 1923: 76)

Inglise **madrigal 2** (HDM 1970: 497)

Saksa **Madrigal 2** (Brockhaus 2001: 442)

Saksa **Madrigale 2** Päritolukeel *it* (Brockhaus 2001: 442)

Saksa **Madriale 2** Päritolukeel *it* (Brockhaus 2001: 442)

Saksa **Mandriale 2** Päritolukeel *it* (Brockhaus 2001: 442)

madrigal 3 (Siitan 1998: 145) Mõisterühm Vorm

Ajastu Renessanss: 1560–1625

Definitsioon ilmalik laul Inglismaal, mille eeskujuks olid itaalia laulud, aga mis on rahvalikum ja tema tekstid on ingliskeelsed ning ei vasta üldiselt itaalia madrigali (*madrigal 2) kõrgetele nõuetele. (Siitan 1998: 145)

Maa Inglismaa

Eesti **inglise madrigal** (Siitan 1998: 145)

Eesti **madrigaal 3** (Visnapuu 1923: 76)

Inglise **English madrigal** (HDM 1970: 498)

Inglise **madrigal 3** (HDM 1970: 498)
Saksa **Madrigal 3** (Brockhaus 2001: 442)

madrigale 1 ⇒ madrigal 1

madrigale 2 ⇒ madrigal 2

madrigalikomöödia ⇒ madrigalkomöödia

madrigalkomöödia (Siitan 1998: 144)

Mõisterühm Vorm Ajastu Renessanss: 16. ja 17. sajandi vahetus

Definitsioon lühikene komöödia, mille tegevus ja dialoogid antakse edasi ansambli laulus (madrigalides (*madrigal 2) või muudes toleaegetes polüfoonilise laulu vormis). (Siitan 1998: 144; 169) (HDM 1970: 499)

Eesti **commedia madrigalesca** Päritolukeel it (Perens 1994: 24)

Eesti **madrigalikomöödia** (Perens 1994: 24)

Inglise **madrigal comedy** (HDM 1970: 499)

Saksa **Madrigalkomödie** (Brockhaus 2001: 442)

magnificat Päritolukeel ld (Siitan 1998: 95)

Mõisterühm Vorm Ajastu Renessanss: alates 15. sajand

Definitsioon Maarja kiituslaul, tekst Luuka evangeeliumist (1: 46–55), vespriteenistuse (*vesper) üks põhiosa roomakatoliku kirikus. (Siitan 1998: 95)

Inglise **magnificat** Päritolukeel ld (HDM 1970: 500)

Saksa **Magnificat** Päritolukeel ld (Brockhaus 2001: 443)

Saksa **Magnifikat** (Brockhaus 2001: 443)

maskid ⇒ õukondlik maskietendus

masque ⇒ õukondlik maskietendus

maxima Päritolukeel ld (Siitan 1998: 69)

Mõisterühm Noodikiri Ajastu Keskaeg: 1260–1600
Ajastu Renessanss: 1260–1600

Definitsioon pikim vältus mensuraalnotatsioon

(*mensuraalnotatsioon). (Siitan 1998: 69)

Ülemmõiste *mensuur

Eesti **duplex longa** Päritolukeel ld (Perens 1994: 34)

Inglise **duplex longa** Päritolukeel ld (HDM 1970: 249) Märkmed 13. sajandi nimetus maxima kohta

Inglise **maxima** Päritolukeel ld (HDM 1970: 512)

Saksa **Maxima** Päritolukeel ld (Brockhaus 2001: 459)

Saksa **Duplex Longa** Päritolukeel ld (Brockhaus 2001: 471)

mediatio ⇒ vahekadents

melismaatiline stiil ⇒ kaunistatud stiil

mensura ⇒ mensuur

mensuraalnoodikiri (Eelhein-Issakainen 1996: 46)

Mõisterühm Noodikiri Ajastu Keskaeg: 1260–1600
Ajastu Renessanss: 1260–1600

Definitsioon noodikiri, mis oli Lääne-Euroopas kasutusel u. 1260–1600 ja mille võttis kasutusele Kölni Franco. Võimaldas tähistada nii helide kõrgus- kui ka vältussuhteid. Taktijooni ei tundud, rütm põhines *mensuuridel. Kuni aastani 1450 olid noodipead musta värvi, peale seda hakati kasutama seest tühjasid, nõ valgeid noodipäid. (Eelhein-Issakainen 1996: 46) (Siitan 1989: 57) (HDM 1970: 579)

Alammõiste *mensuur

Alammõiste *moodus 2

Alammõiste *täielik jagunemine

Alammõiste *mittetäielik jagunemine

Eesti **mensuraalnotatsioon**

Inglise **mensural notation** (Reese 1965: 266)

Saksa **Mensuralnotation** (Brockhaus 2001: 471)

The image shows a musical score for a mensural note. It features a large, ornate initial 'S' at the beginning of the first line. The staff contains a mensural note, which is a single note with a stem and a flag, representing a long note. The lyrics are written below the staff: 'i cut ce bus de ti de eat ad fon tes a qua em i ta de ti de eat a ni ma me a ad te Ae ne Ae ne'. The notation is in a medieval style, with square notes and a single line of music.

(WIMA 2005)

mensuraalnotatsioon ⇒ mensuraalnoodi kiri

mensuur (Eelhein-Issakainen 1996: 46) Mõisterühm Noodikiri Ajastu Keskaeg: 1250–1600
Ajastu Renessanss: 1260–1600

Definitsioon vältussuhe mensuraalnoodikirjas. (Eelhein-Issakainen 1996: 46)

Ülemmõiste *mensuraalnoodikiri
 Alammõiste *longa 2
 Alammõiste *brevis 2
 Alammõiste *semibrevis
 Alammõiste *minima
 Alammõiste *semiminima
 Alammõiste *maxima
 Eesti moodus 2 (Eelhein-Issakainen 1996: 48)
 Eesti mensura Päritolukeel ld (Perens 1994: 70)
 Eesti modus 2 Päritolukeel ld (Perens 1994: 73)
 Inglise mensur (HDM 1970: 520)
 Inglise modus 2 Päritolukeel ld (HDM 1970: 537)
 Saksa Mensur (Brockhaus 2001: 470)
 Saksa Modus 2 Päritolukeel ld (Brockhaus 2001: 491)

menuett Päritolukeel sks (Siitan 1998: 195)
 Mõisterühm Vorm Ajastu Barokk: 17.–19. sajand
 Ajastu Hilisem: 17.–19. sajand
 Definitsioon mõõdukas kolmeosalises
 taktimõõdus vana prantsuse tants. (Eelhein-Issakainen 1996: 46)
 Ülemmõiste *süüt 2
 Eesti minuetto Päritolukeel it (Eelhein-Issakainen 1996: 47)
 Eesti minuet Päritolukeel ingl (Perens 1994: 71)
 Inglise menuet Päritolukeel pr (HDM 1970: 522)
 Inglise menuett Päritolukeel sks (HDM 1970: 522)
 Inglise minuet (HDM 1970: 531)
 Saksa Menuett (Brockhaus 2001: 471)
 Saksa Menuet Päritolukeel pr (Brockhaus 2001: 471)

mess 1 ⇒ missa 1

mess 2 ⇒ missa 2

messa 1 ⇒ missa 1

messa 2 ⇒ missa 2

messanza ⇒ quodlibet 1

messe 1 ⇒ missa 1

messe 2 ⇒ missa 2

minima Päritolukeel ld (Siitan 1998: 69) Mõisterühm
 Noodikiri Ajastu Renessanss: 16. sajand
 Definitsioon *mensuraalnotatsioonile hiljem
 lisandunud lühim vältusaste. (Siitan 1998: 69)
 Ülemmõiste *mensuur
 Inglise minim (HDM 1970: 530)

Saksa Minima Päritolukeel ld (Brockhaus 2001: 552)

minuet ⇒ menuett

minuetto ⇒ menuett

missa 1 Päritolukeel ld (Siitan 1989: 23) Mõisterühm
 Muu Ajastu Keskaeg
 Definitsioon jumalateenistus roomakatoliku
 kirikus, millel oli kindel muusikaline
 struktuur, kus kasutati kindlaksmääratud
 muusikalisi vorme. (Siitan 1989: 23)
 Alammõiste *ordinaarium
 Alammõiste *proprium
 Eesti messa 1 Päritolukeel it (Perens 1994: 70)
 Eesti messe 1 Päritolukeel pr (Perens 1994: 70)
 Eesti mess 1 (Habela 1972: 68)
 Inglise mass 1 (HDM 1970: 507)
 Saksa Messe 1 (Brockhaus 2001: 473)

missa 2 (Siitan 1998: 96) Mõisterühm Vorm Ajastu
 Keskaeg: alates 1340 Ajastu Renessanss: alates
 1340
 Definitsioon roomakatoliku kiriku missa
 (*missa 1) *ordinaariumiosade tsüklile
 kirjutatud heliteos. (Siitan 1998: 96)
 Alammõiste *kyrie
 Alammõiste *gloria
 Alammõiste *credo
 Alammõiste *sanctus
 Alammõiste *agnus Dei
 Eesti messa 2 Päritolukeel it (Perens 1994: 70)
 Eesti messe 2 Päritolukeel pr (Perens 1994: 70)
 Eesti mess 2 (Habela 1972: 68)
 Inglise missa Päritolukeel ld (HDM 1970: 533)
 Inglise mass 2 (HDM 1970: 533)
 Saksa Messe 2 (Brockhaus 2001: 473)

mistichanza ⇒ quodlibet 1

mitmekooriline kontsert (Siitan 1998: 191)
 Mõisterühm Vorm Ajastu Barokk: alates 16.
 sajandi lõpp
 Definitsioon instrumentaalteos, kus on kõrvuti
 2–3 võrdse tähtsusega pillirühma. (Siitan
 1998: 191)
 Ülemmõiste *kontsert 1
 Inglise polychoral (HDM 1970: 687)
 Inglise antiphonal (HDM 1970: 687)
 Saksa Concerto 2 Päritolukeel it (Brockhaus 2001:
 392)

mitmekoorimuusika ⇒ Veneetsia koolkond

mittetäielik jagunemine (Siitan 1998: 83)
Möisterühm Noodikiri *Ajastu* Keskaeg: alates 1300
Definitsioon kaheosaline jagunemine
 *mensuraalnotatsioon. (Siitan 1998: 83)
 Ülemmõiste *mensuraalnotatsioon
 Eesti **imperfektno jagunemine** (Siitan 1998: 83)
 Inglise **modus imperfectus** Päritolukeel *ld* (HDM 1970: 658)
 Saksa **Imperfektion** (Brockhaus 2001: 471)
 Saksa **Mensura imperfecta** Päritolukeel *ld* (Brockhaus 2001: 471)

modaalnoodikiri (Eelhein-Issakainen 1996: 47)
Möisterühm Noodikiri *Ajastu* Keskaeg: 13. sajand
Definitsioon 13. saj. Prantsusmaal mitmehäälses muusika märkimiseks tekkinud *kvadraatnoodikiri, mis võimaldas helide vältussuhteid ligikaudu fikseerida. Rütmi märkimine rajanes põhivältustel *longa ja *brevis. (Eelhein-Issakainen 1996: 47)
 Alammõiste *longa 1
 Alammõiste *moodus 3
 Alammõiste *brevis 1
 Inglise **modal notation** (HDM 1970: 806)
 Saksa **Modalnotation** (Brockhaus 2001: 488)

modaalsed helilaadid ⇒ kirikuhelilaadid

modaalsus (Eelhein-Issakainen 1996: 47)
Möisterühm Muusikateooria *Ajastu* Keskaeg
Definitsioon keskaegsete diatooniliste helilaadide kasutamine. (Eelhein-Issakainen 1996: 47)
 Ülemmõiste *moodus 1
 Inglise **modality** (HDM 1970: 533)
 Saksa **Modalität** (MGG 1989: 1309 (1. kd.))

modus 1 ⇒ moodus 1

modus 2 ⇒ mensuur

modus 3 ⇒ moodus 3

monoodia 1 (Siitan 1998: 163) *Möisterühm*
 Muusikateooria *Ajastu* Keskaeg: kuni 13. sajand
Definitsioon ühehäälses saateta meloodia. (HDM 1970: 539)
 Inglise **monody 1** (HDM 1970: 538)
 Inglise **monophony** (HDM 1970: 539)

Saksa **Monodie 1** (Brockhaus 2001: 492)

monoodia 2 (Siitan 1998: 163) *Möisterühm*
 Koolkond, stiil *Ajastu* Barokk: 17. sajand
Definitsioon stiil, mis väljendub peamiselt ühehäälses meloodias. (Siitan 1998: 163)
 Alammõiste *saatega monoodia
 Eesti **monoodiline stiil** (Siitan 1998: 164)
 Inglise **monody 2** (HDM 1970: 538)
 Saksa **Monodie 2** (Brockhaus 2001: 492)

monoodiline stiil ⇒ monoodia 2

moodus 1 (Eelhein-Issakainen 1996: 48)
Möisterühm Muusikateooria *Ajastu* Keskaeg
Definitsioon keskaegne diatooniline helilaad. (Eelhein-Issakainen 1996: 48)
 Alammõiste *modaalsus
 Ülemmõiste *kirikuhelilaadid
 Eesti **modus 1** Päritolukeel *ld* (Perens 1994: 73)
 Inglise **modus 1** Päritolukeel *ld* (HDM 1970: 537)
 Saksa **Modus 1** Päritolukeel *ld* (Brockhaus 2001: 491)

moodus 2 ⇒ mensuur

moodus 3 (Eelhein-Issakainen 1996: 48)
Möisterühm Noodikiri *Ajastu* Keskaeg
Definitsioon modaalnoodikirjas (*modaalnoodikiri) rütmivormel. (Eelhein-Issakainen 1996: 48)
 Ülemmõiste *modaalnoodikiri
 Eesti **modus 3** Päritolukeel *ld* (Perens 1994: 73)
 Inglise **modus 3** Päritolukeel *ld* (HDM 1970: 537)
 Saksa **Modus 3** Päritolukeel *ld* (Brockhaus 2001: 491)

moralitee (VL 1981: 425) (Siitan 1998: 169)
Möisterühm Vorm *Ajastu* Keskaeg: 15.–16. sajand
Ajastu Renessanss: 15.–16. sajand
Definitsioon keskaegne vaimulik allegooriline moraliseeriv koolinäidend, kus muusikalised stseenid vaheldusid pantomiimiga. (Siitan 1998: 169)
 Eesti **moralité** Päritolukeel *pr* (VL 1981: 425)
 Eesti **moraliteet** (Visnapuu 1923: 84)
 Inglise **moralty play** (HDM 1970: 896)
 Saksa **Moralitätenspiel** (MGG 1989: 434 (2. kd.))

moraliteet ⇒ moralitee

moralité ⇒ moralitee

moresca Päritolukeel *it* (Perens 1994: 73)

Mõisterühm Vorm Ajastu Barokk: 15.–17. sajand
Ajastu Renessanss: 15.–17. sajand

Definitsioon populaarne tants, mis matkis kristlaste ja mauride vahelist võitlust; 16. sajandil paaristaktimõõdus, 17. sajandil kiires kolmeosalises taktimõõdus. (Brockhaus 2001: 495)

Eesti **morisca** Päritolukeel *hisp* (Perens 1994: 73)

Inglise **moresca** Päritolukeel *it* (HDM 1970: 541)

Inglise **morisca** Päritolukeel *hisp* (HDM 1970: 541)

Saksa **Moresca** Päritolukeel *it* (Brockhaus 2001: 495)

Saksa **Morisca** Päritolukeel *hisp* (Brockhaus 2001: 495)

Saksa **Moriska** (Brockhaus 2001: 495)

Saksa **Moriskentanz** (Brockhaus 2001: 495)

morisca ⇒ **moresca**

motett 1 (Siitan 1998: 68) Mõisterühm Vorm Ajastu Keskaeg: 13. sajandi algus

Definitsioon mitmehäälne laul, kus alumises hääles (*tenor 3) olevale põhimeloodiale lisati uusi hääli koos uute tekstidega. 13. sajandi alguses oli see kirikulaul, kus kõlasid kohakuti üksteist sisuliselt täiendavad ja kommenteerivad ladinakeelsed vaimulikud luuletekstid. (Siitan 1998: 68)

Ülemmõiste *Notre Dame'i koolkond

Alammõiste *tenor 3

Eesti **motetto 1** Päritolukeel *it* (Perens 1994: 73)

Eesti **motetus 1** Päritolukeel *ld* (Perens 1994: 73)

Eesti **Notre Dame'i motett** (Besseler 1985: 39)

Inglise **motet 1** (HDM 1970: 541)

Saksa **Motette 1** (GM 2001: 68)

motett 2 (Siitan 1998: 68) Mõisterühm Vorm Ajastu Keskaeg: 13.–14. sajand

Definitsioon mitmehäälne laul, kus kõige alumises hääles (*tenor 3) on teksti vähe, seda võidi mängida ka pilliga; teises hääles (*duplum) on ladinakeelne vaimulik tekst ja kolmandas hääles (*triplum) on prantsuskeelne ilmalik tekst. (Siitan 1998: 68)

Alammõiste *triplum

Alammõiste *duplum

Alammõiste *tenor 3

Ülemmõiste *ars nova

Eesti **motetto 2** Päritolukeel *it* (Perens 1994: 73)

Eesti **motetus 2** Päritolukeel *ld* (Perens 1994: 73)

Inglise **motet 2** (HDM 1970: 541)

Saksa **Motette 2** (GM 2001: 84)

motett 3 (Siitan 1998: 96) Mõisterühm Vorm Ajastu Renessanss: 15. sajand

Definitsioon ladinakeelne polüfooniline laul, mille aluseks on tavaliselt missa mõni **proprium*'i osa. (Siitan 1998: 96–97)

Alammõiste *pühendusmotett

Eesti **motetto 3** Päritolukeel *it* (Perens 1994: 73)

Eesti **motetus 3** Päritolukeel *ld* (Perens 1994: 73)

Inglise **motet 3** (HDM 1970: 541)

Saksa **Motette 3** (GM 2001: 138)

motetto 1 ⇒ motett 1

motetto 2 ⇒ motett 2

motetto 3 ⇒ motett 3

motetus 1 ⇒ motett 1

motetus 2 ⇒ motett 2

motetus 3 ⇒ motett 3

musette 1 ⇒ müset 1

musette 2 ⇒ müset 2

musica reservata Päritolukeel *ld* (Siitan 1998: 113) Mõisterühm Koolkond, stiil Ajastu Renessanss: 15. sajandi II pool – 17. sajand

Ajastu Barokk: 15. sajandi II pool – 17. sajand

Definitsioon väikele kuulajaskonnale mõeldud muusika: peenemaitselistes haritlasteringides viljeldud ilmalik laul, eriti madrigal, parimate õukonnakapellide väljendusrikas ja komplitseeritud motetikunst. (Siitan 1998: 113)

Inglise **musica reservata** Päritolukeel *ld* (HDM 1970: 552)

Inglise **musica riservata** Päritolukeel *ld* (HDM 1970: 552)

Saksa **Musica reservata** Päritolukeel *ld* (Brockhaus 2001: 509)

muusikaline draama (Siitan 1998: 169)

Mõisterühm Vorm Ajastu Barokk: 17. sajand
Definitsioon tõsine ooper 17. sajandi Itaalias: muusikaline deklamatsioon pandi draama teenistusse viimase emotsionaalse mõju

suurendamiseks. (Siitan 1998: 169) (HDM 1970: 246)

Maa Itaalia

Eesti **dramma per musica** Päritolukeel **it** (Siitan 1998: 169)

Inglise **dramma per musica** Päritolukeel **it** (HDM 1970: 246)

Saksa **Dramma per musica** Päritolukeel **it** (Brockhaus 2001: 185)

müset 1 (Eelhein-Issakainen 1996: 50) Mõisterühm

Vorm Ajastu Barokk: 17.–18. sajand

Definitsioon rahulikus kahe– või

kolmeosalises taktimõõdus vanaprantsuse

rahvatants, mida algselt saadeti torupillil.

(Eelhein-Issakainen 1996: 50)

Maa Prantsusmaa

Eesti **musette 1** Päritolukeel **pr** (Perens 1994: 74)

Inglise **musette 1** (HDM 1970: 548)

Saksa **Musette 1** Päritolukeel **pr** (Brockhaus 2001: 506)

müset 2 (Eelhein-Issakainen 1996: 50) Mõisterühm

Muu Ajastu Barokk: 17.–18. sajand

Definitsioon prantsuse torupill 17.–18.

sajandil. (HDM 1970: 548)

Maa Prantsusmaa

Eesti **musette 2** Päritolukeel **pr** (Perens 1994: 74)

Inglise **musette 2** (HDM 1970: 548)

Saksa **Musette 2** Päritolukeel **pr** (Brockhaus 2001: 506)

müsteerium (Siitan 1998: 169) Mõisterühm Vorm

Ajastu Keskaeg: 14.–16. sajand Ajastu

Renessanss: 14.–16. sajand

Definitsioon väljaspool kirikut etendatud

piibliaineline etendus, kus kõneldud osad

vahelduvad muusikalistega. (Siitan 1998: 169)

Eesti **mysterium** Päritolukeel **ld** (Perens 1994: 76)

Inglise **mystery play** (HDM 1970: 593)

Saksa **Mysterienspiel** (Brockhaus 2001: 530)

Saksa **Misterienspiel** Päritolukeel **ld** (Brockhaus 2001: 530)

mysterium ⇒ müsteerium

N

Naapoli ooperikoolkond ⇒ Napoli

ooperikoolkond

Napoli ooperikoolkond Mõisterühm

Koolkond, stiil Ajastu Barokk: 18. sajand

Definitsioon rohkem muusikale ja laulule keskenduv ooperistiil, kus *retsitatiivid vahelduvad aariatega (*aaria 4), aeg-ajalt duettidega ja harva ka suuremate ansamblikoosseisudega. (Siitan 1998: 183) (HDM 1970: 566)

Alammõiste *bel canto

Maa Itaalia

Eesti **Naapoli ooperikoolkond** (Siitan 1998: 183)

Inglise **neapolitan school** (HDM 1970: 566)

Saksa **neapolitanische Opernschule** (Brockhaus 2001: 570)

neuma Päritolukeel **kr** (Siitan 1998: 44) Mõisterühm

Noodikiri Ajastu Keskaeg: 8.–14. sajand

Definitsioon ühest kuni neljast helist

koosnevat meloodiaelementi märkiv

noodimärk keskaja muusikas. (Siitan 1998: 44)

Ülemmõiste *neumakiri

Eesti **viitemärk** (Hoogen 2004: 296)

Inglise **neume** (Reese 1965: 133)

Saksa **Neumen** (GM 2001: 49) (Wahrig 2002: 919)

(Brockhaus 2001: 544) Märkmed ainult mitmuses!

neumad ⇒ neumakiri

neumakiri Mõisterühm Noodikiri Ajastu

Keskaeg: 8.–12. sajand

Definitsioon vanim graafiline noodikiri

Euroopas, oli kasutusel keskajal; teksti

kohale paigutatud punktide, kriipsude,

konksude ja kõverjoonte abil anti edasi

meloodia liikumist. (Eelhein-Issakainen 1996: 51)

Alammõiste *neuma

Eesti **neumad** (Eelhein-Issakainen 1996: 51)

Inglise **neumes** (Reese 1965: 133)

Inglise **neumatic notation** (Reese 1965: 133)

Saksa **Neumen** (Brockhaus 2001: 544)

Saksa **Neumenschrift** (Brockhaus 2001: 544)

•~	•~	•
✓	1 9	2
✓	3	✓
4	5	6:
7	8	9
10	11	12
13	14	15
16	17	18
19	20	21

(HDM 1970: 573)

neumaline stiil ⇒ rühmaline stiil

nota quadrata ⇒ kvadraatnotatsioon

Notre Dame'i ajastu ⇒ Notre Dame'i koolkond

Notre Dame'i epohh ⇒ Notre Dame'i koolkond

Notre Dame'i koolkond (Siitan 1998: 65)
Mõisterühm Koolkond, stiil *Ajastu* Keskaeg: 12.–13. sajand
Definitsioon ajajärk, kui toimus mitmehäälsuse areng prantsuse muusikas: *organume, motette (*motett1) ja *conductus'eid hakati kirjutama ka kolme- ja neljahäälsena. Esile kerkisid heliloojad isikutena (Leoninus, Perotinus). (Siitan 1998: 65–68) (Brockhaus 2001: 465)
Maa Prantsusmaa, Pariis
Alammõiste *clausula 2
Alammõiste *motett 1
Alammõiste *conductus
Eesti Pariisi kool (Visnapuu 1923: 94)
Eesti Notre Dame'i ajastu (Besseler 1985: 39)
Eesti Notre Dame'i epohh (Besseler 1985: 41)
Inglise the school of Notre Dame (Reese 1965: 295)
Inglise the Notre Dame school (Reese 1965: 298)
Saksa Ereignis Notre Dame (GM 2001: 39)
Saksa Norte-Dame-Schule (Brockhaus 2001: 551)
Saksa Notre-Dame-Epoche (Brockhaus 2001: 551)

Notre Dame'i motett ⇒ motett 1

numbribass ⇒ basso continuo

numbrikiri (Siitan 1998: 167) *Mõisterühm*
Noodikiri Ajastu Barokk
Definitsioon *basso continuo's harmoonia ülesmärkimiseks kasutatav kirjaviis, kus harmooniat märgitakse numbritega. (Siitan 1998: 167)
Ülemmõiste *basso continuo
Inglise stenographic system (HDM 1970: 849)
Saksa bezifferte Continuostimme (Brockhaus 2001: 256)

numereeritud bass ⇒ basso continuo

nummerdatud bass ⇒ basso continuo

O

obligato ⇒ obligato

obligaat ⇒ obligato

obligato *Päritolukeel üt* (Eelhein-Issakainen 1996: 52) *Mõisterühm* Esituslaad *Ajastu* Barokk
Definitsioon instrumentaalmuusikas mäрге, mis tähistab olulist saatehäält, mida ei tohi teost esitades ära jätta. (Eelhein-Issakainen 1996: 52)
Eesti obligato *Päritolukeel üt* (Eelhein-Issakainen 1996: 52)
Eesti basso obligato *Päritolukeel üt* (Visnapuu 1923: 17)
Eesti obligaat (Visnapuu 1923: 89)
Inglise obligato *Päritolukeel üt* (HDM 1970: 584)
Inglise obligat (HDM 1970: 584)
Saksa obligat (Brockhaus 2001: 556)

ocketus ⇒ hokett

octoechos ⇒ kirikuhelilaadid

offertoorium 1 ⇒ offertorium 1

offertoorium 2 ⇒ offertorium 2

offertorium 1 *Päritolukeel ld* (Siitan 1989: 28)
Mõisterühm Vorm *Ajastu* Keskaeg
Definitsioon *antifoon, mis saatis missal leiva ja veini ohverdamist altariil (Siitan 1989: 28)
Ülemmõiste *proprium
Ülemmõiste *antifoon
Eesti offertoorium 1 (Visnapuu 1923: 90)
Inglise offertory 1 (HDM 1970: 590)
Saksa Offertorium 1 *Päritolukeel ld* (Brockhaus 2001: 559)
Saksa Antiphona ad Offertorium *Päritolukeel ld* (Brockhaus 2001: 559)

offertorium 2 *Päritolukeel ld* (Eelhein-Issakainen 1996: 52) *Mõisterühm* Vorm *Ajastu* Keskaeg: 15.–17. sajand *Ajastu* Renessanss: 15.–17. sajand *Ajastu* Barokk: 15.–17. sajand
Definitsioon iseseisev *a capella* (**a capella* 1) koori- või oreliteos, mis saatis jumalateenistusel leiva ja veini ohverdamist altariil. (Eelhein-Issakainen 1996: 52)
Eesti offertoorium 2 (Visnapuu 1923: 90)
Inglise offertory 2 (HDM 1970: 590)

Saksa **Offertoriumsmotette** (Brockhaus 2001: 559)
Saksa **Offertorium 2 Päritolukeel ld** (Brockhaus 2001: 559)

officium ⇒ tunnipalvus

ood 1 (Siitan 1998: 213) *Möisterühm Vorm Ajastu Barokk Ajastu Hilisem*
Definitsioon pühendusteos, mis on kirjutatud soolohäälele, väikesele koorile ja orkestrile. (Siitan 1998: 213)

Maa Inglismaa
Eesti **õukondlik ood** (Siitan 1998: 213)
Inglise **ode 1** (HDM 1970: 589)
Saksa **Ode 1** (Brockhaus 2001: 538)

ood 2 (Siitan 1998: 213) *Möisterühm Vorm Ajastu Renessanss: 16. sajand*
Definitsioon pühendusteos, mida iseloomustab vormiline lihtsus, salmiline liigendatus ja rütm, mis tuleneb tekstirütmist. (Siitan 1998: 213)

Inglise **ode 2** (HDM 1970: 589)
Inglise **Horatian ode** (HDM 1970: 589)
Saksa **Ode 2** (Brockhaus 2001: 538)

ooper (Siitan 1998: 169) *Möisterühm Vorm Ajastu Barokk*
Definitsioon muusikaline lavateos, mis põhineb teksti, vokaal- ja instrumentaalmuusika ning näite- ja kujutava kunsti sünteesil; tekkis Itaalias 16. ja 17. sajandi vahetusel. (Eelhein-Issakainen 1996: 53)

Alammõiste *juhtmotiiv
Alammõiste *aaria 4
Alammõiste *retsitatiiv
Alammõiste *arioso 1
Alammõiste *semiooper
Alammõiste *opera seria
Alammõiste *opera buffa
Alammõiste *pasticcio-ooper
Alammõiste *pastoraalooper
Alammõiste *prantsuse ooper
Alammõiste *itaalia ooper
Alammõiste *inglise ooper
Alammõiste *saksa ooper
Alammõiste *ballaadooper
Alammõiste *zarzuela
Eesti **barokkooper** (Siitan 1998: 210)
Inglise **opera** (HDM 1970: 83)
Saksa **Barockoper** (Brockhaus 2001: 295)
Saksa **Oper** (Brockhaus 2001: 561)

ooper-ballett ⇒ ballettooper

ooperiaaria ⇒ aaria 4

opera buffa ⇒ koomiline ooper

opera seria ⇒ tõsine ooper

opéra-ballet ⇒ ballettooper

opéra comique ⇒ koomiline ooper

oratoire ⇒ oratoorium

oratoorium (Siitan 1998: 179) *Möisterühm Vorm Ajastu Barokk*

Definitsioon ulatuslik kontsertteos solistidele, koorile ja orkestrile, mille ooperlikult dramaatiline sisu antakse edasi ilma lavastuseta, üksnes muusikaliste vahenditega. (Siitan 1998: 179)

Alammõiste *ladinakeelne oratoorium
Alammõiste *inglise oratoorium
Alammõiste *itaaliakeelne oratoorium
Alammõiste *saksa oratoorium
Alammõiste *retsitatiiv
Alammõiste *aaria 4
Alammõiste *arioso 1
Eesti **oratoire** Päritolukeel **pr** (Perens 1994: 82)
Eesti **azione sacra** Päritolukeel **it** (Visnapuu 1923: 15)
Inglise **oratorio** (HDM 1970: 602)
Saksa **Oratorium** (Brockhaus 2001: 575)

oratorio latino ⇒ ladinakeelne oratoorium

oratorio volgare ⇒ itaaliakeelne oratoorium

ordinaarium (Siitan 1998: 35) *Möisterühm Muu Ajastu Keskaeg*

Definitsioon missa tekstid, mis on muutumatud, igal päeval korduvad. (Siitan 1998: 35)

Ülemmõiste *missa 1
Alammõiste *kyrie
Alammõiste *gloria
Alammõiste *credo

Alammõiste **Agnus Dei*
 Alammõiste **sanctus*
 Inglise **ordinary** (HDM 1970: 609)
 Saksa **Ordinarium** (Brockhaus 2001: 581)
 Saksa **Ordinarium Missae** Päritolukeel **ld**
 (Brockhaus 2001: 581)

ordre ⇒ süit 1

orelpunkt ⇒ burdoon

organistrum ⇒ sümfoonia 3

organum Päritolukeel **ld** (Siitan 1998: 64)
 Mõisterühm Vorm Ajastu Keskaeg: 10.–12. sajand
 Definitsioon mitmehäälnelaul, mille
 komponeerimisel lisati *gregooriuse laulule
 saatehääli. (Siitan 1998: 64)
 Alammõiste *tenor 3
 Alammõiste *dekoor
 Alammõiste *vaba organum
 Alammõiste *kaunistatud organum
 Alammõiste *paralleelorganum
 Segadust tekitab Siin on koos kaks eri
 mõistet: organumi liigid ja organumi
 osad
 Inglise **organum** Päritolukeel **ld** (Reese 1965: 249)
 Saksa **Organum** Päritolukeel **ld** (GM 2001: 68)

orkestriritornell ⇒ ritornell 2

orkestrisaatega retsitatiiv ⇒ saatega
 retsitatiiv

orkestrisüit (Siitan 1998: 249) Mõisterühm Vorm
 Ajastu Barokk: alates 17. sajand
 Definitsioon eri karaktereis tantsude, aga ka
 lihtsalt instrumentaalpalade tsükkel
 orkestrile, mida kasutati *ooperis või
 balletis (*ballett). (Siitan 1998: 249) (Brockhaus
 2001: 769)
 Ülemmõiste *süit 1
 Alammõiste *ouverture-süit
 Inglise **orchestral suite** (HDM 1970: 816)
 Saksa **Orchestersuite** (Brockhaus 2001: 769)

orkestriteema ⇒ ritornell 2

ostinaatne variatsioon (Eelhein-Issakainen
 1996: 79) Mõisterühm Vorm Ajastu Barokk: 16.–18.
 sajand Ajastu Renessanss: 16.–18. sajand

Definitsioon teos, mis koosneb erinevatest
 variatsioonidest korduvale *bassiteemale.
 (HDM 1970: 645)

Alammõiste **ricercar* 2

Alammõiste **basso ostinato*

Eesti **partita 1** Päritolukeel **it** (Eelhein-Issakainen
 1996: 55) Maa Saksamaa 17. sajandil Maa Itaalia
 17. sajandil

Eesti **partiita 1** (Eelhein-Issakainen 1996: 55)

Maa Itaalia 17. sajandil Maa Saksamaa 17.
 sajandil

Eesti **ground 2** Päritolukeel **ingl** (Perens 1994: 48)

Eesti **division 2** Päritolukeel **ingl**

Eesti **diferencias** Päritolukeel **hisp** (Perens 1994: 31)
 Märkmel 16. sajandi hispaania heliloojate–
 lautistide loomingus

Eesti **canzon 4** Päritolukeel **it** (Siitan 1998: 157)

Eesti **kantsoon 8** (Eelhein-Issakainen 1996: 33)

Eesti **canzona 4** Päritolukeel **it** (Eelhein-Issakainen
 1996: 15)

Eesti **canzone 4** Päritolukeel **it** (Eelhein-Issakainen
 1996: 15)

Eesti **capriccio 6** Päritolukeel **it** (Perens 1994: 21)

Eesti **sonaat 3** (Eelhein-Issakainen 1996: 69)

Eesti **sonata 3** Päritolukeel **it** (Siitan 1998: 157)

Inglise **partita 1** Päritolukeel **it** (HDM 1970: 645)

Inglise **ground 2** (HDM 1970: 359)

Inglise **division 2** (HDM 1970: 239)

Inglise **diferencia** Päritolukeel **hisp** (HDM 1970: 235)
 Maa Hispaania

Inglise **canzona 4** Päritolukeel **it** (HDM 1970: 123)

Inglise **canzone 4** Päritolukeel **it** (HDM 1970: 132)

Inglise **capriccio 5** Päritolukeel **it** (HDM 1970: 134)

Inglise **sonata 3** Päritolukeel **it** (HDM 1970: 787)

Saksa **Partita 1** Päritolukeel **it** (Brockhaus 2001: 597)

Saksa **Partie 1** (Brockhaus 2001: 597)

Saksa **Partia 1** (Brockhaus 2001: 597)

Saksa **Ground 2** Päritolukeel **ingl** (Brockhaus 2001:
 179)

Saksa **Division 2** Päritolukeel **ingl** (Brockhaus 2001:
 179)

Saksa **Kanzone 4** (Brockhaus 2001: 366)

Saksa **Diferencias** Päritolukeel **hisp** (MGG 1989: 601
 (2. kd.))

Saksa **Canzona 4** Päritolukeel **it** (Brockhaus 2001:
 366)

Saksa **Capriccio 5** Päritolukeel **it** (Brockhaus 2001:
 127)

Saksa **Sonate 3** Päritolukeel **it** (Brockhaus 2001: 739)

Saksa **Aria 3** (Brockhaus 2001: 37)

Saksa **Sonata 3** Päritolukeel **it** (Brockhaus 2001: 739)

ostinato ⇒ basso ostinato

ouverture ⇒ prantsuse avamäng

ouverture-süit *Möisterühm* Vorm *Ajastu*
Barokk: alates 17. sajandi lõpp
Definitsioon orkestriteos, mille esimeseks, ühtlasi pikimaks ja olulisimaks osaks on *prantsuse stiilis avamäng, millele järgnevad peamiselt tantsud, aga ka mõned karakterpalad. (Siitan 1998: 249)
Ülemmõiste *orkestrisüit (Siitan 1998: 249)
Inglise **French overture 2** (HDM 1970: 816)
Saksa **Ouvertürensuite** (Brockhaus 2001: 590)

P

padoana ⇒ pavaan

padovana ⇒ pavaan

paduana ⇒ pavaan

Palestrina stiil (Siitan 1998: 126) *Möisterühm*
Koolkond, stiil *Ajastu* Renessanss: 16. sajandi keskpaik – 17. sajand *Ajastu* Barokk: 16. sajandi keskpaik – 17. sajand
Definitsioon Giovanni Pierluigi da Palestrina (1525–1594) poolt välja arendatud konservatiivne mitmehäälse muusika komponeerimisstiil, kus Madalmaade koolkonna (*Madalmaade koolkond) komponeerimispõhimõtted on arendatud erakordse puhtuseni, seda muusikat iseloomustab kõigi vahendite äärmine tasakaalustatus ja korrastatus. (Siitan 1998: 126)
Eesti **stile ecclesiastico** Päritolukeel *it* (Siitan 1998: 126)
Eesti **kirikustiil** (Siitan 1998: 126)
Eesti **stile antico** Päritolukeel *it* (Siitan 1998: 126)
Eesti **kiriklik stiil** (Siitan 1998: 164)
Eesti **vana stiil 1** (Siitan 1998: 126)
Inglise **stile osservato** Päritolukeel *it* (HDM 1970: 638)
Inglise **stile antico** Päritolukeel *it* (HDM 1970: 812)
Inglise **Palestrina style** (HDM 1970: 638)
Saksa **Palestrina-Stil** (Brockhaus 2001: 11)
Saksa **Stile antico** Päritolukeel *it* (Brockhaus 2001:)

parafoonia (Siitan 1998: 63) *Möisterühm*
Muusikateooria *Ajastu* Keskaeg
Definitsioon sama meloodia dubleerimine mingi intervalli võrra kõrgemalt või madalamalt. (Siitan 1998: 63)
Inglise **paraphonia** (HDM 1970: 642)
Saksa **Paraphonie** (Brockhaus 2001: 595)

paralleelorganum (Siitan 1998: 64) *Möisterühm*
Vorm *Ajastu* Keskaeg: u 900–1050
Definitsioon mitmehäälnelaul, kus *gregooriuse laulu meloodiast madalamale lisati teine häälnel, mis liikus temaga peamiselt paralleelselt kvardi või kvindi kaugusel. (Siitan 1998: 64)
Ülemmõiste *organum
Inglise **parallel organum** (HDM 1970: 627)
Saksa **parallele Organum** (Brockhaus 2001: 583)
Saksa **Parallelorganum** (MB 2005)

Pariisi kool ⇒ Notre Dame'i koolkond

paroodiamissa (Siitan 1998: 96) *Möisterühm*
Vorm *Ajastu* Renessanss: 15.–16. sajand
Definitsioon roomakatoliku missa *ordinaariumiosadele kirjutatud teos, mille aluseks oli teine polüfooniline teos (nt. motett või ilmalik laul). (Siitan 1998: 96)
Eesti **šansoonmissa** (Besseler 1985: 40)
Märkmed missa aluseks on šansoon
Inglise **parody mass** (HDM 1970: 643)
Saksa **Parodiemesse** (Brockhaus 2001: 597)

partiita 1 ⇒ ostinaatne variatsioon

partiita 2 ⇒ süit 1

partimento Päritolukeel *it* (Perens 1994: 86)
Möisterühm Koolkond, stiil *Ajastu* Barokk: 17.–18. sajand
Definitsioon improviseerimine korduvale *bassiteemale; selle praktika tulemusena loodi mitmeid variatsioonitsükleid korduvale bassile e *basso ostinato'le. (HDM 1970: 645)
Eesti **division 1** Päritolukeel *ingl*
Inglise **partimento** Päritolukeel *it* (HDM 1970: 645)
Inglise **division 1** (HDM 1970: 239) Märkmed kasutatud eriti Inglismaal klavessiinivariatsioonide kohta
Saksa **Partimento** Päritolukeel *it* (MGG 1989: 1712 (4. kd.))
Saksa **Division 1** Päritolukeel *ingl* (Brockhaus 2001: 179)

partita 1 ⇒ ostinaatne variatsioon

partita 2 ⇒ süit 1

passacaglia Päritolukeel *it* (Siitan 1998: 178)
 Möisterühm Vorm Ajastu Barokk: 1610–1750
 Definiatsioon algselt hispaania päritolu tants või marss, 17. sajandi alguses kujunes sellest *bassiteema. (HDM 1970: 142)

Ülemmõiste *bassiteema

Maa Hispaania

Eesti **passacaille** Päritolukeel *pr* (Perens 1994: 86)

Eesti **passacalle** Päritolukeel *hisp* (Perens 1994: 86)

Eesti **passakalja** (Habela 1972: 81)

Inglise **passacaglia** Päritolukeel *it* (HDM 1970: 141)

Inglise **passacaille** Päritolukeel *pr* (HDM 1970: 647)

Saksa **Passacaglia** Päritolukeel *it* (Brockhaus 2001: 598)

Saksa **Passacalle** Päritolukeel *hisp* (Brockhaus 2001: 598)

Saksa **Passacaille** Päritolukeel *pr* (Brockhaus 2001: 598)

(HDM 1970: 142)

passacaille ⇒ **passacaglia**

passacalle ⇒ **passacaglia**

passakalja ⇒ **passacaglia**

passametso ⇒ **passamezzo**

passamezzo Päritolukeel *it* (Siitan 1998: 156)
 Möisterühm Vorm Ajastu Renessanss: 16.–17. sajand Ajastu Barokk: 16.–17. sajand
 Definiatsioon paarisosalise taktimõõduga kiire itaalia tants, sageli ühendatud *pavaaniga. (Eelhein-Issakainen 1996: 56) (Perens 1994: 86)

Maa Itaalia

Eesti **passametso**

Inglise **passamezzo** Päritolukeel *it* (HDM 1970: 646)

Inglise **pass'e mezzo** (HDM 1970: 646)

Saksa **Passamezzo** Päritolukeel *it* (Brockhaus 2001: 598)

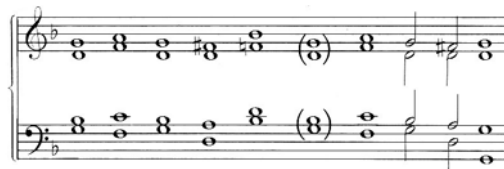
passamezzo antico Päritolukeel *it* Möisterühm Vorm Ajastu Renessanss: 16.–17. sajand Ajastu Barokk: 16.–17. sajand
 Definiatsioon Itaalia päritoli minoorne *bassiteema. (Brockhaus 2001: 598)

Maa Itaalia

Ülemmõiste *bassiteema

Inglise **passamezzo antico** Päritolukeel *it* (HDM 1970: 646)

Saksa **Passamezzo antico** Päritolukeel *it* (Brockhaus 2001: 598)

(HDM 1970: 646)

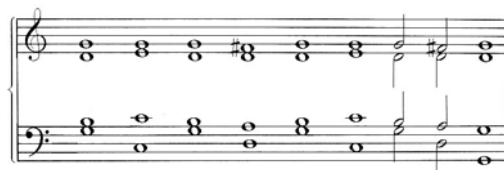
passamezzo moderno Päritolukeel *it*
 Möisterühm Vorm Ajastu Renessanss: 16.–17. sajand Ajastu Barokk: 16.–17. sajand
 Definiatsioon Itaalia päritolu mažoorne *bassiteema. (Brockhaus 2001: 598)

Maa Itaalia

Ülemmõiste *bassiteema

Inglise **passamezzo moderno** Päritolukeel *it* (HDM 1970: 646)

Saksa **Passamezzo moderno** Päritolukeel *it* (Brockhaus 2001: 598)

(HDM 1970: 646)

passepied Päritolukeel *pr* (Eelhein-Issakainen 1996: 56)
 Möisterühm Vorm Ajastu Barokk: alates 1650
 Definiatsioon Põhja-Bretagne'i päritolu elav ja rõõmsameelne kolmeosalises taktimõõdus vana prantsuse rahvatants, hiljem õukonnatants. Kasutatud ka süüdi osana. (Eelhein-Issakainen 1996: 56)

Maa Prantsusmaa

Inglise **passepied** Päritolukeel *pr* (HDM 1970: 647)

Saksa **Passepied** Päritolukeel *pr* (Brockhaus 2001: 261)

passioon 1 (Siitan 1998: 169) Möisterühm Vorm Ajastu Keskaeg: hiliskeskaeg
 Definiatsioon väljaspool kirikut etendatud piibliaineline etendus, milles esitati Jeesuse elu viimaseid stseene kuni tema ristisurmani, seal kõneldud osad vahelduvad muusikalistega. (Siitan 1998: 169)
 Eesti **kannatusmäng** (Siitan 1998: 169)
 Inglise **passion 1** (HDM 1970: 647)
 Saksa **Passion 1** (Brockhaus 2001: 599)

passioon 2 (Siitan 1998: 116) *Möisterühm* Vorm Ajastu Renessanss: alates 16. sajand
Definitsioon evangeeliumi tekstidel põhinev dramaatiline Kristuse kannatusest jutustav heliteos. (Eelhein-Issakainen 1996: 56)
 Inglise **passion 2** (HDM 1970: 648)
 Saksa **Passion 2** (Brockhaus 2001: 530)

pasticcio-ooper Päritolukeel *it* (Siitan 1998: 184) *Möisterühm* Vorm Ajastu Barokk: 18. sajand
Definitsioon erinevate heliloojate ooperistseenidest ja -ariatest kokku pandud *ooper. (Siitan 1998: 184)
 Ülemmõiste *ooper
 Inglise **pasticcio** Päritolukeel *it* (HDM 1970: 649)
 Saksa **Pasticcio** Päritolukeel *it* (Brockhaus 2001: 599)

pastoraal 1 (Eelhein-Issakainen 1996: 56) *Möisterühm* Vorm Ajastu Barokk: 17.–19. sajand Ajastu Hilisem: 17.–19. sajand
Definitsioon instrumentaalne või vokaalne 6/8 või 12/8 taktimõõdus teos, mis imiteerib karjaste muusikat; seda iseloomustab mõõdukas tempo ja laulev, hällitav meloodia. (HDM 1970: 649)
 Eesti **pastorale 1** Päritolukeel *pr* (Perens 1994: 87)
 Eesti **pastorella 1** Päritolukeel *it* (Perens 1994: 87)
 Eesti **bergerie** Päritolukeel *pr* (Visnapuu 1923: 18)
 Inglise **pastorale 1** (HDM 1970: 649)
 Saksa **Pastorale 1** (Brockhaus 2001: 599)

pastoraal 2 ⇒ pastoraaloooper

pastoraaloooper (Siitan 1998: 200) *Möisterühm* Vorm Ajastu Barokk: 16.–17. sajand Ajastu Renessanss: 16.–17. sajand
Definitsioon lõbus mütoлогияaaineline muusikaline etendus, mille tegelasteks on karjused ja nümfid, tavaliselt ka armastusjumal Amor ja veinijumal Bacchus; *ooperi eelkäija. (Siitan 1998: 200)
 Ülemmõiste *ooper
 Maa Prantsusmaa
 Eesti **pastoraal 2** (Eelhein-Issakainen 1996: 56)
 Eesti **pastorale 2** Päritolukeel *pr* (Perens 1994: 87)
 Eesti **pastorella 2** Päritolukeel *it* (Perens 1994: 87)
 Inglise **pastorale 2** (HDM 1970: 649)
 Saksa **Pastorale 2** (Brockhaus 2001: 599)

pastorale 1 ⇒ pastoraal 1

pastorale 2 ⇒ pastoraaloooper

pastorell (Siitan 1989: 38) *Möisterühm* Vorm Ajastu Keskaeg: 11.–13. sajand
Definitsioon *rüütllaul: õhtulaul, kus rüütel palub daamil endale uks avada. (Siitan 1989: 38)
 Ülemmõiste *rüütllaul
 Eesti **pastourelle** Päritolukeel *pr* (Perens 1994: 87)
 Inglise **pastourelle** Päritolukeel *pr* (HDM 1970: 649)
 Inglise **pastorela** Päritolukeel *prov* (HDM 1970: 649)
 Saksa **Pastorelle** (Brockhaus 2001: 451)

pastorella 1 ⇒ pastoraal 1

pastorella 2 ⇒ pastoraaloooper

pastourelle ⇒ pastorell

pavaan (Siitan 1998: 156) *Möisterühm* Vorm Ajastu Renessanss: 16.–17. sajand Ajastu Barokk: 16.–17. sajand
Definitsioon paaristaktimõõdus pidulik ja väärikas aeglane käigutants; 16. sajandil armastatuim õukonnatants. (Eelhein-Issakainen 1996: 56)
 Maa Itaalia
 Eesti **pavana** Päritolukeel *hisp* (Eelhein-Issakainen 1996: 56)
 Eesti **padoana** Päritolukeel *it* (Eelhein-Issakainen 1996: 55)
 Eesti **pavane** Päritolukeel *pr* (Perens 1994: 87)
 Eesti **padovana** Päritolukeel *it* (Perens 1994: 85)
 Eesti **paduana** Päritolukeel *it* (Perens 1994: 85)
 Eesti **pavaana** (Habela 1972: 82)
 Inglise **pavane** Päritolukeel *pr* (HDM 1970: 650)
 Inglise **pavenne** Päritolukeel *pr* (HDM 1970: 650)
 Inglise **padoana** Päritolukeel *it* (HDM 1970: 637)
 Inglise **padovana** Päritolukeel *it* (HDM 1970: 637)
 Inglise **pavin** (HDM 1970: 651)
 Saksa **Pavane** Päritolukeel *pr* (Brockhaus 2001: 602)
 Saksa **Paduana** Päritolukeel *pr* (Brockhaus 2001: 602)
 Saksa **Padovana** Päritolukeel *it* (Brockhaus 2001: 602)
 Saksa **Padoana** Päritolukeel *it* (Brockhaus 2001: 602)
 Saksa **Pavana** Päritolukeel *hisp* (Brockhaus 2001: 602)

pavaana ⇒ pavaan

pavana ⇒ pavaan

pavane ⇒ pavaan

pedaal ⇒ burdoon

pedaalinoot ⇒ burdoon

peegelkaanon (*Siitan 1998: 103*) *Mõisterühm*
Vorm *Ajastu* Renessanss: alates 15. sajand
Definitsioon polüfooniline heliteos, kus üks
hääli on tuletatud teisest nii, et kõik käigud
ja hüpped on ümber pööratud. (Siitan 1998:
103)

Ülemmõiste *kaanon

Inglise **canon by inversion** (*HDM 1970: 125*)

Saksa **Spiegelkanon** (*Brockhaus 2001: 363*)

perfektne jagunemine ⇒ täielik
jagunemine

pikk eellöök ⇒ eellöök 1

pikk noodivältus ⇒ *longa* 1

plagaal astmik ⇒ kõrvallaad

plagaalne laad ⇒ kõrvallaad

polacca ⇒ polonees

polonaise ⇒ polonees

polonees (*Eelhein-Issakainen 1996: 58*) *Mõisterühm*
Vorm *Ajastu* Barokk: alates 17. sajand
Definitsioon 3/4 taktimõõdus poola rahvatants,
milles on rõhk kolmandal taktiosal. Pidulik
õukonnatants alates 17. sajandist. (Eelhein-
Issakainen 1996: 58)

Maa Poola

Eesti **polonaise** Päritolukeel **pr** (*Perens 1994: 90*)

Eesti **polacca** Päritolukeel **it** (*Perens 1994: 90*)

Inglise **polonaise** Päritolukeel **pr** (*HDM 1970: 685*)

Inglise **polacca** Päritolukeel **it** (*HDM 1970: 683*)

Saksa **Polonaise** Päritolukeel **pr** (*Brockhaus 2001:
618*)

Saksa **Polacca** Päritolukeel **it** (*Brockhaus 2001: 618*)

port de voix ⇒ eellöök 1

port de voix double ⇒ double
appoggiatura 1

praeambulum 1 ⇒ tokaata 1

praeambulum 2 ⇒ *ricercar* 1

prantsuse šansoon ⇒ šansoon 4

prantsuse avamäng (*Siitan 1998: 247*)

Mõisterühm Vorm *Ajastu* Barokk

Definitsioon majesteetlik instrumentaalteos,
mis on tavaliselt sissejuhatuseks suuremale
lavateosele või süidile (*süit 1); algab
punktteeritud rütmiga, sellele järgneb kiire,
*fuuga joontega löik ja vormi lõpetab
avaosa lühendatud kordus. (Siitan 1998: 203)

Maa Prantsusmaa

Eesti **prantsuse stiilis avamäng** (*Siitan 1998: 203*)

Eesti **ouverture** Päritolukeel **pr** (*Siitan 1998: 203*)

Inglise **ouverture** Päritolukeel **pr** (*HDM 1970: 635*)

Inglise **French overture 1** (*HDM 1970: 635*)

Saksa **Ouvertüre** Päritolukeel **pr** (*Brockhaus 2001:
589*) Märkm: saksa keeles tähistab siiski ka

lihtsalt avamängu

Saksa **französische Ouvertüre** (*Brockhaus 2001:
589*)

prantsuse klavessiinisüit (*Siitan 1998: 205*)

Mõisterühm Vorm *Ajastu* Barokk: 18. sajandi algus

Definitsioon fantaasiapalade vaba tsükkel

klavessiinile Prantsusmaal. (Siitan 1998: 196)

Ülemmõiste *süit 1

Maa Prantsusmaa

Inglise **French harpsichord suite** (*Grove 2001: 675
(24. kd.)*)

Saksa **französische Klaviersuite** (*Brockhaus 2001:
382*)

prantsuse ooper ⇒ lüüriline tragöödia

prantsuse stiilis avamäng ⇒ prantsuse
avamäng

prantsuspärane

kontsertmotett ⇒ kirikukontsert 2

preludium 1 ⇒ tokaata 1

preludium 2 ⇒ prelüüd 2

preludium 3 ⇒ prelüüd 3

prelööd 1 ⇒ tokaata 1

prelööd 2 (Siitan 1998: 245) *Möisterühm* Vorm Ajastu Barokk: alates 1650
Definitsioon süüdi (*süüt 1), *fuuga või *koraali sissejuhatavat osa. (Eelhein-Issakainen 1996: 60)
 Eesti **sonatiin 1** (Eelhein-Issakainen 1996: 69)
 Märkmед: kasutatud süüdi esimene osana
 Eesti **prélude 2** Päritolukeel *pr* (Perens 1994: 91)
 Eesti **präambulum 2** (Visnapuu 1923: 103)
 Eesti **preludium 2** (Habela 1972: 86)
 Eesti **sonatina 1** Päritolukeel *it* (Hoogen 2004: 319)
 Inglise **prelude 2** (HDM 1970: 692)
 Inglise **sonatina 1** (HDM 1970: 794)
 Saksa **Präludium 2** (Brockhaus 2001: 624)
 Saksa **Praeludium 2** Päritolukeel *ld* (Brockhaus 2001: 624)
 Saksa **Prélude 2** Päritolukeel *pr* (Brockhaus 2001: 624)
 Saksa **Sonatine 1** Päritolukeel *it* (Brockhaus 2001: 743)

prelööd 3 (Siitan 1998: 245) *Möisterühm* Vorm Ajastu Hilisem: 19. sajand
Definitsioon iseseisev virtuoosne pala klaverile. (HDM 1970: 693)
 Eesti **prélude 3** Päritolukeel *pr* (Perens 1994: 91)
 Eesti **präluudium** (Visnapuu 1923: 103)
 Eesti **preludium 3** (Habela 1972: 86)
 Inglise **prelude 3** (HDM 1970: 692)
 Saksa **Präludium 3** (Brockhaus 2001: 624)
 Saksa **Praeludium 3** Päritolukeel *ld* (Brockhaus 2001: 624)
 Saksa **Prélude 3** Päritolukeel *pr* (Brockhaus 2001: 624)

prélude 1 ⇒ tokaata 1

prélude 2 ⇒ prelööd 2

prélude 3 ⇒ prelööd 3

prima pratica ⇒ vana stiil 2

programmšansoon (Siitan 1998: 136)
Möisterühm Vorm Ajastu Renessanss: 16. sajand
Definitsioon prantsuskeelne polüfooniline neljahäälnne teos, kus kujutatakse helides looduspilte või olustikustseene. (Siitan 1998: 136)
 Ülemmõiste *šansoon 4
 Inglise **program chanson** (HDM 1970: 145)

Saksa **Programmchanson** (SIM 2002)

proprium Päritolukeel *ld* (Siitan 1998: 35)
Möisterühm Muu Ajastu Keskaeg
Definitsioon missa laulutekstid, mis muutuvad vastavalt kirikukalendrile. (Siitan 1998: 35)
 Ülemmõiste *missa 1
 Alammõiste *graduale
 Alammõiste *communio
 Alammõiste *offertorium 1
 Alammõiste *tractus
 Alammõiste *sekvents 2
 Alammõiste *alleluia
 Alammõiste *introitus
 Eesti **propriumilaul** (Siitan 1998: 37)
 Inglise **proprium missae** Päritolukeel *ld* (HDM 1970: 700)
 Saksa **Proprium** Päritolukeel *ld* (Brockhaus 2001: 473)
 Saksa **Proprium Missae** Päritolukeel *ld* (Brockhaus 2001: 630)

propriumilaul ⇒ *proprium*

protestandi koraal ⇒ koraal

präambulum 1 ⇒ tokaata 1

präambulum 2 ⇒ prelööd 2

präluudium ⇒ prelööd 3

psalmikontsert ⇒ kirikukontsert 2

psalmoodia 1 (Siitan 1998: 37) *Möisterühm* Vorm Ajastu Keskaeg
Definitsioon psalmitekstide retsiteeriv laulmine, oli peamiseks laulutüübiks varakristlikus liturgias kui kristlikes kodudes. (Siitan 1989: 4)
 Alammõiste *antifooniline psalmilaulmine
 Alammõiste *responsoorne psalmilaulmine
 Inglise **psalmody 1** (Reese 1965: 172)
 Saksa **Psalmodie 1** (Wahrig 2002: 1007)

psalmoodia 2 (Siitan 1998: 37) *Möisterühm* Vorm Ajastu Keskaeg
Definitsioon *Gregooriuse laulu vorm, psalmitekstide retsiteeriv laulmine, mis oli kasutusel kõikidel *tunnipalvustel. (Siitan 1998: 37)

Ülemmõiste *tunnipalvus
 Ülemmõiste *gregooriuse laul
 Inglise **psalmody 2** (HDM 1970: 701)
 Saksa **Psalmodie 2** (Brockhaus 2001: 631)

põhibass ⇒ *basso continuo*

põhilaad (Siitan 1998: 43) Mõisterühm
 Muusikateooria Ajastu Keskaeg
 Definitsioon keskaja muusikas helidelt d, e, f
 ja g üles ehitatud laadid. (Siitan 1998: 43)
 Ülemmõiste *kirikuhelilaadid
 Alammõiste *finalis
 Alammõiste *tenor 1
 Eesti **autentne laad** (Siitan 1998: 43)
 Eesti **autentiline helistik** (Visnapuu 1923: 14)
 Inglise **authentic mode** (Reese 1965: 152)
 Saksa **authentische Modus** (Brockhaus 2001: 374)

päevalaul ⇒ *albada*

pühenduskaantaat (Siitan 1998: 238)
 Mõisterühm Vorm Ajastu Barokk
 Definitsioon tavaliselt solistile **basso continuo*
 või kammeransambli saatel 2-3-st
 *retsitatiivi ja aaria (*aaria 4) paarist
 koosnev muusikateos, mis on kirjutatud
 mingiks tähtpäevaks või kellegi auks. (Siitan
 1998: 238)
 Ülemmõiste *kammerkantaat
 Inglise **dedication cantata** (Bach-Cantatas 2006)
 Inglise **cantata for dedication** (Bach-Cantatas 2006)

pühendusmotett (Siitan 1998: 97) Mõisterühm
 Vorm Ajastu Renessanss: 15. sajand
 Definitsioon piduliktõsise ilmaliku tekstiga
 polüfooniline laul, mis on kirjutatud mingi
 sündmuse puhul. (Siitan 1998: 97)
 Ülemmõiste *motett 3
 Inglise **motet for dedication** (McComb 2005)

Q

quodlibet 1 Päritolukeel *ld* (Visnapuu 1923: 105)
 Mõisterühm Vorm Ajastu Renessanss: 16.–17.
 sajand Ajastu Barokk: 16.–17. sajand
 Definitsioon mitmehälne teos, kus igal häälel
 on oma tekst. (Visnapuu 1923: 105)
 Eesti **messanza** Päritolukeel *it* (Visnapuu 1923: 105)
 Eesti **mistichanza** Päritolukeel *it* (Visnapuu 1923:
 105)
 Inglise **quodlibet 1** Päritolukeel *ld* (HDM 1970: 713)

Saksa **Quodlibet 1** Päritolukeel *ld* (Brockhaus 2001:
 637)

quodlibet 2 Päritolukeel *ld* (Visnapuu 1923: 105)
 Mõisterühm Vorm Ajastu Hilisem: alates 18.
 sajand

Definitsioon ajaviiteline muusikateos, mis
 seisneb tuntud meloodiate kokkuliitmisel.
 (Hoogen 2004: 312)

Inglise **quodlibet 2** Päritolukeel *ld* (HDM 1970: 713)
 Saksa **Quodlibet 2** Päritolukeel *ld* (Brockhaus 2001:
 637)

R

rataslüüra ⇒ sümfoonia 3

recitativo ⇒ retsitatiiv

recitativo accompagnato ⇒ saatega
 retsitatiiv

recitativo secco ⇒ secco-retsitatiiv

reekviem (Siitan 1998: 116) Mõisterühm Vorm
 Ajastu Keskajast tänapäevani: 15. sajand –
 tänapäev

Definitsioon roomakatoliku missa
 *ordinaariumiosadele komponeeritud
 tervikteos surnute mälestuseks. (Siitan 1998:
 103)

Alammõiste **Dies irae*

Alammõiste **Domine Jesu Christe*

Alammõiste **Absolve Domine*

Alammõiste **Lux aeterna*

Eesti **reekviem-missa** (Siitan 1998: 103)

Eesti **requiem** Päritolukeel *ld* (Visnapuu 1923: 106)

Inglise **requiem mass** (HDM 1970: 725)

Inglise **requiem** (HDM 1970: 726)

Saksa **Requiem** (Brockhaus 2001: 651)

Saksa **Totenmesse** (Brockhaus 2001: 651)

reekviem-missa ⇒ reekviem

requiem ⇒ reekviem

responsoorium Päritolukeel *ld* (Siitan 1998: 41)
 Mõisterühm Vorm Ajastu Keskaeg
 Definitsioon *gregooriuse laulu liik, kus
 sooloosad vahelduvad
 koori(koguduse)laulu osadega. (HDM 1970:
 727)

Ülemmõiste *gregooriuse laul
 Alammõiste *graduale
 Alammõiste *alleluia
 Inglise **responsory** (Reese 1965: 182)
 Saksa **Responsorium** Päritolukeel *ld* (GM 2001: 68)
 Saksa **Responsorialgesang** (GM 2001: 68)

responsoorne psalmilaulmine (Siitan 1989: 6) Mõisterühm Esituslaad Ajastu Keskaeg: 3.–4. sajand
 Definitsioon *psalmoodia või *hümnoodia ettekandeviisi, kus solistile vastandub refräänilisi löike laulev koor. (Siitan 1989: 6)
 Ülemmõiste *psalmoodia 1
 Ülemmõiste *hümnoodia
 Eesti **responsoriaalne psalmoodia** (Saulnier 2000a: 60)
 Inglise **responsorial singing** (HDM 1970: 727)
 Saksa **Responsoriale Psalmodie** (Preisungen 2003)

responsoriaalne psalmoodia ⇒ responsoorne psalmilaulmine

retsitatiiv (Siitan 1998: 179) Mõisterühm Vorm Ajastu Barokk: alates 17. sajand
 Definitsioon kõnelähedane laul, kus teksti ülesehitus on kooskõlas kõne loogikaga; kasutatakse *ooperis, *oratooriumis ja kantaadis. (Siitan 1998: 179)
 Ülemmõiste *oratoorium
 Ülemmõiste *ooper
 Ülemmõiste *kammerkantaat
 Alammõiste *secco-retsitatiiv
 Alammõiste *saatega retsitatiiv
 Eesti **recitativo** Päritolukeel *it* (Eelhein-Issakainen 1996: 62)
 Eesti **kõnelaul** (Visnapuu 1923: 71)
 Märkmed sellel on ka teine tähendus uuemas muusikas: *sosin, hääliitsused vms.*
 Inglise **recitative 2** (HDM 1970: 718)
 Saksa **Rezitativ** (Brockhaus 2001: 654)
 Saksa **Recitativo** Päritolukeel *it* (Brockhaus 2001: 654)

retsitatsioonitoon (Siitan 1998: 36) Mõisterühm Vorm Ajastu Keskaeg
 Definitsioon noot, millel laulja pikki proosatekste laulab *gregooriuse laulu retsiteerimisel (*retsiteerimine). (Siitan 1998: 36)
 Ülemmõiste *retsiteerimine
 Eesti **tenor 2** (Siitan 1998: 43)

Eesti **kantillatsioonitoon** (Saulnier 2000b: 54)
 Inglise **recitation-Tone** (Reese 1965: 176)
 Inglise **reciting tone** (Reese 1965: 176)
 Inglise **tenor 2** (Reese 1965: 152)
 Saksa **Rezitationston** (Wahrig 2002: 1051)
 Saksa **Tenor 2** (Brockhaus 2001: 632)

retsiteerimine (Siitan 1998: 36) Mõisterühm Vorm Ajastu Keskaeg
 Definitsioon laulmisviis, kus pikki tekste kantakse ette ühel toonil, lausete algust, lõppu ja kirjavahemärke tähistavad mõnetoonilised kõrvalekalded, *retsitatsioonivormelid; pärineb juudi sünagoogiliturgiast. (Siitan 1998: 36)
 Ülemmõiste *gregooriuse laul
 Alammõiste *retsitatsioonitoon
 Alammõiste *retsiteerimisvormel
 Eesti **cantillation** Päritolukeel *pr* (Perens 1994: 20)
 Märkmed ka juudi liturgilise laulu kohta
 Eesti **kantillatsioon** (Saulnier 2000a: 60)
 Inglise **recitation** (Reese 1965: 182)
 Inglise **cantillation** Päritolukeel *pr* (HDM 1970: 130)
 Inglise **recitative 1** (HDM 1970: 718)
 Saksa **rezitieren** (Wahrig 2002: 1051)
 Saksa **rezitativische Gesang** (Brockhaus 2001: 631)

retsiteerimisvormel (Siitan 1998: 36) Mõisterühm Vorm Ajastu Keskaeg
 Definitsioon retsiteeritud laulus lause algust, lõppu ja kirjavahemärke tähistav meloodiamudel. (Siitan 1998: 36)
 Ülemmõiste *retsiteerimine
 Alammõiste *algusvormel
 Alammõiste *lõpuvormel
 Alammõiste *flexa
 Alammõiste *vahekadents
 Inglise **formula** (Reese 1965: 174)
 Saksa **Melodieformel** (Brockhaus 2001: 632)

ricercar 1 Päritolukeel *it* (Siitan 1998: 157) Mõisterühm Vorm Ajastu Renessanss: 16.–17. sajand Ajastu Barokk: 16.–17. sajand
 Definitsioon imitatsioonilisel polüfoonial põhinev instrumentaalpala. (Siitan 1998: 157)
 Ülemmõiste *imitatsiooniline polüfoonia
 Eesti **ritserkaar 1** (Eelhein-Issakainen 1996: 63)
 Eesti **capriccio 2** Päritolukeel *it* (Siitan 1998: 246)
 Eesti **kapritšo 2** (Eelhein-Issakainen 1996: 15)
 Eesti **fantaasia 1** (Siitan 1998: 151)
 Eesti **canzon 2** Päritolukeel *it* (Siitan 1998: 157)
 Eesti **kantsoon 6** (Eelhein-Issakainen 1996: 33)
 Eesti **canzona 2** Päritolukeel *it* (Eelhein-Issakainen 1996: 15)

Eesti **canzone 2** Päritolukeel *it* (*Eelhein-Issakainen 1996: 15*)
 Eesti **tiento 1** Päritolukeel *hisp*
 Eesti **praeambulum 2** Päritolukeel *ld* (*Perens 1994: 91*)
 Eesti **sonaat 2** (*Eelhein-Issakainen 1996: 69*)
 Eesti **sonata 2** Päritolukeel *it* (*Siitan 1998: 157*)
 Inglise **capriccio 2** Päritolukeel *it* (*HDM 1970: 134*)
 Inglise **fantasia 1** (*HDM 1970: 308*)
 Inglise **ricercar 1** Päritolukeel *it* (*HDM 1970: 308*)
 Inglise **tiento 1** Päritolukeel *hisp* (*HDM 1970: 308*)
 Inglise **ricercata 1** Päritolukeel *it* (*HDM 1970: 731*)
 Inglise **tento 1** Päritolukeel *port* (*HDM 1970: 851*)
 Inglise **recercada 1** Päritolukeel *it* (*HDM 1970: 731*)
 Inglise **ricercare 1** Päritolukeel *it* (*HDM 1970: 731*)
 Inglise **praeambulum 2** Päritolukeel *ld* (*HDM 1970: 308*)
 Inglise **canzona 2** Päritolukeel *it* (*HDM 1970: 123*)
 Inglise **canzone 2** Päritolukeel *it* (*HDM 1970: 132*)
 Inglise **sonata 2** (*HDM 1970: 787*)
 Saksa **Capriccio 2** Päritolukeel *it* (*Brockhaus 2001: 127*)
 Saksa **Caprice 2** Päritolukeel *pr* (*Brockhaus 2001: 127*)
 Saksa **Ricercar 1** Päritolukeel *it* (*Brockhaus 2001: 657*)
 Saksa **Fantasia 1** (*Brockhaus 2001: 216*)
 Saksa **Phantasia 1** (*Brockhaus 2001: 216*)
 Saksa **Fantasia 1** Päritolukeel *it* (*Brockhaus 2001: 216*)
 Saksa **Kanzone 2** (*Brockhaus 2001: 366*)
 Saksa **Canzona 2** Päritolukeel *it* (*Brockhaus 2001: 366*)
 Saksa **Canzon da sonar** Päritolukeel *it* (*Brockhaus 2001: 366*)
 Saksa **Tiento 1** Päritolukeel *hisp* (*Brockhaus 2001: 122*)
 Saksa **Praeambulum 2** Päritolukeel *ld* (*Brockhaus 2001: 624*)
 Saksa **Sonate 2** Päritolukeel *it* (*Brockhaus 2001: 739*)
 Saksa **Sonata 2** Päritolukeel *it* (*Brockhaus 2001: 739*)

ricercar 2 (*Siitan 1998: 157*) Mõisterühm Vorm Ajastu Barokk: 17.–18. sajand
 Definiitsioon tehnilistel harjutustel, meloodiamudelitel ja improvisatsiooniharjutustel põhinev pala muusikainstrumentidele või ka häälele; tavaliselt kirjutatud *bassiteemale. (*HDM 1970: 733*)
 Ülemmõiste *ostinaatne variatsioon
 Eesti **ritserkaar 2** (*Eelhein-Issakainen 1996: 63*)
 Eesti **tiento 2** Päritolukeel *hisp* Maa Hispaania
 Inglise **ricercar 2** (*HDM 1970: 308*)
 Inglise **ricercata 2** (*HDM 1970: 731*)
 Inglise **recercada 2** (*HDM 1970: 731*)
 Inglise **ricercare 2** (*HDM 1970: 731*)

Inglise **tiento 2** Päritolukeel *hisp* (*HDM 1970: 851*)
 Maa Hispaania
 Inglise **tento 2** Päritolukeel *port* (*HDM 1970: 851*)
 Saksa **Ricercar 2** (*Brockhaus 2001: 657*) Maa Itaalia
 Saksa **Tiento 2** Päritolukeel *hisp* (*Brockhaus 2001: 122*)

rigaudon ⇒ rigodoon

rigodoon (*Eelhein-Issakainen 1996: 63*) Mõisterühm Vorm Ajastu Barokk: 17.–18. sajand
 Definiitsioon veerandnoodilise eeltaktiga kiire kaheosalises taktimõõdus vana provantsaali tants. (*Eelhein-Issakainen 1996: 63*)
 Maa Prantsusmaa
 Eesti **rigaudon** Päritolukeel *pr* (*Eelhein-Issakainen 1996: 63*)
 Inglise **rigaudon** Päritolukeel *pr* (*HDM 1970: 734*)
 Inglise **rigaudoon** (*HDM 1970: 734*)
 Saksa **Rigaudon** Päritolukeel *pr* (*Brockhaus 2001: 261*)

riigihümn ⇒ hümn 3

ristisõjalaul (*Siitan 1989: 38*) Mõisterühm Vorm Ajastu Keskaeg: 11.–13. sajand
 Definiitsioon *rüütllaul: ristikäigu kirjeldus või üleskutse ristisõjaks. (*Siitan 1989: 38*)
 Ülemmõiste *rüütllaul
 Inglise **crusade song** (*Wikipedia 2005*)
 Saksa **Kreuzzuglied** (*Brockhaus 2001: 537*)

ritserkaar 1 ⇒ ricercar 1

ritserkaar 2 ⇒ ricercar 2

ritornell 1 (*Eelhein-Issakainen 1996: 63*) Mõisterühm Vorm Ajastu Keskaeg: 14.–15. sajand Ajastu Renessanss: 14.–15. sajand
 Definiitsioon ilmaliku laulu (*madrigal 2, *ballata, *frottola) refrään. (*Brockhaus 2001: 663*)
 Eesti **ritornello 1** Päritolukeel *it* (*Perens 1994: 100*)
 Eesti **ritornelle 1** Päritolukeel *pr* (*Perens 1994: 100*)
 Inglise **ritornello 1** (*HDM 1970: 735*)
 Saksa **Ritornell 1** (*Brockhaus 2001: 663*)

ritornell 2 (*Siitan 1998: 173*) Mõisterühm Vorm Ajastu Barokk: alates 17. sajand
 Definiitsioon aaria, salmilaulu ja instrumentaalkontserdi eel-, vahe- ja järelmäng. (*Siitan 1998: 173*) (*Brockhaus 2001: 663*)

Eesti **orkestriteema** (Siitan 1998: 192)
 Eesti **orkestriritornell** (Siitan 1998: 192)
 Eesti **ritornello 2** Päritolukeel *it* (Perens 1994: 100)
 Eesti **ritornelle 2** Päritolukeel *pr* (Perens 1994: 100)
 Inglise **ritornello 2** Päritolukeel *it* (HDM 1970: 735)
 Saksa **Ritornell 2** (Brockhaus 2001: 663)

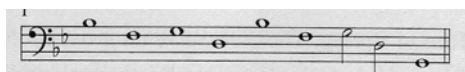
ritornelle 1 ⇒ ritornell 1

ritornelle 2 ⇒ ritornell 2

ritornello 1 ⇒ ritornell 1

ritornello 2 ⇒ ritornell 2

romanesca Päritolukeel *it* (Siitan 1998: 178)
 Möisterühm Vorm Ajastu Barokk: 16.–17. sajand
 Ajastu Renessanss: 16.–17. sajand
 Definitsioon Itaalia või Hispaania päritolu
 *bassiteema. (Siitan 1998: 178)
 Ülemmõiste *bassiteema
 Inglise **romanesca** Päritolukeel *it* (HDM 1970: 736)
 Saksa **Romanesca** Päritolukeel *it* (Brockhaus 2001: 666)

(HDM 1970: 736)

romanss 1 (Siitan 1989: 38) Möisterühm Vorm
 Ajastu Keskaeg: 11.–13. sajand
 Definitsioon *rüütli laul: rüütli ja daami
 armastuslaul. (Siitan 1989: 38)
 Ülemmõiste *rüütli laul
 Eesti **romanza 1** Päritolukeel *sks* (Perens 1994: 101)
 Eesti **romanze 1** Päritolukeel *it* (Perens 1994: 101)
 Inglise **romance 1** (HDM 1970: 736)
 Inglise **romanze 1** Päritolukeel *sks* (HDM 1970: 736)
 Inglise **romanza 1** Päritolukeel *it* (HDM 1970: 736)
 Saksa **Romanze 1** (Brockhaus 2001: 667)

romanss 2 (Siitan 1989: 38) Möisterühm Vorm
 Ajastu Keskaeg: 15. sajand Ajastu Renessanss:
 15. sajand
 Definitsioon kolme- või neljahäälne jutustava
 iseloomuga laul, mille sisuks on
 ajaloosündmused või armastus. (Brockhaus
 2001: 667) (HDM 1970: 736)
 Eesti **romanze 2** Päritolukeel *sks* (Perens 1994: 101)
 Eesti **romanza 2** Päritolukeel *it* (Perens 1994: 101)
 Inglise **romance 2** (HDM 1970: 736)
 Inglise **romanze 2** Päritolukeel *sks* (HDM 1970: 736)

Inglise **romanza 2** Päritolukeel *it* (HDM 1970: 736)
 Saksa **Romanze 2** (Brockhaus 2001: 667)

romanss 3 (Siitan 1989: 38) Möisterühm Vorm
 Ajastu Renessanss: 16. sajand
 Definitsioon jutustava iseloomuga lautsaatega
 soololaul või lautopala, mille sisuks on
 ajaloosündmused või armastus. (Brockhaus
 2001: 667)

Eesti **romanze 3** Päritolukeel *sks* (Perens 1994: 101)
 Eesti **romanza 3** Päritolukeel *it* (Perens 1994: 101)
 Inglise **romance 3** (HDM 1970: 736)
 Inglise **romanze 3** Päritolukeel *sks* (HDM 1970: 736)
 Inglise **romanza 3** Päritolukeel *it* (HDM 1970: 736)
 Saksa **Romanze 3** (Brockhaus 2001: 667)

romanss 4 (Siitan 1989: 38) Möisterühm Vorm
 Ajastu Barokk: 17. sajand
 Definitsioon *villancico–sarnane refrääniga
 jutustava iseloomuga salmilaul. (Brockhaus
 2001: 667)

Eesti **romanze 4** Päritolukeel *sks* (Perens 1994: 101)
 Eesti **romanza 4** Päritolukeel *it* (Perens 1994: 101)
 Inglise **romance 4** (HDM 1970: 736)
 Inglise **romanze 4** Päritolukeel *sks* (HDM 1970: 736)
 Inglise **romanza 4** Päritolukeel *it* (HDM 1970: 736)
 Saksa **Romanze 4** (Brockhaus 2001: 667)

romanss 5 (Siitan 1989: 38) Möisterühm Vorm
 Ajastu Hilisem: alates 18. sajandi lõpp
 Definitsioon jutustava iseloomuga rahvalik
 refrääniga salmilaul 18. sajandi
 Prantsusmaal. (Brockhaus 2001: 667)
 Maa Prantsusmaa
 Eesti **romanze 5** Päritolukeel *sks* (Perens 1994: 101)
 Eesti **romanza 5** Päritolukeel *it* (Perens 1994: 101)
 Inglise **romance 5** (HDM 1970: 736)
 Inglise **romanze 5** Päritolukeel *sks* (HDM 1970: 736)
 Inglise **romanza 5** Päritolukeel *it* (HDM 1970: 736)
 Saksa **Romanze 5** (Brockhaus 2001: 667)

romanss 6 (Siitan 1989: 38) Möisterühm Vorm
 Ajastu Hilisem: alates 18. sajandi lõpp
 Definitsioon lüürilise iseloomuga
 instrumentaalteos või karakterpala
 klaverile. (Brockhaus 2001: 667)
 Eesti **romanze 6** Päritolukeel *sks* (Perens 1994: 101)
 Eesti **romanza 6** Päritolukeel *it* (Perens 1994: 101)
 Inglise **romance 6** (HDM 1970: 736)
 Inglise **romanze 6** Päritolukeel *sks* (HDM 1970: 736)
 Inglise **romanza 6** Päritolukeel *it* (HDM 1970: 736)
 Saksa **Romanze 6** (Brockhaus 2001: 667)

romanza 1 ⇒ romanss 1

romanza 2 ⇒ romanss 2

romanza 3 ⇒ romanss 3

romanza 4 ⇒ romanss 4

romanza 5 ⇒ romanss 5

romanza 6 ⇒ romanss 6

romanze 1 ⇒ romanss 1

romanze 2 ⇒ romanss 2

romanze 3 ⇒ romanss 3

romanze 4 ⇒ romanss 4

romanze 5 ⇒ romanss 5

romanze 6 ⇒ romanss 6

rondeau 1 Päritolukeel *pr* (Siitan 1989: 39)
Mõisterühm Vorm Ajastu Keskaeg: 12.–15. sajand
Definitsioon prantsuse ringtantsu- või ringmängulaul, kus stroofis vahelduvad koori- ja solistiosad, mõlemad kordavad ühte lühikest meloodiat lõpuga ja ilma; algselt ühehääline, alates 13. sajandist ka mitmehääline. (Siitan 1989: 39) (Brockhaus 2001: 670)

Ülemmõiste *šansoon 3

Maa Prantsusmaa

Eesti **rondellus 2** Päritolukeel *pr* (Siitan 1989: 39)

Inglise **rondeau 1** Päritolukeel *pr* (HDM 1970: 739)

Inglise **rondellus 2** Päritolukeel *ld* (HDM 1970: 740)

Saksa **Rondeau 1** Päritolukeel *pr* (Brockhaus 2001: 670)

Saksa **Rondel** (Brockhaus 2001: 670)

rondeau 2 ⇒ rondo

rondellus 1 Päritolukeel *ld* (Siitan 1989: 55)
Mõisterühm Vorm Ajastu Keskaeg: 12.–13. sajand
Definitsioon 2-3-hääline ringtantsulaul, millega kloostrikooli õpilased meelt lahutasid. (Siitan 1989: 55)

Maa Inglismaa

Inglise **rondellus 1** Päritolukeel *ld* (HDM 1970: 740)
Saksa **Rondellus** Päritolukeel *ld* (Brockhaus 2001: 670)

rondellus 2 ⇒ rondeau 1

rondo Päritolukeel *it* (Eelhein-Issakainen 1996: 64)
Mõisterühm Vorm Ajastu Barokk: alates 17. sajand
Ajastu Hilisem: alates 17. sajand
Definitsioon instrumentaal- aga ka vokaalmuusika vorm, mis on üles ehitatud refräänilaadselt korduva lõigu ja salmilaadselt erinevate lõikude vaheldumisele (A B A C A D A ...). (Brockhaus 2001: 670)

Eesti **rondeau 2** Päritolukeel *pr* (Siitan 1989: 39)

Inglise **rondeau 2** Päritolukeel *pr* (HDM 1970: 739)

Inglise **rondo** Päritolukeel *it* (HDM 1970: 740)

Saksa **Rondeau 2** Päritolukeel *pr* (Brockhaus 2001: 670)

Saksa **Rondo** Päritolukeel *it* (Brockhaus 2001: 670)

Rooma koolkond (Siitan 1998: 122) Mõisterühm Koolkond, stiil Ajastu Renessanss: 1550–1620
Definitsioon Trento kirikukogu (1545–1563) aastatel Roomas välja kujunenud võrdlemisi akadeemilise ja konservatiivse hoiakuga heliloojate koolkond, mis järgis oma loominguks kõige hoolsamalt kirikukogu juhiseid kirikumuusika suhtes. (Siitan 1998: 122)

Maa Itaalia

Inglise **Roman school** (HDM 1970: 737)

Saksa **Römische Schule** (Brockhaus 2001: 669)

ruggiero Päritolukeel *it* Mõisterühm Vorm Ajastu Barokk: 17. sajand

Definitsioon 17. sajandil laialdaselt kasutusel olnud Itaaliast pärit *bassiteema. (Brockhaus 2001: 675)

Ülemmõiste *bassiteema

Maa Itaalia

Inglise **ruggiero** Päritolukeel *it* (HDM 1970: 743)

Saksa **Ruggiero** Päritolukeel *it* (Brockhaus 2001: 675)

(HDM 1970: 743)

rühmaline stiil (Siitan 1998: 43) *Möisterühm* Koolkond, stiil *Ajastu Keskaeg*

Definitsioon *gregooriuse laulu stiil, kus igale silbile vastab 1–4 nooti (levinuim stiil, eriti *antifoonides), noodikirjas vastab igale heligrupile üks noodimärk ehk *neuma. (Siitan 1998: 43)

Ülemmõiste *gregooriuse laul

Eesti **neumaline stiil** (Siitan 1998: 43)

Eesti **grupiline stiil** (Siitan 1989: 18)

Inglise **neumatic style** (Reese 1965: 164)

Inglise **group style** (HDM 1970: 355)

Saksa **neumatischer Gesang** (SIM 2002)

rüütli laul (Siitan 1998: 50) *Möisterühm* Vorm *Ajastu Keskaeg*: 11.–13. sajand

Definitsioon keskaegsel õukondlik luulel põhinev laul, mis sai alguse 11. sajandil Provence'ist. (Siitan 1998: 50)

Alammõiste *kantsoon 1

Alammõiste *sirventees

Alammõiste *tentsoon

Alammõiste *ristisõjalaul

Alammõiste *itk

Alammõiste *alba

Alammõiste *pastorell

Alammõiste *romanss

Alammõiste *ballaad 1

Alammõiste *albada

Inglise **troubadour poem** (HDM 1970: 872)

Inglise **troubadour song** (HDM 1970: 132)

Saksa **Minnesang** (Brockhaus 2001: 482) Maa

Saksamaa

Saksa **die Lieder der Troubadoure** (Brockhaus

2001: 814) Maa Provantsaali

Saksa **Troubadourlyrik** (Brockhaus 2001: 484)

S

saatega monoodia (Siitan 1998: 163)

Möisterühm Muusikateooria *Ajastu* Barokk: alates 17. sajandi algus

Definitsioon ühehäälnelise meloodia, millega käib kaasas harmooniasaade, millel on samuti väga oluline väljenduslik roll. (Siitan 1998: 163)

Ülemmõiste *monoodia 2

Inglise **accompanied solo song** (HDM 1970: 538)

Saksa **Sologesang mit Instrumentalbegleitung** (Brockhaus 2001: 492)

saatega retsitatiiv (Siitan 1998: 179)

Möisterühm Vorm *Ajastu* Barokk: alates 18. sajand

Definitsioon kõnelähedane meloodilisem ja laulvam laul, osa suuremast teosest (*oratoorium, *passioon 2 jne), millele teose dramaatilises kõrgpunktis lisatakse kogu ansambel või orkester. (Siitan 1998: 179)

Ülemmõiste *retsitatiiv

Eesti **recitativo accompagnato** *Päritolukeel it* (Siitan 1998: 179)

Eesti **accompagnato** *Päritolukeel it* (Eelhein-Issakainen 1996: 7)

Eesti **orkestrisaatega retsitatiiv** (Eelhein-Issakainen 1996: 7)

Inglise **recitativo accompagnato** *Päritolukeel it* (HDM 1970: 719)

Inglise **recitativo stromentato** *Päritolukeel it* (HDM 1970: 719)

Saksa **Recitativo accompagnato** *Päritolukeel it* (Brockhaus 2001: 12)

Saksa **Accompagnato** *Päritolukeel it* (Brockhaus 2001: 12)

Saksa **Acc.** (Brockhaus 2001: 12)

Saksa **acc.** (Brockhaus 2001: 12)

saksa ooper (Siitan 1998: 220) *Möisterühm* Vorm *Ajastu* Barokk: 17. sajandi lõpp – 1750

Definitsioon muusikaline lavateos, millel puudus tugev kirjanduslik alus ning muusikas valitses kunstipärase aaria asemel pikka aega lihtne salmilaul. (Siitan 1998: 220)

Ülemmõiste *ooper

Maa Saksamaa

Inglise **German opera** (HDM 1970: 596)

Saksa **deutschsprachige Oper** (Brockhaus 2001: 561)

saksa oratoorium (Siitan 1998: 218)

Möisterühm Vorm *Ajastu* Barokk: 17.–18. sajand *Definitsioon* ulatuslik kontsertteos solistidele, koorile ja orkestrile, mille dramaatiline sisu antakse edasi ilma lavastuseta, üksnes muusikaliste vahenditega; on seotud suurte kirikupühade temaatikaga ja kanti ette suurte kirikupühade jumalateenistusel. (Siitan 1998: 179; 218)

Ülemmõiste *oratoorium

Inglise **german oratorio** (HDM 1970: 603)

Saksa **deutschsprachige Oratorium** (Brockhaus 2001: 577)

salmilaul (Siitan 1998: 173) *Möisterühm* Vorm *Ajastu* Renessanss: *Ajastu* Barokk: *Ajastu* Hilisem *Definitsioon* laul, milles säilib kõikides salmides sama meloodia. (Eelhein-Issakainen 1996: 65)

Inglise **strophic song** (HDM 1970: 811)

Saksa **Strophenlied** (Brockhaus 2001: 766)

saltarello 1 Päritolukeel *it* (Siitan 1998: 156)
 Möisterühm Vorm Ajastu Keskaeg: 14. sajand
 Definitsioon kolmeosalises taktimõõdus kiire ja lõbus *estampiivormis itaalia hüppetants. (HDM 1970: 749)
 Maa Itaalia
 Inglise **saltarello 1** Päritolukeel *it* (HDM 1970: 749)
 Saksa **Saltarello 1** Päritolukeel *it* (Brockhaus 2001: 682)

saltarello 2 Päritolukeel *it* (Siitan 1998: 156)
 Möisterühm Vorm Ajastu Keskaeg: 15. sajand
 Ajastu Renessanss: 15. sajand
 Definitsioon **basse danse*'le järgnev kiirem tants, mis säilitab aeglasema tantsu teema, aga töötleb seda teises rütmis või taktimõõdus. (HDM 1970: 749)
 Eesti **tedesco** Päritolukeel *it* (Perens 1994: 118)
 Inglise **saltarello 2** Päritolukeel *it* (HDM 1970: 749)
 Inglise **alta** Päritolukeel *hisp* (HDM 1970: 30)
 Inglise **alta danza** Päritolukeel *hisp* (HDM 1970: 30)
 Inglise **passo brabant** Päritolukeel *it* (HDM 1970: 30)
 Inglise **pas de Brabant** Päritolukeel *pr* (HDM 1970: 30)
 Inglise **tedesco** Päritolukeel *it* (HDM 1970: 749)
 Saksa **Saltarello 2** Päritolukeel *it* (Brockhaus 2001: 682)

saltarello 3 ⇒ galliard

sanctus Päritolukeel *ld* (Siitan 1989: 26) Möisterühm Vorm
 Möisterühm Muu Ajastu Keskajast tänapäevani
 Definitsioon missa *ordinaariumi neljas osa, mis kuulub vanimate missalaulude hulka ja mis valmistab ette missa sisulise kõrgpunkti. (Siitan 1989: 26)
 Ülemmõiste *ordinaarium
 Ülemmõiste *missa 2
 Inglise **sanctus** Päritolukeel *ld* (HDM 1970: 750)
 Saksa **Sanctus** Päritolukeel *ld* (Brockhaus 2001: 683)

saraband (Eelhein-Issakainen 1996: 65)
 Möisterühm Vorm Ajastu Barokk: 17.–18. sajand
 Definitsioon aeglasel 3-osalises taktis pidulik hispaania tants. (Siitan 1998: 195)
 Ülemmõiste *süit 2
 Eesti **sarabande** Päritolukeel *pr* (Siitan 1998: 195)
 Eesti **sarabanda** Päritolukeel *hisp* (Perens 1994: 103)
 Inglise **saraband** (HDM 1970: 750)
 Saksa **Sarabande** (Brockhaus 2001: 684)

Saksa **Zarabande** Päritolukeel *hisp* (Brockhaus 2001: 684)

sarabanda ⇒ saraband

sarabande ⇒ saraband

scherzo 1 ⇒ skertso 1

scherzo 2 ⇒ skertso 2

secco-retsitatiiv Päritolukeel *it* (Siitan 1998: 179)
 Möisterühm Vorm Ajastu Barokk: alates 18. sajand
 Definitsioon kõnelähedane laul, mida saadetakse harvade **basso continuo* akordidega. (Siitan 1998: 179)
 Ülemmõiste *retsitatiiv
 Eesti **kuiv retsitatiiv** (Siitan 1998: 179)
 Eesti **recitativo secco** Päritolukeel *it* (Siitan 1998: 179)
 Inglise **secco recitative** Päritolukeel *it* (HDM 1970: 761)
 Inglise **recitativo secco** Päritolukeel *it* (HDM 1970: 718)
 Saksa **Recitativo secco** Päritolukeel *it* (Brockhaus 2001: 655)
 Saksa **Seccorecitativ** Päritolukeel *it* (Brockhaus 2001: 655)
 Saksa **Secco** Päritolukeel *it* (Brockhaus 2001: 655)

seconda pratica ⇒ uus stiil

sekvents 1 (Siitan 1998: 40) Möisterühm Vorm
 Ajastu Keskaeg: 9. sajandi esimene pool – 10. sajand
 Definitsioon algselt pikk melism, mida lauldi missal ilma sõnadeta peale **alleluia*'t, millele hakati hiljem lisama ka teksti. (HDM 1970: 764)
 Inglise **sequence 1** (Reese 1965: 187)
 Saksa **Sequenz 1** (Wahrig 2002: 1150)

sekvents 2 (Siitan 1998: 40) Möisterühm Vorm
 Ajastu Keskaeg: 11. sajand
 Definitsioon pikast melismist, mida lauldi missal ilma sõnadeta peale **alleluia*'t, välja kujunenud enam-vähem ühtlase värsipikkuse ning aeg-ajalt ka kindla värsimõõdu ning rütmiga vaimulik laul. (HDM 1970: 765)
 Ülemmõiste **proprium*
 Inglise **sequence 2** (Reese 1965: 187)
 Saksa **Sequenz 2** (Wahrig 2002: 1150)

sekvents 3 (Siitan 1998: 40) Mõisterühm Vorm Ajastu Keskaeg: 12. sajand

Definitsioon keskajal üks levinumaid kindla värsilise ülesehitusega vaimuliku laulu vorme, mille ülesehitusele olid eeskujuks rahvalikud tantsulaulud. (Siitan 1998: 50)

Eesti **sekventsiluule** (Siitan 1998: 169)

Inglise **sequence 3** (Reese 1965: 187)

Inglise **rhymed sequence** (HDM 1970: 765)

Saksa **Sequenz 3** (Wahrig 2002: 1150)

Saksa **Reimsequenz** (HDM 1970: 765)

sekventsiluule ⇒ sekvents 3

semibrevis Päritolukeel *ld* (Siitan 1998: 69)

Mõisterühm Noodikiri Ajastu Keskaeg: 1260–1600 Ajastu Renessanss: 1260–1600

Definitsioon poollühike vältus

*mensuraalnotatsioonis. (Siitan 1998: 69)

Ülemmõiste *mensuur

Inglise **semibreve** Päritolukeel *ld* (McGee 1990: 15)

Saksa **Semibrevis** Päritolukeel *ld* (Brockhaus 2001: 552)

semiminima Päritolukeel *ld* (Siitan 1998: 69)

Mõisterühm Noodikiri Ajastu Keskaeg

Definitsioon *mensuraalnotatsioonile hiljem lisandunud poollühike vältusaste. (Siitan 1998: 69)

Ülemmõiste *mensuur

Inglise **semiminima** Päritolukeel *ld* (HDM 1970: 762)

Saksa **Semiminima** Päritolukeel *ld* (Brockhaus 2001: 552)

semiooper (Siitan 1998: 209) Mõisterühm Vorm

Ajastu Barokk: 17. sajand

Definitsioon *ooper, mille ülesehituses on küll suur roll muusikal, kuid dramaatiline tegevus antakse edasi peamiselt kõnedialoogides. (Siitan 1998: 209)

Ülemmõiste *ooper

Maa Inglismaa

Inglise **semi-opera** (Grove 2001: 65 (23. kd.))

Inglise **dramatic opera** (Grove 2001: 65 (23. kd.))

Saksa **Semiooper** (Brockhaus 2001: 633)

serenaad 1 (Eelhein-Issakainen 1996: 67)

Mõisterühm Vorm Ajastu Renessanss: 16. sajand

Definitsioon lüüriline armastuslaul, mida esitati lauto, mandoliini või kitarri saatel. (Eelhein-Issakainen 1996: 67)

Eesti **serenata 1** Päritolukeel *it* (Hoogen 2004: 317)

Inglise **serenade 1** (HDM 1970: 766)

Saksa **Serenade 1** (Brockhaus 2001: 721)

serenaad 2 (Eelhein-Issakainen 1996: 67)

Mõisterühm Vorm Ajastu Barokk: 17.–18. sajand

Definitsioon vokaalne või instrumentaalne õhtumuusika. (HDM 1970: 766)

Eesti **serenata 2** (Hoogen 2004: 317)

Inglise **serenade 2** (HDM 1970: 766)

Saksa **Serenade 2** (Brockhaus 2001: 721)

serenaad 3 (Eelhein-Issakainen 1996: 67)

Mõisterühm Vorm Ajastu Keskaeg

Definitsioon trubaduuride õhtulaul. (Visnapuu 1923: 114)

Eesti **seréna** Päritolukeel *it* (Visnapuu 1923: 114)

Inglise **serenade 3** (HDM 1970: 766)

Saksa **Serenade 3** (Brockhaus 2001: 721)

serenata 1 ⇒ serenaad 1

serenata 2 ⇒ serenaad 2

seréna ⇒ serenaad 3

service Päritolukeel *ingl* (Siitan 1998: 133)

Mõisterühm Vorm Ajastu Renessanss: alates 16. sajandi II pool

Definitsioon anglikaani kirikumuusika üks kahest põhilisest kirikulaulžanrist; sisaldab kindlaid muusikalisi osi hommiku- või õhtupalvuseks, aga ka armulauateenistuseks. (Siitan 1998: 133)

Ülemmõiste *anglikaani kirikumuusika

Maa Inglismaa

Inglise **service** (HDM 1970: 771)

Saksa **Service** Päritolukeel *ingl* (MGG 1989: 261 (11. kd.))

siciliana ⇒ sitsiliaana

siciliano ⇒ sitsiliaana

sicilienne ⇒ sitsiliaana

silbiline stiil (Siitan 1998: 43) Mõisterühm

Koolkond, stiil Ajastu Keskaeg

Definitsioon *gregooriuse laulu stiil, kus igale silbile vastab üks noot (retsiteerimisel, *hümnides, lihtsamates *antifoonides). (Siitan 1998: 43)

Ülemmõiste *gregooriuse laul

Eesti **süllaabiline stiil** (Siitan 1998: 43)

Inglise **syllabic composition** (McGee 1990: 87)

Inglise **syllabic style** (Reese 1965: 164)

Saksa **syllabischer Gesang** (Brockhaus 2001: 467)

sinfonia 1 Päritolukeel **it** (Siitan 1998: 218)

Mõisterühm Vorm Ajastu Renessanss: 16. sajandi lõpp – 17. sajandi algus Ajastu Barokk: 16. sajandi lõpp – 17. sajandi algus

Definitsioon instrumentaalne või vokaalne ansambliteos. (Brockhaus 2001: 729)

Inglise **sinfonia 1** Päritolukeel **it** (HDM 1970: 776)

Saksa **Sinfonia 1** Päritolukeel **it** (Brockhaus 2001: 729)

sinfonia 2 ⇒ kontsert 1

sinfonia 3 Päritolukeel **it** (Siitan 1998: 218)

Mõisterühm Vorm Ajastu Barokk: 1600–1750

Definitsioon instrumentaalne sissejuhatus

*ooperile, stseenile ooperis, orkestrisüidile (*orkestrisüit) või kantaadile (*kantaat 3). (HDM 1970: 776)

Eesti **sümfoonia 1** (Eelhein-Issakainen 1996: 71)

Inglise **sinfonia 3** Päritolukeel **it** (HDM 1970: 776)

Inglise **symphonia 2** Päritolukeel **kr** (HDM 1970: 820)

Saksa **Sinfonia 3** Päritolukeel **it** (Brockhaus 2001: 729)

Saksa **sinfonie 1** (Brockhaus 2001: 727)

sinfonia 4 ⇒ sonaat 1

sinfoonia 1 ⇒ sonaat 1

sinfoonia 2 ⇒ sümfoonia 2

sirventé ⇒ sirventees

sirventees (Siitan 1989: 38) Mõisterühm Vorm

Ajastu Keskaeg: 11.–13. sajand

Definitsioon *rüüttilaul: teenistuslaul, laul poliitilisel või ühiskondlikul teemal, sageli satiirilise pilkelaul. (Siitan 1989: 38)

Ülemmõiste *rüüttilaul

Eesti **sirventois** Päritolukeel **pr** (Perens 1994: 109)

Eesti **sirventé** Päritolukeel **pr** (Visnapuu 1923: 116)

Inglise **sirvente** Päritolukeel **prov** (HDM 1970: 778)

Inglise **sirventes** Päritolukeel **prov** (HDM 1970: 778)

Saksa **Sirventes** Päritolukeel **prov** (Brockhaus 2001: 733)

sirventois ⇒ sirventees

sitsiliaana (Eelhein-Issakainen 1996: 68)

Mõisterühm Vorm Ajastu Barokk: 17.–18. sajand

Definitsioon algselt Sitsiilia karjuste mõõdukas 6/8 või 12/8 taktimõõdu laul ja tants, hiljem stiliseeritult ka süüdi osa. (Eelhein-Issakainen 1996: 68)

Eesti **siciliana** Päritolukeel **it** (Perens 1994: 108)

Eesti **siciliano** Päritolukeel **it** (Perens 1994: 108)

Eesti **sicilienne** Päritolukeel **pr** (Perens 1994: 108)

Inglise **siciliana** (HDM 1970: 774)

Inglise **siciliano** Päritolukeel **it** (HDM 1970: 774)

Saksa **Siciliano** Päritolukeel **it** (Brockhaus 2001: 726)

Saksa **Siciliana** Päritolukeel **it** (Brockhaus 2001: 726)

Saksa **Sicilienne** Päritolukeel **pr** (Brockhaus 2001: 726)

skertso 1 (Eelhein-Issakainen 1996: 68) Mõisterühm

Vorm Ajastu Barokk: alates u 1600

Definitsioon kantsoonilaadne ilmalik laul, ka sellelaadne instrumentaalpala. (Brockhaus 2001: 692)

Eesti **scherzo 1** Päritolukeel **it** (Eelhein-Issakainen 1996: 68)

Inglise **scherzo 1** Päritolukeel **it** (HDM 1970: 755)

Saksa **Scherzo 1** Päritolukeel **it** Päritolukeel **it** (Brockhaus 2001: 692)

skertso 2 (Eelhein-Issakainen 1996: 68) Mõisterühm

Vorm Ajastu Hilisem: 18. sajandi lõpp

Definitsioon enamasti kolmeosalises taktimõõdu hoogsarütmiline, kontrastse keskmise osaga instrumentaalpala; sonaadi, sümfoonia või kvarteti osa. (Eelhein-Issakainen 1996: 68)

Eesti **scherzo 2** Päritolukeel **it** (Eelhein-Issakainen 1996: 68)

Inglise **scherzo 2** Päritolukeel **it** (HDM 1970: 755)

Saksa **Scherzo 2** Päritolukeel **it** (Brockhaus 2001: 692)

solmisatsioon Päritolukeel **it** (Siitan 1989: 20)

Mõisterühm Muusikateooria Ajastu Keskaeg: 11.–

16. sajand Ajastu Renessanss: 11.–16. sajand

Definitsioon noodilugemine või noodist

lauline silpnimetusi kasutades. Esimese, *heksakordidel põhineva

solmisatsioonisüsteemi töötas välja Guido

Arezzost (u. 992 – u. 1050). (Eelhein-Issakainen 1996: 68)

Eesti **bebisatio** Päritolukeel **it** (Perens 1994: 15)

Eesti **solmiseerimine** (Perens 1994: 110)

Eesti **bebisatsioon** (Visnapuu 1923: 18) Märkmed Hitzler

Eesti **bocedisatsioon** (*Visnapuu 1923: 117*)

Märkmed *Vaelrant 1590*

Eesti **damenisatsioon** (*Visnapuu 1923: 117*)

Märkmed *Graun*

Inglise **solmisation** Päritolukeel *it* (*Reese 1965: 149*)

Inglise **bebization** Päritolukeel *it* (*HDM 1970: 87*)

Saksa **Solmisation** Päritolukeel *it* (*Brockhaus 2001: 738*)

solmiseerimine ⇒ *solmisatsioon*

sonaat 1 (*Eelhein-Issakainen 1996: 69*) Mõisterühm

Vorm *Ajastu* Renessanss: alates 16. sajand

Ajastu Barokk: alates 16. sajand

Definitsioon instrumentaalpala 16. sajandi

lõpust alates. (Siitan 1998: 157)

Eesti **sonata 1** Päritolukeel *it* (*Siitan 1998: 157*)

Eesti **sinfonia 4** Päritolukeel *it* (*Siitan 1998: 218*)

Eesti **sinfonia 1** (*Visnapuu 1923: 115*)

Inglise **sonata 1** Päritolukeel *it* (*HDM 1970: 787*)

Inglise **sinfonia 4** Päritolukeel *it* (*HDM 1970: 776*)

Saksa **Sonate 1** (*Brockhaus 2001: 739*)

Saksa **Sonata 1** Päritolukeel *it* (*Brockhaus 2001: 739*)

Saksa **Sinfonia 4** Päritolukeel *it* (*Brockhaus 2001: 729*)

sonaat 2 ⇒ *ricercar 1*

sonaat 3 ⇒ *ostinaatne variatsioon*

sonaat 4 (*Siitan 1998: 188*) Mõisterühm

Ajastu Barokk: alates 17. sajandi lõpp

Definitsioon instrumentaalteos, mis koosnes

algul mitmest erineva karakteriga lõigust, hiljem mitmest iseseisvast osast. (Siitan 1998: 188)

Alammõiste *kirikusonaat

Alammõiste *soolosonaat

Alammõiste *triosonaat

Alammõiste *kammersonaat

Inglise **sonata 4** Päritolukeel *it* (*HDM 1970: 787*)

Saksa **Sonate 4** (*Brockhaus 2001: 739*)

sonata 1 ⇒ *sonaat 1*

sonata 2 ⇒ *ricercar 1*

sonata 3 ⇒ *ostinaatne variatsioon*

sonata a tre ⇒ *triosonaat*

sonata da camera ⇒ *kammersonaat*

sonata da chiesa ⇒ *kirikusonaat*

sonatiin 1 ⇒ *prelööd 2*

sonatiin 2 (*Eelhein-Issakainen 1996: 69*)

Mõisterühm Vorm *Ajastu* Barokk: 17.–18. sajand

Definitsioon peamiselt õppimiseks mõeldud

lühemate ja lihtsamate osadega sonaat. (HDM 1970: 794)

Eesti **sonatina 2** Päritolukeel *it* (*Hoogen 2004: 319*)

Inglise **sonatina 2** (*HDM 1970: 794*)

Saksa **Sonatine 2** Päritolukeel *it* (*Brockhaus 2001: 743*)

sonatina 1 ⇒ *prelööd 2*

sonatina 2 ⇒ *sonatiin 2*

sooloaaria ⇒ *aaria 2*

soolokontsert (*Siitan 1998: 191*) Mõisterühm

Vorm *Ajastu* Barokk: alates 17. sajandi lõpp

Definitsioon instrumentaalteos, kus orkestrile

on vastandatud üks või mitu solisti;

solistide vahelõigud toetuvad orkestri

bassile. (Siitan 1998: 191)

Ülemmõiste *kontsert 1

Eesti **kontsert 3** (*Siitan 1998: 191*)

Inglise **solo concerto** (*HDM 1970: 194*)

Saksa **Solokonzert** (*Brockhaus 2001: 392*)

soolomadrigal (*Siitan 1998: 163*) Mõisterühm

Vorm *Ajastu* Renessanss: alates 1590ndad

Definitsioon deklamatsioonilähedases stiilis

muusika soolohäälele ja saatepillile. (Siitan 1998: 163)

Inglise **solo madrigal** (*Wikipedia 2005*)

Saksa **Solomadrigal** (*Brockhaus 2001: 492*)

soolosonaat (*Siitan 1998: 191*) Mõisterühm

Vorm *Ajastu* Barokk

Definitsioon instrumentaalteos

sooloinstrumentidele, võib olla lisatud ka

**basso continuo*. (Siitan 1998: 191)

Ülemmõiste *sonaat 4

Inglise **solo sonata** (*HDM 1970: 788*)

Saksa **Solosonate** (*Brockhaus 2001: 740*)

Spagna ⇒ *La Spagna*

Stabat Mater 1 Päritolukeel *ld* (Eelhein-Issakainen 1996: 70) Mõisterühm Vorm Ajastu Keskaeg: 12.–14. sajand
Definitsioon katoliku kiriku liturgiline laul, nn Maarja-*sekvents. (Eelhein-Issakainen 1996: 70)
Inglise Stabat Mater 1 Päritolukeel *ld* (HDM 1970: 806)
 Saksa **Stabat Mater 1** Päritolukeel *ld* (Brockhaus 2001: 748)

Stabat Mater 2 Päritolukeel *ld* (Eelhein-Issakainen 1996: 70) Mõisterühm Vorm Ajastu Keskajast tänapäevani: alates 15. sajand
Definitsioon nn Maarja-*sekventsile loodud vokaalteos või vokaal-instrumentaalteos. (Brockhaus 2001: 748)
Inglise Stabat Mater 2 Päritolukeel *ld* (HDM 1970: 806)
 Saksa **Stabat Mater 2** Päritolukeel *ld* (Brockhaus 2001: 748)

stile antico ⇒ Palestrina stiil

stile concitato ⇒ erutatud stiil

stile ecclesiastico ⇒ Palestrina stiil

stylus cubicularis ⇒ kammerstiil

stylus theatralis ⇒ teatraalne stiil

suur motett ⇒ kirikukontsert 2

süiditsükkel ⇒ süit 1

süit 1 (Siitan 1998: 195) Mõisterühm Vorm Ajastu Barokk
Definitsioon eri karaktereis tantsude, aga ka lihtsalt instrumentaalpalade tsükkel. (Siitan 1998: 195)
Alammõiste *süit 2
Alammõiste *orkestrisüit
Alammõiste *prantsuse klavessiinisüit
 Eesti **süiditsükkel** (Siitan 1998: 195)
 Eesti **partita 2** Päritolukeel *it* (Siitan 1998: 196)
 Eesti **partiita 2** (Eelhein-Issakainen 1996: 55)
 Eesti **ordre** Päritolukeel *pr* (Perens 1994: 82)
 Märkmed: Couperini termin prantsuse muusikas
Inglise partita 2 (HDM 1970: 645)
Inglise suite 1 (HDM 1970: 645)
 Saksa **Suite** (Brockhaus 2001: 769)

Saksa **Partita 2** Päritolukeel *it* (Brockhaus 2001: 597)
 Saksa **Partia 2** (Brockhaus 2001: 597)
 Saksa **Partie 2** (Brockhaus 2001: 597)

süit 2 (Siitan 1998: 195) Mõisterühm Vorm Ajastu Barokk: alates 17. sajandi lõpp
Definitsioon tantsude tsükkel Saksamaal alates 17. sajandi lõpust, mis algselt koosnes neljast erineva karakteri ja päritoluga õukonnatantsust: *allemand, *courante, *sarabande ja *gigue; nende osade, eriti sarabande ja gigue vahele pandi teisigi tantse (*menuett, *gavott, *bourrée jne.) ning mittetantsulisi osi. (Siitan 1998: 195)

Maa Saksamaa

Ülemmõiste *süit 1

Alammõiste *allemande

Alammõiste *courante 2

Alammõiste *sarabande

Alammõiste *doublé

Alammõiste *gigue 2

Alammõiste *menuett

Alammõiste *gavott

Alammõiste *bourrée

Alammõiste *badinage

Alammõiste *air 3

Eesti **barokksüit** (Habela 1972: 81)

Inglise suite 2 (HDM 1970: 816)

Saksa **Suite 2** (Brockhaus 2001: 769)

süllaabiline stiil ⇒ silbiline stiil

sümfoonia 1 ⇒ *sinfonia* 3

sümfoonia 2 (Eelhein-Issakainen 1996: 71) Mõisterühm Vorm Ajastu Barokk: alates 18. sajand
Definitsioon tavaliselt sümfooniaorkestrile loodud sonaaditsükli vormis mitmeosaline muusikateos. (Eelhein-Issakainen 1996: 71)
 Eesti **sinfoonia 2** (Visnapuu 1923: 115)
Inglise sinfonia 5 Päritolukeel *it* (HDM 1970: 776)
Inglise Symphony (HDM 1970: 776)
 Saksa **Sinfonie 2** (Brockhaus 2001: 727)
 Saksa **Symphonie** (Brockhaus 2001: 727)

sümfoonia 3 Märkmed: nimetus alates 1300. aastast Mõisterühm Muu Ajastu Keskaeg
Definitsioon keelpill, mille keeled paneb kõlama nahaga ületõmmatud vändaga pööratav ratas. (Siitan 1998: 61)
 Eesti **rataslüüra** (Siitan 1998: 61)
 Eesti **organistrum** Päritolukeel *ld* (Siitan 1998: 61)

Eesti **hurdy-gurdy** Päritolukeel *ingl* (Siitan 1998: 61)
Märkmed seda sõna kasutatakse selle pilli
hilisema variandi kohta.

Inglise **symphonia 3** (HDM 1970: 396)

Inglise **hurdy-gurdy** (HDM 1970: 395)

Inglise **organistrum** (HDM 1970: 396)

Inglise **armonia** (HDM 1970: 396)

Saksa **Drehleier** (Brockhaus 2001: 185)

Saksa **Radleier** (Brockhaus 2001: 185)

Saksa **Bauernleier** (Brockhaus 2001: 185)

Saksa **Betterleier** (Brockhaus 2001: 185)

Saksa **Organistrum** (Brockhaus 2001: 582) Maa
ladina

Š

šansoon 1 ⇒ kantsoon 1

šansoon 2 (Eelhein-Issakainen 1996: 72)

Mõisterühm Vorm Ajastu Keskaeg: 14. sajand

Definitsioon 14. sajandi Prantsusmaal

kolmehäälnelaul, kus ülemist häält lauldi ja
kaht alumist mängiti pillidega. (Brockhaus
2001: 135)

Alammõiste *ballaad 2

Maa Prantsusmaa

Eesti **chanson 2** Päritolukeel *pr* (Eelhein-Issakainen
1996: 15)

Eesti **kantsoon 2** (Eelhein-Issakainen 1996: 33)

Eesti **šanssoon 2** (Habela 1972: 101)

Inglise **chanson 2** Päritolukeel *pr* (HDM 1970: 144)

Saksa **Chanson 2** Päritolukeel *pr* (Brockhaus 2001:
135)

šansoon 3 Mõisterühm Vorm Ajastu Keskaeg:

15. sajand Ajastu Renessanss: 15. sajand

Definitsioon 15. sajandi Prantsusmaal

polüfooniline kolmehäälnelaul. (HDM 1970:
144)

Alammõiste *rondeau 1

Alammõiste *virelai

Maa Prantsusmaa (Eelhein-Issakainen 1996: 72)

Eesti **chanson 3** Päritolukeel *pr* (Eelhein-Issakainen
1996: 15)

Eesti **kantsoon 3** (Eelhein-Issakainen 1996: 33)

Eesti **šanssoon 3** (Habela 1972: 101)

Inglise **chanson 3** Päritolukeel *pr* (HDM 1970: 144)

Saksa **Chanson 3** Päritolukeel *pr* (Brockhaus 2001:
135)

šansoon 4 (Siitan 1998: 101) Mõisterühm Vorm

Ajastu Renessanss: 16. sajand

Definitsioon neljahäälnel polüfooniline

prantsuskeelne koorilaul 16. sajandil; algul
polüfooniline, sajandi teisel poolel teksti

rütmi järgiva akordikaga, kus
peameloodiaks on ülemine hää. (Siitan 1998:
101; 137)

Alammõiste *programmšansoon

Maa Prantsusmaa

Eesti **prantsuse šansoon** (Siitan 1998: 135)

Eesti **chanson 4** Päritolukeel *pr* (Siitan 1998: 135)

Eesti **kantsoon 4** (Eelhein-Issakainen 1996: 33)

Eesti **chanson polyphonique** Päritolukeel *pr*
(Perens 1994: 22)

Eesti **šanssoon 4** (Habela 1972: 101)

Inglise **chanson 4** Päritolukeel *pr* (HDM 1970: 144)

Saksa **Chanson 4** Päritolukeel *pr* (Brockhaus 2001:
135)

Saksa **fransösische Chanson** (MB 2005)

šansoon 5 ⇒ chanson 5

šansoon 6 (Eelhein-Issakainen 1996: 72)

Mõisterühm Vorm Ajastu Hilisem: 18. sajand

Definitsioon satiirilise või poliitilise tekstiga

prantsuse laul. (Eelhein-Issakainen 1996: 72)

Maa Prantsusmaa

Eesti **chanson 6** Päritolukeel *pr* (Eelhein-Issakainen
1996: 15)

Eesti **šanssoon 6** (Habela 1972: 101)

Inglise **chanson 6** Päritolukeel *pr* (HDM 1970: 144)

Saksa **Chanson 6** Päritolukeel *pr* (Brockhaus 2001:
135)

šansoon 7 (Eelhein-Issakainen 1996: 72)

Mõisterühm Vorm Ajastu Hilisem: alates 19.
sajand

Definitsioon kergesisuline klaveri- või

kitarrisaatega soololaulukene; refrääniga

salmilaul, milles esmatähtsad on sõnad.

(Eelhein-Issakainen 1996: 72) (Habela 1972: 101)

Eesti **chanson 7** Päritolukeel *pr* (Eelhein-Issakainen
1996: 15)

Eesti **šanssoon 7** (Habela 1972: 101)

Inglise **chanson 7** Päritolukeel *pr* (HDM 1970: 144)

Saksa **Chanson 7** Päritolukeel *pr* (Brockhaus 2001:
135)

šansoonmissa ⇒ paroodiamissa

šanssoon 1 ⇒ kantsoon 1

šanssoon 2 ⇒ šansoon 2

šanssoon 3 ⇒ šansoon 3

šanssoon 4 ⇒ šansoon 4

šanssoon 5 ⇒ chanson 5

šanssoon 6 ⇒ šanssoon 6

šanssoon 7 ⇒ šanssoon 7

Z

zarzuela Päritolukeel *hisp* (Eelhein-Issakainen 1996: 72) Mõisterühm Vorm Ajastu Barokk: alates 17. sajand

Definitsioon hispaania laulumäng, rahvaliku ooperi vorm, milles kasutati kõnedialoogi. (Eelhein-Issakainen 1996: 72)

Ülemmõiste *ooper

Maa Hispaania

Inglise **zarzuela** Päritolukeel *hisp* (HDM 1970: 931)

Saksa **Zarzuela** Päritolukeel *hisp* (Brockhaus 2001: 880)

Ž

žiig 1 ⇒ džiiig 1

žiig 2 ⇒ džiiig 2

žiig 3 ⇒ džiiig 3

T

tabulatuur (Siitan 1998: 151) Mõisterühm Noodikiri Ajastu Renessanss: 16.–17. sajand Ajastu Barokk: 16.–17. sajand

Definitsioon noodikiri, mis ei pane kirja mitte helikõrgusi, vaid pigem mänguvõtteid. (Siitan 1998: 151)

Eesti **tabulatuurikiri** (Siitan 1998: 147)

Eesti **intavolatura** Päritolukeel *it* (Perens 1994: 55)

Inglise **tabulature** (HDM 1970: 829)

Saksa **Tabulatur** (Brockhaus 2001: 777)

tabulatuurikiri ⇒ tabulatuur

talea Päritolukeel *ld* (Siitan 1998: 83) Mõisterühm Muusikateooria Ajastu Keskaeg: 14.–15. sajand

Definitsioon korduv rütmijärgnevus 14.–15. sajandi isorütmiliste motettide tenoris. (Siitan 1998: 83)

Ülemmõiste *isorütmika

Inglise **talea** Päritolukeel *ld* (HDM 1970: 832)

Saksa **Talea** Päritolukeel *ld* (Brockhaus 2001: 779)

tambourin 1 ⇒ tamburiin 1

tambourin 2 ⇒ tamburiin 2

tamburiin 1 (Eelhein-Issakainen 1996: 73)

Mõisterühm Vorm Ajastu Barokk: 18. sajand

Definitsioon elavaloomuline kaheosalises taktimõõdus vana prantsuse rahvatants, mida tavaliselt saatis vile ja tamburiin. (Eelhein-Issakainen 1996: 73) (HDM 1970: 833)

Maa Prantsusmaa

Eesti **tambourin 1** Päritolukeel *pr* (Perens 1994: 117)

Inglise **tambourin 1** Päritolukeel *pr* (HDM 1970: 833)

Saksa **Tambourin 1** Päritolukeel *pr* (Brockhaus 2001: 780)

tamburiin 2 (Eelhein-Issakainen 1996: 73)

Mõisterühm Muu Ajastu Keskajast tänapäevani: alates 15. sajand

Definitsioon trumm, mille üks külg on lahtine (nahata) ja mille ümbrivõrus on kõlisevad metallkettakesed. (Eelhein-Issakainen 1996: 73)

Eesti **tambourin 2** Päritolukeel *pr* (Perens 1994: 117)

Inglise **tambourin 2** Päritolukeel *pr* (HDM 1970: 833)

Saksa **Tambourin 2** Päritolukeel *pr* (Brockhaus 2001: 780)

teatraalne stiil (Siitan 1998: 164) Mõisterühm Koolkond, stiil Ajastu Barokk: 17. sajand

Definitsioon barokiajastu kõige uudsem ja julgem stiil, mida iseloomustas rõhutatult tundeline, kirglik väljenduslaad; see kujunes välja ooperis, ent võeti kohe üle ka kirikumuusikasse. (Siitan 1998: 164)

Eesti **stylus theatralis** Päritolukeel *it* (Siitan 1998: 164)

Inglise **stylus theatricalis** Päritolukeel *it* (Shoukry 2005)

Inglise **stylus theatralis** Päritolukeel *it* (MHR 2005)

Saksa **Theaterstil** (Brockhaus 2001:)

tedesca ⇒ allemand

tedesco ⇒ saltarello 2

Te Deum 1 Päritolukeel *ld* (Siitan 1998: 204)

Mõisterühm Vorm Ajastu Keskaeg: alates 4. sajand

Definitsioon 4. sajandist pärit hümn, mis on kirikus kasutusel eriti pidulikel juhtudel tänu- ja kiidulauluna. (Siitan 1998: 204)

Inglise **Te Deum 1** Päritolukeel *ld* (HDM 1970: 834)

Saksa **Te Deum 1** Päritolukeel *ld* (Brockhaus 2001: 786)

Saksa **Tedeum 1** Päritolukeel *ld* (Brockhaus 2001: 786)

Te Deum 2 Päritolukeel *ld* (Siitan 1998: 204)

Mõisterühm Vorm Ajastu Renessanss: alates 16. sajand Ajastu Barokk: alates 16. sajand Ajastu Hilisem: alates 16. sajand

Definitsioon 4. sajandist pärit hümn tekstile kirjutatud vokaal-instrumentaalteos. (Siitan 1998: 204)

Inglise **Te Deum 2** Päritolukeel *ld* (HDM 1970: 834)

Saksa **Te Deum 2** Päritolukeel *ld* (Brockhaus 2001: 786)

Saksa **Tedeum 2** Päritolukeel *ld* (Brockhaus 2001: 786)

tenor 1 (Siitan 1998: 43) Mõisterühm

Muusikateooria Ajastu Keskaeg

Definitsioon keskaegses helilaadis domineeriv heli, mille ümber liigub meloodia ja millel toimub ka retsiteerimine. (Siitan 1998: 43)

Ülemmõiste *autentne laad

Ülemmõiste *plagaalne laad

Inglise **tenor 1** (HDM 1970: 838)

Inglise **repercussio** Päritolukeel *ld* (HDM 1970: 703)

Inglise **tuba** (HDM 1970: 703)

Saksa **Tenor 1** (Brockhaus 2001: 375)

Saksa **Tuba** (Brockhaus 2001: 375)

Saksa **Reperkussionston** (Brockhaus 2001: 375)

tenor 2 ⇒ retsitatsioonitoon**tenor 3** (Siitan 1998: 68) Mõisterühm Vorm Ajastu

Keskaeg: 10.–14. sajand

Definitsioon keskaegsetes *organumides ja motettides kõige alumine hääl, milleks oli tavaliselt kas *gregooriuse laul või mõni teine tuntud meloodia. (Siitan 1998: 68)

Ülemmõiste *organum

Ülemmõiste *motett 2

Ülemmõiste *motett 1

Inglise **tenor 3** (McGee 1990: 91)

Saksa **Tenor 3** (GM 2001: 68)

tenor 4 (Elhein-Issakainen 1996: 74) Mõisterühm

Muu Ajastu Keskajast tänapäevani

Definitsioon kõrge meeshääl, ulatus hrl. c–c2. (Elhein-Issakainen 1996: 74)

Inglise **tenor 4** (McGee 1990: 91)

Saksa **Tenor 4** (GM 2001: 68)

tenorlaul (Siitan 1998: 145) Mõisterühm Vorm

Ajastu Renessanss: 1450–1550

Definitsioon neljahäälne laul, kus peaviis oli tenorihääles ja see oli arvatavasti ka ainus hääl, mida lauldi: ülejäänud hääled mängiti pillidega. (Siitan 1998: 145)

Maa Saksamaa

Inglise **tenorlied** Päritolukeel *sks* (Grove 2001: 291 (25. kd.))

Saksa **Tenorlied** (Brockhaus 2001: 789)

tentsoon (Siitan 1989: 38) Mõisterühm Vorm Ajastu

Keskaeg: 11.–13. sajand

Definitsioon *rüütli laul: vaidluslaul, tavaliselt kahe reaalse või kujuteldava tegelasega, väga erinevatel teemadel, domineerib siiski armastuse teema. (Siitan 1989: 38)

Ülemmõiste *rüütli laul

Inglise **tenso** (HDM 1970: 838)

Saksa **Tenzone** (MGG 1989: 575 (1. kd.))

tiento 1 ⇒ *ricercar 1***tiento 2** ⇒ *ricercar 2***tiiskant** ⇒ *discantus***toccata 1** ⇒ tokaata 1**toccata 2** ⇒ tokaata 2**toccata 3** ⇒ tokaata 3**tokaata 1** (Elhein-Issakainen 1996: 75)

Mõisterühm Vorm Ajastu Renessanss: 15.–16. sajand

Definitsioon klahvpillile (harvem ka näppepillile) loodud vabas vormis teos, kus laiad akordid vahelduvad kiirete käikudega vabas tempos. (HDM 1970: 853) (Siitan 1998: 151)

Eesti **toccata 1** Päritolukeel *it* (Siitan 1998: 151)

Eesti **praeambulum 1** Päritolukeel *ld* (Perens 1994: 91)

Eesti **prelüüd 1** (Elhein-Issakainen 1996: 59)

Eesti **prélude 1** Päritolukeel **pr** (Perens 1994: 91)
 Eesti **präambulum 1** (Visnapuu 1923: 103)
 Eesti **tokkaat 1** (Visnapuu 1923: 126)
 Eesti **preludium 1** (Habela 1972: 86)
 Eesti **tokkaata 1** (Perens 1994: 120)
 Inglise **toccata 1** (HDM 1970: 853)
 Inglise **praeambulum 1** Päritolukeel **ld** (HDM 1970: 692)
 Inglise **prelude 1** (HDM 1970: 692)
 Saksa **Toccata 1** Päritolukeel **it** (Brockhaus 2001: 794)
 Saksa **Tokkata 1** (Brockhaus 2001: 794)
 Saksa **Praeambulum 1** Päritolukeel **ld** (Brockhaus 2001: 624)
 Saksa **Präambel 1** (Brockhaus 2001: 624)
 Saksa **Praeludium 1** (Brockhaus 2001: 624)
 Saksa **Praeludium 1** Päritolukeel **ld** (Brockhaus 2001: 624)
 Saksa **Prélude 1** Päritolukeel **pr** (Brockhaus 2001: 624)

tokaata 2 (Eelhein-Issakainen 1996: 75)
 Mõisterühm Vorm Ajastu Barokk: 17.–18. sajand
 Definitsioon teos klahvpillile, vabas vormis laiade akordide ja kiirete käikudega osad vahelduvad *fuugavormis osadega. (HDM 1970: 853)
 Eesti **toccata 2** Päritolukeel **it** (Siitan 1998: 151)
 Eesti **tokkaat 2** (Visnapuu 1923: 126)
 Eesti **tokkaata 2** (Perens 1994: 120)
 Inglise **toccata 2** Päritolukeel **it** (HDM 1970: 853)
 Saksa **Toccata 2** Päritolukeel **it** (Brockhaus 2001: 794)
 Saksa **Tokkata 2** (Brockhaus 2001: 794)

tokaata 3 (Eelhein-Issakainen 1996: 75)
 Mõisterühm Vorm Ajastu Keskaeg: 14.–17. sajand
 Ajastu Renessanss: 14.–17. sajand
 Barokk: 14.–17. sajand
 Definitsioon pidulik fanfaarilaadne teos löök- ja puhkpillidele. (Brockhaus 2001: 795)
 Eesti **toccata 3** Päritolukeel **it** (Siitan 1998: 151)
 Eesti **tokkaat 3** (Visnapuu 1923: 126)
 Inglise **toccata 3** Päritolukeel **it** (HDM 1970: 853)
 Saksa **Toccata 3** Päritolukeel **it** (Brockhaus 2001: 794)
 Saksa **Tokkata 3** (Brockhaus 2001: 794)

tokkaat 1 ⇒ tokaata 1

tokkaat 2 ⇒ tokaata 2

tokkaat 3 ⇒ tokaata 3

tokkaata 1 ⇒ tokaata 1

tokkaata 2 ⇒ tokaata 2

topelteellöök 1 ⇒ *double appoggiatura 1*

topelteellöök 2 ⇒ *double appoggiatura 2*

tornimuusika (Siitan 1998: 187) Mõisterühm
 Vorm Ajastu Renessanss: 16.–17. sajand
 Ajastu Barokk: 16.–17. sajand
 Definitsioon lühike puhkpillipala, *koraal või tants, mida mängisid puhkpillimängijad mõnest tornist. (Siitan 1998: 187)
 Maa Saksamaa
 Inglise **turmmusik** Päritolukeel **sks** (VTMMD 2005)
 Saksa **Turmmusik** (Brockhaus 2001: 819)

tourdion ⇒ galliard

tractus Päritolukeel **ld** (Siitan 1989: 28) Mõisterühm
 Vorm Ajastu Keskaeg
 Definitsioon rikkalikult kaunistatud psalmilaul, mille juurde ei kuulu ei *antifooni ega *responsooriumit; saadab missal pühakirja lugemist ja kasutatakse *alleluia asemel aegadel, kui hõiskav laad missasse ei sobi. (Siitan 1989: 28)
 Ülemmõiste **proprium*
 Alammõiste **Absolve Domine*
 Eesti **cantus tractus** Päritolukeel **ld** (Perens 1994: 121)
 Inglise **tract** (HDM 1970: 859)
 Saksa **Tractus** Päritolukeel **ld** (Brockhaus 2001: 806)
 Saksa **Traktus** (Brockhaus 2001: 806)

tragédie lyrique ⇒ lüüriline tragöödia

trecento Päritolukeel **it** (Siitan 1998: 88) Mõisterühm
 Koolkond, stiil Ajastu Keskaeg: 1330–1420
 Definitsioon itaalia omapärane muusikakultuur 1330–1420, kus hakati kirjutama rahvuskeelset mitmehälset vokaalmuusikat. (Siitan 1998: 88) (Brockhaus 2001: 807)
 Alammõiste **madrigal 1*
 Alammõiste **caccia*
 Alammõiste **ballata*
 Maa Itaalia
 Inglise **trecento** Päritolukeel **it** (HDM 1970: 497)
 Saksa **Trecento** Päritolukeel **it** (Brockhaus 2001: 808)

triosonaat (Siitan 1998: 191) Mõisterühm Vorm Ajastu Barokk: alates 1613

Definitsioon instrumentaalteos barokktriole: kaks võrdse tähtsusega meloodiapilli ja **basso continuo*. (Siitan 1998: 188; 191)

Ülemmõiste *sonaat 4

Eesti **sonata a tre** Päritolukeel *it* (Perens 1994: 110)

Inglise **trio sonata** (HDM 1970: 866)

Saksa **Triosonate** (Brockhaus 2001: 740)

triplum Päritolukeel *ld* (Siitan 1998: 68) Mõisterühm Vorm Ajastu Keskaeg: 13.–14. sajand

Definitsioon keskaegse moteti ülemine (kolmas) hää. (Siitan 1998: 68)

Ülemmõiste *motett 2

Inglise **triplum** Päritolukeel *ld* (HDM 1970: 867)

Saksa **Triplum** Päritolukeel *ld* (Brockhaus 2001:)

troop (Siitan 1998: 46) Mõisterühm Vorm Ajastu Keskaeg: 10.–12. sajand

Definitsioon loomingumeetod, kus liturgiatekstidesse kiiluti uusi, lühemaid ja pikemaid löike, algteksti õpetlikke ja poeetilisi kommentaare. Troobist võis kujuneda ka iseseisev laul. (Siitan 1998: 46)

Eesti **tropus** Päritolukeel *ld* (Perens 1994: 123)

Inglise **trope** (Reese 1965: 186)

Saksa **Tropus** Päritolukeel *ld* (Brockhaus 2001: 813)

tropus ⇒ troop

tšakoon ⇒ *ciaccona*

tunnipalvus (Siitan 1998: 35) Mõisterühm Muu Ajastu Keskaeg

Definitsioon lihtne, tavaliselt ilma eriliste rituaalideta palvus, mida peeti kaheksa korda päevas peamiselt kloostrites. (Siitan 1998: 35)

Alammõiste *psalmoodia 2

Alammõiste *vesper

Eesti **officium** Päritolukeel *ld* (Siitan 1998: 35)

Inglise **divine** (HDM 1970: 590)

Inglise **office** (HDM 1970: 590)

Saksa **Offizium** Päritolukeel *ld* (Brockhaus 2001: 559)

Saksa **Liturgia Horarum** Päritolukeel *ld* (Brockhaus 2001: 559)

Saksa **Stundengebet** (Brockhaus 2001: 559)

Saksa **Stundenoffizium** (Brockhaus 2001: 559)

tõsine ooper (Siitan 1998: 184) Mõisterühm Vorm Ajastu Barokk: alates 17. sajandi lõpp

Definitsioon rangelt esinduslik ooperitüüp, mis põhines ajaloolisel või mütoloogilisel sisul ning koosned peamiselt aariatest. (Eelhein-Issakainen 1996: 53)

Ülemmõiste *ooper

Eesti **opera seria** Päritolukeel *it* (Siitan 1998: 184)

Inglise **opera seria** Päritolukeel *it* (HDM 1970: 601)

Saksa **Opera seria** Päritolukeel *it* (Brockhaus 2001: 572)

Saksa **ernste Oper** (MB 2005)

täielik jagunemine (Siitan 1998: 83)

Mõisterühm Noodikiri Ajastu Keskaeg: alates 1300

Definitsioon kolmeosaline rütmiline

jagunemine mensuraalnotatsioonis. (Siitan 1998: 83)

Ülemmõiste *mensuraalnotatsioon

Eesti **perfektne jagunemine** (Siitan 1998: 83)

Inglise **modus perfectus** Päritolukeel *ld* (HDM 1970: 658)

Saksa **Perfektion** (Brockhaus 2001: 471)

Saksa **Mensura perfecta** Päritolukeel *ld* (Brockhaus 2001: 471)

U

uus stiil (Siitan 1998: 178) Mõisterühm Koolkond, stiil Ajastu Barokk: alates 1600

Definitsioon uus, tundeline ja kontsertlik monoodiline stiil, mis lähtub kõnest ja vastandub sellele eelnevale polüfoonilisele stiilile (**prima pratica*). (Siitan 1998: 178) (Brockhaus 2001: 717)

Maa Itaalia

Eesti **seconda pratica** Päritolukeel *it* (Siitan 1998: 178)

Inglise **seconda pratica** Päritolukeel *it* (HDM 1970: 761)

Saksa **Seconda Practica** Päritolukeel *it* (Brockhaus 2001: 717)

Saksa **moderne Kompositionsart** (Brockhaus 2001: 717)

V

vaba organum (Siitan 1998: 64) Mõisterühm Vorm Ajastu Keskaeg: 1050–1150

Definitsioon varajane mitmehäälsuse vorm, kus *gregooriuse laulule lisati kaunistav hää, mis vahetas peameloodiaga koha ja tegi ennast järjest kuuldavamaks. (Siitan 1998: 64)

Ülemmõiste *organum

Inglise **free organum** (HDM 1970: 627)

Saksa **Freies Organum** (MB 2005)

vahekadents (Siitan 1989: 5) *Möisterühm* Vorm Ajastu Keskaeg

Definitsioon väike melism, mida kasutatakse retsiteerimisel ja mis märgib lause kirjavahemärki. (Siitan 1989: 5)

Ülemmõiste *retsiteerimisvormel

Eesti **mediatio** Päritolukeel **ld** (Siitan 1989: 5)

Inglise **mediation** Päritolukeel **ld** (Reese 1965: 176)

Inglise **mediant cadence** (Reese 1965: 176)

Saksa **Meditatio** Päritolukeel **ld** (Brockhaus 2001: 632)

Saksa **Mittelkadenz** (Brockhaus 2001: 632)

vahelduvkooriline

psalmilaulmine ⇒ antifooniline

psalmilaulmine

vaimulik kontsert ⇒ kirikukontsert 2

vana stiil 1 ⇒ Palestrina stiil

vana stiil 2 (Siitan 1998: 178) *Möisterühm* Koolkond, stiil Ajastu Renessanss: 16. sajand
Definitsioon Monteverdi eristuses

kirikumuusika polüfooniline stiil. (Siitan 1998: 178)

Maa Itaalia

Eesti **prima pratica** Päritolukeel **it** (Siitan 1998: 178)

Inglise **prima practica** Päritolukeel **it** (HDM 1970: 693)

Saksa **Prima Practica** Päritolukeel **it** (Brockhaus 2001: 717)

vastaktants ⇒ kontratants

vaudeville 1 ⇒ vodevill 1

vaudeville 2 ⇒ vodevill 2

vaudeville 3 ⇒ vodevill 3

Veneetsia koolkond (Siitan 1998: 129)

Möisterühm Koolkond, stiil Ajastu Renessanss: 16. sajandi teine pool

Definitsioon kirikumuusika, milles kasutati mitut koori ja paljusid pille. (Siitan 1998: 129)

Maa Ülem-Itaalia ja Põhja-Euroopa

Eesti **coro battente** Päritolukeel **it** (Perens 1994: 27)

Eesti **mitmekoorimuusika** (Siitan 1998: 129)

Märkmed: laiem tähendus kui ainult Veneetsia koolkond

Inglise **Venetian school** (HDM 1970: 896)

Inglise **polychoral style** (HDM 1970: 686)

Inglise **coro battente** Päritolukeel **it** (HDM 1970: 206)

Inglise **coro spezzato** Päritolukeel **it** (HDM 1970: 206)

Saksa **Mehrchörigkeit** (Brockhaus 2001: 462)

Saksa **Coro spezzato** Päritolukeel **it** (Brockhaus 2001: 462)

Saksa **venezianische Schule** (Brockhaus 2001: 462)

Veneetsia ooper ⇒ itaalia ooper

verse anthem Päritolukeel **ingl** (Siitan 1998: 133)

Möisterühm Vorm Ajastu Renessanss: 16. sajandi II pool

Definitsioon anglikaani kirikumuusikas

vaimulik teos ühele või mitmele

soolohäälele koos lühikeste koorilõikudega, esitati koos oreli või violadega. (Siitan 1998: 133)

Ülemmõiste ***anthem**

Maa Inglismaa

Inglise **verse anthem** (HDM 1970: 40)

Saksa **Verse-Anthem** Päritolukeel **ingl** (Brockhaus 2001: 30)

vesper Päritolukeel **ld** (Siitan 1998: 175) *Möisterühm*

Muu Ajastu Keskajast tänapäevani

Definitsioon päikese loojangul peetav

tunnipalvus. (Siitan 1998: 35)

Ülemmõiste ***tunnipalvus**

Inglise **vesper** Päritolukeel **ld** (HDM 1970: 899)

Saksa **Vesper** Päritolukeel **ld** (Brockhaus 2001: 559)

viitemärk ⇒ neuma

villancico 1 Päritolukeel **hisp** (Perens 1994: 128)

Möisterühm Vorm Ajastu Keskaeg: 15.–16. sajand
Ajastu Renessanss: 15.–16. sajand

Definitsioon kindla värsilise ülesehitusega

refraaniga hispaania lauluvorm

instrumentaalsaatega, algselt kolme- ja

neljahäälne, 16. sajandil ka soolohäälele

vihuela saatega; sarnaneb prantsuse ***virelai**

ja itaalia ***ballata**'ga. (Brockhaus 2001: 836)

(HDM 1970: 903)

Maa Hispaania

Inglise **villancico 1** Päritolukeel **hisp** (HDM 1970: 903)

Saksa **Villancico 1** Päritolukeel *hisp* (Brockhaus 2001: 836)

villancico 2 Päritolukeel *hisp* (Perens 1994: 128) *Möisterühm* Vorm Ajastu Barokk: 17.–18. sajand *Definitsioon* 17.–18. sajandi Hispaanias kindla tekstilise ülesehitusega vokaal-instrumentaalne teos, mida kanti ette suurtel kiriklikel pühadel. (Brockhaus 2001: 836) (HDM 1970: 903)

Maa Hispaania

Inglise **villancico 2** Päritolukeel *hisp* (HDM 1970: 903)

Saksa **Villancico 2** Päritolukeel *hisp* (Brockhaus 2001: 836)

villanell ⇒ *villanella*

villanella Päritolukeel *it* (Siitan 1998: 139) *Möisterühm* Vorm Ajastu Renessanss: 16. sajandi teine pool

Definitsioon erinevaid vorme ühendav üldnimetus, rahvamuusikat matkiv, algselt kõigest kolmehäälne ja tihti rõhutatult algelise kõlaga laul Itaalias. (Siitan 1998: 139)

Ülemmõiste *kantsoon 7

Alammõiste *balletto 1

Maa Itaalia

Eesti **villanell** (Perens 1994: 128)

Inglise **villanella** Päritolukeel *it* (HDM 1970: 903)

Inglise **villanesca** Päritolukeel *it* (HDM 1970: 904)

Märkmed varasem nimetus *villanellale*, seda on kasutatud 1537 anon. kogumikus ja 1541 G. D. da Nola kogumikus "Canzoni villanesche".

Saksa **Villanella** Päritolukeel *it* (Brockhaus 2001: 836)

Saksa **Villanella** Päritolukeel *it* (Brockhaus 2001: 836)

virelai Päritolukeel *pr* (Siitan 1998: 80) *Möisterühm* Vorm Ajastu Keskaeg: 13.–15. sajand *Definitsioon* kindla värsilise ja muusikalise ülesehitusega prantsuse tantsulaul 13.–15. sajandil, milles oli tavaliselt kolm salmi refrääniga. (Brockhaus 2001: 840) (HDM 1970: 915)

Maa Prantsusmaa

Ülemmõiste *šansoon 3

Eesti **chanson balladée** Päritolukeel *pr* (Perens 1994: 22) Märkmed *Machaut* kasutatud vanem nimi *virelai'le*

Inglise **virelai** Päritolukeel *pr* (HDM 1970: 915)

Inglise **chanson balladée** Päritolukeel *pr* (HDM 1970: 146)

Saksa **Virelai** Päritolukeel *pr* (Brockhaus 2001: 840)

Saksa **Chanson baladée** Päritolukeel *pr* (Brockhaus 2001: 840)

vodevill 1 (Perens 1994: 127) *Möisterühm* Vorm Ajastu Renessanss: 16. sajandi lõpp *Definitsioon* lühikese lüürilise tekstiga laul, mis oli komponeeritud lihtsas akordilises stiilis ja kus meloodia oli kõige ülemises hääles. (HDM 1970: 895)

Eesti **vaudeville 1** Päritolukeel *pr* (Perens 1994: 127)

Inglise **vaudeville 1** Päritolukeel *pr* (HDM 1970: 895)

Saksa **vaudeville 1** Päritolukeel *pr* (Brockhaus 2001: 826)

vodevill 2 (Perens 1994: 127) *Möisterühm* Vorm Ajastu Renessanss: 16. sajandi lõpp *Definitsioon* satiiriline poem, mida esitati tuntud meloodiaga; kasutati palju koomilises ooperis 1715 – u 1735. (HDM 1970: 896)

Eesti **vaudeville 2** Päritolukeel *pr* (Perens 1994: 127)

Inglise **vaudeville 2** Päritolukeel *pr* (HDM 1970: 895)

Saksa **vaudeville 2** Päritolukeel *pr* (Brockhaus 2001: 826)

vodevill 3 (Perens 1994: 127) *Möisterühm* Vorm Ajastu Hilisem: 19. sajand *Definitsioon* koomiline või satiiriline lavateos muusikalise kujunduse ja populaarsete lauludega. (HDM 1970: 896) (Perens 1994: 127)

Eesti **vaudeville 3** Päritolukeel *pr* (Perens 1994: 127)

Eesti **laulumäng** (Visnapuu 1923: 72)

Inglise **vaudeville 3** Päritolukeel *pr* (HDM 1970: 895)

Saksa **vaudeville 3** Päritolukeel *pr* (Brockhaus 2001: 826)

volta Päritolukeel *it* (Perens 1994: 129) *Möisterühm* Vorm Ajastu Barokk: 17. sajand *Definitsioon* Provanssaalist pärit õukondlik paaristants kiires kolmeosalises taktimõõdus. (Brockhaus 2001: 845)

Inglise **volta** Päritolukeel *it* (HDM 1970: 920)

Inglise **volte** Päritolukeel *it* (HDM 1970: 920)

Saksa **Volta** Päritolukeel *it* (Brockhaus 2001: 845)

vähikaanon (Siitan 1998: 103) *Möisterühm* Vorm Ajastu Renessanss: alates 15. sajand *Definitsioon* polüfooniline heliteos, kus ühe hääle meloodia on tagurpidi teise hääle meloodia. (Siitan 1998: 103)

Ülemmõiste *kaanon

Eesti **canon cancricans** Päritolukeel *ld* (Perens 1994: 20)

Eesti **canon a l'écravisse** Päritolukeel *pr* (Perens 1994: 20)

Eesti **canon retrograde** Päritolukeel **pr** (*Perens 1994: 20*)

Inglise **retrograde canon** (*HDM 1970: 125*)

Inglise **crab canon** (*HDM 1970: 125*)

Inglise **canon cancrizans** Päritolukeel **ld** (*HDM 1970: 125*)

Saksa **Krebskanon** (*Brockhaus 2001: 363*)

vähipeegelkaanon (*Siitan 1998: 103*)

Möisterühm Vorm *Ajastu* Renessanss: alates 15. sajand

Definitsioon polüfooniline heliteos, kus ühe hääle meloodia on tagurpidi teise hääle meloodia ja kus on kõik käigud ja hüpped ümber pööratud. (*Siitan 1998: 103*)

Ülemmõiste *kaanon

Inglise **canon al contrario riverso** Päritolukeel **it** (*HDM 1970: 125*)

Saksa **Spiegel-Krebs-Kanon** (*MB 2005*)

Õ

õukondlik maskietendus (*Siitan 1998: 209*)

Möisterühm Vorm *Ajastu* Barokk: 16.–17. sajandi vahetus

Definitsioon mütoloogilise või allegoorilise sisuga draamaetendus, mille juurde kuuluvad pantomiim, tantsud, sooloariad, muusikalised dialoogid ja koorid. (*Siitan 1998: 209*)

Maa Inglismaa

Eesti **masque** Päritolukeel **ingl** (*Siitan 1998: 209*)

Eesti **maskid** (*Perens 1994: 68*)

Inglise **masque** (*HDM 1970: 506*)

Inglise **mask** (*HDM 1970: 506*)

Saksa **Maskenspiel** (*Brockhaus 2001: 561*)

õukondlik ood ⇒ ood 1

õukonna-aria ⇒ *air de cour*

õukonnaballett (*Siitan 1998: 199*) *Möisterühm*

Vorm *Ajastu* Barokk: 1581–1660

Definitsioon mütoloogiaaineline lavateos, kuhu lisaks muusikale ja tantsule kuulus ka rohkesti vokaalnumbreid: kõnelähedasi soololaule ja koore, milles esitatakse balletistseenide poeetiline sisu. (*Siitan 1998: 199*)

Maa Prantsusmaa

Eesti **ballet de cour** Päritolukeel **pr** (*Siitan 1998: 199*)

Inglise **ballet de cour** Päritolukeel **pr** (*HDM 1970: 73*)

Saksa **Ballet de Cour** Päritolukeel **pr** (*Brockhaus 2001: 57*)

5. Varajase muusika terminoloogia kasutatud eestikeelsetes allikates

Varajase muusika terminite sõnastiku eestikeelseteks allikateks on olnud Toomas Siitani muusikaajalugu käsitlevad raamatud „Õhtumaade muusikalugu I“ (1998) ja „Keskaja muusika aastani 1300“ (1989) ning järgmised muusikasõnastikud: Eduard Visnapuu „Muusika leksikon I. Terminoloogia“ (1923), Jerzy Habela “Muusika sõnastik” (1976), Peeter Perens “Võõrkeelsete muusikaterminite sõnastik” (1994), Ela Eelhein-Issakainen “Muusikaleksikon” (1996). Järgnevalt on iga kasutatud allikat üldiselt iseloomustatud ja analüüsitud varajase muusika terminoloogiat selles. Terminite jaotus harva ja tihti kasutatavateks/esinevateks terminiteks lähtub magistritöö autori subjektiivsest kogemusest varajase muusika terminitega tegeledes. Kui on olnud võimalik, siis on lisatud ka teoste autorite andmed ning kriitikute märkused teoste kohta. Analüüs on esitatud allikate kronoloogilises järjekorras. Lisaks on lõpus antud ülevaade varajase muusika terminitest kõige uuemates eestikeelsetes muusikasõnastikes: Eckhardt van den Hoogen „Klassikalise muusika ABC“ (2004) ja Kadri Leppoja „Muusikaõpetuse mõisted 7.–9. klassile: eesti–vene–eesti sõnastik” (2005).

5.1. Eduard Visnapuu „Muusika leksikon I. Terminoloogia“

Eduard Visnapuu (1895–1969) oli muusikateadlane ja -kriitik ning kirjanik Henrik Visnapuu vend. Koos Juhan Zeigeriga andis ta 1922. aastal välja neli numbrit muusikakuukirja “Sireen”. Tema sulest on ilmunud ka “Muusika õpperaamat: keskkoolidele. II” (1926), “Noodiõpetus: algkoolidele ja iseõppijatele” (1925) ja pisut

ilukirjandust. (Vahter 2003: 12) E. Visnapuu on redigeerinud ja toimetanud laulikuid ning tõlkinud ja loonud laulutekste.

Eduard Visnapuu 1923. aastal ilmunud sõnastik “Muusika leksikon I. Terminoloogia” sisaldab üllatavalt palju varajase muusika termineid. Neid on selles sõnastikus proportsionaalselt palju rohkem kui hilisemates eestikeelsetes muusikasõnastikes. See võib olla üks tõend selle kohta, et varajase muusikaga tegeleti Eestis ka juba sajandi alguses või oli varajase muusika termineid palju nendes teostes, mida Visnapuu oma sõnastiku koostamisel allikatena kasutas. Oskussõnastike liigituses võiks see sõnastik kuuluda erialaentsüklopeediate hulka. Sõnastikus on palju tähelepanu pööratud mõistete määratlustele ja seletustele, kohati on lisatud noodinäiteid. Eessõnas ütleb autor, et sõnastik püüab anda ülevaate kõigist sagedamini kasutatavatest muusikaterminitest neile, kes puutuvad muusikaga kokku, aga kellel puudub võimalus sellega lähemalt tutvuda osaliselt ka ainult võõrkeeles olemas olevate materjalide tõttu. (Visnapuu 1923: 3) Sõnastik sisaldab ka Visnapuu terminiloomet, on nii mugandusi võõrkeelsetest terminitest kui ka loodud omasõnalisi termineid. Samas on paljud võõrkeeltest pärinevad terminid sõnastikus ka tsitaatsõnadena. Visnapuu ise märgib eessõnas, et uute terminite loomisel on peetud silmas nende praktilist, mõistelist ja kõlalist vastavust ning uute sõnade tüved pärinevad enamasti Wiedemanni sõnaraamatust. (Visnapuu 1923: 3) Paljudes sõnaartiklites on toodud mitu terminivarianti, tihti on olemas variant nii tsitaatsõna kui ka võõrsõna kujul, mõnikord on juures veel omasõnaline termin. Tehnilise poole pealt jääb silma trükivigade rohkus, on ka selliseid trükivigu, mida on raske avastada, kui ei tea täpselt termini kuju või mõiste sisu. Paar sellist viga on ka varajase muusika terminite hulgas. Terminivariandid on tavaliselt toodud ka viiteartiklitenä. Aeg-ajalt viitab viiteartikkel teisele viiteartiklile ja nii peab mitu artiklit läbi vaatama, enne kui mõistemääratluseni jõuab. Tähestikuline järjekord on kohati nii nagu saksa keeles, st tähed *ä*, *ö* ja *ü* on seotud vastavalt tähtedega *a o* ja *u*, aga kohati nii nagu eesti keeles, st *õ*, *ä*, *ö*, ja *ü* on tähestiku lõpus.

Visnapuu terminiloome

Eduard Visnapuu sõnastikust võib leida selliseid terminivorme, mida ei leia hilisematest sõnastikest. Siin loendis on esimesena toodud Visnapuu termin, teisena rohkem levinud termin ning lisatud on selgitus.

obligaat – *basso obligato*

Ka praeguse ajani enamasti tsitaatterminina kasutusel olev termin on mugandatud võõrsõnaks. Siiski ei ole uus termin juurdunud, v.a. Hoogeni sõnastik (vt peatükk 5.6.). Visnapuu termini probleemiks on ehk väike sarnasus kirikuterminoloogiast pärit terminiga *oblaat*.

eelik – eelvõte

Liitsõna asemel on kasutatud tuletist. Sisuliselt võiks see tuletis isegi sobida, kuigi üldkeeles on selle tähenduseks '(hobumasina, suurtüki vm) eeskäru' (ÕS 1999: 115) ja tänapäeval on see tarvitusel pedagoogikaterminoloogias liitsõnas *koolieelik*. On teada, et terminile *koolieelik* oldi alguses vastu, sest *eelik* seostuvat suurtükiga. (EKK 1997: 547)

vastaktants – kontratants

Visnapuu loodud omasõnaline termin annab päris täpselt edasi mõiste sisu: kirjeldatud ongi tantsu, mida tantsiti rühmiti, kahes reas või nelinurgas vastamisi.

esihääl – *cantus firmus*

Tsitaattermini asemele on pakutud omasõna. Mõiste sisuks on baasmeloodia, mis oli tavaliselt heliteose tenoris ja sellele rajati ülejäänud hääled. Siin ei ole omasõnaline termin nii täpne kui tsitaatsõna.

harmonia käsi – Guido käsi

Mõiste sisuks on alates 11. sajandist noodinimede ja pool- ning täistoonide meeldejätmiseks kasutatav abivahend, kus vasaku labakäe iga liiges märgib ühte nooti. Visnapuu pakutud termin *harmonia käsi* on pisut eksitav, sest kätt ei kasutatud harmonia meeldejätmiseks, vaid heksakordide süsteemis orienteerumiseks, ehk siis rohkem selleks, et teada, kus ja milliseid alteratsioonimärke tuleks kasutada. See, milline harmonia selle tulemusena tekkis, ei olnud käe seisukohalt oluline.

kõnelaul – retsitatiiv

Võõrsõna asemel on pakutud omasõna. Sellele on aga hiljem Eelhein-Issakainen (1996: 41) oma muusikaleksikonis pakkunud teise tähenduse: “retsitatiivi ja kõne vahepealne vorm, rütmiliselt seotud, kuid kõrguslikult määratlemata laul, sageli vaid sosin vms häälistsused.”

laulumäng – vodevill 3

Võõrsõna asemele on pakutud omasõna. Ka siin on probleem, et omasõna järgi ei pruugi jõuda õige mõisteni, sest omasõna väljendab liiga üldist tähendust.

mutatsioon – solmiseerimisel heksakordi muutus

On väga tähelepanuväärne, et sellist mõistet on Visnapuu sõnastikus kirjeldatud. Seda ei ole mitte üheski hilisemas eestikeelses muusikasõnastikus. Pakutud termin ei ole küll ehk kõige õnnestunud, sest sellel on ka muid tähendusi teiste erialade terminoloogias ja üldkeeles. Kõige lähedasem termin sellele hilisemast muusikast oleks ehk *modulatsioon*.

pikk eellöök – *appoggiatura*

Tsitaatterminile pakutud eestikeelne vaste on väga täpne. Hilisemad sõnaraamatud pakuvad ka lihtsalt terminit *eellöök*, kuid Visnapuu termin toob välja erinevuse hilisema muusikaga, kus eellöök on enamasti tõepoolest lühemates vältustes.

autentiline helistik – autentne laad

kirikuhelistik – kirikuhelilaad

Visnapuu kasutab terminit *helistik* seal, kus hilisemad sõnastikud kasutavad *laad*. Kuna hilisemates sõnastikes ja ka praeguses kasutuses on terminil *helistik* teistsugune mõistesisu kui terminil *laad*, siis peaks nendes terminites pigem kasutama sõna *laad*.

tokkaat – *toccata*

Tsitaatsõna asemele on pakutud mugandatud võõrterminit. Samas pakuvad hilisemad sõnastikud veel natuke paremini mugandatud terminit *tokaata*.

põhibass – *basso continuo*

Uemas keelekasutuses peamiselt tsitaatsõnana kasutatud termini jaoks on Visnapuul olemas omasõnaline variant, mis ei ole käibele jäänud. Siin võib olla põhjus selles, et eestikeelset terminit on peetud pisut ebatäpseks ja desorienteerivaks: termin viitab üksnes olulisele bassihäälele, aga ei viita sellele häälele ülesehitatud harmooniaskeemile.

Terminikujude erinevused võrreldes hilisemate sõnastikega

Visnapuu sõnastikus leidub ka termineid, mis on teistsuguse kujuga kui samad terminid hilisemates sõnastikes. Sellel võib olla mitmeid põhjuseid, neid on analüüsitud iga termini juures eraldi.

antifoonia – antifoon

Hilisematesse sõnastikesse läbi inglise ja saksa keele mugandatud kujul *antifoon* jõudnud termini on Visnapuu mugandanud otse kreeka keelest, kust see termin päris algselt pärit on, kujul *antifoonia*. Kuna kreekakeelsel terminil on veel teisi tähendusi, siis tuleks siin eelistada hilisemat terminit.

fa burden* – *faux bourdon*, **foburdoon*

Visnapuu märgib ära oma sõnastikus tsitaatsõnana ka inglise keelest pärit termini, kui hilisemad sõnastikud kasutavad ainult prantsuskeelset tsitaatsõna või siis selle mugandust.

entrata* – *intrada

Lisaks uuemates sõnastikes olevale terminile *intrada* märgib Visnapuu ära termini *entrata*, mida ka samas tähenduses itaalia keeles kasutatakse.

madrigaal – madrigal

Tänapäevases kasutuses on selle termini puhul sõnarõhk esimesel silbil, Visnapuu terminikuju põhjal võib oletada, et siis oli rõhk veel viimasel silbil.

moraliteet – moralitee

Visnapuu on ilmselt mugandanud termini saksakeelse termini *Moralität* järgi. Hilisemad sõnastikud on aga kasutanud prantsuskeelse termini *moralité* mugandust.

neumid – neumad

Siin on tegemist sõna *neuma* mitmuse nimetava käändega, mida kasutatakse, et tähistada neumadest koosnevat noodikirja. Visnapuul oleks ainsuse esimesed kolm käänat tõenäoliselt *neum* : *neumi* : *neumi*, hilisemas kasutuses on aga seda terminit kasutatud kujul *neuma* : *neuma* : *neumat*.

ocketus – hoquetus, hokett

Hilisemas sõnastikus mugandatud kujul või teistsuguse kujuga tsitaatsõnana esinev termin on Visnapuu sõnastikus ilma sõna alguses oleva *h*-tähega. Võib arvata, et selline sõnakuju oli ka millalgi mingis piirkonnas tarvitusel, samas on rohkem levinud sõnaalgulise *h*-ga termin. Sõnastiku kasutajale teeb selline erinevus raskeks sõnastikust termini otsimise.

offertorium – offertorium

Visnapuu sõnastikus on tegemist pooleldi muganenud tsitaatsõnaga.

requiem – reekviem

Hiljem eesti keelde muganenud termin on Visnapuu sõnastikus veel muganemata kujul.

sinfoonia – sümfoonia

Terminil *sinfoonia* on mitu tähendust, mis on seotud varajase muusikaga. Samas kuulub *sümfonia* mõistesisu enamasti ainult hilisemasse muusikasse. Sellepärast oleks mitmetähenduslikkuse vältimiseks hilisema muusika vormi jaoks parem kasutada hilisema muusika jaoks mõeldud terminit.

Tähenduserinevused võrreldes hilisemate sõnastikega

Võrreldes uuemate sõnastikega, võib Visnapuu sõnastikus leida ka üksikuid erinevusi mõistete sidumisel terminitega.

acciaccatura

Visnapuu sõnastikus on sellel kaks tähendust: lühike eelläök ja spetsiifiline eelläök vanas klahvpillimuusikas. Hilisemad sõnastikud kirjeldavad selle termini juures ainult varajases klahvpillimuusikas kasutatavat eelläöki.

eelvõte

Hilisemad sõnastikud pakuvad seda terminit ka sünonüümina *appoggiatura*'le, Visnapuul on see sünonüüm üksnes terminile *anticipatio*.

catch

Visnapuul sünonüüm *caccia*'ga, tegelikult on tegemist kahe eri muusikavormiga: *catch* on Inglismaal levinud kaanoni vorm ja *caccia* on Itaalias levinud kolmehäälne vorm, kus

rahulik instrumentaalne alumine hääl toetab kaht elavalt liikuvat ja teineteist kaanonina imiteerivat ülahäält.

Tõenäolised trükivead

Visnapuu sõnastikust võib leida mitmeid trükivigu. Siin on märgitud sellised trükivead varajase muusika terminite kujus või mõistemääratlustes, mida ei leia sõnastikukasutaja, kes ei ole nende terminite ja mõistetega enne kokku puutunud.

farandole

Mõiste määratluses on märgitud tantsu taktimõõduks 5/8, mis on ilmselt trükiviga, sest kõigis muudes allikates on taktimõõduks 6/8, pealegi kasutati 5/8 taktimõõtu Euroopa muusikas väga harva.

vilhancicos – villancicos

braule, brausle – branle, bransle

zarfuela – zarzuela

Siin on tegemist ilmselt trükivigadega terminikujudes, sest Visnapuu sõnastiku terminikujusid ei kohta üheski teises (ei eesti- ega võõrkeelses) uuritud sõnastikus ega ka internetis.

Harva kasutatavad terminid

Visnapuu sõnastik on hämmastavalt rikas varajast muusikat puudutavatest terminitest. Siin on loend terminitest, mida võiks lugeda harvemini esinevateks terminiteks ja mille olemasolu Visnapuu sõnastikus üllatas:

acciaccatura
full anthem
verse anthem
aubade
albada
bicinium
calata

frottola
introtitus
lai
loure
partimento
psalmoodia
zarzuela

fancy
continuo
forlana
gassenhauer
quodlibet

Terminid, mida mujal pole

Järgnevaid termineid aga ei ole teistes eestikeelsetes muusikasõnastikes või ei ole neid tähistamas seda mõistet, mis Visnapuu sõnastikus:

battement

folie d'Espagne

gigue 3

cantilena

seréna

5.2. Jerzy Habela "Muusika sõnastik"

1972. aastal ilmunud Jerzy Habela "Muusika sõnastik" on tõlgitud poola keelest. Tõlke autor on Guno Tõnismann. Jerzy Habela on õppinud Lvovi Polütehnilises Instituudis (lõpetas 1943. aastal) ja Krakovi Muusikaakadeemias (1949–1955). Aastatel 1950–1979 töötas ta Poola suurimas muusikakirjastuses "Polskie Wydawnictwo Muzyczne" pedagoogilise kirjanduse ja entsüklopeediate osakonnas. (PWM 2006)

Habela muusikasõnastikus on 900 märksõna. Autor ise ütleb eessõnas, et sõnastiku koostamisel tuli piirduda kõige tavalisemate ja tüüpilisemate terminitega, millega muusikahuviline kokku puutub. Sõnastikus olevad terminid kirjeldavad muusikainstrumente ja -vorme, akustikat, meloodikat, rütmikat, harmooniat ja teoste kompositsioonitehnikat. Lisaks on sõnastikus ka itaaliakeelne terminoloogia, mida muusikud tihti nootides näevad. (Habela 1972: 5) Oma ülesehituse poolest kuulub sõnastik erialaentsüklopeediate hulka: terminite juures on mõistemääratlused, nii määratlustes kui ka viiteartiklites on viited teistele samas sõnastikus olevatele märksõnadele. Palju on jooniseid, tabeleid, pilte, noodinäiteid. Varajase muusika termineid on sõnastikus proportsionaalselt vähem kui Visnapuu sõnastikus. Samas on see ka mõistetav, kui pidada silmas autori eesmärki esitada kõige tavalisemad ja tähtsamad mõisted ja terminid. Varajase muusika terminite osas on tähelepanuväärne see, et sõnastikus on paljudele muidu tsitaatsõnana kasutatud vorminimetustele pakutud terminid ka võõrsõna kujul. Mitmeid

nendest on kasutatud ka hilisemates sõnastikes, aga on ka selliseid, mida hilisemates teostes ei kohta.

Võõrsõna – tsitaatsõna

Kasutusse jäänud võõrsõnad:

allemand – *allemande*
ariooso – *arioso*
burree – *bourée*
džiig – *gigue*
intermetso – *intermezzo*
kantileen – *cantilena*
kantsoon – *canzone*
kapritšo – *capriccio*
kontratants – *contredanse*
luur – *loure*
müset – *musette*

rigodoon – *rigaudon*
ritornell – *ritornello*
ritšerkaar – *ricercare*
rondo – *rondeau*
serenaad – *sérénade*
sitsiliaana – *siciliana*
skertso – *scherzo*
sonatiin – *sonatina*
tiiskant – *discantus*
tokaata – *toccata*

Võõrsõnad, mida hilisemas kasutuses tihti ei kohta:

galjard – *gaillarde*
interlüüd – *interludium*
žiig – *jig*
kurant – *courante*
passakalja – *passacaglia*
tšakoon – *chaconne* (ei ole küll märksõnas, aga on passakalja mõiste määratluses)
preluudium – *praeludium*
pavaana – *pavana* (hilisemates teostes kasutatakse hoopis terminit *pavaan*)

5.3. Peeter Perens “Võõrkeelsete muusikaterminite sõnastik”

Peeter Perensi “Võõrkeelsete muusikaterminite sõnastik” on ilmunud 1994. aastal. Saatesõnas märgib autor sõnastiku sihtrühmaks kõik muusikahuvilised, eriti aga muusikaõppijad ja kutselised muusikud, kes vähemtuntud võõrkeelsete oskussõnadega

kokku puutuvad. (Perens 1994: 3) Muusikateadlane prof Jaan Ross kirjeldab sõnastikku kui süvamuusika tarbijale suunatud sõnaraamatut, kus võõrkeelsele sõnale või väljendile järgneb eestikeelne vaste, mõnikord fraseoloogiaga, harvem sisuseletusega. Teose kasutajana näeb ta eelkõige pillimeest, kes saab seda kasutada selleks, et aru saada noodikirjas kasutatavatest võõrkeelsetest terminitest. (Ross 1997: 13) Muusikud ja muusikahuvilised puutuvad võõrkeelsete oskussõnadega tõepoolest väga tihti kokku: esituslaadi märkivad terminid on nootides enamasti itaalia keeles, varajases muusikas ka prantsuse, saksa vms keeles; muusikakirjanduses kasutatakse väga paljude mõistete märkimiseks tsitaattermineid, millel on tihti palju eri keeltest lähtuvaid kujusid. Sellepärast on olnud väga suur vajadus sõnastiku järgi, mis koondab endasse võimalikult palju võõrkeelseid muusikatermineid ja nende eri kujusid. Selles osas on sõnastik oma eesmärgi täitnud. Et saada aimu nende terminite taga olevatest mõistetest, on sõnastik aga küllaltki ebatäpne ega ole piisavalt süstemaatiline. Selliselt liigituks see sõnaraamat n-õ vihjesõnastike hulka, mis annab vihje termini taga oleva mõiste kohta, et siis lugeja saab vajaduse korral leida täpsema mõistemääratluse mõnest põhjalikumast sõnastikust. Varajase muusika termineid on selles sõnastikus päris suurel hulgal, on mitmeid selliseid, mida teistes eestikeelsetes allikates ei ole. Mõistemääratlustes on mõnede võõrkeelsete terminite puhul antud ka otsetõlked, ehk siis on kirjas see, mida see sõna vastava keele üldkeeles tähendab. Need tõlked aga ei ole selgelt eristatud mõistemääratlustest ja tekitavad segadust, seda eriti lugejate hulgas, kes ei ole läbi lugenud eessõna, kus on kirjas, mismoodi seletused esitatakse. Mõistemääratlused on eri terminite juures esitatud erineva põhjalikkusega: mõnikord on esitatud määratlus koos pikema seletusega, mõnikord aga üksnes eestikeelne terminivariant. Eestikeelsete terminivariantide hulgast võib leida ka selliseid, mida ei ole teistes sõnastikes ja allikates:

Eestikeelne terminoloogia

numereeritud bass – *basso continuo*

hokett – *hoquetus*

protestantlik kirikulaul – *choral*

Ebatäpsed definitsioonid

Perensi sõnastiku mõistemääratlused on kohati ebatäpsed või ebapiisavad. Järgnevalt näiteid varajase muusika terminite kohta, kus määratlus jääb ebapiisavaks. Perensi määratlusele on siin lisatud põhjalikum määratlus.

***air* – õhk; meloodia (vokaalne või instrumentaalne)**

1. *meloodiline soololaul, mida lauldi basso continuo või väikese ansambli saatel.*
2. *meloodiline instrumentaalpala, mida mängiti basso continuo või väikese ansambli saatel; ka loodud süüdi osana.*

***appoggiatura* – eelvõte, pide**

meloodiakaunistus, kus meloodiahelile eelneb tavaliselt kas sekundi võrra all- või ülalpool asetsev abiheli.

***ballo* – tants**

3. *alates 15. sajandist Itaalias üldiselt tants, ballett või tantsusüit.*

***bassa* – vanaaegne tants**

prantsuse päritolu, enamasti paaristaktimõõdus seltskonnatants.

***clausula* – lõpp, lõpplause; kadentsi nimetus keskaja muusikas**

Puudu on väga oluline teine tähendus:

2. *Notre Dame'i koolkonna vorm, mis põhineb gregooriuse laulust pärit fragmendil; on vastand organumile, mis põhineb tervel gregooriuse laulul.*

***double* – kahekordne, kahendus, kordus**

17.–18. sajandi süüdi osades ornamentaalse variatsiooni vormis korduv tants.

***folia* – hullus, portugali tantsulaul**

1. *rahulik kolmeosalises taktimõõdus vana portugali-hispaania tants.*
2. *17.–18. sajandil laialdaselt kasutusel olnud variatsiooniteema (bassiteema).*

***isorhythmic* – samaväärtuslik, samavärtuslik**

Ei anna edasi mõiste sisu, täpsem oleks:

pikemate korduvate rütmijärgnevuste kasutamine, olenemata meloodia muutumisest.

rondellus – imitatsioonivorm ranges polüfoonilises stiilis

Puudu on olulised tähendused:

1. 2–3-häälne ringtantsulaul, millega kloostrikooli õpilased meelt lahutasid.
2. prantsuse ringtantsu- või ringmängulaul, kus stroofis vahelduvad koori- ja solistiosad, mõlemad kordavad ühte lühikest meloodiat lõpuga ja ilma; algselt ühehäälnene, alates 13. sajandist ka mitmehäälnene.

Terminid, mida pole teistes allikates

Järgnevalt valik varajase muusika terminitest, mis on Perensi sõnastikus, aga mida ei ole sellisel kujul teistes muusikasõnastikes:

act tune, entr'acte
alborada
anschlag
anteludium

browning
brunette
chant sur le livre
fa-burden

furlana
ordre
intavoltura

5.4. *Ela Eelhein-Issakainen "Muusikaleksikon"*

Ela Eelhein-Issakaineni (sünd. 1957) "Muusikaleksikon" on viiekeelne muusikasõnastik, kus on lisaks terminite tõlgetele olemas ka mõiste määratlused. Autor ise ütleb eessõnas, et on mõelnud sõnastiku muusikaõppijatele, pedagoogidele ja huvilistele, kes muusika oskussõnadega kokku puutuvad. (Eelhein-Issakainen 1996: 5) Muusikateadlase prof Jaan Rossi sõnul on põhirõhk asetatud termini sisu avamisele, mis on abiks eelkõige muusikaõppuritele. (Ross 1997: 13) Sõnastik on süstemaatiline ja sisaldab peale põhiosa veel lisasid, kus on lihtsõnastikud võõrkeelest eesti keelde. Mõistemääratlused on enamasti väga täpsed ja on lisatud ka vähemtuntud mõistete määratlusi. Sõnastik sisaldab ka terminivariante, mis on toodud viiteartiklitena. Kui termin on olemas ka võõrsõna või omasõna kujul lisaks tsitaatsõnale, siis on mõistemääratlus

toodud selle juures. Varajase muusika termineid on selles sõnastikus proportsionaalselt vähem kui Visnapuu ja Perensi sõnastikus. Selle poolest on see sõnastik võrreldav Habela sõnastikuga.

Võõrsõna – tsitaatsõna

Varajase muusika vormide nimetustes kasutab Eelhein-Issakainen enamasti ka juba Habela sõnastikus olevaid võõrsõnu tsitaatsõnade asemel. Nendele lisaks on siin sõnastikus veel tsitaatsõnade mugandusi:

anglees – *anglaise*
ekossees – *écossaise*
franssees – *française*
kotiljon – *cotillion*

partiita – *partita*
saraband – *sarabanda*
tamburiin – *tambourin*

Terve hulk vorme on aga Eelhein-Issakaineni sõnastikus tsitaatsõnadena:

ballo
basse-danse
canarie
Dies irae
doublé

folia
hornpipe
intrada
lamento
offertorium

Uued terminid

Järgnevalt termineid Eelhein-Issakaineni sõnastikust, mida ei leia teistest sõnastikest:

borduun
koraalitöötlus
kvadraatnoodikiri – kvadraatnotatsioon
mensuraalnoodikiri
mensuur – moodus
modaalnoodikiri

modaalsus
neumad – neumakiri
nummerdatud bass – *basso continuo*
ooper-ballett
ostinaatne variatsioon
pedaal – burdoon

Terminikujude erinevused võrreldes teiste allikatega

Võrreldes teiste allikatega, on Eelhein-Issakaineni sõnastikus paar terminit, mille puhul autor kasutab teistsugust sõnakuju kui teised allikad.

orkestrisaatega retsitatiiv – saatega retsitatiiv, *recitativo accompagnato*

Eelhein-Issakaineni pakutud termin on pikem, kuid täpsem. Tegemist on tõesti just orkestrisaatel retsitatiiviga, mis eristub retsitatiivist, mida saadetakse harvade *basso continuo* akordidega (*secco*-retsitatiiv).

ballaad-ooper – ballaadiooper

Eelhein-Issakainen kasutab nimetavalist liitumist. Kui võtta arvesse reeglit, mille kohaselt ainet, materjali või olulist koostisosa märkiv täiendsõna tuleb liita nimetavaliselt (Erelt 1982: 87), siis peaks siin sisu tõttu eelistama nimetavalist liitumist, sest tegemist on ballaadidest koosneva ooperiga, aga kirjutada tuleks sidekriipsuta.

5.5. Toomas Siitan „Õhtumaade muusikalugu I“ ja „Keskaja muusika aastani 1300“

Toomas Siitan (sünd. 1958) on lõpetanud 1981. aastal Eesti Muusikaakadeemia (Tallinna Konservatooriumi) helilooja diplomiga, ent seejärel tegutsenud eelkõige muusikateadlasena. Doktorikraadi (PhD) muusikateaduse alal omandas ta Lundi ülikooli juures. Alates 1986. aastast õpetab ta muusikaloolisi aineid Eesti Muusikaakadeemias, 2004. aastal valiti ta selle õppeasutuse korraliseks professoriks. (Festival 2005: 44)

Toomas Siitani „Õhtumaade muusikalugu I“ ja „Keskaja muusika aastani 1300“ on põhjalikemad eestikeelsed teosed, mis käsitlevad varajase muusika perioodi. 1989. aastal ilmunud „Keskaja muusika aastani 1300“ käsitleb Euroopa muusikat algusest peale kuni aastani 1300, nii on teose peamiseks temaks keskaja muusika ja sellega seonduv. Nagu

autor eessõnas ütleb, on raamat mõeldud eelkõige konspektiks toleaege konservatooriumi Lääne muusika ajaloo kursuse juurde. Sellele lisaks on see abivahendiks keskaja muusika, muusikateoreetiliste süsteemide või muusikavormide ajalooa tegelejatele. (Siitan 1989: 3) Kuigi oma väljanägemiselt on see raamat pigem brošuur, on sisu väga põhjalik, sisaldab palju erialaterminoloogiat, seletusi, tabeleid, noodinäiteid ja seletavaid pilte. Raamatu lõpus on veel isiku- ja aineregister, mis aitavad lugejal paremini vajalikku infot üles leida.

1998. aastal ilmunud „Õhtumaade muusikalugu I“ käsitleb Euroopa muusikalugu algusest peale kuni klassitsismiajastu lõpuni. Teos on väga põhjalik, sisaldab palju informatsiooni eri ajastute stiilide, muusikavormide, heliloojate ja muusikateooria kohta. Teoreetilisele jutule on lisatud praktilised näited nootide, piltide, tabelite ja jooniste näol. Lõpus on olemas ka register ning nimede ja tsitaatsõnade hääldused. Kuna see on praegu kõige põhjalikum olemasolev eestikeelne raamat, mis käsitleb Euroopa muusika varasemat perioodi, siis kasutatakse seda muusikaajaloo õpikuna nii keskkoolis, muusikakoolides, keskastme muusikaõppeasutustes kui ka kõrgkoolides. Nii mõjutab selles raamatus olev terminoloogia väga otseselt varajase muusika terminite tegelikku kasutust.

Siinses töös sisalduva sõnastiku jaoks termineid kogudes jäi silma, et Siitani teostest võis leida oluliselt rohkem varajase muusika termineid kui seni ilmunud eestikeelsetest muusikasõnastikest. Ka sellel juhul, kui sama termin oli muusikasõnastikus olemas, tähistas see Siitani teoses veel teisi mõisteid lisaks sellele, mis sõnastikes kirjas oli. Järgnevalt on esitatud ülevaatlik analüüs Siitani teostes olevatest terminitest. Suuremat osa analüüsis toodud terminitest ei ole võimalik leida eestikeelsetest muusikasõnastikest. Ei ole täpselt teada, kui suur osa nendest terminitest on Siitani enda terminiloome ja kui palju on lihtsalt kasutuses muusikaalases kirjanduses või erialainimeste suhtluses.

Omasõnalised terminid

Siitani teostest võis leida mitmeid tabavaid ja ilusaid omasõnalisi termineid. Samuti on omasõnu kasutatud koos võõr- või tsitaatsõnana liitsõnas või sõnaühendis:

lõpuvormel
õukondlik ood
peegelkaanon
ristisõjalaul

rüütlilaul
tornimuusika
vähikaanon
vähipeegelkaanon

Omasõna – tsitaatsõna

Siitani teostest võib leida terminivariante, kus üks on omasõna ja teine tsitaatsõna kujul. Tihti on need tekstis selliselt, et kasutatakse omasõna, aga sulgudes on kirjas ka tsitaatsõna. Selline väljendusviis tuleneb ilmselt kartusest, et omasõna järgi ei ole võimalik täpselt aru saada, millise mõistega on tegemist, või püütakse anda juhtnööre nendele lugejatele, kes on ka teiste keelte vahendusel teemaga kokku puutunud.

lautolaul – *air, ayr*
algusvormel – *initium*
itk – *lament*
juhtmotiiv – *leitmotiv*
kaebeaaria – *lamento*-aaria, *lamento*
õukonnaballett – *ballet de cour*
õukonna-aaria – *air de cour*
kirikuhelilaadid – *octoechos*
õukondlik maskietendus, maskid –
masque
prantsuse avamäng – *ouverture*
tunnipalvus – *officium*

lühike noodivältus – *brevis*
pikk noodivältus – *longa*
itaaliakeelne oratoorium – *oratorio*
volgare
ladinakeelne oratoorium – *oratorio latino*
vahekadents – *mediatio*
kangelaslaul – *chanson de geste*
koomiline ooper – *opera buffa*
tõsine ooper – *opera seria*
kuiv retsitatiiv – *recitativo secco*
bassiteema, korduv bassiteema – *basso*
ostinato

Mõnikord ei ole võimalik aru saada, kas eestikeelse termini puhul on tegemist sõnaühendi kujul terminiga või hoopis lühikese mõistemääratlusega:

kuuenoodiline heliredel – heksahord
kaheksa laadi süsteem – *octoechos*
prantsuse stiilis avamäng – *ouverture*

Omasõna – võõrsõna

Omasõnalist terminit võib Siitani teostes leida ka võõrtermini variandina.

põhilaad – autentne laad
kõrvallaad – plagaalne laad
mittetäielik jagunemine – imperfektne jagunemine
täielik jagunemine – perfektne jagunemine

kaunistatud organum – melismaatiline organum
rühmaline stiil – neumaline stiil
silbiline stiil – süllaabiline stiil
kaunistatud stiil – melismaatiline stiil
kannatusmäng – passioon 1

Võõrsõna või tsitaatsõna

Varajase muusikaga kokku puutudes tuleb tihti ette küsimus, millisel kujul peaks kasutama vanade tantsude nimetusi: kas peaks kasutama neid tsitaatsõnana sellisel kujul, nagu nad päritolumaa keeles on, või peaks tantsunimed eestindama. Erialainimeste hulgas on nii ühe kui teise kasutuse pooldajaid. Tsitaatsõnade pooldajad rõhutavad tsitaatsõnade autentsust ja paremat võrreldavust teiste keeltega. Huvitav on jälgida seda, kuidas Siitan neid kasutab, võrreldes muusikasõnastikes sisalduvate terminitega. Siitani teostes on mõlemat: osa tantse on kirjas mugandatud võõrsõnana ja osa tsitaatsõnana. Järgnevalt tantsude ja ka mõned muude vormide nimed Siitani kasutuses. Võrdlusena on lisatud muudest allikatest pärit vastavalt tsitaat- või võõrsõnad.

On kasutanud võõrsõnu:

estampii – *estampie*
gavott – *gavotte*
pastorell – *pastourelle*
pavaan – *pavane*
ritornell – *ritornello*

menuett – *menuet*
moralitee – *moralité*
sirventees – *sirventois*
tentsoon – *tenso*
troop – *tropus*

On kasutanud tsitaatsõnu:

allemande – *allemand*
bourrée – *burree*
canzon – *kantsoon*
capriccio – *kapritšo*
chaconne – *tšakoon*
courante – *kurant*

gigue – *džiig*
partita – *partiita*
passacaglia – *passakalja*
sarabande – *saraband*
villanella – *villanell*

Stiilid ja koolkonnad

Siitani teosed kirjeldavad palju eri stiile ja koolkondi. Stiilide nimetused on enamasti olemas eestikeelse terminina, millele on alati lisatud selguse huvides ka tsitaatsõnana võõrkeelne termin või võõrsõnaline termin. Koolkondade nimetused on enamasti seotud kindla geograafilise piirkonnaga, mis sisaldub ka terminis.

vana stiil – *prima pratica*
uus stiil – *seconda pratica*
erutatud stiil – *stile concitato*
kammerstiil – *stylus cubicularis*
teatraalne stiil – *stylus teatralis*
kiriklik stiil, kirikustiil, Palestrina stiil –
stile ecclesiastico
Madalmaade koolkond
Naapoli ooperikoolkond
Notre Dame'i koolkond

Veneetsia koolkond –
mitmekoorimuusika
Rooma koolkond
grupiline stiil, rühmaline stiil – neumaline
stiil
silbiline stiil – süllaabiline stiil
kaunistatud stiil – melismaatiline stiil
monoodiline stiil – monoodia
ars subtilior

Liitsõnad ja sõnaühendid

Järgnevalt on ülevaade Siitani teostes sisalduvatest liitsõna ja sõnaühendi kujul olevatest terminitest. Liitsõnad on grupeeritud liitumistüübi järgi. Liitsõnades leidub nii oma- ja võõrsõna, tsitaat- ja võõrsõna kui ka tsitaat- ja omasõna kokkupanekuid. Kui lisaks liitsõnale on olemas ka lihtsõna kujul termin, siis on see ka ära märgitud.

Nimetavaline liitumine:

ballettkomöödia – *comédie-ballet*
ballettooper, heroiline ballett
barokkaaria
barokk-kontsert
barokkooper
kontsertmotett

pühenduskantaat
pühendusmotett
programmšansoon
kammerkantaat
paroodiamissa
tenorlaul

Omastavaline liitumine:

kirikukontsert
hümnilaulmine – hümnoodia
psalmilaulmine – psalmoodia

mitmekoorimuusika
numbrikiri
tabulatuurikiri – tabulatuur

süiditsükkel – süit
retsitatsioonitoon – tenor

orkestriritornell, orkestrateema
koraalikantaat

Lühenenud liitumine
retsiteerimisvormel
pastoraaloooper
instrumentaalkontsert
kvadraatneuma
paralleelorganum

Sidekriipsuga liitumine:

Sidekriipsuga on liidetud tsitaatsõna sisaldavad liitsõnad. Samas on ka kolm terminit, mis võiks olla pigem sõnaühendi kujul, kuid on ilmselt saksa keele eeskujul märgitud sidekriipsudega kokku.

introitus-antifoon – introitus
ouverture-süit
pasticcio-ooper

cantus-firmus-missa – *cantus firmus* missa
da-capo-aria – *da capo* aria, *aria da capo*
a-capella-stiil – *a capella* stiil

Sõnaühendid:

antifooniline psalmilaulmine
gooti noodikiri
liturgiline draama
luteri koraal – koraal
lüüriline tragöödia, prantsuse ooper –
tragédie lyrique
mitmekooriline kontsert

muusikaline draama – *dramma per musica*
prantsuse klavessiinisüit
prantsuse šansoon
prantsuspärane kontsertmotett
responsoorne psalmilaulmine
vaba organum
vaimulik kontsert

Veel termineid, mida ei leia muusikasõnastikest

Siia loetellu on lisaks eelnevale veel kogutud hulk termineid, mida Siitan oma teostes kasutab, kuid mida ei leia muusikasõnastikest.

alba
battaglia
camerata
cantiga
communio
dekoor
flexa
grand motet

müsteerium
proprium
service
color
musica reservata
talea
tractus

Terminikujude erinevused võrreldes muusikasõnastikega

Kui võrrelda Siitani kasutatud termineid muusikasõnastikes olevate terminitega, siis võib leida mõned üksikud terminid, kus erinevused on ortograafilised või grammatilised:

heksahord – heksakord

Termin on algselt pärit kreeka keelest. Algkeeles sisaldab see sõna tähte χ (hii). Tegemist on tugeva *h*-ga, mis oma olemuselt on *k* ja *h* vahel asuv häälik. Sellepärast on siin olemas mugandatud variandid, kus on sõnas nii *k* kui *h*. Kui võtta arvesse seda, kuidas terminit parem hääldada oleks, siis tuleks eelistada *k* tähega varianti.

isorütmika – isorütmia

Inglise ja saksa keele põhjal oleks eestikeelse termini kuju *isorütmia*. Ei ole täpselt teada, kust on tulnud *isorütmika*: üks võimalus on, et see on kujunenud välja terminist *rütmika*, mis tähistab rütmiopetust üldiselt; samas võib siin olla ka soome keele eeskuju, kus selle termini kuju on *isorytmiikka*.

madrigalkomöödia – madrigalikomöödia

Siitan on kasutanud nimetavalist liitumist ja Perens omastavalist liitumist. Tegemist on madrigalidest koosneva komöödiaga. Kui võtta arvesse reeglit, mille kohaselt ainet, materjali või olulist koostisosa märkiv täiendsõna tuleb liita nimetavaliselt (Erelt 1982: 87), siis peaks siin sisu tõttu eelistama nimetavalist liitumist.

5.6. *Eckhardt van den Hoogen „Klassikalise muusika ABC“*

Eckhardt van den Hoogen (sünd. 1951) on õppinud Kölni ülikoolis ajakirjandust, germanistikat ja kunstiajalugu. Juba õpingute ajal töötas ta vabakutselise kriitikuna. Hiljem on ta eraettevõtjana pühendunud kunstnike ja muusikute toetamisele. (Eichborn 2006) Tema „Klassikalise muusika ABC“ (saksa keeles ilmunud 2002, eesti keeles 2004) on eesti keelde tõlkinud Heino Pedusaar. Teos koosneb kahest osast. Esimeses osas, mis on umbes kolmveerand raamatu mahust, tutvustatakse tuntud heliloojaid ja nende teoseid. Teises osas on muusikaterminite sõnastik. Sõnastikus on eestikeelsed terminid koos mõistemääratlustega. Tihti on lisatud terminivariandid tsitaatsõna kujul ja ka tsitaatsõnade tõlked. Sõnastik on varustatud ka piltide ja noodinäidetega. Eessõnas rõhutab autor, et teos tegeleb põhialustega ning on koostatud mängleva hoiakuga ja subjektiivseid eelistusi arvestades. Eesmärgiks on huvi äratamine klassikalise muusika või selle osa vastu. (Hoogen 2004: 7) Muusikakriitik Heili Vaus-Tamm kirjeldab seda raamatut kui ühte vähestest vähegi akadeemilise formaadiga eesti keelde tõlgitud heliloojaid käsitlevatest teatmeteostest. Samas on heliloojaid puudutava teabe valik kaootiline ja pisut imelik. (Vaus-Tamm 2004) Muusikasõnastikule heidab Vaus-Tamm ette seda, et osade pillide kohta on olemas pildid ja teiste kohta ei ole. Sõnastiku kujundust tõstab ta aga esile kui hästi haaratavat: märksõnad on suures trükis lehe äärel. (Vaus-Tamm 2004) Saksa kriitik Gaby Helbig kiidab autori uudset lähenemisnurka ja võimet tekitada lugejas huvi ning soovitab teost kasutada ka kooliõpilastel. (Helbig 2002)

Varajase muusika terminite hulgast on selles sõnastikus esindatud peamiselt sellised terminid, millel on eraldi tähendus ka hilisemas muusikas (varajase muusika tähendus on mõnikord lisatud, mõnikord ei ole); valik kirikumuusikatermineid, mida on katoliku ja anglikaani kirikus kasutatud ka hilisemal ajal; enamlevinud vanade tantsude nimetused ja siis sellele lisaks veel rohkem kasutatud ning ka mõned vähem levinud varajase muusika terminid. Sõnastikust võib leida ka paar huvitavat terminivarianti, mida ei ole eelnevates sõnastikes.

Ajaloolist interpretatsiooni iseloomustab autor vastavas sõnaartiklis järgnevalt: „Isegi asjatundjate seas on levinud eksiarvamus, nagu tuleks helilooja soovi kohaselt tema teoseid ette kandes järgida täpselt algset noodistikku, kasutades ainult vastavale ajastule iseloomulikke instrumente ja mängutehnikat.“ (Hoogen 2004: 250) Siiski jätkub ajaloolise interpretatsiooni kirjeldus natuke leebemas laadis, autor leiab, et see rikastab muusikaelu ja sellest on palju kasu. Neid mõtteid meeles pidades on huvitav jälgida seda, kuidas Hoogen esitleb varajase muusika termineid. Järgnevalt on loendid sõnastikust leitud varajase muusika terminitest.

Ka hilisemas muusikas kasutatud varajase muusika terminid:

aaria	obligaat, <i>obligato</i> , <i>obbligato</i>
<i>a capella</i>	ooper
antrakt	<i>opera buffa</i> , <i>opéra comique</i>
<i>aubade</i>	<i>opera seria</i>
ballaad, <i>ballata</i>	oratoorium
ballett	<i>ostinato</i>
fantaasia	passioon
hümn	pastoraal
juhtmotiiv, <i>leitmotiv</i> , leitmotiiv	prelüüd, preluudium
kaanon	<i>quodlibet</i>
kadents	reekviem
kantaat	retsitatiiv
kontsert, <i>concerto</i>	rondo
<i>lamento</i> , kaebeaaria, <i>lamento</i> -aaria	sonatiin, <i>sonatina</i>

Kirikumuusika terminid:

<i>anthem</i>	<i>magnificat</i>
<i>full anthem</i>	missa
gregooriuse koraal, gregoriaani koraal	<i>Te Deum</i>
koraal	<i>verse anthem</i>
koraalieelmäng	

Tuntumad varajase muusika terminid:

bassiteema	kammersonaat, <i>sonata da camera</i>
<i>basso continuo</i> , generaalbass	madrigal
<i>concerto grosso</i>	monoodia
diskant, tiiskant	motett
fuuga	prantsuse avamäng
inventsioon	süit
kirikusonaat, <i>sonata da chiesa</i>	tabulatuur

Vähemtuntud varajase muusika terminid:

<i>badinerie</i>	moodus 1
<i>folia</i>	saltarello
<i>hornpipe</i>	

Võõrsõna ja tsitaatsõna

Muusikaliste vormide nimetuste puhul on huvitav jälgida, kus on tõlkija eesti keeles kasutanud terminina võõrsõna ja kus tsitaatsõna.

On kasutanud võõrsõnu:

ballaad, <i>ballata</i>	polonees, <i>polonaise</i>
džiig, <i>jig, gigue</i>	rigodoon, <i>rigaudon</i>
galjard, galjarda, <i>gagliarda, gaillarde</i>	ritornell, <i>ritornello</i>
interluudium	saraband, <i>sarabande</i>
intermetso	serenaad, <i>serenata</i>
kapritšo, <i>capriccio, caprice</i>	sitsiliaana, <i>siciliano</i>
luur, <i>loure</i>	skertso, <i>scherzo</i>
menuett, <i>minuetto</i>	sonaat, <i>sonata</i>
partiita, <i>partita</i>	šansoon, <i>chanson</i>
passakalja, <i>passacaglia</i>	tokaata, <i>toccata</i>

On kasutanud tsitaatsõnu:

allemande
allemand (millegipärast on märgitud tsitaatsõnaks, kuigi seda võiks käsitleda ka võõrsõnana)
chaconne, ciaconna
courante, kurant
pavana

Huvitavad terminivariandid, mida ei ole eelnevates sõnastikes:

da capo-aria

Õigem oleks kirjutada da capo *aria*, st ilma sidekriipsuta, Siitanil on kasutusel ka variant da-capo-*aria*.

diskant

Teistest allikatest võib leida variandid discantus või *tiiskant*.

galjarda

Muudes allikates on kasutatud kas tsitaatsõna gagliarda või võõrsõnu *galliard* ja *galjard*. Siin esitatud termin on nende kombinatsioon.

leitmotiiv

See on mугanenud variant tsitaatterminist leitmotiv.

obligaat

Seda terminit võib leida eelnevalt ainult (!) Visnapuu sõnastikust.

viitemärk – neuma

Väga huvitav liitsõnakujuline termin, mis seletab juba terminina hästi lahti *neuma* mõistesisu. Kuigi tõenäoliselt eelistatakse lühemat terminit.

5.7. Kadri Leppoja „Muusikaõpetuse mõisted 7.–9. klassile: eesti–vene–eesti sõnastik“

Kadri Leppoja on Tartu Miina Härma Gümnaasiumi muusikaõpetaja ja koorijuht. Tema koostatud „Muusikaõpetuse mõisted 7.–9. klassile: eesti–vene–eesti sõnastik“ on ilmunud 2005. aastal ja võib öelda, et see on praegu kõige uuem muusikasõnastik. Sõnastikus on esitatud eestikeelsed terminid koos mõistemääratluste ja venekeelsete vastetega. Vähesed terminivariandid on välja toodud ka viiteartiklitenä. Lisadena on sõnastiku lõpus pildid muusikainstrumentidest, noodinäited ja muusikaterminite vene–eesti sõnastik. Autor kirjutab eessõnas, et sõnastiku eesmärgiks on aidata õpilastel aru saada muusikaõpetusega seonduvatest tekstidest. Definiitsioonid ja selgitused on võimalikult lihtsad ja lühidad, välditud on liigseid detaile. (Leppoja 2005: 3) Mõned definiitsioonid jäävad selle taotluse tõttu aga liiga üldsõnaliseks ja ei anna hästi edasi mõiste sisu, nt kantileen – laulvus (Leppoja 2005: 31). Kui vaadata sõnastiku mõistevalikut, siis võib öelda, et kokku on püütud koguda võimalikult paljude muusikaliikidega seotud enamlevinud mõisteid. Sõnastikust võib leida muuhulgas näiteks ka india ja jaapani muusika termineid. Varajase muusika terminoloogiast on esindatud enamlevinud oskussõnad, valik kirikumuusikatermineid ja sellised terminid, mida

kasutatakse teises tähenduses hilisemas muusikas. Mõnede terminite puhul on märgitud tähendus varajases muusikas, mõnede puhul mitte. Sõnastikus on ka mõned pisut spetsiifilisemad varajase muusika terminid.

Ka hilisemas muusikas kasutatud terminid:

<i>a capella</i>	kantaat	reekviem
ariooso	kantileen	retsitatiiv
ballaad	kontsert	ritornell
<i>bel canto</i>	ooper	rondo
eellöök	<i>opera buffa</i>	sekvents
hümn	<i>opera seria</i>	skertso
instrumentaalkontsert	oratoorium	sonaat
interluudium	<i>ostinato</i>	sonatiin
intermeedium	passioon	šansoon
juhtmotiiv	pedaal (ei ole burdooni tähendust)	tenor
kaanon	prelüüd	
kadents		

Katoliku kiriku muusika terminid:

<i>Agnus Dei</i>	<i>gloria</i>	ordinaarium
<i>credo</i>	<i>kyrie eleison</i>	<i>proprium</i>
<i>Dies irae</i>	missa	<i>sanctus</i>

Tuntumad varajase muusika terminid:

<i>basso continuo,</i> generaalbass	fuuga	neuma
burdoon	inventsioon	organum
<i>concerto grosso</i>	madrigal	
	motett	

Vähemtuntud varajase muusika terminid:

<i>dramma per musica</i>	<i>Notre Dame</i> 'i koolkond
<i>frottola</i>	psalmoodia
<i>introitus</i>	ritšerkaar (ainult imitatsioonilise polüfoonia tähendus)
müsteerium	

Võõrsõna ja tsitaatsõna

Huvitav on jälgida, kas muusikavormide puhul on kasutatud tsitaatsõna või võõrsõna:

allemande

kurant, *courante*

džiig, *gigue*

gavott

menuett

ritšerkaar, *ricercar*

saraband

šansoon

Uudne termin, mida eelnevates sõnastikes pole:

õukonnalaul – rüütlilaul

6. Piirkonnaspetsiifika

Varajase muusika alaste tekstidega tegelemisel torkab silma väga suur segadus terminivariantide vahel. Ühe mõiste väljendamiseks on eesti keeles terminitena käibel tihti mitu tsitaatsõna, mis on pärit eri keeltest, ja mõnikord nende kõrval ka mitu võõrsõna või omasõna. Samas võivad nad aga märkida sisult pisut erinevaid mõisteid või olla kasutusel erilaadses kontekstis. Selles segaduses korra loomine võib olla pikk ja keeruline protsess. Küsimuseks on alati olnud, millist terminit peaks kasutama, miks on olemas eri keeltest pärit tsitaatsõnad, kas neid peaks ka kasutama ja kui, siis millises kontekstis millist. Need küsimused viivad otse ka piirkonnaspetsiifika küsimuse juurde ehk siis selleni, et kas mõiste või termin on seotud mingi maa või geograafilise/kultuurilise piirkonnaga ja vastava keelega.

6.1. Piirkonnaspetsiifika mõiste

Piirkonnaspetsiifika on mõiste või termini seotus konkreetse piirkonna ja sealse rahva ning kultuuriga. Siin ei ole meelega kasutatud sõna „maa“, sest piirkonnad, millega mõiste võib olla seotud, ei pruugi alati kattuda rahvuse- või riigipiiridega. Piirkonnaspetsiifilisele mõistele termini leidmise kohta kirjutab Tiiu Erelt (1982: 75) järgmist: „Võtta võõrterminid igal pool seal, kus mõiste on tihedasti seotud ühe kindla rahvaga.“ Selliseid võõrtermineid ta nimetab eksotismideks ja selliste terminite näideteks on toodud *gusli*, *dombra*, *borš*, *sarafan* ja *kokošnik*. Kui piirkonnaspetsiifika piirduks sellega, siis oleks kõik hästi lihtne. Eesti keelde tuleks kohandada vastavas keeles olev termin ja hakata seda kasutama. Praktikas pole aga paljude mõistete puhul piirkonnaspetsiifika nii üheselt mõistetav.

6.2. *Piirkonnaspetsiifika põhjused*

Piirkonnaspetsiifika tuleneb otseselt varajase muusika eripärast hilisema muusikaga võrreldes.

1. **Muusika päritolu.** Varajane muusika on tänapäeva muusikast oluliselt rohkem seotud mingi piirkonna või rahvaga. Sellel on väga lihtne põhjus. Ilmalik kunstmuusika on alguse saanud rahvamuusikast ja praeguseks üle maailma levinud pillid on arenenud välja rahvapillidest.
2. **Muusika säilitamine ja levitamine.** Kui tänapäeval on olemas muusika salvestamiseks ja säilitamiseks vahendid, millega saab esitust väga täpselt fikseerida, siis varajase muusika perioodidel selliseid vahendeid ei olnud. Ei olnud mitte ühtegi elektroonilist vahendit muusika salvestamiseks ja taasesitamiseks ega ka sellist noodikirja, mille abil oleks saanud väga täpselt üleskirjutatut taasprodutseerida. Kirikumuusikat säilitati enne trükikunsti leiutamist (nooditrüki kunst leiutati 15.–16. sajandi vahetusel Itaalias) peamiselt käsikirjadena kirikute või kloostrite arhiivides. Neid käsikirju oli võimalik „paljundada“ ainult neid ümber kirjutades. Ilmalik muusika levis alguses suures osas suulise traditsioonina peamiselt seoses muusikute rändamisega või sõjaliste vallutustega. Hiljem hakati seda järjest rohkem ka üles kirjutama, aga noodikiri, mida kasutati, ei anna palju informatsiooni esitatava muusika tempo ja väljendusvahendite, isegi kasutatud muusikainstrumentide kohta. Sellepärast erineb muusika vägagi piirkonniti ja samad vormid muutuvad ajas ja ruumis.
3. **Muusika funktsioonid.** Muusika funktsioonid olid teistsugused kui tänapäeval. Muusika oli tarbekaup. Kirikus kasutati muusikat jumalateenistuste osana ja suurtel kirikupühadel. Ilmalikku muusikat kasutati õukonnas ja lihtrahva seas igapäevaselt ja pidustustel. Tänapäeval tavalised kontserdid kujunesid välja alles 16.–17. sajandil. See tähendas ka heliloojatele pidevat tööd, sest igaks uueks sündmuseks ja kirikupühaks tuli kirjutada midagi uut.
4. **Helilooja tähtsus.** Helilooja isik ei omanud kuni 14. sajandini mitte mingit tähtsust. Tähtsamad olid koolkonnad ja geograafilised piirkonnad. Muusika erines

nii piirkonniti kui õukonniti, see oli ka eesmärk, sest valitsejad püüdsid üksteist üle trumbata huvitava muusikaga.

6.3. Piirkonnaspetsiifika avaldumisvormid terminoloogias

Piirkonnaspetsiifika avaldub varajase muusika terminoloogias peamiselt kahel kujul:

1. Muusikavorm, -stiil või esituslaad on pärit mingist kindlast piirkonnast.
2. Ühes piirkonnas olev muusikavorm, -stiil või esituslaad erineb teises piirkonnas olevast samalaadsest vormist, stiilist või esituslaadist.

6.3.1. Muusikavorm, -stiil või esituslaad on pärit mingist kindlast piirkonnast.

Kui on tegemist kindlast piirkonnast pärineva muusikavormi, -stiili või esituslaadiga, siis on enamasti lihtne võtta terminiks selle piirkonna keelest pärit termin. Palju näiteid selle kohta võib leida peatükist 6.4.

Siiski ei ole alati seda reeglit lihtne järgida. Probleemaatiliseks võivad osutuda järgmised juhud:

1. Päritolumaa keeles on kasutusel teisest keelest laenatud termin või on teisest keelest pärit termin laialt levinud.

allemande (pr 'saksa tants') – 4-osalises taktimõõdus rahulik saksa sammtants.

kontratants, *contredance* (ingl < *country dance* 'maarahva tants') – inglise rahvatants, mida tantsiti rühmiti, kahes reas või nelinurgas vastamisi.

anglaise (pr 'inglise tants') – Prantsusmaal levinud inglise kontratants.

française (pr 'prantsuse tants') – Saksamaal kasutusel olev termin Prantsusmaalt sinna jõudnud inglise kontratantsu kohta.

2. Päritolumaa keeles on paralleelselt kasutusel mitu terminikuju.

fancy, fantasy (ingl) – peamiseid inglise kammermuusika vorme 1575–1680, kus vahelduvad imitatsioonilised ja homofoonilised osad; on välja arenenud moteti instrumentaalsest eelmängust.

pavana, padovana, padoana (it) – Itaaliast pärit paaristaktimõõdus pidulik ja väärikas aeglane käigutants; 16. sajandil armastatuim õukonnatants.

3. Päritolupiirkond ei kattu kindla maaga.

galliarde (pr), *gaillarde* (pr), *gagliarda* (it) – lõbusaloomuline kolmeosalises taktimõõdus vana prantsuse-itaalia tants.

6.3.2. Ühes piirkonnas olev muusikavorm, -stiil või esituslaad erineb teises piirkonnas olevast samalaadsest vormist, stiilist või esituslaadist

Sellel puhul tuleks ka terminites vahet teha eri piirkondade vormide vahel:

courante (pr) – alates 17. sajandi keskelt aeglane prantsuse tants 3/2 või 6/4 taktimõõdus iseloomulike rõhumuutustega eri hääldes.

corrente (it) – alates 17. sajandi keskelt kiire elava loomuga itaalia tants 3/8 või 3/4 taktimõõdus.

ballaad, *ballade* (pr) – 14. sajandil mitmehäälne prantsuse lauluvorm ühele lauljale ja kuni kolmele instrumentalistile.

ballata (it) – itaalia refrääniga (tantsu)lauluvorm ühele häälele instrumentaalsaatega.

6.4. *Piirkonnaspetsiifilised terminid piirkonniti ajastute kaupa*

Varajases muusikas on enamasti nii, et kindlal perioodil domineerib ühe piirkonna muusika, mis mõjutab suuremat osa ülejäänud piirkondade muusikast. Järgnevalt on lühidalt kokku võetud piirkondade eripärad ajastute kaupa, millele on lisatud selle piirkonnaga seotud terminid. Piirkonnad on nimetatud maade järgi, samas tähistab maa siin peatükis rohkem kultuuriruumi. Rohkem on keskendutud neile maadele, mille muusika stiil domineeris.

6.4.1. Keskaeg

Prantsusmaa

Kõige rohkem on keskaja ilmalikust vokaalmuusikast tänaseni säilinud õukondlikku luulet ehk rüütli laulu (rüütli laulikud trubaduurid ja troväädid), mis sai alguse 11. sajandi Prantsusmaalt. Lõuna-Prantsusmaa õukonnakultuuri mõjutas aga 8. sajandil Hispaania vallutanud mauride kaudu sinna jõudnud araabia kultuur. (Siitan 1998: 50) Prantsusmaalt on säilinud üks kahest mahukaimast keskaegsest instrumentaalmuusika käsikirjast (Paris BN fr. 844 „Chansonnier du roi“), kus on 8 estampiid (*estampie*). (Schima 1995: 51) Varajane mitmehäälsus sai organumide kujul alguse ka Prantsusmaalt, samuti tekkis seal esimesena motett.

Vormid

ballaad 2 (alates 14. sajand)
basse danse (15. sajand)
carol 1 (13.–15. sajand)
chorea 1 (13.–15. sajand)
clausula (12.–13. sajand)
estampie (13.–14. sajand)
kantileen (14.–15. sajand)
lai (13. sajand)

rondeau (12.–15. sajand)
rondellus (12.–13. sajand)
šansoon 2 (14. sajand)
šansoon 3 (15. sajand)
virelai (13.–15. sajand)
farandool (14. sajand)
chanson balladée (13.–15. sajand)

Koolkonnad, stiilid

Notre Dame'i koolkond (12.–13. sajand)

ars antiqua (13. sajand)

ars nova (14. sajand)

ars subtilior (14.–15. sajand)

Itaalia

Lisaks ilmalikule laulule sündis Itaalias ja Hispaanias prantsuse rüütlilaulu eeskujul vaimulik luuletraditsioon, mis matkis prantsuse laulude stiili, aga seostas seda vaimulike teemadega. (Siitan 1998: 52) Üks mahukamaid instrumentaalmuusikat sisaldavaid käsikirju pärineb aastast 1400 Itaaliast (London BL Add. 29987). Selles on pikad instrumentaalpalad, estampiid, mille kohta kasutatakse itaaliakeelset terminit *istampitta*, et eristada neid Prantsuse käsikirjas olevatest estampiidest (*estampie*). (Schima 1995: 22) Prantsuse melismaatiliste organumide eeskujul tekkis Itaalias uus koolkond *trecento*, mille loomingu hakati kasutama mitmeid uusi vorme. (Reese 1942: 361)

Vorm

ballata (14. sajand)

balletto 3 (15. sajand)

balletto 4 (alates 15. sajand)

istampitta (14. sajand)

caccia (14. sajand)

kantileen (14.–15. sajand)

lauda (13.–14. sajand)

saltarello (14. sajand)

madrigal 1 (14. sajand)

Koolkond, stiil

trecento (1330 –1420)

Hispaania

Ka Hispaanias tekkis vaimulik luuletraditsioon prantsuse rüütlilaulu eeskujul. (Siitan 1998: 52) 14. sajandi muusikas võib näha nii prantsuse kui itaalia muusika mõjusid.

Vorm

cantiga (13.–14. sajand)

Saksamaa

Saksamaal sündis õukondlik ilmalik laul Prantsusmaa eeskujul, seal hakkasid seda edasi kandma minnesingerid, kes arendasid välja oma stiili. (Siitan 1998: 50) Sellest kasvas välja ka saksa mitmehäälne muusika. (Reese 1942: 377)

Vorm
lied

Inglismaa

Kui Euroopa mandriosa oli suures osas prantsuse trubaduurikunsti mõju all, siis Inglismaale see mõju ei jõudnud. Seal elasid edasi varasemad laulutraditsioonid, mida kandsid edasi peamiselt pikad jutustavad laulud harfi saatel. (Reese 1942: 241) Ka mitmehäälsuse teke ja stiilid ei olnud niivõrd palju mõjutatud Mandri-Euroopas levinud stiilidest. Inglismaalt on pärit ka kõige varasem tertsharmooniat kasutav mitmehääline laul. (Reese 1942: 387, 388)

Vorm
rondellus (12.–13. sajand)

6.4.2. Renessanss

Renessansiajast on säilinud palju instrumentaalset tantsumuusikat. Suure osa sellest moodustavad mitmesugused seltskonnatantsud. Need tantsud on tavaliselt välja kujunenud rahvatantsudest. Siin peatükis on iga maa juurde märgitud ka need tantsud, mis sellelt maalt pärit on.

Madalmaad

Renessansiajal hõlmasid Madalmaad kogu piirkonda, kus räägiti flaami keelt. Geograafiliselt mahuvad sellesse piirkonda tänapäeva Belgia, Põhja-Prantsusmaa ja Holland. 15.–16. sajandil koondas see piirkond kunstnikke ja muusikuid sõdadest nõrgestatud Inglismaalt, Prantsusmaalt, Saksamaalt ja Itaaliast. Madalmaade koolkonna all mõistetakse peamiselt 15.–16. sajandi vokaalpolüfooniat.

Prantsusmaa

16. sajandil trükiti suurel hulgal prantsuse seltskonnamuusikat. Kuna renessansiaegses Euroopas oli kiriku ja koolide ladina keele kõrval teiseks ühendavaks keeleks prantsuse

keel, siis levis ka 16. sajandil välja kujunenud prantsuskeelne šansoon kiiresti üle Euroopa. (Siitan 1998: 135)

Prantsusmaalt pärinevad tantsud:

burree		<i>gigue</i>
branle		<i>galliard</i>
<i>courante</i> , kurant		gavott

Itaalia

Itaalia ilmalikus laulus oli kaks peamist suunda: hulk rahvalikke laulutüüpe, mida kirjutasiid peamiselt itaallased, ning peen ja kunstipärane madrigal, mis oli pärit Madalmaade koolkonnast. (Siitan 1998: 138) 16. sajandi keskel kujunes Roomas välja akadeemilise ja konservatiivse hoiakuga Rooma koolkond, mis on tuntud range polüfoonilise kirikulaulu poolest. (Siitan 1998: 122) Veneetsias aga arenes välja väga isikupärane Veneetsia koolkonna mitmekoorimuusika. 16. sajandi keskel levis see stiil üle Euroopa. (Siitan 1998: 129)

Itaaliast pärinevad tantsud:

<i>galliard</i>		<i>passamezzo</i> 1
<i>giga</i>		pavaan

Vormid

villanella (16. sajand)		<i>canzon</i> 3 (16. sajand)
<i>bergamasca</i> (16.–19. sajand)		<i>forlana</i> (16. sajand)
<i>calata</i> (16. sajand)		frottola (15.–16. sajand)

Stiilid, koolkonnad

<i>camerata</i> (16. sajand)		Rooma koolkond (1550–1620)
<i>prima pratica</i> (16. sajand)		<i>seconda pratica</i> (alates 1600)
<i>coro battente</i> (16. sajand)		

Saksamaa

Reformatsiooni ja luterluse tekkega tekkis uus protestantlik kirikumuusika. (Siitan 1998: 119) 16. sajandi teisel poolel sai saksa muusika olulisi mõjutusi Veneetsia koolkonna mitmekoorimuusikast. (Siitan 1998: 130) Tänu meistersingeritele püsis ühehäälneline ilmalik laul Saksamaal kauem kui mujal Euroopas. 16. sajandi alguses hakkas levima ka neljahäälneline tenorlaul. (Siitan 1998: 144–145)

Saksamaalt pärinev tants
allemand

Vormid
luteri koraal
gassenhauer (16. sajand)
tenorlaul
tornimuusika

Inglismaa

16. sajand on inglise kirikumuusika kuldajastu. Anglikaani kiriku tekkega tekkis ka uusi kirikumuusika vorme. (Siitan 1998: 130–133) Ilmalikus muusikas olid suuremateks mõjutajateks itaalia laulud, mille eeskujul loodi ka ingliskeelseid laule. 16. sajandi lõpul levis Inglismaal lautosaatega soololaul (lautolaul). (Siitan 1998: 145–146)

Inglismaalt pärinevad tantsud:

anglees, franssees
country dance, kontratants

| *jig*
hornpipe

Vormid

fancy (1575–1680)
anthem (16. sajand)
full anthem
verse anthem

| *service*
inglise madrigal (1560–1625)
lautolaul
maskid

Hispaania

16. sajandiks kujunes välja täiesti omalaadse stiiliga hispaania polüfooniline vaimulik muusika, teoseid loodi Madalmaade koolkonna eeskujul, kuid stiilis, mida iseloomustab sügav religioossus ja müstika, rahvuslikkus ja konservatiivsus. Ilmalik muusika sai mõjutusi nii Euroopast, Ameerikast kui ka Aafrikast. (Lopez 2003: 1)

Hispaaniast pärinevad tantsud:

gallarda
saraband

Vormid

diferencias (16. sajand)
tiento (16.–17. sajand)
villancico (15.–16. sajand)

6.4.3. Barokk

Itaalia

Itaalia mõjutas barokiajal väga oluliselt Euroopa muusikat. Seal sündisid barokiaja uued žanrid: ooper, kirikukontsert, *da capo* aaria, kantaat, oratoorium, mis levisid üle kogu Euroopa. Instrumentaalmuusikas sai kõige tavalisemaks ansambliks barokktrio. Archangelo Corelli (1653–1713) trionsaadid said oluliseks eeskujuks hilisbaroki kammermuusikale Itaalias, Saksamaal ja Inglismaal. Soolokontserdi vormi peamiseks kujundajaks oli Antonio Vivaldi (1678–1741). (Siitan 1998: 175–196)

Vormid

aria da capo

balletto 1 (17. sajand)

corrente (17. sajand)

dramma per musica, muusikaline draama

itaalia madrigal

itaalia ooper

itaalia oratoorium

messanza (16.–18. sajand)

opera buffa

partiita

Romanesca

romanss 4 (17. sajand)

ruggiero (17. sajand)

siciliano (17.–18. sajand)

Veneetsia ooper

Stiilid, koolkonnad

bel canto

Napoli ooperikoolkond

Veneetsia koolkond

Prantsusmaa

Prantsusmaal kujunes barokiajal välja omalaadne muusikastiil, mis oli rikas paljudest eri kaunistustest. Sellepärast pärinevad mitmed kaunistuste nimetused ka prantsuse keelest: oli kaunistusi, mida teistes maades üldse ei tuntud. Prantsusmaal tekkisid omalaadsed ooperisarnased suurvormid, 17. sajandi lõpus sai oma vormi prantsuse klavessiinisüit ja kindla ülesehitusega prantsuse stiilis avamäng levis üle kogu Euroopa. (Siitan 1998: 196, 199–207)

Vormid

air de cour – õukonna-aria
ballet de cour – õukonnaballett
ballettkomöödia
ballettooper
brunette
chute
ekossees (17. sajand)
grand motet
kotiiljon
loure (17. sajand)
lüüriline tragöödia
menuett

müset
ouverture – prantsuse avamäng
passepied (alates 1650)
pastorella 2, pastoraal (16.–17. sajand)
prantsuse klavessiinisüit
prantsuse ooper
prantsuspärane kontsertmotett
rigodoon
šansoon 4 (16. sajand)
tamburiin
volta

Esituslaad: kaunistused

battement
inégaies

port de voix

Saksamaa

Saksa barokkmuusikat mõjutas algusaegadel tugevalt itaalia muusika. Instrumentaalmuusikas tekkisid Saksamaal luteri koraalide viisidel põhinevad uued muusikavormid: koraalieelmäng, koraalifantaasia, tokaata, fuuga, koraalikantaat, passioon. 17. sajandi lõpus kujunes Saksamaal välja kindel süidi vorm, mis koosnes neljast erineva karakteri ja päritoluga õukonnatantsust. (Siitan 1998: 195, 215–229)

Vormid

partiita
saksa ooper
saksa oratoorium

süit 2
vaimulik kontsert

Esituslaad: kaunistused

anschlag

Inglismaa

Inglise barokkmuusikas on itaalia ja prantsuse mõjud segunenud inglise vana muusikatradiitsiooniga. Inglismaale eripärased on maskietendused ja nn semiooperid. (Siitan 1998: 209–213)

Vormid

antrakt, *act tune* (17. sajand)

ballaadiooper (18. sajand)

browning (17. sajand)

catch (17.–18. sajand)

chant (17. sajand)

division (17.–18. sajand)

ekossees

ground

inglise ooper

inglise oratoorium

ood 1

semiooper

Hispaania

Hispaania barokkmuusika rütmid, meloodiad, kasutatud instrumendid, isegi harmoonia olid mõjutatud araabia muusikast. Pikemalt kui teistes Euroopa maades loodi 16. sajandi polüfoonilises stiilis muusikat. Domineeriv oli rahvamuusikast mõjutatud seltskonnamuusika, mitte niivõrd õukonnamuusika nagu teistes Euroopa maades. Muusikainstrumendid, millele peamiselt muusikat kirjutati, olid viiul, lauto, kitarr ja klavessiin. 17. sajandil sai õukondades eriti populaarseks teatrimuusika, kujunes välja oma ooperivorm, *zarzuela*. (BMS 2006)

Vormid

chaconne

folia

La Spagna

passacaglia

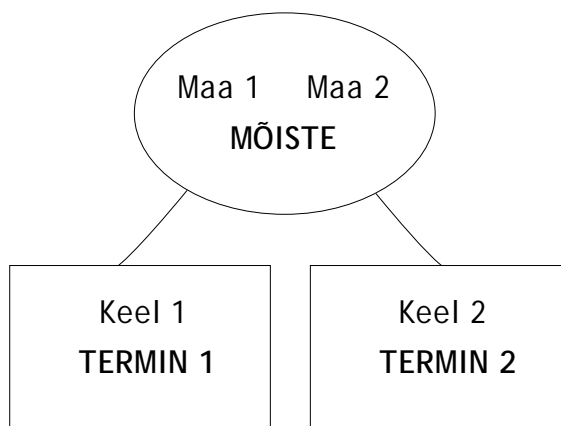
Romanesca

zarzuela (17. sajand)

6.5. Piirkonnaspetsiifika mallid

See, millega tuleb tegeleda selliste välja kujunemata terminisüsteemide puhul nagu varajase muusika terminoloogia, on sisule vormi leidmine ehk siis mõistetele termini leidmine. Selleks on vaja kirja panna mõistesüsteemid ja leida mõistetele terminid. Töö käigus tuleb vastata mitmetele küsimustele ja harutada lahti keerulisi mõistete ja terminite pesasid. Küsimus „Millist terminit kasutada?“ viib tavaliselt väga mitmete järgmiste küsimusteni: „Kas need näiliselt sama mõistet tähistavad terminid tähistavad ikka realselt sama mõistet? Kas neid näiliselt samasuguseid termineid kasutatakse ka samalaadses kontekstis? Kas eri keeltes kasutatavad terminid tähendavad ikka üht ja sama asja?“ jne. Neid küsimusi küsides ja mõisteid ning termineid kõrvutades on abiks järgmised mallid, mis kirjeldavad piirkonnaspetsiifika olemasolu ja avaldumisvormi.

6.5.1. Sama mõiste ja erinevad terminid

Joonis 16. Piirkonnaspetsiifika: sama mõiste ja erinevad terminid

Selle malli puhul on tegemist juhuga, kus tegelikult ei ole piirkonnaspetsiifikat, kui siis üksnes selles, et termini keel on seotud konkreetse piirkonnaga, st sama mõistet

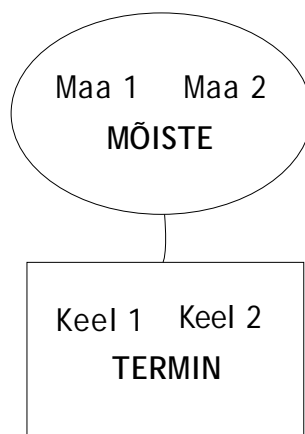
tähistatakse eri keeltes vastava keele terminiga, üldjuhul omasõnaga. Siin on üldiselt tegemist muusikateoreetiliste terminitega või siis ka väga levinud vormidega. Ka eesti keeles tasuks selles rühmas kasutada omasõnalist terminit.

numbribass (eesti), *basso continuo* (it), *basse chiffrée* (pr), *bezifferter Bass* (sks), *thoroughbass* (ingl) – muusikat pidevalt saatev bassihäääl, millele ehitatakse saateharmoonia; mängitakse pillirühmaga, kuhu kuulub vähemalt kaks pilli: basspill ja harmooniapill.

kangelaslaul (eesti), *heroic poem* (ingl), *Heldenlied* (sks), *chanson de geste* (pr) – vanim säilinud rahvalik ilmalik laul, pikk eepiline poeem müütiliste kangelaste vägitegudest.

kontsert (eesti), *concerto* (it), *Konzert* (sks), *concert* (ingl) – instrumentaalteos, kus orkestrile on vastandatud üks või mitu solisti; solistide vahelõigud toetuvad orkestri bassile.

6.5.2. Rahvusvaheline termin

Joonis 17. Piirkonnaspetsiifika: sama mõiste ja sama termin

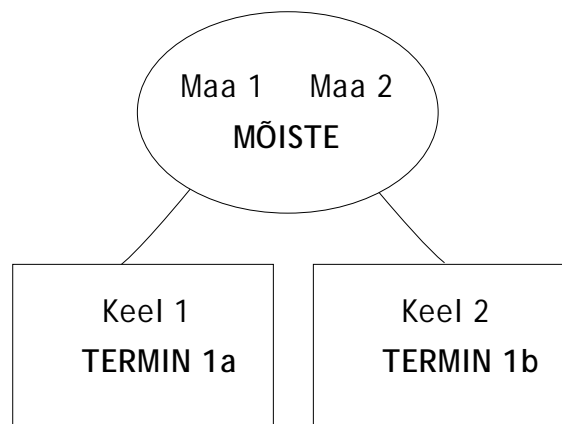
Siin on tegemist rahvusvahelise terminiga, kus ka piirkonnaspetsiifikat ei ole: eri maades tähistab sama termin sama mõistet. Enamasti on sellel puhul tegemist ladinakeelsete kirikumuusikaga seotud terminitega, mis on samal kujul paljudes keeltes. Ka eesti keeles saab siis kasutada seda terminit, mis on rahvusvaheliselt levinud.

kyrie eleison (ingl, sks., pr., it.) – missa esimene ordinaariumi osa, missa vanimaid osi, millel on kreekakeelne tekst, mis koosneb kolmest fraasist.

conductus (ingl, sks., pr., it.) – saatelaul, mida lauldi missal tegevuste ja protsessioonide saateks; see ei kuulunud liturgiliste vormide hulka ja oli esimene mitmehäälsuse vorm, millel pole sidet gregooriuse lauluga.

concerto grosso (ingl, sks., pr., it.) – instrumentaalteos, kus barokktriole on lisatud suurem ansambel; suurem grupp ühineb väiksemaga lõiguti, et teda kõlaliselt täiendada.

6.5.3. Sama mõiste ja sarnased terminid

Joonis 18. **Piirkonnaspetsiifika: sama mõiste ja sarnased terminid**

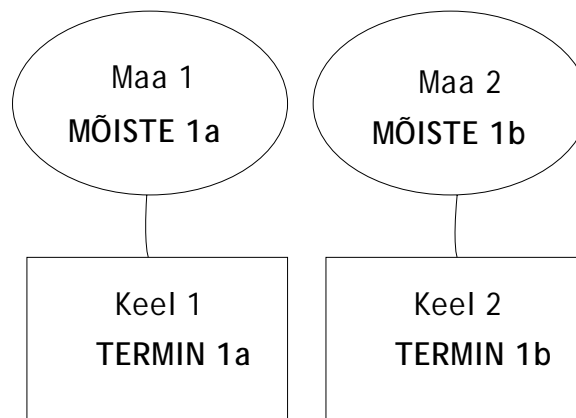
Selle malli puhul kasutatakse eri keeltes sama mõiste tähistamiseks sarnase kujuga termineid. Põhimõtteliselt on ka siin tegu rahvusvaheliste terminitega. Siia kuulub palju kirikumuusika termineid, aga ka palju üle Euroopa levinud ilmaliku muusika vormide

nimetusi, kus igasse keelde on vastav termin kohandatud. Ka eesti keelde tuleks siis vastav termin kohandada.

antifon, antifoon (eesti), *antiphon* (ingl), *Antiphon* (sks), *antienne* (pr), *antifona* (it) – peamiselt refrääniliselt korduv vastulaul psalmi retsiteerimisele, aja jooksul iseseisvunud, psalmidest eraldunud.

pavaan (eesti), *pavane*, *paduana*, *padovana* (ingl); *Pavane*, *Padoana*, *Padovana* (sks); *pavane*, *padoana*, *padouane* (pr); *pavana*, *padovana*, *padoana* (it) – Itaaliast pärit paaristaktimõõdus pidulik ja väarikas aeglane käigutants; 16. sajandil armastatuim õukonnatants.

6.5.4. Lähedased mõisted ja sarnased terminid

Joonis 19. Piirkonnaspetsiifika: lähedased mõisted ja sarnased terminid

Siin on ühes piirkonnas mõiste sisu natuke erinev teisest piirkonnast. Terminikujud on sarnased. Tegemist on sellega, et eri maades on levinud sama muusikaline vorm natuke erineval kujul. Tegelikus elus on see mall lähedane 3. mallile (joonis 18) ja raske on nende vahel vahet teha.

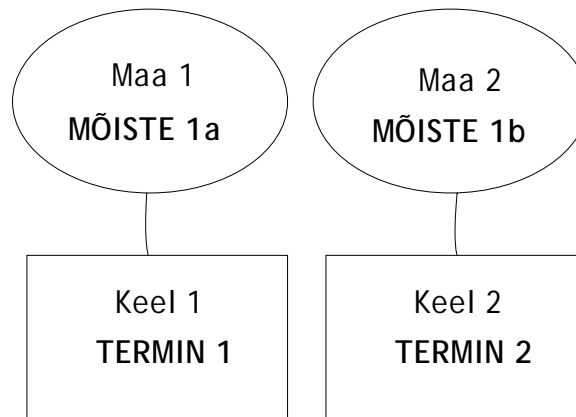
courante (pr) – alates 17. sajandi keskelt aeglane prantsuse tants 3/2 või 6/4 taktimõõdus iseloomulike rõhumuutustega eri hääldes.

corrente (it) – alates 17. sajandi keskelt kiire elava loomuga itaalia tants 3/8 või 3/4 taktimõõdus.

ballaad, *ballade* (pr) – 14. sajandil mitmehäälne prantsuse lauluvorm ühele lauljale ja kuni kolmele instrumentalistile.

ballata (it) – 14. sajandil itaalia refrääniga (tantsu)lauluvorm ühele häälele instrumentaalsaatega.

6.5.5. Lähedased mõisted ja erinevad terminid

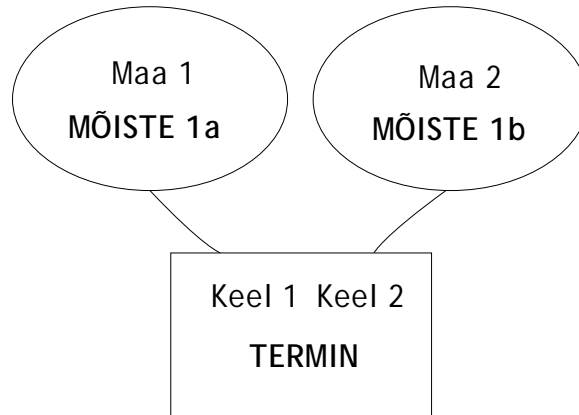
Joonis 20. Piirkonnaspetsiifika: lähedased mõisted ja erinevad terminid

Siin on ühes piirkonnas mõiste sisu natuke erinev teisest piirkonnast. Aga terminikujud on täiesti erinevad. See on väga sarnane 1. malliga (joonis 16) ja peab väga hästi tundma vastavat eriala ja keeli, et saada aru, kas on tegemist sama tähendusega või on tähendused pisut erinevad. Mõnikord kasutatakse eri keeltest pärit termineid eri kontekstides.

cantiga (hisp), *lauda* (it) – õukondlik vaimulik laul, mis matkis prantsuse laulikute luulevormi, aga seostas seda vaimulike teemadega.

Siin on tegemist samalaadsete lauludega, aga hispaania terminit kasutatakse hispaaniakeelsete laulude ja itaalia terminit itaaliakeelsete laulude kohta.

6.5.6. Sarnased mõisted ja sama termin

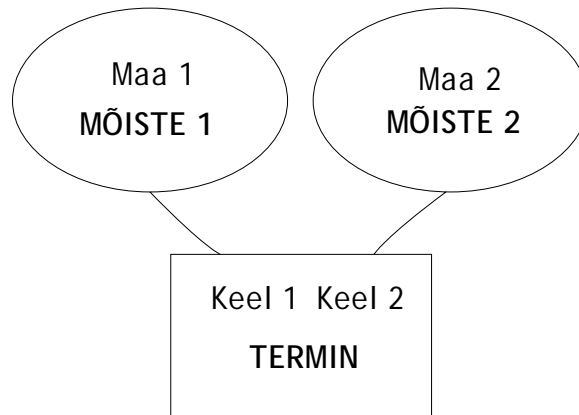
Joonis 21. **Piirkonnaspetsiifika: lähedased mõisted ja sama termin**

Siin näib, et on tegemist rahvusvahelise terminiga, st sama terminit kasutatakse eri keeltes, aga samas on tähendus pisut erinev eri maades.

madrigale (it) – Itaaliast alguse saanud enamasti tõsine vaba värsivormiga armastuslaul 1530–1630, filosoofilise, erootilise, aga tihti ka religioosse alltekstiga; alguses tavaliselt neljahäälne ja küllaltki lihtsa polüfooniaga, hiljem ka viie- ja kuuehäälnene ning keeruka polüfooniatehnikaga.

madrigal (ingl) – ilmalik laul Inglismaal 1560–1625, mille eeskujuks olid itaalia laulud, aga mis on rahvalikum ja tema tekstid on ingliskeelsed ning ei vasta üldiselt itaalia madrigali kõrgetele nõuetele.

6.5.7. Erinevad mõisted ja sama termin

Joonis 22. Piirkonnaspetsiifika: erinevad mõisted ja sama termin

Siin kasutatakse eri maades täiesti erinevate mõistete tähistamiseks sama terminit. Selle malli kohta ei ole võimalik palju näiteid leida. Eredalt demonstreerib seda malli ka üks näide varajase muusika instrumentidest:

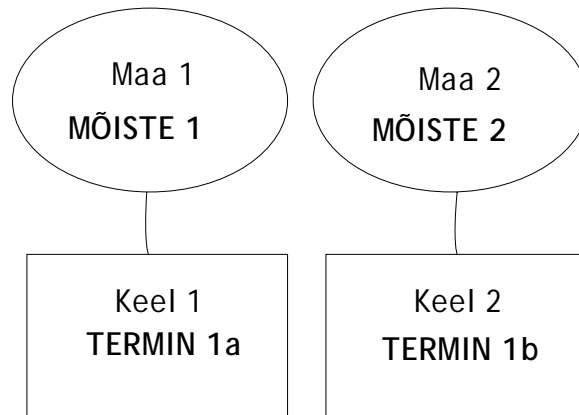
tympanon (pr) – trapetsikujuline keelpill, mida mängitakse kahe haamrikesega.

tympanon (kr), *tympan* (ingl) – raamtrumm

clausula (ld.) – lõpp, lõppplause, kadents keskaegses muusikas.

clausula (pr) – Notre Dame'i koolkonna vorm, mis põhineb gregooriuse laulust pärit fragmendil; on vastand organumile, mis põhineb tervel gregooriuse laulul.

6.5.8. Erinevad mõisted ja sarnased terminid

Joonis 23. Piirkonnaspetsiifika: erinevad mõisted ja sarnased terminid

Selle malli puhul kasutatakse eri keeltes sarnase kujuga termineid, et väljendada täiesti erinevaid mõisteid. Ka selle malli kohta ei ole palju näiteid, siin üks näide taas muusikainstrumentidest:

dulcian (pr, ingl., sks), *dolcian* (pr, ingl., sks.), *dolziana* (it), *dolcan* (pr), *douçaine* (pr) – kahekordse roojuulikuga basspuupuhkpill, mille korpus on ehitatud nii, et tuulekanal teeb selles 2–3 täispikkuses käändu.

dulcimer (ingl) – trapetsikujuline keelpill, mida mängitakse kahe haamrikesega.

6.5.9. Mallide rakendamine näidete varal

Kui kõige selle taustal nüüd analüüsida mõnda neist terminiridadest, millega varajase muusikaga tegelejad kokku puutuvad, siis võib avastada järgmist:

- *gigue, giga, jig, džiiig, žiig* – elavaloomuline inglise päritoluga hüppetants kolmeosalises taktimõodus.

Lisame tsitaatsõnadele keeled:

gigue (pr), *giga* (it), *jig* (ingl)

On näha, et see Inglismaalt alguse saanud tants on levinud üle Euroopa ja igas keeles on tantsu nime kohandatud vastavalt keelele (ka eesti keeles).

- *courante*, *corrente*, *coranto*, kurant – vana prantsuse tants kolmeosalises taktimõõdus eeltaktiga.

Lisame tsitaatsõnadele keeled ja uurime tähendusi:

kurant, *courante* (pr), *coranto* (ingl) – **1.** 16.–17. sajand: 3-osalises taktimõõdus kiire prantsuse hüppetants; **2.** alates 17. sajandi keskelt: aeglane prantsuse tants 3/2 või 6/4 taktimõõdus iseloomulike rõhumuutustega eri häältel.

corrente (it) – alates 17. sajandi keskelt kiire elava loomuga itaalia tants 3/8 või 3/4 taktimõõdus.

Siin on itaaliakeelsel terminil selgelt erinev tähendus teistest terminitest, millel on ka tegelikult kaks tähendust kõigis keeltes.

- *chanson*, *canzon*, *canzone*, *canzona*, *kanzone*, šansoon, kantsoon

Lisame tsitaatsõnadele keeled ja uurime tähendusi:

kantsoon, šansoon, *chanson* (pr) – **1.** 11.–13. sajand: rüütllaulu žanr, enamasti stroofiline armastuslaul; **2.** 14. sajandi Prantsusmaal kolmehäälne laul, kus ülemist häält lauldi ja kaht alumist mängiti pillidega. **3.** 15. sajandi Prantsusmaal polüfooniline kolmehäälne laul. **4.** 16. sajandil neljahäälne polüfooniline prantsuskeelne koorilaul.

kantsoon, *canzone* (pr, it.), *canzona* (pr, it., ingl.), *Kanzone* (sks) – **1.** polüfooniline instrumentaalpala 16. sajandil; **2.** prantsuse šansooni instrumentaaltöötlus. **3.** ilmalik laul 16. sajandi Itaalias. **4.** teos, mis koosneb erinevatest variatsioonidest korduvale bassiteemale.

- galliard, galjard, *gallarda*, *gagliarda*, *gaillarde*

Lisame tsitaatsõnadele keeled ja uurime tähendusi:

galjard, galliard, *gallarda* (hisp), *gagliarda* (it), *gaillarde* (pr) – lõbusaloomuline kolmeosalises (6/8, mis vaheldub hemioolidega 3/4 taktimõõdus) taktimõõdus vana prantsuse-itaalia tants; kuulus koos pavaani või *basse danse*'ga 2-osalisse süiti.

gallarda (hisp) – 17. sajandi Hispaanias variatsioonivorm, mis põhines 4/4 taktimõõdus 8, 10 või rohkema takti pikkusel teemal; kasutati ka tantsuna.

7. Ajastuspetsiifika

Varajase muusika terminoloogia on suures osas tihedalt seotud kindlate ajajärgude ja stiilidega. Kuna stiilid ja muusikavormid muutusid ajas kiiremini kui terminoloogia, siis on varajase muusika terminoloogias palju ajastuspetsiifikast tingitud mitmetähenduslikkust, kus termin tähistab ühel ajastul ühte ja teisel ajastul teist mõistet.

7.1. *Ajastuspetsiifika mõiste*

Ajastuspetsiifika on termini või mõiste seotus konkreetse ajaperioodiga. See võib tähendada seda, et mõiste aja jooksul muutub, aga termin jääb samaks, või võib mõnda mõistet tähistada ühel ajastul üks termin ja teisel ajastul teine termin. Tihti esinevad piirkonnaspetsiifika ja ajastuspetsiifika koos: termin või mõiste võib olla seotud mingil kindlal perioodil ühe konkreetse piirkonnaga. Terminite jaotust piirkonniti ajastute kaupa on käsitletud peatükis 6.4. Ajastuspetsiifikat arvestades on võimalik paremini orienteeruda mitmetähenduslikes terminites ja ka kontekstides, kus mingit terminit kasutada.

7.2. *Ajastuspetsiifika põhjused*

Varajasest muusikast leiab ajastuspetsiifilisi mõisteid ja termineid rohkem kui hilisemast muusikast.

1. **Muusikalised vormid.** Barokiajastul ja sellele järgneval klassitsismiajal kujunesid välja muusikalised vormid, mida heliloojad on läbi aegade ka hilisemas muusikas komponeerimisel kasutanud: ooper, oratoorium, soolokontsert, sümfoonia, soolosonaat jne. Varasemas muusikas oli vormide eksisteerimise aeg lühem. Enamasti oli nii, et vorm elas selle aja, kui elas see stiil, mille raames see vorm sündis. Kui kujunes välja uus stiil, siis tõi see endaga kaasa ka uued muusikalised vormid.

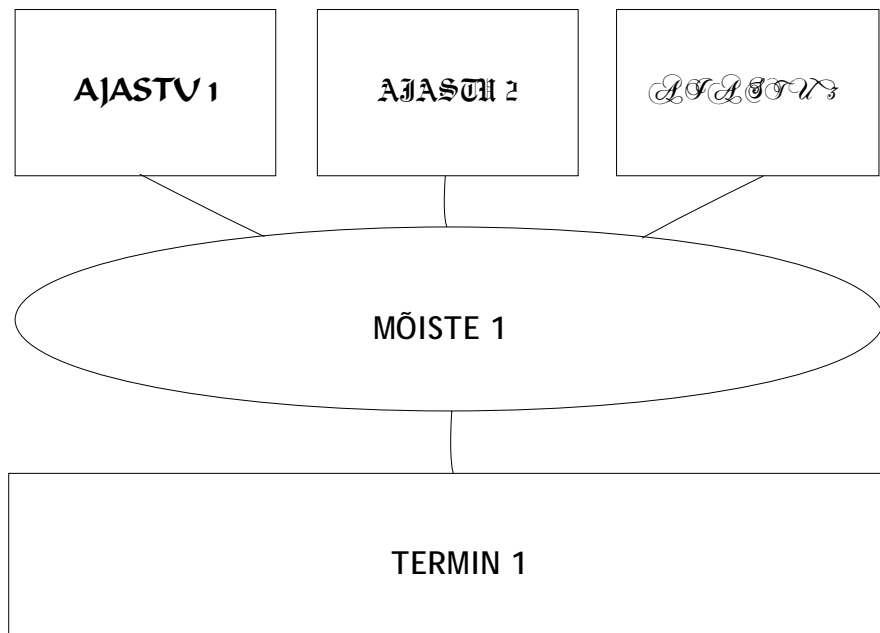
2. **Muusika levimine.** Enne trükikunsti leiutamist levis muusika suuliselt või käsikirjade kaudu. Seetõttu ka muusikalised vormid muutusid aja jooksul. Kuna suure osa muusika kohta kirjalikud märkmed täiesti puudusid, siis teadis muusik nii muusika sisu kui ka terminoloogia kohta ainult seda, mida ta oma õpetaja käest kuulis.

3. **Eelneva eitus.** See, et ühel ajastul interpreteeritakse ka kõikidel eelmistel ajastutel loodud muusikat, on saanud praktikaks alles 20. sajandil. Varem sündis iga järgnev stiil ja ajastu eelmise eitusest, mis varajases muusikas tähendas ka seda, et eelnevat põlati vanamoodsaks ja halvaks ning eelnevate ajastute muusikat lihtsalt enam ei mängitud või ei lauldud. Uus ajastu tõi aga kaasa uued stiilid, muusikainstrumendid, esituslaadid, vormide ülesehitused ja muusikateoreetilised tõekspidamised.

7.3. Ajastuspetsiifika mallid

Nii nagu piirkonnaspetsiifika esinemisvorme on võimalik kujutada graafiliselt mallidena, nii saab ka ajastuspetsiifika eri võimalusi vaadata mallide kaudu. Järgnevalt on esitatud viis enam esinevat varianti ajastuspetsiifikast mallide näol.

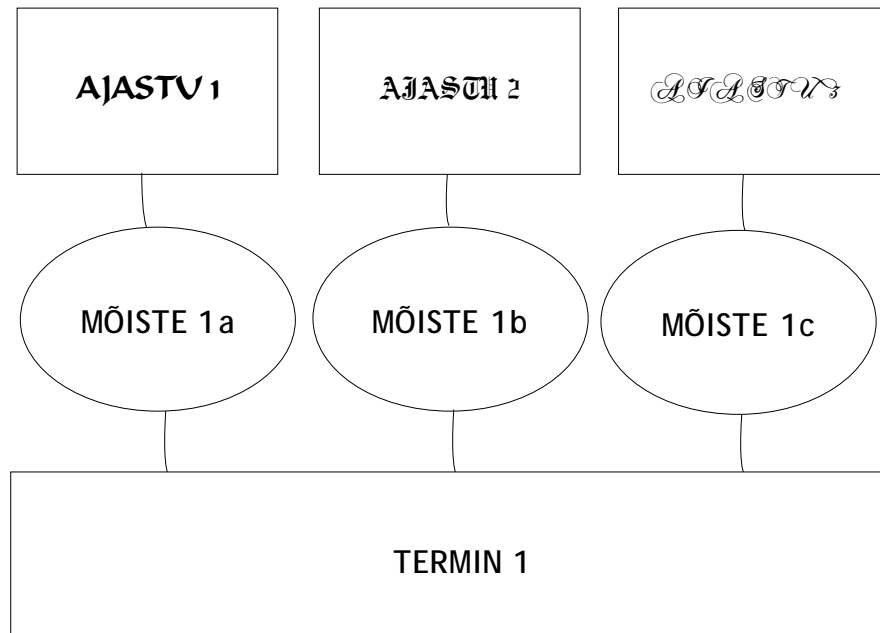
7.3.1. Ajastuülesed terminid ja mõisted

Joonis 24. Ajastuspetsiifika: ajastuülesed terminid ja mõisted

Selle malli puhul tegelikult ajastuspetsiifikat ei ole. Mõisted ja terminid ei ole seotud kindla ajaperioodiga, vaid termineid kasutatakse samas tähenduses eri ajastutel. Varajase muusika terminitest puudutab see mall peamiselt gregooriuse laulu ja kiriku liturgilise muusikaga seotud terminoloogiat: gregooriuse laul, missa, *kyrie*, *gloria*, *Agnus Dei*, *credo*, reekviem jne.

7.3.2. Ajas muutuvad mõisted

Joonis 25. Ajastuspetsiifika: ajas muutuvad mõisted

See mall kirjeldab seda, kui mõiste sisu muutub ajas kiiremini kui termin, mille tulemusena tähistab sama termin eri ajastutel erinevaid mõisteid. Tavaliselt on tegemist sisult lähedaste mõistetega:

- motett – 1.** (13. sajand) mitmehäälne laul, kus alumises hääles olevale põhimeloodiale lisati uusi hääli koos uute tekstidega. 13. sajandi alguses oli see kirikulaul, kus kõlasid kohakuti üksteist sisuliselt täiendavad ja kommenteerivad ladinakeelsed vaimulikud luuletekstid.
- 2.** (13.–14. sajand) mitmehäälne laul, kus kõige alumises hääles on teksti vähe, seda võidi mängida ka pilliga; teises hääles on ladinakeelne vaimulik tekst ja kolmandas hääles on prantsuskeelne ilmalik tekst.
- 3.** (15. sajand) ladinakeelne polüfooniline laul, mille aluseks on tavaliselt missa mõni proopriumi osa.

šansoon – 1. (11.–13. sajand) kõige kõrgem rüütlilaulu žanr, enamasti stroofiline armastuslaul.

2. (14. sajand) Prantsusmaal kolmehäälne laul, kus ülemist häält lauldi ja kaht alumist mängiti pillidega.

3. (15. sajand) Prantsusmaal polüfooniline kolmehäälne laul.

4. (16. sajand) neljahäälne polüfooniline prantsuskeelne koorilaul; algul polüfooniline, sajandi teisel poolel teksti rütmi järgiva akordikaga, kus peameloodiaks on ülemine hääl.

kantaat – 1. (1620 – 17. sajandi II pool) pikem ja arendatuma vormiga aaria või duett *basso continuo* saatel, põhineb enamasti *basso ostinato*'l või rondovormil.

2. (alates 17. sajandi II pool) muusikateos tavaliselt solistile *basso continuo* või kammeransambli saatel, koosneb kahest kuni kolmest retsitatiivi ja aaria paarist.

3. (18. sajand) paljudest osadest (nii aariatest kui kooridest) koosnev muusikateos solisti(de)le ning koorile *basso continuo* või kammeransambli saatel.

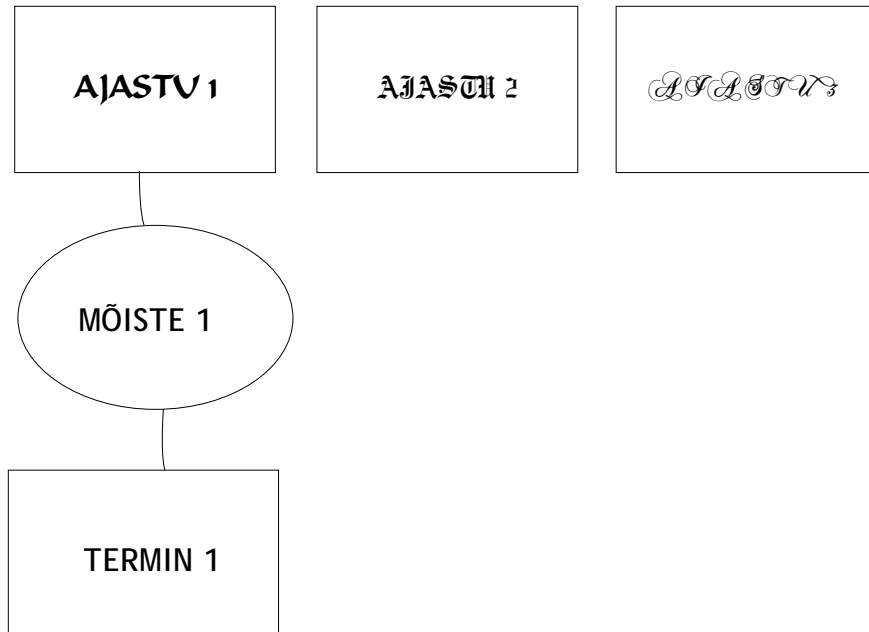
madrigal – 1. (14. sajand) itaalia lauluvorm, mis oli enamasti kahehäälnene, alumine hääl oli enamasti palju lihtsam liikuvast ja kaunistusterikkast ülemisest häälest; teemadeks olid karjuseidüllid ja armastus.

2. (1530–1630) enamasti tõsine vaba värsivormiga armastuslaul, filosoofilise, erootilise, aga tihti ka religioosse alltekstiga; alguses tavaliselt neljahäälne ja küllaltki lihtsa polüfooniaga, hiljem ka viie- ja kuuehäälnene ning keeruka polüfooniatega.

3. (1560–1625) ilmalik laul Inglismaal, mille eeskujuks olid itaalia laulud, aga mis on rahvalikum ja tema tekstid on ingliskeelsed ning ei vasta üldiselt itaalia madrigali kõrgetele nõuetele.

Madrigali viimase kahe tähenduse puhul on tegemist piirkonnaspetsiifikaga.

7.3.3. Ühe ajastuga seotud mõiste ja termin

Joonis 26. Ajastuspetsiifika: ühe ajastuga seotud mõiste ja termin

See mall kirjeldab palju esinevat ajastuspetsiifikat, kus mõiste ja termin on seotud ühe kindla ajastuga ja teistel ajastutel seda mõistet ja terminit ei kasutata.

virelai – (13.–15. sajand) kindla värsilise ja muusikalise ülesehitusega prantsuse tantsulaul, milles oli tavaliselt kolm salmi refrääniga.

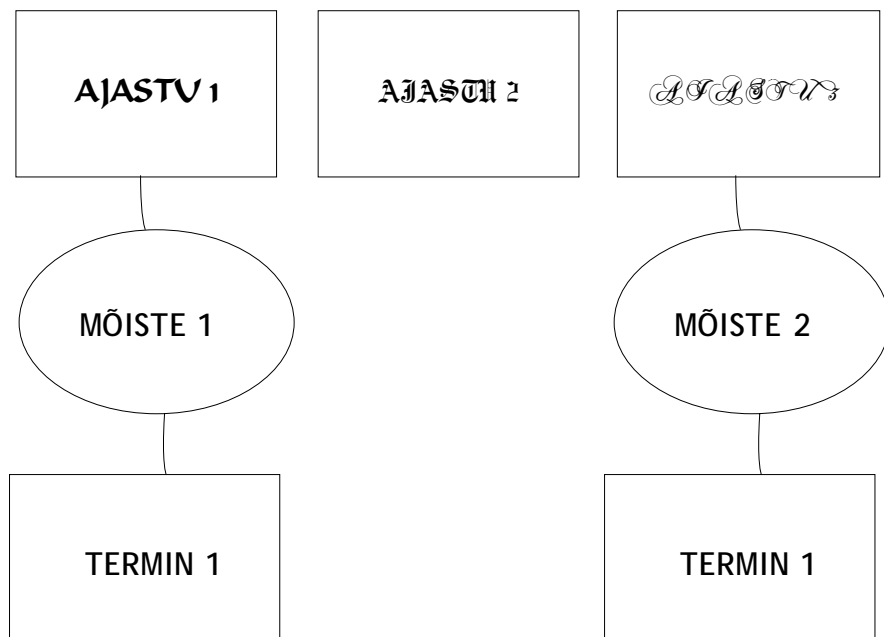
caccia – (14. sajand) kolmehäälne vorm, kus rahulik instrumentaalne alumine hääl toetab kaht elavalt liikuvat ja teineteist kaanonina imiteerivat ülahäält, tekst kirjeldab tavaliselt jahipidamist või kalastamist.

Rooma koolkond – (1550–1620) Trento kirikukogu (1545–1563) aastatel Roomas välja kujunenud võrdlemisi akadeemilise ja konservatiivse hoiakuga heliloojate koolkond, mis järgis oma loominguks kõige hoolsamalt kirikukogu juhiseid kirikumuusika suhtes.

mensuraalnoodikiri – (1260–1600) noodikiri, mis oli Lääne-Euroopas kasutusel u. 1260–1600 ja mille võttis kasutusele Kölni Franco. Võimaldas tähistada nii helide

kõrgus- kui ka vältussuhteid. Taktijooni ei tuntud, rütm põhines mensuuridel. Kuni aastani 1450 olid noodipead musta värvi, peale seda hakati kasutama seest tühjasid, n-ö valgeid noodipäid.

7.3.4. Termin, mis märgib eri ajastutel erinevaid mõisteid

Joonis 27. Ajastuspetsiifika: termin, mis märgib eri ajastutel erinevaid mõisteid

Siin on tegemist sellega, kui eri ajastutel on erinevate mõistete märkimiseks kasutatud sama terminit. Tavaliselt on sellised terminid selles keeles, kus need kasutusele võeti, üldkeele sõnad, millel on muidu ka laiem tähendus.

aubade – 1. (11.–13. sajand) laul trubaduuride ja minnesingerite repertuaaris, mida laulsid armastajad, kui nad koidikul üksteisest lahkusid.

2. (17.–18. sajand) hommikulaul, mida mängiti kõrgete kuninglike isikute auks.

rondeau – 1. (12.–15. sajand) prantsuse ringtantsu- või ringmängulaul, kus stroofis vahelduvad koori- ja solistiosad, mõlemad kordavad ühte lühikest melodiat lõpuga ja ilma; algsest ühehäälnel, alates 13. sajandist ka mitmehäälnel.

2. (alates 17. sajand) instrumentaal- aga ka vokaalmuusika vorm, mis on üles ehitatud refräänilaadselt korduva lõigu ja salmilaadselt erinevate lõikude vaheldumisele (A B A C A D A ...).

clausula – 1. (12.–13. sajand) Notre Dame'i koolkonna vorm, mis põhineb gregooriuse laulust pärit fragmendil; on vastand organumile, mis põhineb tervel gregooriuse laulul.

2. (15.–16. sajand) polüfoonilises muusikas kadentsivormel, kus kõik hääled ühinevad.

7.4. *Mitmetähenduslikud terminid, mis ei ole seotud piirkonna- ja ajastuspetsiifikaga*

Selle töö jaoks varajase muusika terminite sõnastikku koostades puutus autor kokku veel kahe levinud mitmetähenduslikkuse vormiga, mis ei mahu ei piirkonna- ega ajastuspetsiifika alla. Kuna aga sedalaadi mitmetähenduslikkus on varajases muusikas väga levinud, siis otsustas autor seda siin lühidalt käsitleda.

7.4.1. **Pillide nimetused = vormide nimetused**

Selline mitmetähenduslikkus puudutab tantse, mida tavaliselt mängiti mingi kindla pilliga. Nii on pilli nimetus jäänud tähistama tantsu ka siis, kui hiljem seda mängiti teiste pillidega.

hornpipe – 1. looma sarvest tehtud vana puhkpill.

2. kiires kahe-, algselt kolmeosalises taktimõõdus vana inglise tants. Tantsiti sageli samanimelise pilli saatel.

3. bassiteema, mis põhineb väga lihtsal toonika ja dominandi vaheldusel, sellele kirjutatud variatsioonidele on iseloomulik punkteeritud rütm.

loure – 1. Normandia karjase torupill.

2. mõõdukas 6/4 taktimõõdus punkteeritud rütmiga tants.

7.4.2. Instrumentaalvorm = vokaalvorm

Varajases muusikas oli väga levinud see, et vokaalmuusika vorme mängiti ka pillidega. Sellest ilmselt on tulnud, et mitmeid ülesehituselt ja stiililt sarnaseid vokaal- ja instrumentaalmuusika vorme tähistatakse sama terminiga.

air – 1. melodiline soololaul, mida lauldi *basso continuo* või väikese ansambli saatel.

2. melodiline instrumentaalpala, mida mängiti *basso continuo* või väikese ansambli saatel; ka loodud süüdi osana.

bergamasca – 1. Bergamo provintsi (Põhja-Itaalia) päritoluga tants või tantsulaul, mille sõnad on Bergamo dialektis.

2. instrumentaalpala, mis on kirjutatud harmoonilise järgnevusega I–IV–V–I.

kantsoon – 1. 15. sajandi Prantsusmaal polüfooniline kolmehäälne laul.

2. prantsuse kantsooni instrumentaaltöötlus.

Kokkuvõte

Eestikeelse muusikaterminoloogiaga hakati süsteemselt tegelema 20. sajandi alguses, kui tegutses muusikapedagoog ja keeleteadlane Karl August Hermann (1851–1909), kes tegeles muusikaterminoloogia väljakujundamisega. Enne Nõukogude aega ilmus kolm eestikeelset muusikasõnastikku, Nõukogude ajal kaks ja taasiseseisvunud Eesti Vabariigi ajal kaks muusikasõnastikku. Varajase muusikaga hakati Eestis aktiivsemalt tegelema alates 1960.–1970. aastatest, kui tekkisid esimesed varajase muusika ansamblid ja hakkasid levima ajaloolise interpretatsiooni põhimõtted. Hiljem on varajase muusika teoreetilise ja ka pedagoogilise küljega tegelenud enamasti varajasele muusikale spetsialiseerunud erastuudiod või festivalid. Akadeemilisse ja riiklikku muusikaharidusse on varajane muusika jõudnud üksikute varajase muusika instrumentide õpetamise või teiste erialade õppekavades olevate kursuste näol. Varajasele muusikale keskendunud ainesüsteemid on alles väljatöötamisel.

Kuna paradoksaalsel kombel on selle sajanditetaguse muusika näol tänapäeval tegemist suhteliselt uue alaga, siis on varajase muusika terminoloogia eesti keeles kujunemisjärgus. Varajase muusika termineid on võimalik leida kõigest seni ilmunud muusikasõnastikest, kuid süstemaatilist terminoloogiatööd sellel alal ei ole veel tehtud. Inimesed, kes erialases suhtluses selle terminoloogiaga kokku puutuvad, on kasutanud termineid nii, nagu nad on õigeks pidanud. Nii on aga kujunenud välja palju erinevaid terminivariante nii oma-, võõr- kui ka tsitaatsõna kujul. Nagu kujunemisjärgus terminoloogiale omane, on varajase muusika terminite hulgas palju tsitaatsõnu. Seda näitab ka kujundlikult seni ilmunud muusikasõnastike ja Toomas Siitani teoste analüüs.

Varajase muusika mõistesüsteem ei erine oma suuremates jaotustes hilisema muusika mõistesüsteemist. Varajase muusika eripärast tulenevad põhimõtted terminite ja mõistete jaotumisel ning määratlemisel puudutavad enamasti väiksemaid ja spetsiifilisemaid jaotusi. Nende kindlakstegemisel ja määratlemisel tuleb arvestada varajase muusika ja selle terminoloogia spetsiifikaga. Kaks olulisemat aspekti, mis sellest

spetsiifikast siin töös põhjalikku käsitlemist on leidnud, olid piirkonnaspetsiifika ja ajastuspetsiifika.

Piirkonnaspetsiifika all mõistetakse mõiste või termini seotust konkreetse piirkonna ja sealse rahva ning kultuuriga. Siin ei ole kasutatud sõna „maa“, sest piirkonnad, millega mõiste võib olla seotud, ei pruugi alati kattuda rahvuse- või riigipiiridega. Piirkonnaspetsiifika põhjusteks on kunstmuusika pärinemine rahvamuusikast; enne trükikunsti leiutamist peamiselt levinud muusika suuline traditsioon; enamasti tarbimiseks, mitte niivõrd kuulamiseks mõeldud muusika ja helilooja isiksuse vähene tähtsus. Piirkonnaspetsiifika avaldub kas selles, et ühe piirkonna muusikavorm, -stiil või esituslaad erineb teises piirkonnas olevast samalaadsest muusikavormist, -stiilist või esituslaadist, või selles, et muusikavorm, -stiil või esituslaad on pärit mingist kindlast piirkonnast. Selleks, et paremini piirkonnaspetsiifika eri vorme mõista, on võimalik kasutada selles töös kirjeldatud piirkonnaspetsiifika malle, mis annavad selgema pildi piirkonnaspetsiifiliste mõistete ja terminite semantilistest suhetest.

Ajastuspetsiifika on termini või mõiste seotus konkreetse ajaperioodiga. See võib tähendada seda, et mõiste aja jooksul muutub, aga termin jääb samaks või võib mõnda mõistet tähistada ühel ajastul üks termin ja teisel ajastul teine termin. Ajastuspetsiifika põhjused varajases muusikas on muusikaliste vormide pidev muutumine ajas, muusika üleskirjutamise võimaluste piiratus ja uute stiilide ning koolkondade teke eelneva eituse kaudu. Varajase muusika terminoloogia on suures osas tihedalt seotud kindlate ajajärgude ja stiilidega. Kuna stiilid ja muusikavormid muutusid ajas kiiremini kui terminoloogia, siis on varajase muusika terminoloogias palju ajastuspetsiifikast tingitud mitmetähenduslikkust, kus termin tähistab ühel ajastul ühte ja teisel ajastul teist mõistet. Paljude mõistete ja terminite puhul peab arvestama nii ajastu- kui ka piirkonnaspetsiifikaga.

Lisaks piirkonna- ja ajastuspetsiifikale on varajase muusika terminoloogias veel eripärasid, mis kirjeldavad terminite ja mõistete suhteid. Kahte enamlevinumat mitmetähenduslikkuse vormi on kirjeldatud töö lõpus: pilli nimetus = vormi nimetus ja vokaalvormi nimetus = instrumentaalvormi nimetus.

Magistritöö autor loodab, et selles töös kirjeldatud terminoloogiatöö põhimõtted, varajase muusika terminoloogia erijooned ja konkreetsete terminite ning mõistete analüüs aitavad kaasa varajase muusika terminoloogia süstematiseerimisele ning korrastamisele. Töös olev sõnastik aga võiks olla abiks igale varajase muusika huvilisele, spetsialistile või tõlkijale, kes on hädas paljude terminivariantide ja arusaamatute mõistetega.

Materjali allikad ja lühendid

- ADS 2006 = Austrian Dance Server. <http://tanz.or.at/>
- AHD 2000 = The American Heritage® Dictionary of the English Language: Fourth Edition. 2000. <http://www.bartleby.com/61/>
- *Arujärvi, Evi* 2000. Haapsalu Vanamuusika Festival 2000. Teater. Muusika. Kino nr 1, lk 49–54
- *Bagby, Benjamin* 2005. What is the sound of medieval song? http://www.medievalacademy.org/medacnews/news_bagby.htm
- Bach-Cantatas 2006 = *Oron, Aryeh (toimetaja)* 2006. Bach Cantatas Website <http://www.bach-cantatas.com/>
- *Besseler, Heinrich* 1985. Bach ja keskaeg. – Teater. Muusika. Kino nr. 3, lk. 38–47
- BMS 2006 = Baroque Music in Spain 2006. <http://mx.geocities.com/epicous/brsp.htm>
- Brockhaus 2001 = Der Brockhaus Musik: Personen, Epochen, Sachbegriffe. Leipzig: F. A. Brockhaus 2001
- *Cabré, M. Teresa* 1999. Terminology. Theory, methods and applications. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company
- Cantate 2001 = *Japs, Johanna* 2001. Metropolen der Musik: Zwischen Hof und Kirche <http://www.cantate-online.de/artikel/0104-1.htm>
- *Dolmetsch, Arnold* 1974. The Interpretation of the Music of the Seventeenth and Eighteenth Centuries. Seattle and London: University of Washington Press
- *Donington, Robert* 1992. The Interpretation of Early Music. New York and London: W.W. Norton & Company
- *Eelhein-Issakainen, Ela* 1996. Muusikaleksikon. Tallinn: Eesti Entsüklopeediakirjastus

- Eichborn 2006 = Eichborn: Unsere Autoren – Eckhardt van den Hoogen.
<http://www.eichborn.de/s2/default.asp?id=12&SeID=81448000666249646617022006025719&autornr=8841&x=52&y=9>
- EKK 1997 = *Erelt, Mati; Tiiu Erelt; Kristiina Ross* 1997. Eesti keele käsiraamat. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus
- EKST 2006 = Eesti Klavessiinisõprade Tsunft: Klavessiini ajaloost Eestis.
<http://www.klavessiin.kul.ee/>
- EMF 2006 = Eesti Muusikafestivalid 2006. <http://www.festivals.ee/>
- EMIC 2005 = Eesti muusika 2005. <http://www.emic.ee/page.php?id=6>
- *Erelt, Tiiu* 1982. Eesti oskuskeel. Tallinn: Valgus
- Erelt, Tavast 2003 = *Erelt, Tiiu; Arvi Tavast* 2003. Eesti oskuskeelekorralduse seisund. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus
- ESS 1987 = *Kann, K; E. Kibbermann; F. Kibbermann; S. Kirotar (koost.)* 1987. Eesti-saksa sõnaraamat. Tallinn: Kirjastus Valgus
- Festival 2006 = Tartu Vanamuusika Festival „Orient et occident“ 2005. Tartu: Bookmill
- Festivitas 2005 = Tartu Vanamuusika Festival 2005.
<http://www.festivitas.ee/?id=3535>
- *Garšnek, Igor* 1983. Muusikaednikud. – Teater. Muusika. Kino nr 10, lk 24–28
- GM 2001 = *Brzoska, Matthias; Heinemann, Michael (koost.)* 2001. Die Geschichte der Musik: Die Musik von den Anfängen bis zum Barock. Laaber: Laaber-Verlag
- GMF 2005 = Gesellschaft für Musikforschung 2005.
<http://www.musikforschung.de/>
- Grove 2001 = *Sadie, Stanley (toimetaja); John Tyrell (tegevtoimetaja)* 2001. The New Grove Dictionary of Music and Musicians. Macmillan Publishers Limited
- *Habela, Jerzy* 1972. Muusika sõnastik. Tallinn: Eesti Raamat
- HDM 1970 = *Harvard Dictionary of Music* 1970. London: Heinemann Educational Books Ltd

- *Helbig, Gaby* 2002. Eckhardt van den Hoogen: ABC der klassischen Musik. http://home.arcor.de/rww2002/rww2002/literatur/bk_02_hoogen.htm
- *Hoogen, Eckhardt van den* 2004. Klassikalise muusika ABC. Tallinn: Tänapäev
- HTM 1997 = *Wright, S. E.; Gerhard Budin* 1997. Handbook of Terminology Management. Volume 1. Amsterdam-Philadelphia: John Benjamins
- *Karlsson, Fred* 2002. Üldkeeleteadus. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus
- *Kasemaa, Olavi* 1999. Eesti Muusikaakadeemia 80: Puhkpilliosakond. – Teater. Muusika. Kino nr 8
http://www.temuki.ee/arhiiv/arhiiv_vana/Muusika/99aug_m4.htm
- *Kull, Rein* 2000. Kirjakeel, oskuskeel, üldkeel. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus
- Lautenmusik 2002 = *Müller, Hans-Stephan* 2002. Lautenmusik: Musikalische Formen. <http://www.lautenmusik.net/musformen.html>
- *Lepnurm, Hugo* 1999. Peatükke kultusmuusika ajaloost. Tallinn: Eesti Eres
- *Leppoja, Kadri* 2005. Muusikaõpetuse mõisted 7.–9. klassile: eesti–vene–eesti sõnastik. Tartu : Tartu Ülikooli Kirjastus
- *Lopez, Pilar Ramos* 2003. The Construction of the Myth of Spanish Renaissance Music as a Golden Age. <http://www.muzykologia.uj.edu.pl/conference/papers/Pilar%20Ramos%20Lopez.pdf>
- MB 2005 = Musikalische Begriffe 2005.
http://www.jita.com.cn/Seiten/Begriffe/Musikalische_Begriffe_1.htm
- *McComb, Todd M. (toimetaja)* 1999. Medieval Music and Arts Foundation <http://www.medieval.org/>
- *McGee, Timothy J.* 1989. Medieval Instrumental Dances. Bloomington and Indianapolis: Indiana University Press
- *McGee, Timothy J.* 1990. Medieval and Renaissance Music. United Kingdom: Scholar Press
- Medieval Music Online = Medieval Music Online: Guido d'Arezzo (c991AD – c1033AD)

[http://www.ced.appstate.edu/intercollege/3850/studwork/medieval/guide/comp/guid
o.htm](http://www.ced.appstate.edu/intercollege/3850/studwork/medieval/guide/comp/guid
o.htm)

- MGG 1989 = Die Musik in Geschichte und Gegenwart 1989. Deutscher Taschenbuch Verlag / Bärenreiter Verlag
- MHR 2005 = *Papandrew, David* 2005. Music History Resources. <http://www.geocities.com/papandrew/index.html>
- *Männart, Ülle* 2002a. Tõlkepõhine terminoloogiatöö EÕTKs: teoreetilised lähtekohad. Ettekanne ETERi suvekoolis 24. august 2002. Loengukonspekt. <http://www.eter.ee/yritused.htm/yлле.zip>
- *Männart, Ülle* 2002b. Terminoloogiatöö tõlkeprotsessi osana. – Õiguskeel nr 1, lk 38–42
- *Peil, Margit* 1996. Philippe Herreweghe – *musicus poeticus*. – Teater. Muusika. Kino nr 9, lk 90, 96
- *Perens, Peeter* 1994. Võõrkeelsete muusikaterminite sõnastik. Tallinn: Kulno Kabral
- Preisungen 2003 = Sell-Herborn, Johannes 2003. Preisungen.de: Einführung. <http://www.preisungen.de/index.php?parent=2&sub=yes&idcat=2&lang=1>
- PWM 2006 = Jerzy Habela. Polskie Wydawnictwo Muzyczne 2006. [http://www.pwm.com.pl/szczegoly.php?przedm=118455&sortuj=&shr=&arch=&curr=&grp=&pwd\[4\]=&pid=&grupa_p=4&strona=&d=&aukcja=&change_lang=0&change_skin=1](http://www.pwm.com.pl/szczegoly.php?przedm=118455&sortuj=&shr=&arch=&curr=&grp=&pwd[4]=&pid=&grupa_p=4&strona=&d=&aukcja=&change_lang=0&change_skin=1)
- *Reese, Gustave* 1965. Music in the Middle Ages. London: J. M. Dent & Sons Ltd.
- *Reidemeister, Peter* 2005. Alte Musik in der Ausbildung an modernen Musikhochschulen. Käsikiri varajase ja orientaalse muusika keskuses FA Schola.
- *Reinart, Sylvia* 1993. Terminologie und Einzelsprache: vergleichende Untersuchung zu einzelsprachlichen Besonderheiten der fachsprachlichen Lexik mit Schwerpunkt auf dem Sprachenpaar Deutsch-Französisch. Frankfurt am Main: Verlag Peter Lang GmbH

- *Roelcke, Thorsten* 1999. Fachsprachen. Berlin: Erich Schmidt
- *Ross, Jaan* 1997. Muusikast sõnade abil. – Kultuurileht 24.01., lk 13
- *Sarv, Tõnn* 1983. Vana muusika. – Teater. Muusika. Kino nr 11, lk 33–37
- *Saulnier, Daniel* 2000a. Gregoriaani laadid. – Teater. Muusika. Kino nr. 11, lk 60–66
- *Saulnier, Daniel* 2000b. Gregoriaani laadid II. – Teater. Muusika. Kino nr. 12, lk 54–59
- *Saulnier, Daniel* 2001. Gregoriaani laadid III. – Teater. Muusika. Kino nr. 2, lk 44–49
- *Schima, Christiane* 1995. Die Estampie: Untersuchungen anhand der überlieferten Denkmäler und Zeitgen-össischen Erwähnungen. Amsterdam: Thesis Publishers
- *Sherman, Bernard D.* 1998. Authenticity in Musical Performance.
<http://homepages.kdsi.net/~sherman/encyclopedia.html>
- *Shoukry, David* 2005. 17th Century Music Theory.
www.davidshoukry.co.uk/pdf/17thcenturymusictheory.pdf
- *Siitan, Saale* 1995. *Cantores Vagantese* väike muusikakolledž. – Teater. Muusika. Kino nr 7, lk 38–43
- *Siitan, Toomas* 1987. Repliik. – Teater. Muusika. Kino nr 2, lk 87–89
- *Siitan, Toomas* 1989. Keskaja muusika aastani 1300. Tallinn: ENSV Riiklik Hariduskomitee Teaduslik-Metoodiline Kabinet
- *Siitan, Toomas* 1994. Eesti suurimast katolikuaegsest noodiraamatust. – Teater. Muusika. Kino nr. 2, lk 72–78
- *Siitan, Toomas* 1998. Õhtumaade muusikalugu I. Talmar & Põhi, Avita
- SIM 2002 = Stichwörterregister zum Gesamtverzeichnis
http://www.musikforschung-berlin.de/pdf/hmt/HMT_SIM_Stichwortverzeichnis.pdf?PHPSESSID=7f8f5860741b0abd40549681920453f7

- *Sommerrock, Ulrich* 1990. Das Englische Lautenlied (1597-1622): Eine literaturwissenschaftlich-musikologische Untersuchung. http://www.ulrich-sommerrock.de/de_bddiss.html
- *Stolze, Radegundis* 1999. Die Fachübersetzung: eine Einführung. Tübingen: Narr 1999
- *Tavast, Arvi* 2001. Eesti oskussõnastikud 1996–2000. – Keel ja Kirjandus nr 6, lk 401–414, ja nr 7, lk 489–503
- *Tavast, Arvi* 2002. Eesti terminimoodustuse ja -valiku põhimõtted. Loeng TÜ tõlkemagistrantidele 13. september 2002. Loengukonspekt. <http://www.eter.ee/tartu/tterm03.ppt>
- Tavast 2004a = *Tavast, Arvi* 2004. Terminoloogia. Loeng TÜ tõlkemagistrantidele 10. september 2004. Loengukonspekt: <http://www.eter.ee/tartu/tterm0401.ppt>
- Tavast 2004b = *Tavast, Arvi* 2004. Terminoloogia. Loeng TÜ tõlkemagistrantidele 24. september 2004. Loengukonspekt: <http://www.eter.ee/tartu/tterm0403.ppt>
- Tavast 2004c = *Tavast, Arvi* 2004. Mõiste mõiste: tähendusteooriate mõju oskuskeelepraktikale. – Rahvusvaheline terminoloogiakonverents „Eesti oskuskeel 2003“ 10. ja 11. oktoobril 2003: Ettekanded. Toimetuskolleegium: Tiiu Erelt, Peeter Päll, Arvi Tavast. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus
- *Utt, Taavi-Mats* 2001. Eestist sai ERTA liige. – Sirp nr 10 (2859) <http://www.sirp.ee/2001/09.03.01/Muusik/muusik1-3.html>
- *Utt, Taavi-Mats* 2002. Plokkflöödiõpetusest Eestis. – Plokkflöödiühing ERTA-Estonia uudised nr 1, lk 1
- *Vahter, Artur* 2003. Eestikeelse muusikaterminoloogia kujunemine ja areng. Tallinn: Scripta Musicalia
- *Valk-Falk, Maris* 1995. Klavessinismi arengutee Eestis. – Teater. Muusika. Kino. nr 3, lk 32–38
- *Vaus-Tamm, Heili* 2004. Mahult õhuke ja sisult kerglane. – Arkaadia 04.06. http://www.epl.ee/artikkel_266819.html

- *Visnapuu, Eduard* 1923. Muusika leksikon I: Terminoloogia. Tallinn: „Esto-Muusika“ kirjastus
- VTMMMD 2005 = *Cole, Richard; Ed Schwartz* 2005. Virginia Tech Multimedia Music Dictionary. <http://www.music.vt.edu/musicdictionary/>
- *Wahrig, Gerhard* 2002. Deutsches Wörterbuch. Bertelsmann Lexikon Institut
- Wikipedia 2005 = Wikipedia: The Free Encyclopedia. <http://www.wikipedia.org/>
- WIMA 2005 = Werner Icking Music Archive <http://icking-music-archive.org/>
- ÕS 1999 = Erelt, Tiiu (toimetaja); Tiina Leemets, Sirje Mäearu, Maire Raadik, Tiiu Erelt (koostajad) 1999. Eesti keele sõnaraamat ÕS 1999. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus

Estonian Early Music Terminology: Summary of MA Thesis

Early music transports its devotees to another age hundreds of years ago. The common range given to early music in Europe is from Medieval to Renaissance and Baroque eras, i.e. roughly between 400 and 1650 AD. Music from this period was able to reach wider audiences again only in the 20th century. Aspiration towards historically informed performance practice stems from the middle of the 20th century.

Estonian early music scene emerged in 1960s and 1970s together with the first early music ensembles and the notion of historically informed performance. The theoretical and pedagogic aspects of early music practice were later taken up by private studios or festivals. Early music has penetrated academic and state-funded music education only as a few early music instruments that are being taught or complementary courses in the curricula of other disciplines. Any fully specialized early music study programmes are yet to be developed.

The beginnings of systematic Estonian music terminology date back to the start of the 20th century when Karl August Hermann (1851–1909), renowned Estonian language enthusiast and music teacher, laid the foundation for it. Before the onset of Soviet occupation, three Estonian music dictionaries were published, two during the Soviet period and four more have seen the light of day since independence has been regained. Paradoxically, early music, although centuries old, is relatively new field of study, and consequently its terminology is still in its formation stages. Early music terms can be found scattered across each music dictionary published so far, yet no actual systematic terminology research in this field has been carried out. People who employ these terms in specialized discourse do so as they see fit. However, such practice inadvertently yields many variations on the same term, typically in the parallel forms of native words, loanwords and foreign words. As it is characteristic of a terminology in its formation

stages, early music terms include many foreign words. This is also most evident in the analysis of music dictionaries and works of Toomas Siitan.

Master's thesis at hand aims to provide a survey and overview of Estonian early music terminology, i.e. more specifically, to compile a glossary of early music terms in use, analyze early music terminology in existing Estonian music dictionaries and some of the more comprehensive early music treatises and describe the main features and particularities of early music terminology.

In essence, the thesis comprises of three principal parts. The first part (chapters 1–3) covers the theoretical background and cultural history of early music necessary for terminology research. Theoretical aspects of terminology here presented include the relation between term and concept, types of terminology research and methodology of compiling specialized dictionaries. Early music section provides an overview of early music periods, the notion of historically informed performance and its history, interpretation of early music and related institutions in Estonia, and the development of Estonian music terminology. In addition, attempt has been made at mapping the concept structure of early music terminology, which helps to better orient in the glossary part of this thesis.

The second part of the thesis (chapter 4) is a concept-based glossary of early music terms. The glossary contains early music terms from the following concept groups: genre, performance techniques, music theory, school/style, notation. Terms and concepts in the glossary have been largely culled from *Music History of Occident I* (1998) and *Medieval Music until 1300* (1989) by T. Siitan. In addition to terms gathered from these books, the glossary also contains as many early music terms as possible from Estonian music dictionaries: *Music Lexicon I. Terminology* by E. Visnapuu (1923), *Music Dictionary* by J. Habela (1972), *Dictionary of Foreign Music Terms* by P. Perens (1994) and *Music Lexicon* by E. Eelhein-Issakainen (1996).

The third part of the thesis (chapters 5–7) focuses on the analysis of the sources used in compiling the glossary, paying special attention to early music terms in those

sources. In addition, regional and era-specific character of early music terminology has been discussed.

Concept structure of early music does not differ in its main divisions from the concept structure of later music. The particular character of early music and its terminology needs to be taken into account in terminology mapping, as it informs the different categories and subcategories of terms and concepts. Two more important aspects that have found here more in-depth treatment are regional and era-specific character of early music.

Regional character is to be understood here, of course, as the connection between the term/concept and certain region, its people and culture. The use of word 'region' here is deliberate, since the regions concerned may or may not be confined by ethnic boundaries or country borders. We can see mostly historical reasons behind the regional character of early music: the origination of art music in folk music, the mainly oral transmission of music before the invention of printing press, music as being performed to be consumed and not listened to, the little importance in the person of the composer. Regional character obviously manifests itself in that the music genre, style or performance technique of one region differs from the equal genre, style or performance technique of another region, or in that a music genre, style or performance technique originates from a certain region. In order to better orient in the different shapes that the regional character can take, different patterns of regional character have been here described, providing a better picture of the semantic relations of terms and concepts with a regional character.

Era-specific character means that term/concept is nested in a particular period of time. In principle, the concept may change in time while the term stays the same or vice versa. The era-specific character of early music is caused by constant change of music genres in time, the limited opportunities of writing down the music and the emergence of new styles and schools through the denial of their predecessors. Early music terminology is closely linked to certain periods of time and styles. Since the styles and genres changed in time more rapidly than the terminology, the polysemy of meaning is built in, as one and the same term may stand for different things during different times. Many terms and concepts have both strong regional and era-specific character, which must be taken into account.

In addition to aforementioned aspects, early music terminology has other special features describing the relations between term and concepts. Two most common types of polysemy have been described at the end of the thesis: name of the instrument = name of the genre and name of the vocal genre = name of the instrumental genre.

The author of this thesis hopes that the principles of terminology research, the particular character of early music and the analysis of terms and concepts, presented and dissected here in one compact package, is conducive to systematization and better organisation of early music terminology in general. The glossary may yet be of interest to any early music enthusiast, specialist or translator lost in the complexities of many parallel variants of the same terms and the elusive concepts behind them.

Lisa 1. Inglise – eesti sõnastik

A

Absolve Domine – *Absolve Domine*

a capella 1 – *a capella* 1

a capella 2 – *a capella* 2 – *a-capella*-stiil – *a capella* stiil

acciaccatura 1 – *acciaccatura* 1 – lühike eelläök 2

acciaccatura 2 – eelläök 2 – *appoggiatura* 2 – eelvõte 3 – *acciaccatura* 2 – lühike eelläök 1

accompanied solo song – saatega monoodia

act tune – antrakt 1 – *act tune* – *entr'acte* 1

agnus Dei – *agnus Dei*

air 1 – aaria 1 – *ayr* – laulolaul – *air* 1

air 2 – aaria 2 – barokkaaria – sooloaaria – *air* 2

air 3 – *air* 3 – aaria 3

air 4 – *chanson* 5 – šansoon 5 – *lied* – *air* 4 – šanssoon 5

air de cour – *air de cour* – õukonnaaaria – barokklaul

alba – alba

albada – *albada* – hommikuserenaad 2 – *aubade* 2 – päevalaul

alborada 1 – *aubade* 1 – *alborada* 1 – hommikuserenaad 1

alborada 2 – *alborada* 2

alborada 3 – *alborada* 3 – *aubade* 3

Alleluia – *alleluia* – *alleluia*-laul – halleluja

allemande – *allemand* – *allemande* – *tedesca*

alman – *allemand* – *allemande* – *tedesca*

almayne – *allemand* – *allemande* – *tedesca*

alta – *saltarello* 2 – *tedesco*

alta danza – *saltarello* 2 – *tedesco*

ambrosian chant – ambroosiuse laul – ambroosiuse hümn – *cantus ambrosianus*

ambrosian hymn – ambroosiuse laul – ambroosiuse hümn – *cantus ambrosianus*

amener – *ameneer* – *amener*

anglaise 1 – *anglees* 1 – *anglaise* 1

anglaise 2 – *kontratants* – *anglees* 2 – *anglaise* 2 – *franssees* – *contredanse* – *francaise* – *contradanza* – *country dance* – vastaktants

anglican chant – *chant* – anglikaani kirikulaul

anglican church music – anglikaani kirikumuusika

anschlag – *double appoggiatura 2 – Anschlag* – topelteellök 2

anthem – *anthem*

anticipation – *anticipatio* – eelvõte 2 – eelik

Antiphon – antifoon – antifon – *antiphone* – antifoonia

antiphonal – mitmekooriline kontsert

antiphonal singing – antifoonline psalmilaulmine – vahelduvkooriline psalmilaulmine

appoggiatura 1 – eellök 1 – *appoggiatura 1* – eelvõte 1 – *port de voix* – pikk eellök

appoggiatura 2 – eellök 2 – *appoggiatura 2* – eelvõte 3 – *acciaccatura 2* – lühike eellök 1

aria – aaria 4 – ooperiaaria

arioso 1 – *arioso 1* – ariooso 1

arioso 2 – *arioso 2* – ariooso 2

armonia – sümfoonia 3 – rataslüüra – *organistrum* – *hurdy-gurdy*

ars antiqua – *ars antiqua* – *ars vetus*

ars nova – *ars nova*

ars subtilior – *ars subtilior*

aubade 1 – *aubade 1* – *alborada 1* – hommikuserenaad 1

aubade 2 – *albada* – hommikuserenaad 2 – *aubade 2* – päevalaul

aubade 3 – *alborada 3* – *aubade 3*

authentic mode – põhilaad – autentne laad – autentiline helistik

ayre 1 – aaria 1 – *ayr* – lautolaul – *air 1*

ayre 2 – aaria 2 – barokkaaria – sooloaaria – *air 2*

ayre 3 – *air 3* – aaria 3

B

backfall – eellök 1 – *appoggiatura 1* – eelvõte 1 – *port de voix* – pikk eellök

badinage – *badinage* – *badinerie*

badinerie – *badinage* – *badinerie*

ballade 1 – ballaad 1 – *ballade 1*

ballade 2 – ballaad 2 – *ballade 2*

ballade 3 – ballaad 3 – *ballade 3*

ballade 4 – ballaad 4 – *ballade 4*

ballad opera – ballaadoooper – ballaad-oooper – *ballad opera* – ballaadiooper

ballata – *ballata*

ballet – ballett – *ballette*

ballet de cour – õukonnaballett – *ballet de cour*

balletto 1 – *balletto 1*

balletto 2 – *balletto 2* – *ballo 1*

balletto 3 – *balletto 3* – *ballo 2*

balletto 4 – *balletto 4* – *ballo 3*

ballo 1 – *balletto 2* – *ballo 1*

ballo 2 – *balletto 3* – *ballo 2*

ballo 3 – *balletto 4* – *ballo 3*

bassadanza – *basse-danse* – *bassa* – *bassa danza* – *basse danse*

basse dance – *basse-danse* – *bassa* – *bassa danza* – *basse danse*

basse danse – *basse-danse* – *bassa* – *bassa danza* – *basse danse*

basso continuo – *basso continuo* –
generaalbass – numbribass –
nummerdatud bass – *basse chiffrée* –
basso cifrato – *basso generale* – *basso*
numerato – *bezifferter Bass* – *continuo*
– põhibass – numereeritud bass

basso ostinato – *basso ostinato* –
bassiteema – korduv bassiteema –
ostinato – *basse contrainte* – *ground 1*

battaglia – *battaglia*

battement – *battement*

bebization – solmisatsioon – *bebisatio*
– solmiseerimine – bebisatsioon –
bocedisatsioon – damenisatsioon

bel canto – *bel canto*

bergamasca 1 – *bergamasca 1* –
bergamosca

bergamasca 2 – *bergamasca 2*

bergerette – *bergerette* – karjaselaul

bicinium – *bicinium*

bordone – burdoon – orelpunkt –
bordun – *bordone* – pedaal – *burdoun* –
borduun – pedaalinoot

bordun – burdoon – orelpunkt – bordun
– *bordone* – pedaal – *burdoun* –
borduun – pedaalinoot

bourdon – burdoon – orelpunkt –
bordun – *bordone* – pedaal – *burdoun* –
borduun – pedaalinoot

bourrée – *bourrée* – burree

brando – *branle* – *bransle* – *brando*

brangill – *branle* – *bransle* – *brando*

branle – *branle* – *bransle* – *brando*

branle double – *branle double*

branle gay – *branle gay* – *gay*

branle simple – *branle simple*

breve 1 – *brevis 1* – lühike noodivältus

breve 2 – *brevis 2*

breve 3 – *brevis 3*

brevis 1 – *brevis 1* – lühike noodivältus

brevis 2 – *brevis 2*

brevis 3 – *brevis 3*

browning – *browning*

brunette – *brunette*

burden – *burden*

burdo – burdoon – orepunkt – bordun
– *bordone* – pedaal – *burdoun* –
bordun – pedaalinoot

C

caccia – *caccia*

cadence – kadents 1 – *cadence* 1 –
cadenza 1

cadent – *chute*

cadenza – kadents 3 – *cadenza* 2 –
cadence 2 – *capriccio* 5

calata – *calata*

camerata – *camerata*

canarie 1 – *canarie* 1

canarie 2 – *canarie* 2

canario 1 – *canarie* 1

canario 2 – *canarie* 2

canon – kaanon – *canon*

canon al contrario riverso –
vähipeegelkaanon

canon by inversion – peegelkaanon

canon cancrizans – vähikaanon –
canon cancricans – *canon a l'écravisse*
– *canon retrograde*

canso – kantsoon 1 – šansoon 1 –
chanson 1 – šanssoon 1

cantata 1 – kantaat 1 – *cantate* 1 –
cantata 1

cantata 2 – kammerkantaat – kantaat 2
– *cantata* 2 – *cantate* 2

cantata 3 – kantaat 3 – *cantata* 3 –
cantate 3

cantata for dedication –
pühenduskaantaat

canticle 1 – *canticle* 1 – *cantica* –
cantique

canticle 2 – *canticle* 2

cantiga – *lauda* 1 – *cantiga*

cantilena 1 – kantileen 1 –
kantileenistiil – *cantilena* 1

cantilena 2 – kantileen 2 – *cantilena* 2

cantilena 3 – kantileen 3 – *cantilena* 3

cantilena 4 – kantileen 4 – *cantilena* 4

cantilena style – kantileen 1 –
kantileenistiil – *cantilena* 1

cantillation – retsiteerimine –
cantillation – kantillatsioon

cantique – *canticle* 1 – *cantica* –
cantique

canto fermo – *cantus firmus* – *canto*
fermo – esihääl

cantus figuralis 1 – *cantus figuralis* 1 –
cantus mensuratus – *cantus*
mensurabilis

cantus figuralis 2 – *cantus figuralis* 2

cantus figuratus – *cantus figuralis* 1 –
cantus mensuratus – *cantus*
mensurabilis

cantus firmus – *cantus firmus* – *canto fermo* – esihääl

cantus firmus mass – *cantus-firmus-missa* – *cantus firmus* missa

cantus fractus – *cantus figuralis* 1 – *cantus mensuratus* – *cantus mensurabilis*

cantus mensuratus – *cantus figuralis* 1 – *cantus mensuratus* – *cantus mensurabilis*

cantus planus – gregooriuse laul – gregooriuse koraal – gregoriaani koraal – gregoriaani laul – *canto gregoriano* – *canto plano* – *cantus gregorianus* – *cantus planus*

canzo – kantsoon 1 – šansoon 1 – *chanson* 1 – šanssoon 1

canzona 1 – kantsoon 5 – *canzon* 1 – *canzone* 1 – *canzona* 1

canzona 2 – *ricercar* 1 – ritšerkaar 1 – *capriccio* 2 – kapritšo 2 – fantaasia 1 – *canzon* 2 – kantsoon 6 – *canzona* 2 – *canzone* 2 – *tiento* 1 – *praeambulum* 2 – sonaat 2 – *sonata* 2

canzona 3 – *canzon* 3 – kantsoon 7 – *canzona* 3 – *canzone* 3

canzona 4 – ostinaatne variatsioon – *partita* 1 – partiita 1 – *ground* 2 – *division* 2 – *diferencias* – *canzon* 4 – kantsoon 8 – *canzona* 4 – *canzone* 4 – *capriccio* 6 – sonaat 3 – *sonata* 3

canzone 1 – kantsoon 5 – *canzon* 1 – *canzone* 1 – *canzona* 1

canzone 2 – *ricercar* 1 – ritšerkaar 1 – *capriccio* 2 – kapritšo 2 – fantaasia 1 – *canzon* 2 – kantsoon 6 – *canzona* 2 – *canzone* 2 – *tiento* 1 – *praeambulum* 2 – sonaat 2 – *sonata* 2

canzone 3 – *canzon* 3 – kantsoon 7 – *canzona* 3 – *canzone* 3

canzone 4 – ostinaatne variatsioon – *partita* 1 – partiita 1 – *ground* 2 – *division* 2 – *diferencias* – *canzon* 4 – kantsoon 8 – *canzona* 4 – *canzone* 4 – *capriccio* 6 – sonaat 3 – *sonata* 3

canzonet 1 – *canzonetta* 1

canzonet 2 – *canzonetta* 2

canzonetta 1 – *canzonetta* 1

canzonetta 2 – *canzonetta* 2

capriccio 1 – *capriccio* 1 – kapritšo 1

capriccio 2 – *ricercar* 1 – ritšerkaar 1 – *capriccio* 2 – kapritšo 2 – fantaasia 1 – *canzon* 2 – kantsoon 6 – *canzona* 2 – *canzone* 2 – *tiento* 1 – *praeambulum* 2 – sonaat 2 – *sonata* 2

capriccio 3 – *capriccio* 3 – kapritšo 3

capriccio 4 – *capriccio* 4

capriccio 5 – ostinaatne variatsioon – *partita* 1 – partiita 1 – *ground* 2 – *division* 2 – *diferencias* – *canzon* 4 – kantsoon 8 – *canzona* 4 – *canzone* 4 – *capriccio* 6 – sonaat 3 – *sonata* 3

carol 1 – *carol* 1 – *carole* – *chorea* 1 – *carola*

carol 2 – *carol* 2

carola – *carol* 1 – *carole* – *chorea* 1 – carola

carole – *carol* 1 – *carole* – *chorea* 1 – carola

catch – *catch*

chaconne – *ciaccona* – *chaconne* – *ciaccona* – *ciacona* – tšakoon

chamber sonata – kammersonaat – *sonata da camera*

chanson 1 – kantsoon 1 – šansoon 1 – *chanson* 1 – šanssoon 1

chanson 2 – šansoon 2 – *chanson* 2 – kantsoon 2 – šanssoon 2

chanson 3 – šansoon 3 – *chanson* 3 – kantsoon 3 – šanssoon 3

chanson 4 – šansoon 4 – prantsuse šansoon – *chanson* 4 – kantsoon 4 – *chanson polyphonique* – šanssoon 4

chanson 5 – *chanson* 5 – šansoon 5 – *lied* – *air* 4 – šanssoon 5

chanson 6 – šansoon 6 – *chanson* 6 – šanssoon 6

chanson 7 – šansoon 7 – *chanson* 7 – šanssoon 7

chanson balladée – *virelai* – *chanson balladée*

chanson de geste – kangelaslaul – *chanson de geste*

chant – *chant* – anglikaani kirikulaul

chant sur le livre – *chant sur le livre*

chiavette – *chiavetti*

chiavi trasportati – *chiavetti*

choral – koraal – *choral* – *chorale* – luteri koraal – protestandi koraal

chorale – koraal – *choral* – *chorale* – luteri koraal – protestandi koraal

chorale cantata – koraalikantaat

chorale fantasia – koraalifantaasia – koraalipartiita – koraalitöötlus

chorale partita – koraalifantaasia – koraalipartiita – koraalitöötlus

chorale prelude – koraalieelmäng – koraaliprelüüd

chorale variation – koraalifantaasia – koraalipartiita – koraalitöötlus

choralkantate – koraalikantaat

chorea 1 – *carol* 1 – *carole* – *chorea* 1 – *carola*

chorea 2 – *chorea* 2

church cantata – kirikukantaat

church concerto 1 – kontsertmotett – kirikukontsert 1

church concerto 2 – kirikukontsert 2 – prantsuspärane kontsertmotett – suur motett – suurmotett – *grand motet* – vaimulik kontsert – psalmikontsert – kontsert 2

church modes – kirikuhelilaadid – kaheksa laadi süsteem – *octoechos* – kirikuhelistikud – modaalsed helilaadid

chute – *chute*

ciaccona – *ciaccona* – *chaconne* – *ciaccona* – *ciaccona* – tšakoon

clausula 1 – *clausula 1* – kadents 2

clausula 2 – *clausula 2*

clausula 3 – *clausula 3* – *differentiae*

clausula 4 – *clausula 4*

color 1 – *color 1*

color 2 – *color 2*

color 3 – *color 3*

comédie-ballet – ballettkomöödia – *comédie-ballet*

comic opera – koomiline ooper – *opera buffa* – *opéra comique*

communion – *communio* – armulaul

concert 2 – kirikukontsert 2 – prantsuspärane kontsertmotett – suur motett – suurmotett – *grand motet* – vaimulik kontsert – psalmikontsert – kontsert 2

concerto 1 – kontsert 1 – barokk-kontsert – instrumentaalkontsert – *sinfonia 2* – *concerto*

concerto grosso – *concerto grosso*

conductus – *conductus*

continuo – *basso continuo* – generaalbass – numbribass – nummerdatud bass – *basse chiffrée* – *basso cifrato* – *basso generale* – *basso*

numerato – *bezifferter Bass* – *continuo* – põhibass – numereeritud bass

contradanza – kontratants – anglees 2 – *anglaise 2* – franssees – *contredanse* – *française* – *contradanza* – *country dance* – vastaktants

contrapuntal part – dekoor

contredanse – kontratants – anglees 2 – *anglaise 2* – franssees – *contredanse* – *française* – *contradanza* – *country dance* – vastaktants

coro battente – Veneetsia koolkond – *coro battente* – mitmekoorimuusika

coro spezzato – Veneetsia koolkond – *coro battente* – mitmekoorimuusika

corrente – *corrente*

cotillion – kotiljon – *cotillon*

cotillon – kotiljon – *cotillon*

coulé – *double appoggiatura 1* – topelteellöök 1 – *port de voix double*

country dance – kontratants – anglees 2 – *anglaise 2* – franssees – *contredanse* – *française* – *contradanza* – *country dance* – vastaktants

courante 1 – *courante 1* – kurant 1

courante 2 – *courante 2* – kurant 2

crab canon – vähikaanon – *canon cancricans* – *canon a l'écravisse* – *canon retrograde*

credo – *credo*

crusade song – ristisõjalaul

D

da capo aria – *da-capo*-aaria – *aria da capo* – *da capo* aaria – *da capo*-aaria

dedication cantata – pühenduskantaat

dies irae – *Dies irae*

diferencia – ostinaatne variatsioon – *partita* 1 – partiita 1 – *ground* 2 – *division* 2 – *diferencias* – *canzon* 4 – kantsoon 8 – *canzona* 4 – *canzone* 4 – *capriccio* 6 – sonaat 3 – sonata 3

differentiae – *clausula* 3 – *differentiae*

discant – *discantus* – *dechant* – tiiskant – diskant

discantus – *discantus* – *dechant* – tiiskant – diskant

divine – tunnipalvus – *officium*

division 1 – *partimento* – *division* 1

division 2 – ostinaatne variatsioon – *partita* 1 – partiita 1 – *ground* 2 – *division* 2 – *diferencias* – *canzon* 4 – kantsoon 8 – *canzona* 4 – *canzone* 4 – *capriccio* 6 – sonaat 3 – sonata 3

Domine Jesu Christe – *Domine Jesu Christe*

double – *doublé*

double appoggiatura 1 – *double appoggiatura* 1 – topelteällök 1 – *port de voix double*

double appoggiatura 2 – *double appoggiatura* 2 – Anschlag – topelteällök 2

dramatic opera – semiooper

dramma per musica – muusikaline draama – *dramma per musica*

ductia – *estampii* – *istampitta* – *estampie* – *ductia*

duplex longa – *maxima* – *duplex longa*

duplum – *duplum*

É

Écossaise – ekossees – *écossaise*

E

English madrigal – madrigal 3 – inglise madrigal – madrigaal 3

English opera – inglise ooper

English oratorio – inglise oratoorium

entr'acte 1 – anrakt 1 – *act tune* – *entr'acte* 1

entr'acte 2 – anrakt 2 – *entr'acte* 2 – intermedium 2 – *intermetso* 2 – *intermezzo* 2 – *intermedio* 2 – *interméde* 2 – interlüüd 2 – interluudium 2

entrada – *intrada* – *entrada* – *entrada*

estampida – *estampii* – *istampitta* – *estampie* – *ductia*

estampie – *estampii* – *istampitta* – *estampie* – *ductia*

F

fancy – fantaasia 2 – *fancy*

fantasia 1 – *ricercar* 1 – ritšerkaar 1 – *capriccio* 2 – kapritšo 2 – fantaasia 1 – *canzon* 2 – kantsoon 6 – *canzona* 2 – *canzone* 2 – *tiento* 1 – *praeambulum* 2 – sonaat 2 – *sonata* 2

fantasia 2 – fantaasia 2 – *fancy*

fantasia 3 – fantaasia 3

fantasia 4 – fantaasia 4

fantasia 5 – fantaasia 5

fantasy – fantaasia 2 – *fancy*

farandole – *farandole* – farandool – farandoule

fauxbourdon 1 – *faux bourdon* 1 – *fauxbourdon* 1 – foburdoon 1 – *fa burden* – *falso bordone* 1

fauxbourdon 2 – *faux bourdon* 2 – *fauxbourdon* 2 – foburdoon 2 – *falso bordone* 2

figured bass – *basso continuo* – generaalbass – numbribass – nummerdatud bass – *basse chiffree* – *basso cifrato* – *basso generale* – *basso numerato* – *bezifferter Bass* – *continuo* – põhibass – numereeritud bass

final – *finalis* – finaal

final cadence – lõpuvormel

finalis – *finalis* – finaal

Flemish school – Madalmaade koolkond

flex – *flexa*

flexa – *flexa*

Florentine opera – itaalia ooper – Veneetsia ooper

florid style – kaunistatud stiil – melismaatiline stiil

folia 1 – *folia* 1 – *La Folia* 1 – *folie* 1 – *folia* 1 – *folie d'Espagne* 1

folia 2 – *folia* 2 – *La Folia* 2 – *folie* 2 – *folia* 2 – *folie d'Espagne* 2

folies d'Espagne 1 – *folia* 1 – *La Folia* 1 – *folie* 1 – *folia* 1 – *folie d'Espagne* 1

folies d'Espagne 2 – *folia* 2 – *La Folia* 2 – *folie* 2 – *folia* 2 – *folie d'Espagne* 2

folia 1 – *folia* 1 – *La Folia* 1 – *folie* 1 – *folia* 1 – *folie d'Espagne* 1

folia 2 – *folia* 2 – *La Folia* 2 – *folie* 2 – *folia* 2 – *folie d'Espagne* 2

forefall – eellök 1 – *appoggiatura* 1 – eelvõte 1 – *port de voix* – pikk eellök

forlana – *forlana* – *furlana*

formula – retsiteerimisvormel

francaise – kontratants – anglees 2 – *anglaise* 2 – franssees – *contredanse* – *francaise* – *contradanza* – *country dance* – vastaktants

Franco-Flemish school – Madalmaade koolkond

free organum – vaba organum

French ballade – ballaad 2 – *ballade* 2

French harpsichord suite – prantsuse klavessiinisüit

French opera – lüüriline tragöödia – *tragédie lyrique* – prantsuse ooper

French overture 1 – prantsuse avamäng – prantsuse stiilis avamäng – *ouverture*

French overture 2 – *ouverture*–süit

frottola – *frottola*

fuga – fuuga

fugue – fuuga

full anthem – *full anthem*

furlana – *forlana* – *furlana*

G

gagliard – galliard – *gagliarda* – *gallarda* 1 – *saltarello* 3 – *tourdion* – galjard – galjarda

gailarde – galliard – *gagliarda* – *gallarda* 1 – *saltarello* 3 – *tourdion* – galjard – galjarda

gallarda 1 – galliard – *gagliarda* – *gallarda* 1 – *saltarello* 3 – *tourdion* – galjard – galjarda

gallarda 2 – *gallarda* 2

galliard – galliard – *gagliarda* – *gallarda* 1 – *saltarello* 3 – *tourdion* – galjard – galjarda

gassenhauer – *gassenhauer*

gavotte – gavott – *gavotta* – *gavotte*

German opera – saksa ooper

german oratorio – saksa oratoorium

giga – džiiig 3 – *giga* – žiiig 3

gigue 1 – džiiig 1 – *gigue* 1 – *jig* – žiiig 1

gigue 2 – džiiig 2 – *gigue* 2 – žiiig 2

gigue 3 – *gigue* 3

gloria – *gloria*

Gothic notation – gooti noodikiri – hilisgooti *hufnagel*-kiri – koraalnoot 2 – koraal-noodikiri 2

grace note – eellöök 2 – *appoggiatura* 2 – eelvöte 3 – *acciaccatura* 2 – lühike eellöök 1

Gradual – *graduale*

Gregorian Chant – gregooriuse laul – gregooriuse koraal – gregoriaani koraal – gregoriaani laul – *canto gregoriano* – *canto plano* – *cantus gregorianus* – *cantus planus*

ground 1 – *basso ostinato* – bassiteema – korduv bassiteema – *ostinato* – *basse contrainte* – *ground* 1

ground 2 – ostinaatne variatsioon – *partita* 1 – partiita 1 – *ground* 2 – *division* 2 – *diferencias* – *canzon* 4 – kantsoon 8 – *canzona* 4 – *canzone* 4 – *capriccio* 6 – sonaat 3 – *sonata* 3

ground bass – *basso ostinato* – bassiteema – korduv bassiteema – *ostinato* – *basse contrainte* – *ground* 1

group style – rühmaline stiil –
neumaline stiil – grupiline stiil

Guidonian hand – Guido käsi –
harmonia käsi

H

heterophony – heterofoonia

hexachord – heksakord – heksahord –
kuuenoodiline heliredel – *hexachord*

hocket – hokett – *hoquet* – *hoquetus* –
ocketus

Horatian ode – ood 2

hornepype – *hornpipe* 3

hornpipe 1 – *hornpipe* 1

hornpipe 2 – *hornpipe* 2

hornpipe 3 – *hornpipe* 3

Hufnagelschrift – gooti noodikiri –
hilisgooti *hufnagel*-kiri – koraalnoot 2 –
koraal–noodikiri 2

hurdy–gurdy – sümfoonia 3 –
rataslüüra – *organistrum* – *hurdy-gurdy*

hymn 1 – hümn 1

hymn 2 – hümn 2

hymnody – hümnoodia –
hümnilaulmine

I

imitative counterpoint –
imitatsiooniline polüfoonia

inégaies – *inégaies*

inequality – *inégaies*

initium – algusvormel – *initium*

interlude 1 – interlüüd 1 – interluudium
1

interméde 1 – intermeedium 1 –
intermetso 1 – *intermezzo* 1 –
intermedio 1 – *interméde* 1

interméde 2 – antrakt 2 – *entr'acte* 2 –
intermeedium 2 – intermetso 2 –
intermezzo 2 – *intermedio* 2 – *interméde*
2 – interlüüd 2 – interluudium 2

interméde 3 – intermeedium 3 –
intermedio 3 – *interméde* 3

interméde 4 – intermeedium 4 –
intermedio 4 – *interméde* 4

intermedio 1 – intermeedium 1 –
intermetso 1 – *intermezzo* 1 –
intermedio 1 – *interméde* 1

intermedio 2 – antrakt 2 – *entr'acte* 2 –
intermeedium 2 – intermetso 2 –
intermezzo 2 – *intermedio* 2 – *interméde*
2 – interlüüd 2 – interluudium 2

intermedio 3 – intermeedium 3 –
intermedio 3 – *interméde* 3

intermedio 4 – intermeedium 4 –
intermedio 4 – *interméde* 4

intermedium 1 – intermeedium 1 –
intermetso 1 – *intermezzo* 1 –
intermedio 1 – *interméde* 1

intermedium 2 – antrakt 2 – *entr'acte* 2
– intermeedium 2 – intermetso 2 –

intermezzo 2 – intermedio 2 – interméde
2 – interlüüd 2 – interluudium 2

intermedium 3 – intermeedium 3 –
intermedio 3 – interméde 3

intermedium 4 – intermeedium 4 –
intermedio 4 – interméde 4

intermezzo 1 – intermeedium 1 –
intermetso 1 – *intermezzo 1 –*
intermedio 1 – interméde 1

intermezzo 2 – antrakt 2 – *entr'acte 2 –*
intermeedium 2 – intermetso 2 –
intermezzo 2 – intermedio 2 – interméde
2 – interlüüd 2 – interluudium 2

intermezzo 3 – intermetso 3 –
intermezzo 3

intermezzo 4 – intermetso 4 –
intermezzo 4

intonation – algusvormel – *initium*

intrada – *intrada – entrada – entrata*

Introit – *introitus-antifoon – introitus*

invention – inventsioon

Isorythm – isorütmika – isorütmia

istanpitta – *estampii – istampitta –*
estampie – ductia

Italian opera – itaalia ooper –
Veneetsia ooper

J

jig – džiiig 1 – *gigue 1 – jig – žiiig 1*

K

kyrie – *kyrie – Kyrie eleison*

L

lai – *lai – lay – leich*

lament – itk

lamentation – kaebeaaria – *lamento-*
aaria – lamento

lamento – kaebeaaria – *lamento-aaria –*
lamento

La Spagna – *La Spagna – Spagna*

lauda 1 – *lauda 1 – cantiga*

lauda 2 – *lauda 2*

lay – *lai – lay – leich*

leading motive – juhtmotiiv – *leitmotiv*
– leitmotiiv

leitmotif – juhtmotiiv – *leitmotiv –*
leitmotiiv

leitmotiv – juhtmotiiv – *leitmotiv –*
leitmotiiv

lied – *chanson 5 – šansoon 5 – lied –*
air 4 – šanssoon 5

liturgical drama – liturgiline draama

longa 1 – *longa 1 – pikk noodivältus*

longa 2 – *longa 2*

long appoggiatura – eelläök 1 –
appoggiatura 1 – eelvõte 1 – port de
voix – pikk eelläök

loure 1 – *loure 1* – luur 1

loure 2 – *loure 2* – luur 2

lute song – aaria 1 – *ayr* – laulolaul – *air 1*

Lux aeterna – *Lux aeterna*

M

madrigal 1 – madrigal 1 – *madrigale 1* – madrigaal 1

madrigal 2 – madrigal 2 – *madrigale 2* – itaalia madrigal – madrigaal 2

madrigal 3 – madrigal 3 – inglise madrigal – madrigaal 3

madrigal comedy – madrigalkomöödia – *commedia madrigalesca* – madrigalikomöödia

magnificat – *magnificat*

mask – õukondlik maskietendus – *masque* – maskid

masque – õukondlik maskietendus – *masque* – maskid

mass 1 – missa 1 – *messa 1* – *messe 1* – *mess 1*

mass 2 – missa 2 – *messa 2* – *messe 2* – *mess 2*

maxima – *maxima* – *duplex longa*

mediant cadence – vahekadents – *mediatio*

mediation – vahekadents – *mediatio*

melismatic composition – kaunistatud stiil – melismaatiline stiil

melismatic organum – kaunistatud organum

melismatic style – kaunistatud stiil – melismaatiline stiil

mensur – mensuur – moodus 2 – *mensura* – *modus 2*

mensural notation – mensuraalnoodikiri – mensuraalnotatsioon

menuet – menuett – *minuetto* – *minuet*

menuett – menuett – *minuetto* – *minuet*

minim – *minima*

minuet – menuett – *minuetto* – *minuet*

missa – missa 2 – *messa 2* – *messe 2* – *mess 2*

modality – modaalsus

modal notation – modaalnoodikiri

modern neumes – kvadraatnotatsioon – kvadraatkiri – kvadraatnoodikiri – *nota quadrata* – koraalnoot 1 – koraal-
noodikiri 1

modus 1 – moodus 1 – *modus 1*

modus 2 – mensuur – moodus 2 – *mensura* – *modus 2*

modus 3 – moodus 3 – *modus 3*

modus imperfectus – mittetäielik jagunemine – imperfektne jagunemine

modus perfectus – täielik jagunemine – perfektne jagunemine

monody 1 – monoodia 1

monody 2 – monoodia 2 – monoodiline stiil

monophony – monoodia 1

morality play – moralitee – *moralité* – moraliteet

moresca – *moresca* – *morisca*

morisca – *moresca* – *morisca*

morning song – *aubade* 1 – *alborada* 1 – hommikuserenaad 1

motet 1 – motett 1 – *motetto* 1 – *motetus* 1 – Notre Dame'i motett

motet 2 – motett 2 – *motetto* 2 – *motetus* 2

motet 3 – motett 3 – *motetto* 3 – *motetus* 3

motet for dedication – pühendusmotett

motetus – *duplum*

musette 1 – müsett 1 – *musette* 1

musette 2 – müsett 2 – *musette* 2

musica reservata – *musica reservata*

musica riservata – *musica reservata*

mystery play – müsteerium – *mysterium*

N

nagelschrift – gooti noodikiri – hilisgooti *hufnagel*-kiri – koraalnoot 2 – koraal-noodikiri 2

national anthem – hümn 3 – riigihümn

neapolitan school – Napoli ooperikoolkond – Naapoli ooperikoolkond

neumatic notation – neumakiri – neumad

neumatic style – rühmaline stiil – neumaline stiil – grupiline stiil

neume – neuma – viitemärk

neumes – neumakiri – neumad

O

obligato – *obligato* – *obbligato* – *basso obligato* – obligaat

obligat – *obligato* – *obbligato* – *basso obligato* – obligaat

octoechos – kirikuhelilaadid – kaheksa laadi süsteem – *octoechos* – kirikuhelistikud – modaalsed helilaadid

ode 1 – ood 1 – õukondlik ood

ode 2 – ood 2

offertory 1 – *offertorium* 1 – offertoorium 1

offertory 2 – *offertorium* 2 – offertoorium 2

office – tunnipalvus – *officium*

opera – ooper – barokkooper

opéra ballet – ballettooper – heroiline ballett – *opéra-ballet* – ooper–ballett

opéra bouffe – koomiline ooper – *opera buffa* – opéra comique

opera buffa – koomiline ooper – *opera buffa* – *opéra comique*

opéra comique – koomiline ooper – *opera buffa* – *opéra comique*

opera seria – tõsine ooper – *opera seria*

oratorio – oratoorium – *oratoire* – *azione sacra*

oratorio latino – ladinakeelne oratoorium – *oratorio latino*

oratorio volgare – itaaliakeelne oratoorium – *oratorio volgare* – itaalia oratoorium

orchestral suite – orkestrisüit

ordinary – ordinaarium

organistrum – sümfoonia 3 – rataslüüra – *organistrum* – *hurdy-gurdy*

organ point – burdoon – orelpunkt – bordun – *bordone* – pedaal – *burdown* – borduun – pedaalinoot

organum – organum

ostinato – *basso ostinato* – bassiteema – korduv bassiteema – *ostinato* – *basse contrainte* – *ground* 1

ouverture – prantsuse avamäng – prantsuse stiilis avamäng – *ouverture*

P

padoana – pavaan – *pavana* – *padoana* – *pavane* – *padovana* – *paduana* – pavaana

padovana – pavaan – *pavana* – *padoana* – *pavane* – *padovana* – *paduana* – pavaana

Palestrina style – Palestrina stiil – *stile ecclesiastico* – kirikustiil – *stile antico* – kiriklik stiil – vana stiil 1

parallel organum – paralleelorganum

paraphonia – parafoonia

parody mass – paroodiamissa – šansoonmissa

partimento – *partimento* – *division* 1

partita 1 – ostinaatne variatsioon – *partita* 1 – partiita 1 – *ground* 2 – *division* 2 – *diferencias* – *canzon* 4 – kantsoon 8 – *canzona* 4 – *canzone* 4 – *capriccio* 6 – sonaat 3 – *sonata* 3

partita 2 – süit 1 – süiditsükkel – *partita* 2 – partiita 2 – *ordre*

pas de Brabant – *saltarello* 2 – *tedesco*

passacaglia – *passacaglia* – *passacaille* – *passacalle* – passakalja

passacaille – *passacaglia* – *passacaille* – *passacalle* – passakalja

passamezzo – *passamezzo* – passametso

passamezzo antico – *passamezzo antico*

passamezzo moderno – *passamezzo moderno*

pass'e mezzo – *passamezzo* – passametso

passepied – *passepied*

passion 1 – passioon 1 – kannatusmäng

passion 2 – passioon 2

passo brabant – *saltarello 2* – *tedesco*

pasticcio – *pasticcio*-ooper

pastorale 1 – pastoraal 1 – *pastorale 1* – *pastorella 1* – *bergerie*

pastorale 2 – pastoraalooper – pastoraal 2 – *pastorale 2* – *pastorella 2*

pastorela – pastorell – *pastourelle*

pastourelle – pastorell – *pastourelle*

pavane – pavaan – *pavana* – *padoana* – *pavane* – *padovana* – *paduana* – pavaana

pavanne – pavaan – *pavana* – *padoana* – *pavane* – *padovana* – *paduana* – pavaana

pavin – pavaan – *pavana* – *padoana* – *pavane* – *padovana* – *paduana* – pavaana

pedal point – burdoon – oreelpunkt – bordun – *bordone* – pedaal – *burdoun* – borduun – pedaalinoot

plagal mode – kõrvallaad – plagaalne laad – plagaal astmik

plainsong – gregooriuse laul – gregooriuse koraal – gregoriaani koraal – gregoriaani laul – *canto gregoriano* – *canto plano* – *cantus gregorianus* – *cantus planus*

planc – itk

planetus – itk

polacca – polonees – *polonaise* – *polacca*

polonaise – polonees – *polonaise* – *polacca*

polychoral – mitmekooriline kontsert

polychoral style – Veneetsia koolkond – *coro battente* – mitmekoorimuusika

port de voix – eellöök 1 – *appoggiatura 1* – eelvõte 1 – *port de voix* – pikk eellöök

port de voix double – *double appoggiatura 2* – *Anschlag* – topelteellöök 2

praeambulum 1 – tokaata 1 – *toccata 1* – *praeambulum 1* – prelüüd 1 – *prélude 1* – präambulum 1 – tokkaat 1 – preluudium 1 – tokkaata 1

praeambulum 2 – *ricercar 1* – ritšerkaar 1 – *capriccio 2* – kapritšo 2 – fantaasia 1 – *canzon 2* – kantsoon 6 – *canzona 2* – *canzone 2* – *tiento 1* – *praeambulum 2* – sonaat 2 – *sonata 2*

prelude 1 – tokaata 1 – *toccata 1* – *praeambulum 1* – prelüüd 1 – *prélude 1*

– präämbulum 1 – tokkaat 1 –
preluudium 1 – tokkaata 1

prelude 2 – prelüüd 2 – sonatiin 1 –
prélude 2 – präämbulum 2 – preluudium
2 – *sonatina* 1

prelude 3 – prelüüd 3 – *prélude 3* –
präluudium – preluudium 3

prima practica – vana stiil 2 – *prima
pratica*

program chanson – programmšansoon

proprium missae – *proprium* –
propriumilaul

psalmody 1 – psalmoodia 1

psalmody 2 – psalmoodia 2

psalmody 3 – anglikaani kirikumuusika

Q

quadratnotation – kvadraatnotatsioon
– kvadraatkiri – kvadraatnoodikiri –
nota quadrata – koraalnoot 1 – koraal-
noodikiri 1

quodlibet 1 – *quodlibet 1* – *messanza* –
mistichanza

quodlibet 2 – *quodlibet 2*

R

recercada 1 – *ricercar 1* – ritšerkaar 1
– *capriccio 2* – kapritšo 2 – fantaasia 1
– *canzon 2* – kantsoon 6 – *canzona 2* –
canzone 2 – *tiento 1* – *praeambulum 2* –
sonaat 2 – *sonata 2*

recercada 2 – *ricercar 2* – ritšerkaar 2
– *tiento 2*

recitation – retsiteerimine – cantillation
– kantillatsioon

recitation–Tone – retsitatsioonitoon –
tenor 2 – kantillatsioonitoon

recitative 1 – retsiteerimine –
cantillation – kantillatsioon

recitative 2 – retsitatiiv – *recitativo* –
kõnelaul

recitativo accompagnato – saatega
retsitatiiv – *recitativo accompagnato* –
accompagnato – orkestrisaatega
retsitatiiv

recitativo secco – *secco*-retsitatiiv –
kuiv retsitatiiv – *recitativo secco*

recitativo stromentato – saatega
retsitatiiv – *recitativo accompagnato* –
accompagnato – orkestrisaatega
retsitatiiv

reciting tone – retsitatsioonitoon –
tenor 2 – kantillatsioonitoon

repercussio – tenor 1

requiem – reekviem – reekviem-missa
– *requiem*

requiem mass – reekviem – reekviem-
missa – *requiem*

responsorial singing – responsoorne
psalmilaulmine – responsoriaalne
psalmoodia

responsory – responsoorium

retrograde canon – vähikaanon –
canon cancricans – *canon a l'écravisse*
– *canon retrograde*

rhymed sequence – sekvents 3 –
sekventsiluule

ricercar 1 – *ricercar* 1 – ritšerkaar 1 –
capriccio 2 – kapritšo 2 – fantaasia 1 –
canzon 2 – kantsoon 6 – *canzona* 2 –
canzone 2 – *tiento* 1 – *praeambulum* 2 –
sonaat 2 – *sonata* 2

ricercar 2 – *ricercar* 2 – ritšerkaar 2 –
tiento 2

ricercare 1 – *ricercar* 1 – ritšerkaar 1 –
capriccio 2 – kapritšo 2 – fantaasia 1 –
canzon 2 – kantsoon 6 – *canzona* 2 –
canzone 2 – *tiento* 1 – *praeambulum* 2 –
sonaat 2 – *sonata* 2

ricercare 2 – *ricercar* 2 – ritšerkaar 2 –
tiento 2

ricercata 1 – *ricercar* 1 – ritšerkaar 1 –
capriccio 2 – kapritšo 2 – fantaasia 1 –
canzon 2 – kantsoon 6 – *canzona* 2 –
canzone 2 – *tiento* 1 – *praeambulum* 2 –
sonaat 2 – *sonata* 2

ricercata 2 – *ricercar* 2 – ritšerkaar 2 –
tiento 2

rigaudon – rigodoon – *rigaudon*

rigodoon – rigodoon – *rigaudon*

ritornello 1 – ritornell 1 – *ritornello* 1 –
ritornelle 1

ritornello 2 – ritornell 2 – orkestriteema
– orkestriritornell – *ritornello* 2 –
ritornelle 2

romance 1 – romanss 1 – *romanza* 1 –
romanze 1

romance 2 – romanss 2 – *romanze* 2 –
romanza 2

romance 3 – romanss 3 – *romanze* 3 –
romanza 3

romance 4 – romanss 4 – *romanze* 4 –
romanza 4

romance 5 – romanss 5 – *romanze* 5 –
romanza 5

romance 6 – romanss 6 – *romanze* 6 –
romanza 6

romanesca – *romanesca*

Roman school – Rooma koolkond

romanza 1 – romanss 1 – *romanza* 1 –
romanze 1

romanza 2 – romanss 2 – *romanze* 2 –
romanza 2

romanza 3 – romanss 3 – *romanze* 3 –
romanza 3

romanza 4 – romanss 4 – *romanze* 4 –
romanza 4

romanza 5 – romanss 5 – *romanze* 5 –
romanza 5

romanza 6 – romanss 6 – *romanze* 6 –
romanza 6

romanze 1 – romanss 1 – *romanza* 1 –
romanze 1

romanze 2 – romanss 2 – *romanze* 2 –
romanza 2

romanze 3 – romanss 3 – *romanze 3* – *romanza 3*

romanze 4 – romanss 4 – *romanze 4* – *romanza 4*

romanze 5 – romanss 5 – *romanze 5* – *romanza 5*

romanze 6 – romanss 6 – *romanze 6* – *romanza 6*

rondeau 1 – *rondeau 1* – *rondellus 2*

rondeau 2 – rondo – *rondeau 2*

rondellus 1 – *rondellus 1*

rondellus 2 – *rondeau 1* – *rondellus 2*

rondo – rondo – *rondeau 2*

ruggiero – *ruggiero*

S

saltarello 1 – *saltarello 1*

saltarello 2 – *saltarello 2* – *tedesco*

saltarello 3 – galliard – *gagliarda* – *gallarda 1* – *saltarello 3* – *tourdion* – galjard – galjarda

sanctus – *sanctus*

saraband – saraband – *sarabande* – *sarabanda*

scherzo 1 – skertso 1 – *scherzo 1*

scherzo 2 – skertso 2 – *scherzo 2*

secco recitative – *secco*-retsitatiiv – kuiv retsitatiiv – *recitativo secco*

seconda pratica – uus stiil – *seconda pratica*

semibreve – *semibrevis*

semiminima – *semiminima*

semi-opera – semiooper

sequence 1 – sekvents 1

sequence 2 – sekvents 2

sequence 3 – sekvents 3 – sekventsiluule

serenade 1 – serenaad 1 – *serenata 1*

serenade 2 – serenaad 2 – *serenata 2*

serenade 3 – serenaad 3 – *seréna*

service – *service*

short appoggiatura – eelläök 2 – *appoggiatura 2* – eelvõte 3 – *acciaccatura 2* – lühike eelläök 1

siciliana – sitsiliaana – *siciliana* – *siciliano* – *sicilienne*

siciliano – sitsiliaana – *siciliana* – *siciliano* – *sicilienne*

sinfonia 1 – *sinfonia 1*

sinfonia 2 – kontsert 1 – barokk-kontsert – instrumentaalkontsert – *sinfonia 2* – *concerto*

sinfonia 3 – *sinfonia 3* – sümfoonia 1

sinfonia 4 – sonaat 1 – *sonata 1* – *sinfonia 4* – sinfoonia 1

sinfonia 5 – sümfoonia 2 – sinfoonia 2

sirvente – sirventees – *sirventois* – *sirvente*

sirventes – sirventees – *sirventois* – *sirvente*

sixth–chord style – *faux bourdon* 2 – *fauxbourdon* 2 – foburdoon 2 – *falso bordone* 2

solmisation – solmisatsioon – *bebisatio* – solmiseerimine – bebisatsioon – bocedisatsioon – damenisatsioon

solo concerto – soolokontsert – kontsert 3

solo madrigal – soolomadrigal

solo sonata – soolosonaat

sonata 1 – sonaat 1 – sonata 1 – *sinfonia* 4 – sinfoonia 1

sonata 2 – *ricercar* 1 – ritšerkaar 1 – *capriccio* 2 – kapritšo 2 – fantaasia 1 – *canzon* 2 – kantsoon 6 – *canzona* 2 – *canzone* 2 – *tiento* 1 – *praeambulum* 2 – sonaat 2 – *sonata* 2

sonata 3 – ostinaatne variatsioon – *partita* 1 – partiita 1 – *ground* 2 – *division* 2 – *diferencias* – *canzon* 4 – kantsoon 8 – *canzona* 4 – *canzone* 4 – *capriccio* 6 – sonaat 3 – sonata 3

sonata 4 – sonaat 4

sonata da camera – kammersonaat – *sonata da camera*

sonata da chiesa – kirikusonaat – *sonata da chiesa*

sonatina 1 – prelüüd 2 – sonatiin 1 – *prélude* 2 – präambulium 2 – preluudium 2 – *sonatina* 1

sonatina 2 – sonatiin 2 – *sonatina* 2

Spagna – *La Spagna* – *Spagna*

square neumes – kvadraatneuma

square notation – kvadraatnotatsioon – kvadraatkiri – kvadraatnoodikiri – *nota quadrata* – koraalnoot 1 – koraal–noodikiri 1

Stabat Mater 1 – *Stabat Mater* 1

Stabat Mater 2 – *Stabat Mater* 2

stampitta – estampii – *istampitta* – *estampie* – *ductia*

stenographic system – numbrikiri

stile antico – Palestrina stiil – *stile ecclesiastico* – kirikustiil – *stile antico* – kiriklik stiil – vana stiil 1

stile concitato – erutatud stiil – *stile concitato*

stile osservato – Palestrina stiil – *stile ecclesiastico* – kirikustiil – *stile antico* – kiriklik stiil – vana stiil 1

strophic song – salmilaul

stylus cubicularis – kammerstiil – *stylus cubicularis*

stylus theatralis – teatraalne stiil – *stylus theatralis*

stylus theatricalis – teatraalne stiil – *stylus theatralis*

suite 1 – süit 1 – süiditsükkel – *partita*
2 – partiita 2 – *ordre*

suite 2 – süit 2 – barokksüit

syllabic composition – silbiline stiil –
süllaabiline stiil

syllabic style – silbiline stiil –
süllaabiline stiil

symphonia 1 – kontsert 1 – barokk-
kontsert – instrumentaalkontsert –
sinfonia 2 – *concerto*

symphonia 2 – *sinfonia* 3 – sümfoonia
1

symphonia 3 – sümfoonia 3 –
rataslüüra – *organistrum* – *hurdy-gurdy*

Symphony – sümfoonia 2 – *sinfonia* 2

system of eight scales –
kirikuhelilaadid – kaheksa laadi süsteem
– *octoechos* – kirikuhelistikud –
modaalsed helilaadid

T

tabulature – tabulatuur –
tabulatuurikiri – *intavolatura*

talea – *talea*

tambourin 1 – tamburiin 1 – *tambourin*
1

tambourin 2 – tamburiin 2 – *tambourin*
2

tedesca – allemand – *allemande* –
tedesca

tedesco – *saltarello* 2 – *tedesco*

Te Deum 1 – *Te Deum* 1

Te Deum 2 – *Te Deum* 2

tenor 1 – tenor 1

tenor 2 – retsitatsioonitoon – tenor 2 –
kantillatsioonitoon

tenor 3 – tenor 3

tenor 4 – tenor 4

tenorlied – tenorlaul

tenso – tentsoon

tento 1 – *ricercar* 1 – ritšerkaar 1 –
capriccio 2 – kapritšo 2 – fantaasia 1 –
canzon 2 – kantsoon 6 – *canzona* 2 –
canzone 2 – *tiento* 1 – *praeambulum* 2 –
sonaat 2 – *sonata* 2

tento 2 – *ricercar* 2 – ritšerkaar 2 –
tiento 2

the Notre Dame school – Notre Dame'i
koolkond – Pariisi kool – Notre Dame'i
ajastu – Notre Dame'i epohh

the school of Notre Dame – Notre
Dame'i koolkond – Pariisi kool – Notre
Dame'i ajastu – Notre Dame'i epohh

thoroughbass – *basso continuo* –
generaalbass – numbribass –
nummerdatud bass – *basse chiffrée* –
basso cifrato – *basso generale* – *basso*
numerato – *bezifferter Bass* – *continuo*
– põhibass – numereeritud bass

tiento 1 – *ricercar* 1 – ritšerkaar 1 –
capriccio 2 – kapritšo 2 – fantaasia 1 –
canzon 2 – kantsoon 6 – *canzona* 2 –
canzone 2 – *tiento* 1 – *praeambulum* 2 –
sonaat 2 – *sonata* 2

tiento 2 – *ricercar 2* – ritšerkaar 2 – *tiento 2*

toccata 1 – tokaata 1 – *toccata 1* – *praeambulum 1* – prelüüd 1 – *prélude 1* – präambulum 1 – tokkaat 1 – preluudium 1 – tokkaata 1

toccata 2 – tokaata 2 – *toccata 2* – tokkaat 2 – tokkaata 2

toccata 3 – tokaata 3 – *toccata 3* – tokkaat 3

tordion – galliard – *gagliarda* – *gallarda 1* – *saltarello 3* – *tourdion* – galjard – galjarda

tourdion – galliard – *gagliarda* – *gallarda 1* – *saltarello 3* – *tourdion* – galjard – galjarda

tract – *tractus* – *cantus tractus*

tragédie lyrique – lüüriline tragöödia – *tragédie lyrique* – prantsuse ooper

trecento – *trecento*

trio sonata – triosonaat – *sonata a tre*

triplum – *triplum*

trope – troop – *tropus*

troubadour poem – rüüttilaul

troubadour song – rüüttilaul

tuba – tenor 1

turmmusik – tornimuusika

V

vaudeville 1 – vodevill 1 – *vaudeville 1*

vaudeville 2 – vodevill 2 – *vaudeville 2*

vaudeville 3 – vodevill 3 – *vaudeville 3* – laulumäng

Venetian school – Veneetsia koolkond – *coro battente* – mitmekoorimuusika

verse anthem – *verse anthem*

vesper – vesper

villancico 1 – *villancico 1*

villancico 2 – *villancico 2*

villanella – *villanella* – villanell

villanesca – *villanella* – villanell

virelai – *virelai* – *chanson balladée*

volta – *volta*

volte – *volta*

vox organalis – dekoor

Z

zarzuela – *zarzuela*

Lisa 2. Saksa – eesti sõnastik

A

Absolve Domine – *Absolve Domine*

a capella 1 – *a capella 1*

a capella 2 – *a capella 2* – *a-capella*-stiil – a capella stiil

A-capella-Stil – *a capella 2* – *a-capella*-stiil – a capella stiil

Acc. – saatega retsitatiiv – *recitativo accompagnato* – *accompagnato* – orkestrisaatega retsitatiiv

Acciaccatura 1 – *acciaccatura 1* – lühike eelläök 2

Acciaccatura 2 – eelläök 2 – *appoggiatura 2* – eelvõte 3 – *acciaccatura 2* – lühike eelläök 1

Accompagnato – saatega retsitatiiv – *recitativo accompagnato* – *accompagnato* – orkestrisaatega retsitatiiv

agnus Dei – *agnus Dei*

Air 1 – aaria 1 – *ayr* – laulolaul – *air 1*

Air 2 – aaria 2 – barokkaaria – sooloaaria – *air 2*

Air 3 – *air 3* – aaria 3

Air 4 – *chanson 5* – šansoon 5 – *lied* – *air 4* – šanssoon 5

Air de Cour – *air de cour* – õukonnaaaria – barokklaul

Alba – alba

Albada – *albada* – hommikuserenaad 2 – *aubade 2* – päevalaul

Alborada 1 – *aubade 1* – *alborada 1* – hommikuserenaad 1

Alborada 2 – *alborada 2*

Alborada 3 – *alborada 3* – *aubade 3*

Alleluja – *alleluia* – *alleluia*-laul – halleluja

Allemande – *allemand* – *allemande* – *tedesca*

ambrosianischer Gesang – ambroosiuse laul – ambroosiuse hümn – *cantus ambrosianus*

Amener – ameneer – *amener*

Anglaise 1 – *anglees 1* – *anglaise 1*

Anglaise 2 – *kontratants* – *anglees 2* – *anglaise 2* – *franssees* – *contredanse* – *francaise* – *contradanza* – *country dance* – vastaktants

anglikanischer Gesang – *chant* – anglikaani kirikulaul

Anschlag – *double appoggiatura 2* – *Anschlag* – topelteelläök 2

Anthem – *anthem*

Antiphon – antifoon – antifon – *antiphone* – antifoonia

Antiphona ad Offertorium –
offertorium 1 – offertoorium 1

antiphonale Psalmodie – antifooneiline
psalmilaulmine – vahelduvkooriline
psalmilaulmine

Antiphone – antifoon – antifon –
antiphone – antifoonia

Antizipation – *anticipatio* – eelvõte 2 –
eelik

Antwortpsalm – *graduale*

Appoggiatura 1 – eelläök 1 –
appoggiatura 1 – eelvõte 1 – *port de*
voix – pikk eelläök

Appoggiatura 2 – eelläök 2 –
appoggiatura 2 – eelvõte 3 –
acciaccatura 2 – lühike eelläök 1

Aria 1 – aaria 2 – barokkaaria –
sooloaaria – *air* 2

Aria 2 – *air* 3 – aaria 3

Aria 3 – ostinaatne variatsioon – *partita*
1 – partiita 1 – *ground* 2 – *division* 2 –
diferencias – *canzon* 4 – kantsoon 8 –
canzona 4 – *canzone* 4 – *capriccio* 6 –
sonaat 3 – sonata 3

Arie 1 – aaria 2 – barokkaaria –
sooloaaria – *air* 2

Arie 2 – aaria 4 – ooperiaaria

Arie 3 – *air* 3 – aaria 3

Arioso 1 – *arioso* 1 – arioso 1

Arioso 2 – *arioso* 2 – arioso 2

ars antiqua – *ars antiqua* – *ars vetus*

Ars nova – *ars nova*

Ars subtilior – *ars subtilior*

Aubade 1 – *aubade* 1 – *alborada* 1 –
hommikuserenaad 1

Aubade 2 – *albada* – hommikuserenaad
2 – *aubade* 2 – päevalaul

aubade 3 – *alborada* 3 – *aubade* 3

authentische Modus – põhilaad –
autentne laad – autentiline helistik

Ayre – aaria 1 – *ayr* – lautolaul – *air* 1

B

Badinerie – *badinage* – *badinerie*

Ballade 1 – ballaad 1 – *ballade* 1

Ballade 2 – ballaad 2 – *ballade* 2

Ballade 3 – ballaad 3 – *ballade* 3

Ballade 4 – ballaad 4 – *ballade* 4

Ballad-Opera – ballaadooper – ballaad-
ooper – *ballad opera* – ballaadiooper

Ballata – *ballata*

Ballet de Cour – õukonnaballett –
ballet de cour

Ballett – ballett – *ballette*

Ballett-Komödie – ballettkomöödia –
comédie-ballet

Balletto 1 – *balletto* 1

Balletto 2 – *balletto 2 – ballo 1*

Balletto 3 – *balletto 3 – ballo 2*

Balletto 4 – *balletto 4 – ballo 3*

Ballettooper – ballettooper – heroiline ballett – *opéra-ballet* – ooper-ballett

Ballo 1 – *balletto 2 – ballo 1*

Ballo 2 – *balletto 3 – ballo 2*

Ballo 3 – *balletto 4 – ballo 3*

Barockoper – ooper – barokkooper

Bassa Danza – *basse-danse – bassa – bassa danza – basse danse*

Basse Danse – *basse-danse – bassa – bassa danza – basse danse*

Basso Continuo – *basso continuo – generaalbass – numbribass – nummerdatud bass – basse chiffrée – basso cifrato – basso generale – basso numerato – beziffertes Bass – continuo – põhibass – numereeritud bass*

Basso ostinato – *basso ostinato – bassiteema – korduv bassiteema – ostinato – basse contrainte – ground 1*

Battaglia – *battaglia*

Battement – *battement*

Bauernleier – sümfoonia 3 – rataslüüra – *organistrum – hurdy-gurdy*

B. c. – *basso continuo – generaalbass – numbribass – nummerdatud bass – basse chiffrée – basso cifrato – basso generale – basso numerato – beziffertes*

Bass – continuo – põhibass – numereeritud bass

Belcanto – *bel canto*

Bergamasca 1 – *bergamasca 1 – bergamosca*

Bergamasca 2 – *bergamasca 2*

Bergerette – *bergerette* – karjaselaul

Betterleier – sümfoonia 3 – rataslüüra – *organistrum – hurdy-gurdy*

bezifferte Continuostimme – numbrikiri

Bicinium – *bicinium*

Bordun – burdoon – orelpunkt – *bordun – bordone – pedaal – burdoun – borduun – pedaalinoot*

Bourdon – burdoon – orelpunkt – *bordun – bordone – pedaal – burdoun – borduun – pedaalinoot*

Bourrée – *bourrée* – burree

Branle – *branle – bransle – brando*

Branle double – *branle double*

Branle gay – *branle gay – gay*

Branle simple – *branle simple*

Bransle – *branle – bransle – brando*

Brevis 1 – *brevis 1* – lühike noodivältus

Brevis 2 – *brevis 2*

Brevis 3 – *brevis 3*

Brunette – *brunette*

Buffa – koomiline ooper – *opera buffa*
– *opéra comique*

Burden – *burden*

C

Caccia – *caccia*

Calata – *calata*

Camerata – *camerata*

Camerata Fiorentina – *camerata*

Canarie 1 – *canarie 1*

Canarie 2 – *canarie 2*

Cantata da camera – kammerkantaat –
kantaat 2 – *cantata 2* – *cantate 2*

Cantica – *canticle 1* – *cantica* –
cantique

Canticle 2 – *canticle 2*

Cantiga – *lauda 1* – *cantiga*

Cantilena 1 – kantileen 1 –
kantileenistiil – *cantilena 1*

Cantilena 2 – kantileen 2 – *cantilena 2*

Cantilena 3 – kantileen 3 – *cantilena 3*

Cantus figuralis 1 – *cantus figuralis 1*
– *cantus mensuratus* – *cantus*
mensurabilis

Cantus figuralis 2 – *cantus figuralis 2*

Cantus figuratus – *cantus figuralis 1* –
cantus mensuratus – *cantus*
mensurabilis

Cantus firmus – *cantus firmus* – *canto*
fermo – esihääl

Cantus-firmus-Messe – *cantus-firmus-*
missa – *cantus firmus missa*

Cantus mensurabilis – *cantus figuralis*
1 – *cantus mensuratus* – *cantus*
mensurabilis

Cantus mensuratus – *cantus figuralis*
1 – *cantus mensuratus* – *cantus*
mensurabilis

Cantus planus – gregooriuse laul –
gregooriuse koraal – gregoriaani koraal
– gregoriaani laul – *canto gregoriano* –
canto plano – *cantus gregorianus* –
cantus planus

Canzona 1 – kantsoon 5 – *canzon 1* –
canzone 1 – *canzona 1*

Canzona 2 – *ricercar 1* – ritšerkaar 1 –
capriccio 2 – kapritšo 2 – fantaasia 1 –
canzon 2 – kantsoon 6 – *canzona 2* –
canzone 2 – *tiento 1* – *praeambulum 2* –
sonaat 2 – *sonata 2*

Canzona 3 – *canzon 3* – kantsoon 7 –
canzona 3 – *canzone 3*

Canzona 4 – ostinaatne variatsioon –
partita 1 – partiita 1 – *ground 2* –
division 2 – *diferencias* – *canzon 4* –
kantsoon 8 – *canzona 4* – *canzone 4* –
capriccio 6 – sonaat 3 – *sonata 3*

Canzon da sonar – *ricercar 1* –
ritšerkaar 1 – *capriccio 2* – kapritšo 2 –
fantaasia 1 – *canzon 2* – kantsoon 6 –

canzona 2 – canzone 2 – tiento 1 – praeambulum 2 – sonaat 2 – sonata 2

Canzonetta 1 – *canzonetta 1*

Canzonetta 2 – *canzonetta 2*

Capriccio 1 – *capriccio 1* – kapritšo 1

Capriccio 2 – *ricercar 1 – ritšerkaar 1 – capriccio 2 – kapritšo 2 – fantaasia 1 – canzon 2 – kantsoon 6 – canzona 2 – canzone 2 – tiento 1 – praeambulum 2 – sonaat 2 – sonata 2*

Capriccio 3 – *capriccio 3* – kapritšo 3

Capriccio 4 – *capriccio 4*

Capriccio 5 – ostinaatne variatsioon – *partita 1 – partiita 1 – ground 2 – division 2 – diferencias – canzon 4 – kantsoon 8 – canzona 4 – canzone 4 – capriccio 6 – sonaat 3 – sonata 3*

Caprice 1 – *capriccio 1* – kapritšo 1

Caprice 2 – *ricercar 1 – ritšerkaar 1 – capriccio 2 – kapritšo 2 – fantaasia 1 – canzon 2 – kantsoon 6 – canzona 2 – canzone 2 – tiento 1 – praeambulum 2 – sonaat 2 – sonata 2*

Caprice 3 – *capriccio 3* – kapritšo 3

Carol 1 – *carol 1 – carole – chorea 1 – carola*

Carol 2 – *carol 2*

Catch – *catch*

c. f. – *cantus firmus – canto fermo – esihääl*

Chacona – *ciaconna – chaconne – ciaccona – ciacona – tšakoon*

Chaconne – *ciaconna – chaconne – ciaccona – ciacona – tšakoon*

Chanson 1 – kantsoon 1 – šansoon 1 – *chanson 1 – šanssoon 1*

Chanson 2 – šansoon 2 – *chanson 2 – kantsoon 2 – šanssoon 2*

Chanson 3 – šansoon 3 – *chanson 3 – kantsoon 3 – šanssoon 3*

Chanson 4 – šansoon 4 – prantsuse šansoon – *chanson 4 – kantsoon 4 – chanson polyphonique – šanssoon 4*

Chanson 5 – *chanson 5 – šansoon 5 – lied – air 4 – šanssoon 5*

Chanson 6 – šansoon 6 – *chanson 6 – šanssoon 6*

Chanson 7 – šansoon 7 – *chanson 7 – šanssoon 7*

Chanson baladée – *virelai – chanson balladée*

Chant – *chant* – anglikaani kirikulaul

Chant sur le livre – *chant sur le livre*

Chiavette – *chiavetti*

Chiavi trasportate – *chiavetti*

Choral – koraal – *choral – chorale* – luteri koraal – protestandi koraal

Choralfantasia – koraalifantaasia – koraalipartiita – koraalitöötlus

Choralkantate – koraalikantaat

Choralnotation – kvadraatnotatsioon – kvadraatkiri – kvadraatnoodikiri – *nota quadrata* – koraalnoot 1 – koraal-noodikiri 1

Choralvariation – koraalifantaasia – koraalipartiita – koraalitöötlus

Choralvorspiel – koraalieelmäng – koraaliprelüüd

Chorea 1 – *carol 1* – *carole* – *chorea 1* – *carola*

Chorea 2 – *chorea 2*

chorische Motette – kirikukontsert 2 – prantsuspärane kontsertmotett – suur motett – suurmotett – *grand motet* – vaimulik kontsert – psalmikontsert – kontsert 2

Ciaccona – *ciaccona* – *chaconne* – *ciaccona* – *ciaccona* – tšakoon

Clausula – *clausula 2*

Color 1 – *color 1*

Color 2 – *color 2*

Color 3 – *color 3*

Comédie-Ballet – ballettkomöödia – *comédie-ballet*

Communio – *communio* – armulaul

Concerto 1 – kirikukontsert 2 – prantsuspärane kontsertmotett – suur motett – suurmotett – *grand motet* – vaimulik kontsert – psalmikontsert – kontsert 2

Concerto 2 – mitmekooriline kontsert

Concerto grosso – *concerto grosso*

Conductus – *conductus*

Continuo – *basso continuo* – generaalbass – numbribass – nummerdatud bass – *basse chiffrée* – *basso cifrato* – *basso generale* – *basso numerato* – *bezifferter Bass* – *continuo* – põhibass – numereeritud bass

Contredanse – kontratants – anglees 2 – *anglaise 2* – franssees – *contredanse* – *française* – *contradanza* – *country dance* – vastaktants

Contredanz – kontratants – anglees 2 – *anglaise 2* – franssees – *contredanse* – *française* – *contradanza* – *country dance* – vastaktants

Coro spezzato – Veneetsia koolkond – *coro battente* – mitmekoorimuusika

Corrente – *corrente*

cotillon – kotiljon – *cotillon*

Coulé – *double appoggiatura 1* – topelteällök 1 – *port de voix double*

Countrydance – kontratants – anglees 2 – *anglaise 2* – franssees – *contredanse* – *française* – *contradanza* – *country dance* – vastaktants

Courante 1 – *courante 1* – kurant 1

Courante 2 – *courante 2* – kurant 2

Credo – *credo*

D

Da-capo-arie – *da-capo*-aaria – *aria da capo* – *da capo* aaria – *da capo*-aaria

deutsche Choralnotation – gooti noodikiri – hilisgooti *hufnagel*-kiri – koraalnoot 2 – koraal-noodikiri 2

deutschsprachige Oper – saksa ooper

deutschsprachige Oratorium – saksa oratoorium

die Lieder der Troubadoure – rüüttilaul

Dies irae, dies illa – *Dies irae*

Diferencias – ostinaatne variatsioon – *partita* 1 – partiita 1 – *ground* 2 – *division* 2 – *diferencias* – *canzon* 4 – kantsoon 8 – *canzona* 4 – *canzone* 4 – *capriccio* 6 – sonaat 3 – *sonata* 3

Differenzen – *clausula* 3 – *differentiae*

Discantus – *discantus* – *dechant* – tiiskant – diskant

Diskant – *discantus* – *dechant* – tiiskant – diskant

Division 1 – *partimento* – *division* 1

Division 2 – ostinaatne variatsioon – *partita* 1 – partiita 1 – *ground* 2 – *division* 2 – *diferencias* – *canzon* 4 – kantsoon 8 – *canzona* 4 – *canzone* 4 – *capriccio* 6 – sonaat 3 – *sonata* 3

Domine Jesu Christe – *Domine Jesu Christe*

Doppelvorschlag 1 – *double*

appoggiatura 1 – topelteellök 1 – *port de voix double*

Doppelvorschlag 2 – *double*

appoggiatura 2 – *Anschlag* – topelteellök 2

Double – *doublé*

Dramma per musica – muusikaline

draama – *dramma per musica*

Drehleier – sümfoonia 3 – rataslüüra – *organistrum* – *hurdy-gurdy*

Duplex Longa – maxima – *duplex longa*

Duplum – *duplum*

É

Écossaise – ekossees – *écossaise*

E

Ekossaise – ekossees – *écossaise*

Endton – *finalis* – finaal

Englische Oper – inglise ooper

Entracte 1 – anrakt 1 – *act tune* – *entr'acte* 1

Entracte 2 – anrakt 2 – *entr'acte* 2 – intermedium 2 – intermetso 2 – *intermezzo* 2 – *intermedio* 2 – *intermède* 2 – interlüüd 2 – interluudium 2

Entrada – *intrada* – *entrada* – *entrata*

Entrata – *intrada* – *entrada* – *entrata*

Entreacte 1 – antrakt 1 – *act tune* – *entr'acte* 1

Entreacte 2 – antrakt 2 – *entr'acte* 2 – intermeedium 2 – intermetso 2 – *intermezzo* 2 – *intermedio* 2 – *interméde* 2 – interlüüd 2 – interluudium 2

Entreakt 1 – antrakt 1 – *act tune* – *entr'acte* 1

Entreakt 2 – antrakt 2 – *entr'acte* 2 – intermeedium 2 – intermetso 2 – *intermezzo* 2 – *intermedio* 2 – *interméde* 2 – interlüüd 2 – interluudium 2

Ereignis Notre Dame – Notre Dame'i koolkond – Pariisi kool – Notre Dame'i ajastu – Notre Dame'i epohh

ernste Oper – tõsine ooper – *opera seria*

Eröffnung – algusvormel – *initium*

Estampie – *estampii* – *istampitta* – *estampie* – *ductia*

evangelische Kirchenlied – koraal – *choral* – *chorale* – luteri koraal – protestandi koraal

F

Fancy – fantaasia 2 – *fancy*

Fantasia 1 – *ricercar* 1 – ritšerkaar 1 – *capriccio* 2 – kapritšo 2 – fantaasia 1 – *canzon* 2 – kantsoon 6 – *canzona* 2 – *canzone* 2 – *tiento* 1 – *praeambulum* 2 – sonaat 2 – *sonata* 2

Fantasia 2 – fantaasia 2 – *fancy*

Fantasia 3 – fantaasia 3

Fantasia 4 – fantaasia 4

Fantasia 5 – fantaasia 5

Fantasia 1 – *ricercar* 1 – ritšerkaar 1 – *capriccio* 2 – kapritšo 2 – fantaasia 1 – *canzon* 2 – kantsoon 6 – *canzona* 2 – *canzone* 2 – *tiento* 1 – *praeambulum* 2 – sonaat 2 – *sonata* 2

Fantasia 2 – fantaasia 2 – *fancy*

Fantasia 3 – fantaasia 3

Fantasia 4 – fantaasia 4

Fantasia 5 – fantaasia 5

Fantasy – fantaasia 2 – *fancy*

Farandole – *farandole* – farandool – *farandoule*

Farandoulo – *farandole* – farandool – *farandoule*

Fauxbourdon 1 – *faux bourdon* 1 – *fauxbourdon* 1 – foburdoon 1 – *fa burden* – *falso bordone* 1

Fauxbourdon 2 – *faux bourdon* 2 – *fauxbourdon* 2 – foburdoon 2 – *falso bordone* 2

Figuralgesang – *cantus figuralis* 1 – *cantus mensuratus* – *cantus mensurabilis*

Finalis – *finalis* – finaal

Finis – lõpuvormel

Flexa – *flexa*

Florentiner Camerata – *camerata*

Folia 1 – *folia 1* – *La Folia 1* – *folie 1* – *folia 1* – *folie d'Espagne 1*

Folia 2 – *folia 2* – *La Folia 2* – *folie 2* – *folia 2* – *folie d'Espagne 2*

Forlana – *forlana* – *furlana*

Francaise – *kontratants* – *anglees 2* – *anglaise 2* – *franssees* – *contredanse* – *francaise* – *contradanza* – *country dance* – *vastaktants*

frankoflämische Schule – *Madalmaade koolkond*

fransösische Chanson – *šansoon 4* – *prantsuse šansoon* – *chanson 4* – *kantsoon 4* – *chanson polyphonique* – *šansoon 4*

französische Klaviersuite – *prantsuse klavessiinisüit*

französische Oper – *lüüriline tragöödia* – *tragédie lyrique* – *prantsuse ooper*

französische Ouvertüre – *prantsuse avamäng* – *prantsuse stiilis avamäng* – *ouverture*

Freies Organum – *vaba organum*

Frottola – *frottola*

Fuge – *fuuga*

Full Anthem – *full anthem*

G

Gagliarda – *galliard* – *gagliarda* – *gallarda 1* – *saltarello 3* – *tourdion* – *galjard* – *galjarda*

Gaillarde – *galliard* – *gagliarda* – *gallarda 1* – *saltarello 3* – *tourdion* – *galjard* – *galjarda*

Gallarda – *gallarda 2*

Galliarde – *galliard* – *gagliarda* – *gallarda 1* – *saltarello 3* – *tourdion* – *galjard* – *galjarda*

Gassenhauer – *gassenhauer*

Gavotte – *gavott* – *gavotta* – *gavotte*

geistliche Solomotette – *kontsertmotett* – *kirikukontsert 1*

geistliches Konzert 1 – *kontsertmotett* – *kirikukontsert 1*

geistliches Konzert 2 – *kirikukontsert 2* – *prantsuspärane kontsertmotett* – *suur motett* – *suurmotett* – *grand motet* – *vaimulik kontsert* – *psalmikontsert* – *kontsert 2*

Generalbass – *basso continuo* – *generaalbass* – *numbribass* – *nummerdatud bass* – *basse chiffrée* – *basso cifrato* – *basso generale* – *basso numerato* – *bezifferter Bass* – *continuo* – *põhibass* – *numereeritud bass*

Gesellschaftslied – *air de cour* – *õukonna-aria* – *barokklaul*

giga – *džiig 3* – *giga* – *žiig 3*

Gigue 1 – *džiig 1* – *gigue 1* – *jig* – *žiig 1*

Gigue 2 – *džiig 2* – *gigue 2* – *žiig 2*

Gigue 3 – *gigue 3*

Gloria – *gloria*

gotische Choralnotation – gooti noodikiri – hilisgooti *hufnagel*-kiri – koraalnoot 2 – koraal–noodikiri 2

Graduale – *graduale*

Gregorianische Choral – gregooriuse laul – gregooriuse koraal – gregoriaani koraal – gregoriaani laul – *canto gregoriano* – *canto plano* – *cantus gregorianus* – *cantus planus*

Gregorianische Gesang – gregooriuse laul – gregooriuse koraal – gregoriaani koraal – gregoriaani laul – *canto gregoriano* – *canto plano* – *cantus gregorianus* – *cantus planus*

Ground 1 – *basso ostinato* – bassiteema – korduv bassiteema – *ostinato* – *basse contrainte* – *ground 1*

Ground 2 – ostinaatne variatsioon – *partita 1* – *partiita 1* – *ground 2* – *division 2* – *diferencias* – *canzon 4* – kantsoon 8 – *canzona 4* – *canzone 4* – *capriccio 6* – *sonaat 3* – *sonata 3*

guidonische Hand – Guido käsi – harmoonia käsi

H

Halleluja–Gesang – *alleluia* – *alleluia*-laul – halleluja

Heldengesang – kangelaslaul – *chanson de geste*

Heldenlied – kangelaslaul – *chanson de geste*

Heterophonie – heterofoonia

Hexachord – heksakord – heksahord – kuuenoodiline heliredel – *hexachord*

Hoquetus – hokett – *hoquet* – *hoquetus* – *ocketus*

Hornpipe 1 – *hornpipe 1*

Hornpipe 2 – *hornpipe 2*

Hornpipe 3 – *hornpipe 3*

Hufnagelschrift – gooti noodikiri – hilisgooti *hufnagel*-kiri – koraalnoot 2 – koraal–noodikiri 2

Hymne 1 – hümn 1

Hymne 2 – hümn 2

Hymne 3 – hümn 3 – riigihümn

Hymnodie – hümnoodia – hümnilaulmine

Hymnos – hümn 1

Hymnus – hümn 1

I

Imitation – imitatsiooniline polüfoonia

Imperfektion – mittetäielik jagunemine – imperfektne jagunemine

Inégalité – *inégaies*

Initium – algusvormel – *initium*

Interludium 1 – interlüüd 1 – interluudium 1

Interludium 2 – anrakt 2 – *entr'acte 2* – intermeedium 2 – intermetso 2 –

intermezzo 2 – intermedio 2 – interméde 2 – interlüüd 2 – interluudium 2

Intermedium 1 – intermeedium 1 – intermetso 1 – *intermezzo 1 – intermedio 1 – interméde 1*

Intermedium 2 – antrakt 2 – *entr'acte 2* – intermeedium 2 – intermetso 2 – *intermezzo 2 – intermedio 2 – interméde 2* – interlüüd 2 – interluudium 2

Intermedium 3 – intermeedium 3 – *intermedio 3 – interméde 3*

Intermedium 4 – intermeedium 4 – *intermedio 4 – interméde 4*

Intermezzo 1 – intermeedium 1 – intermetso 1 – *intermezzo 1 – intermedio 1 – interméde 1*

Intermezzo 2 – antrakt 2 – *entr'acte 2* – intermeedium 2 – intermetso 2 – *intermezzo 2 – intermedio 2 – interméde 2* – interlüüd 2 – interluudium 2

Intermezzo 3 – intermetso 3 – *intermezzo 3*

Intermezzo 4 – intermetso 4 – *intermezzo 4*

Intrada – *intrada – entrada – entrata*

Intrade – *intrada – entrada – entrata*

Introitus – *introitus* – antifoon – *introitus*

Invention – inventsioon

Isorythmie – isorütmika – isorütmia

Istampitta – estampii – *istampitta – estampie – ductia*

italienische Kantate – kammerkantaat – kantaat 2 – *cantata 2 – cantate 2*

italienische Oratorium – itaaliakeelne oratorium – *oratorio volgare* – itaalia oratorium

J

Jig – džiiig 1 – *gigue 1 – jig – žiiig 1*

K

Kadenz 1 – kadents 1 – *cadence 1 – cadenza 1*

Kadenz 2 – kadents 3 – *cadenza 2 – cadence 2 – capriccio 5*

Kammerkantate – kammerkantaat – kantaat 2 – *cantata 2 – cantate 2*

Kammersonate – kammersonaat – *sonata da camera*

Kammerstil – kammerstiil – *stylus cubicularis*

Kanon – kaanon – *canon*

Kantate 1 – kantaat 1 – *cantate 1 – cantata 1*

Kantate 2 – kammerkantaat – kantaat 2 – *cantata 2 – cantate 2*

Kantate 3 – kantaat 3 – *cantata 3 – cantate 3*

Kantilene 1 – kantileen 1 – kantileenistiil – *cantilena 1*

Kantilene 2 – kantileen 2 – *cantilena 2*

Kantilene 3 – kantileen 3 – *cantilena 3*

Kantilene 4 – kantileen 4 – *cantilena* 4

Kantilenensatz – kantileen 1 –
kantileenistiil – *cantilena* 1

Kanzone 1 – kantsoon 5 – *canzon* 1 –
canzone 1 – *canzona* 1

Kanzone 2 – *ricercar* 1 – ritšerkaar 1 –
capriccio 2 – kapritšo 2 – fantaasia 1 –
canzon 2 – kantsoon 6 – *canzona* 2 –
canzone 2 – *tiento* 1 – *praeambulum* 2 –
sonaat 2 – *sonata* 2

Kanzone 3 – *canzon* 3 – kantsoon 7 –
canzona 3 – *canzone* 3

Kanzone 4 – ostinaatne variatsioon –
partita 1 – partiita 1 – *ground* 2 –
division 2 – *diferencias* – *canzon* 4 –
kantsoon 8 – *canzona* 4 – *canzone* 4 –
capriccio 6 – sonaat 3 – *sonata* 3

Kanzonette 1 – *canzonetta* 1

Kanzonette 2 – *canzonetta* 2

Kirchenkantate – kirikukantaat

Kirchensonate – kirikusonaat – *sonata*
da chiesa

Kirchentonarten – kirikuhelilaadid –
kaheksa laadi süsteem – *octoechos* –
kirikuhelistikud – modaalsed helilaadid

Kirchentöne – kirikuhelilaadid –
kaheksa laadi süsteem – *octoechos* –
kirikuhelistikud – modaalsed helilaadid

Klage – itk

Klagelied 1 – itk

Klagelied 2 – kaebearia – *lamento-*
aria – *lamento*

Klausel 1 – *clausula* 1 – kadents 2

Klausel 2 – *clausula* 4

komische Oper – koomiline ooper –
opera buffa – *opéra comique*

Kommunionsgesang – *communio* –
armulaulaul

Kontratanz – kontratants – anglees 2 –
anglaise 2 – franssees – *contredanse* –
francaise – *contradanza* – *country*
dance – vastaktants

Konzert 1 – kontsert 1 – barokk-
kontsert – instrumentaalkontsert –
sinfonia 2 – *concerto*

Konzert 2 – kirikukontsert 2 –
prantsuspärane kontsertmotett – suur
motett – suurmotett – *grand motet* –
vaimulik kontsert – psalmikontsert –
kontsert 2

Kotillon – kotiljon – *cotillon*

Krebskanon – vähikaanon – *canon*
canonicans – *canon a l'écravisse* –
canon retrograde

Kredo – *credo*

Kreuzzugslied – ristisõjalaul

kurze Vorschlag – eellök 2 –
appoggiatura 2 – eelvõte 3 –
acciaccatura 2 – lühike eellök 1

Kyrie eleison – *kyrie* – *Kyrie eleison*

L

Lai – *lai* – *lay* – *leich*

Laich – *lai* – *lay* – *leich*

Lamento – kaebeaaria – *lamento*-aaria – *lamento*

lateinische Oratorium – ladinakeelne oratoorium – *oratorio latino*

Lauda 1 – *lauda 1* – *cantiga*

Lauda 2 – *lauda 2*

Leich – *lai* – *lay* – *leich*

Leitmotiv – juhtmotiiv – *leitmotiv* – leitmotiiv

Lied – *chanson 5* – šansoon 5 – *lied* – *air 4* – šanssoon 5

Liturgia Horarum – tunnipalvus – *officium*

liturgische Drama – liturgiline draama

Longa 1 – *longa 1* – pikk noodivältus

Longa 2 – *longa 2*

Loure 1 – *loure 1* – luur 1

Loure 2 – *loure 2* – luur 2

Lux aeterna – *Lux aeterna*

M

Madriale 1 – madrigal 1 – *madrigale 1* – madrigaal 1

Madriale 2 – madrigal 2 – *madrigale 2* – itaalia madrigal – madrigaal 2

Madrigal 1 – madrigal 1 – *madrigale 1* – madrigaal 1

Madrigal 2 – madrigal 2 – *madrigale 2* – itaalia madrigal – madrigaal 2

Madrigal 3 – madrigal 3 – inglise madrigal – madrigaal 3

Madrigale 1 – madrigal 1 – *madrigale 1* – madrigaal 1

Madrigale 2 – madrigal 2 – *madrigale 2* – itaalia madrigal – madrigaal 2

Madrigalkomödie – madrigalkomöödia – *commedia madrigalesca* – madrigalikomöödia

Magnificat – *magnificat*

Magnifikat – *magnificat*

Mandriale 1 – madrigal 1 – *madrigale 1* – madrigaal 1

Mandriale 2 – madrigal 2 – *madrigale 2* – itaalia madrigal – madrigaal 2

Maskenspiel – õukondlik maskietendus – *masque* – maskid

Maxima – *maxima* – *duplex longa*

Meditatio – vahekadents – *mediatio*

Mehrchörigkeit – Veneetsia koolkond – *coro battente* – mitmekoorimuusika

melismatischer Gesang – kaunistatud stiil – melismaatiline stiil

Melismatisches Organum –
kaunistatud organum

Melodieformel – retsiteerimisvormel

Mensur – mensuur – moodus 2 –
mensura – *modus 2*

Mensura imperfecta – mittetäielik
jagunemine – imperfektne jagunemine

Mensuralnotation –
mensuraalnoodikiri –
mensuraalnotatsioon

Mensura perfecta – täielik jagunemine
– perfektne jagunemine

Menuet – menuett – *minuetto* – *minuet*

Menuett – menuett – *minuetto* – *minuet*

Messe 1 – missa 1 – *messa 1* – *messe 1*
– *mess 1*

Messe 2 – missa 2 – *messa 2* – *messe 2*
– *mess 2*

Minima – *minima*

Minnesang – rüütli laul

Misterienspiel – müsteerium –
mysterium

Mittelkadenz – vahekadents – *mediatio*

Modalität – modaalsus

Modalnotation – modaalnoodikiri

moderne Kompositionsart – uus stiil –
seconda pratica

Modi – kirikuhelilaadid – kaheksa laadi
süsteem – *octoechos* – kirikuhelistikud
– modaalsed helilaadid

Modus 1 – moodus 1 – *modus 1*

Modus 2 – mensuur – moodus 2 –
mensura – *modus 2*

Modus 3 – moodus 3 – *modus 3*

Monodie 1 – monoodia 1

Monodie 2 – monoodia 2 –
monoodiline stiil

Moralitätenspiel – moralitee – *moralité*
– moraliteet

Moresca – *moresca* – *morisca*

Morgenständchen – *aubade* 1 –
alborada 1 – hommikusereenaad 1

Morisca – *moresca* – *morisca*

Moriska – *moresca* – *morisca*

Moriskentanz – *moresca* – *morisca*

Motette 1 – motett 1 – *motetto 1* –
motetus 1 – Notre Dame'i motett

Motette 2 – motett 2 – *motetto 2* –
motetus 2

Motette 3 – motett 3 – *motetto 3* –
motetus 3

Musette 1 – müssett 1 – *musette 1*

Musette 2 – müssett 2 – *musette 2*

Musica reservata – *musica reservata*

Mysterienspiel – müsteerium – *mysterium*

N

Nachschlag – *chute*

neapolitanische Operschule – Napoli ooperikoolkond – Naapoli ooperikoolkond

neumatischer Gesang – rühmaline stiil – neumaline stiil – grupiline stiil

Neumen 1. – neuma – viitemärk

2. – neumakiri – neumad

Neumenschrift – neumakiri – neumad

Norte-Dame-Schule – Notre Dame'i koolkond – Pariisi kool – Notre Dame'i ajastu – Notre Dame'i epohh

Nota quadrata – kvadraatnotatsioon – kvadraatkiri – kvadraatnoodikiri – *nota quadrata* – koraalnoot 1 – koraal-noodikiri 1

Nota romana – kvadraatnotatsioon – kvadraatkiri – kvadraatnoodikiri – *nota quadrata* – koraalnoot 1 – koraal-noodikiri 1

Notre-Dame-Epoche – Notre Dame'i koolkond – Pariisi kool – Notre Dame'i ajastu – Notre Dame'i epohh

O

obligat – *obligato* – *obbligato* – *basso obligato* – obligaat

Ode 1 – ood 1 – õukondlik ood

Ode 2 – ood 2

Offertorium 1 – *offertorium 1* – offertoorium 1

Offertorium 2 – *offertorium 2* – offertoorium 2

Offertoriumsmotette – *offertorium 2* – offertoorium 2

Offizium – tunnivalvus – *officium*

Oktoechos – kirikuhelilaadid – kaheksa laadi süsteem – *oktoechos* – kirikuhelistikud – modaalsed helilaadid

Oper – ooper – barokkooper

Opéra-Ballet – ballettooper – heroiline ballett – *opéra-ballet* – ooper-ballett

Opera buffa – koomiline ooper – *opera buffa* – *opéra comique*

Opera seria – tõsine ooper – *opera seria*

Oratorio latino – ladinakeelne oratoorium – *oratorio latino*

Oratorio volgare – itaaliakeelne oratoorium – *oratorio volgare* – itaalia oratoorium

Oratorium – oratoorium – *oratoire* – *azione sacra*

Oratorium nach England – inglise oratoorium

Orchestersuite – orkestrisüit

Ordinarium – ordinaarium

Ordinarium Missae – ordinaarium

Organistrum – sümfoonia 3 –
rataslüüra – *organistrum* – *hurdy-gurdy*

Organum – organum

Orgelpunkt – burdoon – orelpunkt –
bordun – *bordone* – pedaal – *burdoun* –
bordun – pedaalinoot

Ostinato – *basso ostinato* – bassiteema
– korduv bassiteema – *ostinato* – *basse*
contrainte – *ground* 1

Ouvertüre – prantsuse avamäng –
prantsuse stiilis avamäng – *ouverture*

Ouvertürensuite – *ouverture*-süit

P

Padoana – pavaan – *pavana* – *padoana*
– *pavane* – *padovana* – *paduana* –
pavaana

Padovana – pavaan – *pavana* –
padoana – *pavane* – *padovana* –
paduana – pavaana

Paduana – pavaan – *pavana* – *padoana*
– *pavane* – *padovana* – *paduana* –
pavaana

Palestrina-Stil – Palestrina stiil – *stile*
ecclesiastico – kirikustiil – *stile antico* –
kiriklik stiil – vana stiil 1

parallele Organum – paralleelorganum

Paralleelorganum – paralleelorganum

Paraphonie – parafoonia

Parodiemesse – paroodiamissa –
šansoonmissa

Partia 1 – ostinaatne variatsioon –
partita 1 – partiita 1 – *ground* 2 –
division 2 – *diferencias* – *canzon* 4 –
kantsoon 8 – *canzona* 4 – *canzone* 4 –
capriccio 6 – sonaat 3 – *sonata* 3

Partia 2 – süit 1 – süiditsükkel – *partita*
2 – partiita 2 – *ordre*

Partie 1 – ostinaatne variatsioon –
partita 1 – partiita 1 – *ground* 2 –
division 2 – *diferencias* – *canzon* 4 –
kantsoon 8 – *canzona* 4 – *canzone* 4 –
capriccio 6 – sonaat 3 – *sonata* 3

Partie 2 – süit 1 – süiditsükkel – *partita*
2 – partiita 2 – *ordre*

Partimento – partimento – *division* 1

Partita 1 – ostinaatne variatsioon –
partita 1 – partiita 1 – *ground* 2 –
division 2 – *diferencias* – *canzon* 4 –
kantsoon 8 – *canzona* 4 – *canzone* 4 –
capriccio 6 – sonaat 3 – *sonata* 3

Partita 2 – süit 1 – süiditsükkel –
partita 2 – partiita 2 – *ordre*

Passacaglia – *passacaglia* – *passacaille*
– *passacalle* – passakalja

Passacaille – *passacaglia* – *passacaille*
– *passacalle* – passakalja

Passacalle – *passacaglia* – *passacaille*
– *passacalle* – passakalja

Passamezzo – *passamezzo* –
passametso

Passamezzo antico – *passamezzo*
antico

Passamezzo moderno – *passamezzo*
moderno

Passepied – *passepied*

Passion 1 – passioon 1 – kannatusmäng

Passion 2 – passioon 2

Pasticcio – *pasticcio* – ooper

Pastorale 1 – pastoraal 1 – *pastorale* 1 – *pastorella* 1 – *bergerie*

Pastorale 2 – pastoraaloooper – pastoraal 2 – *pastorale* 2 – *pastorella* 2

Pastorelle – pastorell – *pastourelle*

Pavana – pavaan – *pavana* – *padoana* – *pavane* – *padovana* – *paduana* – pavaana

Pavane – pavaan – *pavana* – *padoana* – *pavane* – *padovana* – *paduana* – pavaana

Perfektion – täielik jagunemine – perfektne jagunemine

Phantasie 1 – *ricercar* 1 – ritšerkaar 1 – *capriccio* 2 – kapritšo 2 – fantaasia 1 – *canzon* 2 – kantsoon 6 – *canzona* 2 – *canzone* 2 – *tiento* 1 – *praeambulum* 2 – sonaat 2 – *sonata* 2

Phantasie 2 – fantaasia 2 – *fancy*

Phantasie 3 – fantaasia 3

Phantasie 4 – fantaasia 4

Phantasie 5 – fantaasia 5

Pibgorn – *hornpipe* 1

plagale Modus – kõrvallaad – plagaalne laad – plagaal astmik

Polacca – polonees – *polonaise* – *polacca*

Polonaise – polonees – *polonaise* – *polacca*

Präambel 1 – tokaata 1 – *toccata* 1 – *praeambulum* 1 – prelüüd 1 – *prélude* 1 – *praeambulum* 1 – tokkaat 1 – preluudium 1 – tokkaata 1

Praeambulum 1 – tokaata 1 – *toccata* 1 – *praeambulum* 1 – prelüüd 1 – *prélude* 1 – *praeambulum* 1 – tokkaat 1 – preluudium 1 – tokkaata 1

Praeambulum 2 – *ricercar* 1 – ritšerkaar 1 – *capriccio* 2 – kapritšo 2 – fantaasia 1 – *canzon* 2 – kantsoon 6 – *canzona* 2 – *canzone* 2 – *tiento* 1 – *praeambulum* 2 – sonaat 2 – *sonata* 2

Praeludium 1 – tokaata 1 – *toccata* 1 – *praeambulum* 1 – prelüüd 1 – *prélude* 1 – *praeambulum* 1 – tokkaat 1 – preluudium 1 – tokkaata 1

Praeludium 2 – prelüüd 2 – sonatiin 1 – *prélude* 2 – *praeambulum* 2 – preluudium 2 – *sonatina* 1

Praeludium 3 – prelüüd 3 – *prélude* 3 – präluudium – preluudium 3

Präludium 1 – tokaata 1 – *toccata* 1 – *praeambulum* 1 – prelüüd 1 – *prélude* 1 – *praeambulum* 1 – tokkaat 1 – preluudium 1 – tokkaata 1

Präludium 2 – prelüüd 2 – sonatiin 1 – *prélude* 2 – *praeambulum* 2 – preluudium 2 – *sonatina* 1

Präludium 3 – prelüüd 3 – *prélude* 3 – präluudium – preluudium 3

Prélude 1 – tokaata 1 – *toccata* 1 –
praeambulum 1 – prelüüd 1 – *prélude* 1
– präambulum 1 – tokkaat 1 –
preluudium 1 – tokkaata 1

Prélude 2 – prelüüd 2 – sonatiin 1 –
prélude 2 – präambulum 2 – preluudium
2 – *sonatina* 1

Prélude 3 – prelüüd 3 – *prélude* 3 –
präluudium – preluudium 3

Prima Practica – vana stiil 2 – *prima
pratica*

Programmchanson –
programmšansoon

Proprium – *proprium* – propriumilaul

Proprium Missae – *proprium* –
propriumilaul

Psalmodie 1 – psalmoodia 1

Psalmodie 2 – psalmoodia 2

Psalmody – anglikaani kirikumuusika

Q

Quadratnotation – kvadraatnotatsioon
– kvadraatkiri – kvadraatnoodikiri –
nota quadrata – koraalnoot 1 – koraal-
noodikiri 1

Quadratnoten – kvadraatneuma

Quodlibet 1 – *quodlibet* 1 – *messanza* –
mistichanza

Quodlibet 2 – *quodlibet* 2

R

Radleier – sümfoonia 3 – rataslüüra –
organistrum – *hurdy-gurdy*

Recitativo – retsitatiiv – *recitativo* –
kõnelaul

Recitativo accompagnato – saatega
retsitatiiv – *recitativo accompagnato* –
accompagnato – orkestrisaatega
retsitatiiv

Recitativo secco – *secco*-retsitatiiv –
kuiv retsitatiiv – *recitativo secco*

Reimsequenz – sekvents 3 –
sekventsiluule

Reperkussionston – tenor 1

Requiem – reekviem – reekviem-missa
– *requiem*

Responsoriale Psalmodie –
responsoorne psalmilaulmine –
responsoriaalne psalmoodia

Responsorialgesang – responsoorium

Responsorium – responsoorium

Rezitationston – retsitatsioonitoon –
tenor 2 – kantillatsioonitoon

Rezitativ – retsitatiiv – *recitativo* –
kõnelaul

rezitativische Gesang – retsiteerimine
– *cantillation* – kantillatsioon

rezitieren – retsiteerimine – *cantillation*
– kantillatsioon

Ricercar 1 – *ricercar* 1 – ritšerkaar 1 –
capriccio 2 – kapritšo 2 – fantaasia 1 –

*canzon 2 – kantsoon 6 – canzona 2 –
canzone 2 – tiento 1 – praeambulum 2 –
sonaat 2 – sonata 2*

Ricercar 2 – *ricercar 2 – ritšerkaar 2 –
tiento 2*

Rigaudon – *rigodoon – rigaudon*

Ritornell 1 – *ritornell 1 – ritornello 1 –
ritornelle 1*

Ritornell 2 – *ritornell 2 – orkestrateema
– orkestriritornell – ritornello 2 –
ritornelle 2*

Romanesca – *romanesca*

Romanze 1 – *romanss 1 – romanza 1 –
romanze 1*

Romanze 2 – *romanss 2 – romanze 2 –
romanza 2*

Romanze 3 – *romanss 3 – romanze 3 –
romanza 3*

Romanze 4 – *romanss 4 – romanze 4 –
romanza 4*

Romanze 5 – *romanss 5 – romanze 5 –
romanza 5*

Romanze 6 – *romanss 6 – romanze 6 –
romanza 6*

römische Choralnotation –
*kvadraatnotatsioon – kvadraatkiri –
kvadraatnoodikiri – nota quadrata –
koraalnoot 1 – koraal-noodikiri 1*

Römische Schule – *Rooma koolkond*

Rondeau 1 – *rondeau 1 – rondellus 2*

Rondeau 2 – *rondo – rondeau 2*

Rondel – *rondeau 1 – rondellus 2*

Rondellus – *rondellus 1*

Rondo – *rondo – rondeau 2*

Ruggiero – *ruggiero*

S

Saltarello 1 – *saltarello 1*

Saltarello 2 – *saltarello 2 – tedesco*

Saltarello 3 – *galliard – gagliarda –
gallarda 1 – saltarello 3 – tourdion –
galjard – galjarda*

Sanctus – *sanctus*

Sarabande – *saraband – sarabande –
sarabanda*

Scherzo 1 – *skertso 1 – scherzo 1*

Scherzo 2 – *skertso 2 – scherzo 2*

Schleifer – *double appoggiatura 1 –
topelteellöök 1 – port de voix double*

Schlusskadenz – *lõpuvormel*

Secco – *secco-retsitiiv – kuiv
retsitiiv – recitativo secco*

Seccorecitativ – *secco-retsitiiv – kuiv
retsitiiv – recitativo secco*

Seconda Practica – *uus stiil – seconda
pratica*

Semibrevis – *semibrevis*

Semiminima – *semiminima*

Semioper – semiooper

Sequenz 1 – sekvents 1

Sequenz 2 – sekvents 2

Sequenz 3 – sekvents 3 – sekventsiluule

Serenade 1 – serenaad 1 – *serenata* 1

Serenade 2 – serenaad 2 – *serenata* 2

Serenade 3 – serenaad 3 – *seréna*

Service – *service*

Siciliana – sitsiliaana – *siciliana* – *siciliano* – sicilienne

Siciliano – sitsiliaana – *siciliana* – *siciliano* – *sicilienne*

Sicilienne – sitsiliaana – *siciliana* – *siciliano* – *sicilienne*

Sinfonia 1 – *sinfonia* 1

Sinfonia 2 – kontsert 1 – barokk-kontsert – instrumentaalkontsert – *sinfonia* 2 – *concerto*

Sinfonia 3 – *sinfonia* 3 – sümfoonia 1

Sinfonia 4 – sonaat 1 – *sonata* 1 – *sinfonia* 4 – sinfoonia 1

sinfonie 1 – *sinfonia* 3 – sümfoonia 1

Sinfonie 2 – sümfoonia 2 – *sinfonia* 2

Sirventes – sirventees – *sirventois* – *sirvente*

Solmisation – solmisatsioon – *bebisatio* – solmiseerimine – *bebisatsioon* – *bocedisatsioon* – *damenisatsioon*

Sologesang mit

Instrumentalbegleitung – saatega monoodia

Solokonzert – soolokontsert – kontsert 3

Solomadrigal – soolomadrigal

Solosonate – soolosonaat

Sonata 1 – sonaat 1 – *sonata* 1 – *sinfonia* 4 – *sinfoonia* 1

Sonata 2 – *ricercar* 1 – ritšerkaar 1 – *capriccio* 2 – kapritšo 2 – fantaasia 1 – *canzon* 2 – kantsoon 6 – *canzona* 2 – *canzone* 2 – *tiento* 1 – *praeambulum* 2 – sonaat 2 – *sonata* 2

Sonata 3 – ostinaatne variatsioon – *partita* 1 – partiita 1 – *ground* 2 – *division* 2 – *diferencias* – *canzon* 4 – kantsoon 8 – *canzona* 4 – *canzone* 4 – *capriccio* 6 – sonaat 3 – *sonata* 3

sonata da camera – kammersonaat – *sonata da camera*

sonata da chiesa – kirikusonaat – *sonata da chiesa*

Sonate 1 – sonaat 1 – *sonata* 1 – *sinfonia* 4 – sinfoonia 1

Sonate 2 – *ricercar* 1 – ritšerkaar 1 – *capriccio* 2 – kapritšo 2 – fantaasia 1 – *canzon* 2 – kantsoon 6 – *canzona* 2 – *canzone* 2 – *tiento* 1 – *praeambulum* 2 – sonaat 2 – *sonata* 2

Sonate 3 – ostinaatne variatsioon – *partita* 1 – partiita 1 – *ground* 2 – *division* 2 – *diferencias* – *canzon* 4 –

kantsoon 8 – *canzona* 4 – *canzone* 4 –
capriccio 6 – sonaat 3 – *sonata* 3

Sonate 4 – sonaat 4

Sonatine 1 – prelüüd 2 – sonatiin 1 –
prélude 2 – präambulium 2 – preluudium
2 – *sonatina* 1

Sonatine 2 – sonatiin 2 – *sonatina* 2

Spiegelkanon – peegelkaanon

Spiegel-Krebs-Kanon –
vähipeegelkaanon

Stabat Mater 1 – *Stabat Mater* 1

Stabat Mater 2 – *Stabat Mater* 2

Stile antico – Palestrina stiil – *stile
ecclesiastico* – kirikustiil – *stile antico* –
kiriklik stiil – vana stiil 1

Stile concitato – erutatud stiil – *stile
concitato*

Strophenlied – salmilaul

Stundengebet – tunnipalvus – *officium*

Stundenoffizium – tunnipalvus –
officium

Stylus cubicularis – kammerstiil –
stylus cubicularis

Suite – süit 1 – süiditsükkel – *partita* 2
– partiita 2 – *ordre*

Suite 2 – süit 2 – barokksüit

syllabischer Gesang – silbiline stiil –
süllaabiline stiil

Symphonie – sümfoonia 2 – *sinfoonia* 2

T

Tabulatur – tabulatuur – tabulatuurikiri
– *intavolatura*

Tagelied – *albada* – hommikuserenaad
2 – *aubade* 2 – päevalaul

Talea – *talea*

Tambourin 1 – tamburiin 1 –
tambourin 1

Tambourin 2 – tamburiin 2 –
tambourin 2

Te Deum 1 – *Te Deum* 1

Te Deum 2 – *Te Deum* 2

Tenor 1 – tenor 1

Tenor 2 – retsitatsioonitoon – tenor 2 –
kantillatsioonitoon

Tenor 3 – tenor 3

Tenor 4 – tenor 4

Tenorlied – tenorlaul

Tenzone – tentsoon

Theaterstil – teatraalne stiil – *stylus
theatralis*

Tiento 1 – *ricercar* 1 – ritšerkaar 1 –
capriccio 2 – kapritšo 2 – fantaasia 1 –
canzon 2 – kantsoon 6 – *canzona* 2 –
canzone 2 – **tiento** 1 – *praeambulum* 2
– sonaat 2 – **sonata** 2

Tiento 2 – *ricercar* 2 – ritšerkaar 2 –
tiento 2

Toccata 1 – tokaata 1 – **toccata 1** – **praeambulum 1** – prelüüd 1 – **prélude 1** – präambulum 1 – tokkaat 1 – preluudium 1 – tokkaata 1

Toccata 2 – tokaata 2 – **toccata 2** – tokkaat 2 – tokkaata 2

Toccata 3 – tokaata 3 – **toccata 3** – tokkaat 3

Tokkata 1 – tokaata 1 – **toccata 1** – **praeambulum 1** – prelüüd 1 – **prélude 1** – präambulum 1 – tokkaat 1 – preluudium 1 – tokkaata 1

Tokkata 2 – tokaata 2 – *toccata 2* – tokkaat 2 – tokkaata 2

Tokkata 3 – tokaata 3 – *toccata 3* – tokkaat 3

Totenmesse – reekviem – reekviem-missa – *requiem*

Tourdion – galliard – *gagliarda* – *gallarda 1* – *saltarello 3* – *tourdion* – galjard – galjarda

Tractus – *tractus* – *cantus tractus*

Tragédie en Musique – lüüriline tragöödia – *tragédie lyrique* – prantsuse ooper

Tragédie lyrique – lüüriline tragöödia – *tragédie lyrique* – prantsuse ooper

Traktus – *tractus* – *cantus tractus*

Trecento – *trecento*

Trisonate – trisonaat – *sonata a tre*

Triplum – *triplum*

Tropus – troop – **tropus**

Troubadourlyrik – rüüttilaul

Tuba – tenor 1

Turmmusik – tornimuusika

V

vaudeville 1 – vodevill 1 – **vaudeville 1**

vaudeville 2 – vodevill 2 – **vaudeville 2**

vaudeville 3 – vodevill 3 – **vaudeville 3** – laulumäng

venezianische Oper – itaalia ooper – Veneetsia ooper

venezianische Schule – Veneetsia koolkond – *coro battente* – mitmekoorimuusika

Verse-Anthem – *verse anthem*

Vesper – vesper

Villancico 1 – *villancico 1*

Villancico 2 – *villancico 2*

Villanella – *villanella* – villanell

Villanelle – *villanella* – villanell

Virelai – *virelai* – *chanson balladée*

Volta – *volta*

Vorschlag 1 – eellök 1 – appoggiatura 1 – eelvöte 1 – *port de voix* – pikk eellök

Vorschlag 2 – eellöök 2 – *appoggiatura*
2 – eelvõte 3 – *acciaccatura* 2 – lühike
eellöök 1

Vox organalis – dekoor

W

Wächterlied – alba

wechselhörige Singen (der Psalmen)
– antifoöniline psalmilaulmine –
vahelduvkooriline psalmilaulmine

Z

Zarabande – saraband – *sarabande* –
sarabanda

Zarzuela – *zarzuela*

Zielton – *finalis* – finaal

Lisa 3. Inglise – saksa sõnastik

A

Absolve Domine – Absolve Domine

a capella 1 – a capella 1

a capella 2 – a capella 2 – A-capella-
Stil

acciaccatura 1 – Acciaccatura 1

acciaccatura 2 – kurze Vorschlag –
Vorschlag 2 – Appoggiatura 2 –
Acciaccatura 2

accompanied solo song – Sologesang
mit Instrumentalbegleitung

act tune – Entracte 1 – Entr'acte 1 –
Entreacte 1 – Entreakt 1

agnus Dei – agnus Dei

air 1 – Air 1 – Ayre

air 2 – Air 2 – Arie 1 – Aria 1

air 3 – Air 3 – Arie 3 – Aria 2

air 4 – Air 4 – Chanson 5 – Lied

air de cour – Air de Cour –
Gesellschaftslied

alba – Alba – Wächterlied

albada – Albada – Aubade 2 – Tagelied

alborada 1 – Aubade 1 – Alborada 1 –
Morgenständchen

alborada 2 – Alborada 2

alborada 3 – Alborada 3 – aubade 3

Alleluia – Alleluja – Halleluja-Gesang

allemande – Allemande

alman – Allemande

almayne – Allemande

alta – Saltarello 2

alta danza – Saltarello 2

ambrosian chant – ambrosianischer
Gesang

ambrosian hymn – ambrosianischer
Gesang

amener – Amener

anglaise 1 – Anglaise 1

anglaise 2 – Anglaise 2 – Francaise –
Contredanse – Contredanz – Kontratanz
– Countrydance

anglican chant – Chant –
anglikanischer Gesang

anglican church music – Psalmody

anschlag – Doppelvorschlag 2 –
Anschlag

anthem – Anthem

anticipation – Antizipation

Antiphon – Antiphon – Antiphone

antiphonal – Concerto 2

antiphonal singing – antiphonale
Psalmodie – wechselhörige Singen
(der Psalmen)

appoggiatura 1 – Vorschlag 1 –
Appoggiatura 1

appoggiatura 2 – kurze Vorschlag –
Vorschlag 2 – Appoggiatura 2 –
Acciaccatura 2

aria – Arie 2

arioso 1 – Arioso 1

arioso 2 – Arioso 2

armonia – Drehleier – Radleier –
Bauernleier – Betterleier – Organistrum

ars antiqua – ars antiqua

ars nova – Ars nova

ars subtilior – Ars subtilior

aubade 1 – Aubade 1 – Alborada 1 –
Morgenständchen

aubade 2 – Albada – Aubade 2 –
Tagelied

aubade 3 – Alborada 3 – aubade 3

authentic mode – authentische Modus

ayre 1 – Air 1 – Ayre

ayre 2 – Air 2 – Arie 1 – Aria 1

ayre 3 – Air 3 – Arie 3 – Aria 2

B

backfall – Vorschlag 1 – Appoggiatura
1

badinage – Badinerie

badinerie – Badinerie

ballade 1 – Ballade 1

ballade 2 – Ballade 2

ballade 3 – Ballade 3

ballade 4 – Ballade 4

ballad opera – Ballad-Opera

ballata – Ballata

ballet – Ballett

ballet de cour – Ballet de Cour

balletto 1 – Balletto 1

balletto 2 – Balletto 2 – Ballo 1

balletto 3 – Balletto 3 – Ballo 2

balletto 4 – Balletto 4 – Ballo 3

ballo 1 – Balletto 2 – Ballo 1

ballo 2 – Balletto 3 – Ballo 2

ballo 3 – Balletto 4 – Ballo 3

bassadanza – Basse Danse – Bassa
Danza

basse dance – Basse Danse – Bassa
Danza

basse danse – Basse Danse – Bassa Danza

basso continuo – Basso Continuo – B. c. – Continuo – Generalbass

basso ostinato – Basso ostinato – Ostinato – Ground 1

battaglia – Battaglia

battement – Battement

bebization – Solmisation

bel canto – Belcanto

bergamasca 1 – Bergamasca 1

bergamasca 2 – Bergamasca 2

bergerette – Bergerette

bicinium – Bicinium

bordone – Bordun – Bourdon – Orgelpunkt

bordun – Bordun – Bourdon – Orgelpunkt

bourdon – Bordun – Bourdon – Orgelpunkt

bourrée – Bourrée

brando – Branle – Bransle

brangill – Branle – Bransle

branle – Branle – Bransle

branle double – Branle double

branle gay – Branle gay

branle simple – Branle simple

breve 1 – Brevis 1

breve 2 – Brevis 2

breve 3 – Brevis 3

brevis 1 – Brevis 1

brevis 2 – Brevis 2

brevis 3 – Brevis 3

browning

brunette – Brunette

burden – Burden

burdo – Bordun – Bourdon – Orgelpunkt

C

caccia – Caccia

cadence – Kadenz 1

cadent – Nachschlag

cadenza – Kadenz 2

calata – Calata

camerata – Camerata – Camerata Fiorentina – Florentiner Camerata

canarie 1 – Canarie 1

canarie 2 – Canarie 2

canario 1 – Canarie 1

canario 2 – Canarie 2

canon – Kanon

canon al contrario riverso – Spiegel-Krebs-Kanon

canon by inversion – Spiegelkanon

canon cancrizans – Krebskanon

canso – Chanson 1

cantata 1 – Kantate 1

cantata 2 – Kammerkantate – Cantata da camera – italienische Kantate – Kantate 2

cantata 3 – Kantate 3

cantata for dedication

canticle 1 – Cantica

canticle 2 – Canticle 2

cantiga – Lauda 1 – Cantiga

cantilena 1 – Kantilenensatz – Kantilene 1 – Cantilena 1

cantilena 2 – Kantilene 2 – Cantilena 2

cantilena 3 – Kantilene 3 – Cantilena 3

cantilena 4 – Kantilene 4

cantilena style – Kantilenensatz – Kantilene 1 – Cantilena 1

cantillation – rezitieren – rezitativische Gesang

cantique – Cantica

canto fermo – Cantus firmus – c. f.

cantus figuralis 1 – Cantus mensuratus – Cantus mensurabilis – Cantus figuratus – Cantus figuralis 1 – Figuralgesang

cantus figuralis 2 – Cantus figuralis 2

cantus figuratus – Cantus mensuratus – Cantus mensurabilis – Cantus figuratus – Cantus figuralis 1 – Figuralgesang

cantus firmus – Cantus firmus – c. f.

cantus firmus mass – Cantus-firmus-Messe

cantus fractus – Cantus mensuratus – Cantus mensurabilis – Cantus figuratus – Cantus figuralis 1 – Figuralgesang

cantus mensuratus – Cantus mensuratus – Cantus mensurabilis – Cantus figuratus – Cantus figuralis 1 – Figuralgesang

cantus planus – Gregorianische Gesang – Gregorianische Choral – Cantus planus

canzo – Chanson 1

canzona 1 – Kanzone 1 – Canzona 1

canzona 2 – Capriccio 2 – Caprice 2 – Ricercar 1 – Fantasie 1 – Phantasie 1 – Fantasia 1 – Kanzone 2 – Canzona 2 – Canzon da sonar – Tiento 1 – Praeambulum 2 – Sonate 2 – Sonata 2

canzona 3 – Kanzone 3 – Canzona 3

canzona 4 – Partita 1 – Partie 1 – Partia 1 – Ground 2 – Division 2 – Kanzone 4 – Diferencias – Canzona 4 – Capriccio 5 – Sonate 3 – Aria 3 – Sonata 3

canzone 1 – Kanzone 1 – Canzona 1

canzone 2 – Capriccio 2 – Caprice 2 – Ricercar 1 – Fantasie 1 – Phantasie 1 – Fantasia 1 – Kanzone 2 – Canzona 2 – Canzon da sonar – Tiento 1 – Praeambulium 2 – Sonate 2 – Sonata 2

canzone 3 – Kanzone 3 – Canzona 3

canzone 4 – Partita 1 – Partie 1 – Partia 1 – Ground 2 – Division 2 – Kanzone 4 – Diferencias – Canzona 4 – Capriccio 5 – Sonate 3 – Aria 3 – Sonata 3

canzonet 1 – Kanzonette 1 – Canzonetta 1

canzonet 2 – Kanzonette 2 – Canzonetta 2

canzonetta 1 – Kanzonette 1 – Canzonetta 1

canzonetta 2 – Kanzonette 2 – Canzonetta 2

capriccio 1 – Capriccio 1 – Caprice 1

capriccio 2 – Capriccio 2 – Caprice 2 – Ricercar 1 – Fantasie 1 – Phantasie 1 – Fantasia 1 – Kanzone 2 – Canzona 2 – Canzon da sonar – Tiento 1 – Praeambulium 2 – Sonate 2 – Sonata 2

capriccio 3 – Capriccio 3 – Caprice 3

capriccio 4 – Capriccio 4

capriccio 5 – Partita 1 – Partie 1 – Partia 1 – Ground 2 – Division 2 – Kanzone 4 – Diferencias – Canzona 4 – Capriccio 5 – Sonate 3 – Aria 3 – Sonata 3

carol 1 – Carol 1 – Choreia 1

carol 2 – Carol 2

carola – Carol 1 – Choreia 1

carole – Carol 1 – Choreia 1

catch – Catch

chaconne – Chaconne – Ciacona – Chacona

chamber sonata – Kammersonate – sonata da camera

chanson 1 – Chanson 1

chanson 2 – Chanson 2

chanson 3 – Chanson 3

chanson 4 – Chanson 4 – französische Chanson

chanson 5 – Air 4 – Chanson 5 – Lied

chanson 6 – Chanson 6

chanson 7 – Chanson 7

chanson balladée – Virelai – Chanson baladée

chanson de geste – Heldenlied – Heldengesang

chant – Chant – anglikanischer Gesang

chant sur le livre – Chant sur le livre

chiavette – Chiavette – Chiavi trasportate

chiavi trasportati – Chiavette – Chiavi trasportate

choral – Choral – evangelische Kirchenlied

chorale – Choral – evangelische Kirchenlied

chorale cantata – Choralkantate

chorale fantasia – Choralfantasie – Choralvariation

chorale partita – Choralfantasie – Choralvariation

chorale prelude – Choralvorspiel

chorale variation – Choralfantasie – Choralvariation

choralkantate – Choralkantate

chorea 1 – Carol 1 – Chorea 1

chorea 2 – Chorea 2

church cantata – Kirchenkantate

church concerto 1 – geistliches Konzert 1 – geistliche Solomotette

church concerto 2 – chorische Motette – geistliches Konzert 2 – Konzert 2 – Concerto 1

church modes – Kirchentonarten – Kirchentöne – Modi – Oktoechos

chute – Nachschlag

ciaccona – Chaconne – Ciaccona – Chacona

clausula 1 – Klausel 1

clausula 2 – Clausula

clausula 3 – Differenzen

clausula 4 – Klausel 2

color 1 – Color 1

color 2 – Color 2

color 3 – Color 3

comédie-ballet – Comédie-Ballet – Ballett-Komödie

comic opera – Opera buffa – Buffa – komische Oper

communion – Communio – Kommunionsgesang

concert 2 – chorische Motette – geistliches Konzert 2 – Konzert 2 – Concerto 1

concerto 1 – Konzert 1 – Sinfonia 2

concerto grosso – Concerto grosso

conductus – Conductus

continuo – Basso Continuo – B. c. – Continuo – Generalbass

contradanza – Anglaise 2 – Francaise – Contredanse – Contredanz – Kontratanz – Countrydance

contrapuntal part – Vox organalis

contredanse – Anglaise 2 – Francaise – Contredanse – Contredanz – Kontratanz – Countrydance

coro battente – Mehrchörigkeit – Coro spezzato – venezianische Schule

coro spezzato – Mehrchörigkeit – Coro spezzato – venezianische Schule

corrente – Corrente

cotillon – cotillon – Kotillon

cotillon – cotillon – Kotillon

coulé – Schleifer – Coulé – Doppelvorschlag 1

country dance – Anglaise 2 – Francaise – Contredanse – Contredanz – Kontratanz – Countrydance

courante 1 – Courante 1

courante 2 – Courante 2

crab canon – Krebskanon

credo – Credo – Kredo

crusade song – Kreuzzugslied

D

da capo aria – Da-capo-arie

dedication cantata

dies irae – Dies irae, dies illa

diferencia – Partita 1 – Partie 1 – Partia 1 – Ground 2 – Division 2 – Kanzone 4 – Diferencias – Canzona 4 – Capriccio 5 – Sonate 3 – Aria 3 – Sonata 3

differentiae – Differenzen

discant – Discantus – Diskant

discantus – Discantus – Diskant

divine – Offizium – Liturgia Horarum – Stundengebet – Stundenoffizium

division 1 – Partimento – Division 1

division 2 – Partita 1 – Partie 1 – Partia 1 – Ground 2 – Division 2 – Kanzone 4 – Diferencias – Canzona 4 – Capriccio 5 – Sonate 3 – Aria 3 – Sonata 3

Domine Jesu Christe – Domine Jesu Christe

double – Double

double appoggiatura 1 – Schleifer – Coulé – Doppelvorschlag 1

double appoggiatura 2 – Doppelvorschlag 2 – Anschlag

dramatic opera – Semioper

dramma per musica – Dramma per musica

ductia – Estampie – Istampitta

duplex longa – Maxima – Duplex Longa

duplum – Duplum

É

Écossaise – Écossaise – Ekossaise

E

English madrigal – Madrigal 3

English opera – Englische Oper

English oratorio – Oratorium nach England

entr'acte 1 – Entracte 1 – Entr'acte 1 –
Entreacte 1 – Entreakt 1

entr'acte 2 – Entracte 2 – Entr'acte 2 –
Entreacte 2 – Entreakt 2 – Intermedium
2 – Intermezzo 2 – Interludium 2

entrada – Intrade – Intrada – Entrata –
Entrada

estampida – Estampie – Istampitta

estampie – Estampie – Istampitta

F

fancy – Fantasie 2 – Phantasie 2 –
Fantasia 2 – Fancy – Fantasy

fantasia 1 – Capriccio 2 – Caprice 2 –
Ricercar 1 – Fantasie 1 – Phantasie 1 –
Fantasia 1 – Kanzone 2 – Canzona 2 –
Canzon da sonar – Tiento 1 –
Praeambulum 2 – Sonate 2 – Sonata 2

fantasia 2 – Fantasie 2 – Phantasie 2 –
Fantasia 2 – Fancy – Fantasy

fantasia 3 – Fantasie 3 – Phantasie 3 –
Fantasia 3

fantasia 4 – Fantasie 4 – Phantasie 4 –
Fantasia 4

fantasia 5 – Fantasie 5 – Phantasie 5 –
Fantasia 5

fantasy – Fantasie 2 – Phantasie 2 –
Fantasia 2 – Fancy – Fantasy

farandole – Farandole – Farandoulo

fauxbourdon 1 – Fauxbourdon 1

fauxbourdon 2 – Fauxbourdon 2

figured bass – Basso Continuo – B. c. –
Continuo – Generalbass

final – Finalis – Endton – Zielton

final cadence – Schlusskadenz – Finis

finalis – Finalis – Endton – Zielton

Flemish school – frankoflämische
Schule

flex – Flexa

flexa – Flexa

Florentine opera – venezianische Oper

florid style – melismatischer Gesang

folia 1 – Folia 1

folia 2 – Folia 2

folies d'Espagne 1 – Folia 1

folies d'Espagne 2 – Folia 2

folia 1 – Folia 1

folia 2 – Folia 2

forefall – Vorschlag 1 – Appoggiatura 1

forlana – Forlana

formula – Melodieformel

francaise – Anglaise 2 – Francaise –
Contredanse – Contredanz – Kontratanz
– Countrydance

Franco-Flemish school –
frankoflämische Schule

free organum – Freies Organum

French ballade – Ballade 2

French harpsichord suite –
französische Klaviersuite

French opera – Tragédie lyrique –
Tragédie en Musique – französische
Oper

French overture 1 – Ouvverture –
französische Ouvverture

French overture 2 – Ouvvertürensuite

frottola – Frottola

fuga – Fuge

fugue – Fuge

full anthem – Full Anthem

furlana – Forlana

G

gagliard – Galliarde – Gagliarda –
Gaillarde – Saltarello 3 – Tourdion

gaillarde – Galliarde – Gagliarda –
Gaillarde – Saltarello 3 – Tourdion

gallarda 1 – Galliarde – Gagliarda –
Gaillarde – Saltarello 3 – Tourdion

gallarda 2 – Gallarda

galliard – Galliarde – Gagliarda –
Gaillarde – Saltarello 3 – Tourdion

gassenhauer – Gassenhauer

gavotte – Gavotte

German opera – deutschsprachige
Oper

german oratorio – deutschsprachige
Oratorium

giga – giga

gigue 1 – Gigue 1 – Jig

gigue 2 – Gigue 2

gigue 3 – Gigue 3

gloria – Gloria

Gothic notation – gotische
Choralnotation – deutsche
Choralnotation – Hufnagelschrift

grace note – kurze Vorschlag –
Vorschlag 2 – Appoggiatura 2 –
Acciacatura 2

Gradual – Graduale – Antwortpsalm

Gregorian Chant – Gregorianische
Gesang – Gregorianische Choral –
Cantus planus

ground 1 – Basso ostinato – Ostinato –
Ground 1

ground 2 – Partita 1 – Partie 1 – Partia
1 – Ground 2 – Division 2 – Kanzone 4
– Diferencias – Canzona 4 – Capriccio
5 – Sonate 3 – Aria 3 – Sonata 3

ground bass – Basso ostinato –
Ostinato – Ground 1

group style – neumatischer Gesang

Guidonian hand – guidonische Hand

H

heterophony – Heterophonie

hexachord – Hexachord

hocket – Hoquetus

Horatian ode – Ode 2

hornepype – Hornpipe 3

hornpipe 1 – Hornpipe 1 – Pibgorn

hornpipe 2 – Hornpipe 2

hornpipe 3 – Hornpipe 3

Hufnagelschrift – gotische
Choralnotation – deutsche
Choralnotation – Hufnagelschrift

hurdy-gurdy – Drehleier – Radleier –
Bauernleier – Betterleier – Organistrum

hymn 1 – Hymne 1 – Hymnos –
Hymnus

hymn 2 – Hymne 2

hymnody – Hymnodie

I

imitative counterpoint – Imitation

inégaies – Inégalité

inequality – Inégalité

initium – Initium – Eröffnung

interlude 1 – Interludium 1

interméde 1 – Intermedium 1 –
Intermezzo 1

interméde 2 – Entracte 2 – Entr'acte 2 –
Entreacte 2 – Entreakt 2 – Intermedium
2 – Intermezzo 2 – Interludium 2

interméde 3 – Intermedium 3

interméde 4 – Intermedium 4

intermedio 1 – Intermedium 1 –
Intermezzo 1

intermedio 2 – Entracte 2 – Entr'acte 2
– Entreacte 2 – Entreakt 2 –
Intermedium 2 – Intermezzo 2 –
Interludium 2

intermedio 3 – Intermedium 3

intermedio 4 – Intermedium 4

intermedium 1 – Intermedium 1 –
Intermezzo 1

intermedium 2 – Entracte 2 – Entr'acte
2 – Entreacte 2 – Entreakt 2 –
Intermedium 2 – Intermezzo 2 –
Interludium 2

intermedium 3 – Intermedium 3

intermedium 4 – Intermedium 4

intermezzo 1 – Intermedium 1 –
Intermezzo 1

intermezzo 2 – Entracte 2 – Entr'acte 2
– Entreacte 2 – Entreakt 2 –
Intermedium 2 – Intermezzo 2 –
Interludium 2

intermezzo 3 – Intermezzo 3

intermezzo 4 – Intermezzo 4

intonation – Initium – Eröffnung

intrada – Intrade – Intrada – Entrata – Entrada

Introit – Introitus

invention – Invention

Isorhythm – Isorhythmie

istanpitta – Estampie – Istampitta

Italian opera – venezianische Oper

J

jig – Gigue 1 – Jig

K

kyrie – Kyrie eleison

L

lai – Lai – Leich – Laich

lament – Klagelied 1 – Klage

lamentation – Lamento – Klagelied 2

lamento – Lamento – Klagelied 2

La Spagna

lauda 1 – Lauda 1 – Cantiga

lauda 2 – Lauda 2

lay – Lai – Leich – Laich

leading motive – Leitmotiv

leitmotif – Leitmotiv

leitmotiv – Leitmotiv

lied – Air 4 – Chanson 5 – Lied

liturgical drama – liturgische Drama

longa 1 – Longa 1

longa 2 – Longa 2

long appoggiatura – Vorschlag 1 – Appoggiatura 1

loure 1 – Loure 1

loure 2 – Loure 2

lute song – Air 1 – Ayre

Lux aeterna – Lux aeterna

M

madrigal 1 – Madrigal 1 – Madrigale 1 – Madriale 1 – Mandriale 1

madrigal 2 – Madrigal 2 – Madrigale 2 – Madriale 2 – Mandriale 2

madrigal 3 – Madrigal 3

madrigal comedy – Madrigalkomödie

magnificat – Magnificat – Magnifikat

mask – Maskenspiel

masque – Maskenspiel

mass 1 – Messe 1

mass 2 – Messe 2

maxima – Maxima – Duplex Longa

mediant cadence – Meditatio –
Mittelkadenz

mediation – Meditatio – Mittelkadenz

melismatic composition –
melismatischer Gesang

melismatic organum – Melismatisches
Organum

melismatic style – melismatischer
Gesang

mensur – Mensur – Modus 2

mensural notation – Mensuralnotation

menuet – Menuett – Menuet

menuett – Menuett – Menuet

minim – Minima

minuet – Menuett – Menuet

missa – Messe 2

modality – Modalität

modal notation – Modalnotation

modern neumes – Quadratnotation –
römische Choralnotation –
Choralnotation – Nota quadrata – Nota
romana

modus 1 – Modus 1

modus 2 – Mensur – Modus 2

modus 3 – Modus 3

modus imperfectus – Imperfektion –
Mensura imperfecta

modus perfectus – Perfektion –
Mensura perfecta

monody 1 – Monodie 1

monody 2 – Monodie 2

monophony – Monodie 1

morality play – Moralitätenspiel

moresca – Moresca – Morisca –
Moriska – Moriskentanz

morisca – Moresca – Morisca –
Moriska – Moriskentanz

morning song – Aubade 1 – Alborada 1
– Morgenständchen

motet 1 – Motette 1

motet 2 – Motette 2

motet 3 – Motette 3

motet for dedication

motetus – Duplum

musette 1 – Musette 1

musette 2 – Musette 2

musica reservata – Musica reservata

musica riservata – Musica reservata

mystery play – Mysterienspiel –
Misterienspiel

N

nagelschrift – gotische Choralnotation
– deutsche Choralnotation –
Hufnagelschrift

national anthem – Hymne 3

neapolitan school – neapolitanische Opernschule

neumatic notation – Neumen – Neumenschrift

neumatic style – neumatischer Gesang

neume – Neumen

neumes – Neumen – Neumenschrift

O

obbligato – obligat

obligat – obligat

octoechos – Kirchentönenarten – Kirchentöne – Modi – Oktoechos

ode 1 – Ode 1

ode 2 – Ode 2

offertory 1 – Offertorium 1 – Antiphona ad Offertorium

offertory 2 – Offertoriumsmotette – Offertorium 2

office – Offizium – Liturgia Horarum – Stundengebet – Stundenoffizium

opera – Barockoper – Oper

opéra ballet – Ballettoper – Opéra-Ballet

opéra bouffe – Opera buffa – Buffa – komische Oper

opera buffa – Opera buffa – Buffa – komische Oper

opéra comique – Opera buffa – Buffa – komische Oper

opera seria – Opera seria – ernste Oper

oratorio – Oratorium

oratorio latino – Oratorio latino – lateinische Oratorium

oratorio volgare – Oratorio volgare – italienische Oratorium

orchestral suite – Orchestersuite

ordinary – Ordinarium – Ordinarium Missae

organistrum – Drehleier – Radleier – Bauernleier – Betterleier – Organistrum

organ point – Bordun – Bourdon – Orgelpunkt

organum – Organum

ostinato – Basso ostinato – Ostinato – Ground 1

ouverture – Ouverture – französische Ouverture

P

padoana – Pavane – Paduana – Padovana – Padoana – Pavana

padovana – Pavane – Paduana – Padovana – Padoana – Pavana

Palestrina style – Palestrina–Stil – Stile antico

parallel organum – parallele Organum
– Parallelorganum

paraphonia – Paraphonie

parody mass – Parodiemesse

partimento – Partimento – Division 1

partita 1 – Partita 1 – Partie 1 – Partia 1
– Ground 2 – Division 2 – Kanzone 4 –
Diferencias – Canzona 4 – Capriccio 5
– Sonate 3 – Aria 3 – Sonata 3

partita 2 – Suite – Partita 2 – Partia 2 –
Partie 2

pas de Brabant – Saltarello 2

passacaglia – Passacaglia – Passacalle
– Passacaille

passacaille – Passacaglia – Passacalle –
Passacaille

passamezzo – Passamezzo

passamezzo antico – Passamezzo
antico

passamezzo moderno – Passamezzo
moderno

pass'e mezzo – Passamezzo

passepied – Passepied

passion 1 – Passion 1

passion 2 – Passion 2

passo brabant – Saltarello 2

pasticcio – Pasticcio

pastorale 1 – Pastorale 1

pastorale 2 – Pastorale 2

pastorela – Pastorelle

pastourelle – Pastorelle

pavane – Pavane – Paduana – Padovana
– Padoana – Pavana

pavenne – Pavane – Paduana –
Padovana – Padoana – Pavana

pavin – Pavane – Paduana – Padovana
– Padoana – Pavana

pedal point – Bordun – Bourdon –
Orgelpunkt

plagal mode – plagale Modus

plainsong – Gregorianische Gesang –
Gregorianische Choral – Cantus planus

planc – Klagelied 1 – Klage

planctus – Klagelied 1 – Klage

polacca – Polonaise – Polacca

polonaise – Polonaise – Polacca

polychoral – Concerto 2

polychoral style – Mehrchörigkeit –
Coro spezzato – venezianische Schule

port de voix – Vorschlag 1 –
Appoggiatura 1

port de voix double – Doppelvorschlag
2 – Anschlag

praeambulum 1 – Toccata 1 – Tokkata
1 – Praeambulum 1 – Präambel 1 –
Präludium 1 – Praeludium 1 – Prélude 1

praeambulum 2 – Capriccio 2 –
Caprice 2 – Ricercar 1 – Fantasia 1 –
Phantasie 1 – Fantasia 1 – Kanzone 2 –
Canzona 2 – Canzon da sonar – Tiento
1 – Praeambulum 2 – Sonate 2 – Sonata
2

prelude 1 – Toccata 1 – Tokkata 1 –
Praeambulum 1 – Präambel 1 –
Präludium 1 – Praeludium 1 – Prélude 1

prelude 2 – Präludium 2 – Praeludium
2 – Prélude 2 – Sonatine 1

prelude 3 – Präludium 3 – Praeludium
3 – Prélude 3

prima practica – Prima Practica

program chanson – Programmchanson

proprium missae – Proprium –
Proprium Missae

psalmody 1 – Psalmodie 1

psalmody 2 – Psalmodie 2

psalmody 3 – Psalmody

Q

quadratnotation – Quadratnotation –
römische Choralnotation –
Choralnotation – Nota quadrata – Nota
romana

quodlibet 1 – Quodlibet 1

quodlibet 2 – Quodlibet 2

R

recercada 1 – Capriccio 2 – Caprice 2 –
Ricercar 1 – Fantasia 1 – Phantasie 1 –
Fantasia 1 – Kanzone 2 – Canzona 2 –
Canzon da sonar – Tiento 1 –
Praeambulum 2 – Sonate 2 – Sonata 2

recercada 2 – Ricercar 2 – Tiento 2

recitation – rezitieren – rezitativische
Gesang

recitation-Tone – Rezitationston –
Tenor 2

recitative 1 – rezitieren – rezitativische
Gesang

recitative 2 – Rezitativ – Recitativo

recitativo accompagnato – Recitativo
accompagnato – Accompagnato – Acc.
– acc.

recitativo secco – Recitativo secco –
Seccorecitativ – Secco

recitativo stromentato – Recitativo
accompagnato – Accompagnato – Acc.
– acc.

reciting tone – Rezitationston – Tenor
2

repercussio – Tenor 1 – Tuba –
Reperkussionston

requiem – Requiem – Totenmesse

requiem mass – Requiem –
Totenmesse

responsorial singing – Responsoriale
Psalmodie

responsory – Responsorium –
Responsorialgesang

retrograde canon – Krebskanon

rhymed sequence – Sequenz 3 –
Reimsequenz

ricercar 1 – Capriccio 2 – Caprice 2 –
Ricerca 1 – Fantasie 1 – Phantasie 1 –
Fantasia 1 – Kanzone 2 – Canzona 2 –
Canzon da sonar – Tiento 1 –
Praeambulum 2 – Sonate 2 – Sonata 2

ricercar 2 – Ricercar 2 – Tiento 2

ricercare 1 – Capriccio 2 – Caprice 2 –
Ricerca 1 – Fantasie 1 – Phantasie 1 –
Fantasia 1 – Kanzone 2 – Canzona 2 –
Canzon da sonar – Tiento 1 –
Praeambulum 2 – Sonate 2 – Sonata 2

ricercare 2 – Ricercar 2 – Tiento 2

ricercata 1 – Capriccio 2 – Caprice 2 –
Ricerca 1 – Fantasie 1 – Phantasie 1 –
Fantasia 1 – Kanzone 2 – Canzona 2 –
Canzon da sonar – Tiento 1 –
Praeambulum 2 – Sonate 2 – Sonata 2

ricercata 2 – Ricercar 2 – Tiento 2

rigaudon – Rigaudon

rigaudoon – Rigaudon

ritornello 1 – Ritornell 1

ritornello 2 – Ritornell 2

romance 1 – Romanze 1

romance 2 – Romanze 2

romance 3 – Romanze 3

romance 4 – Romanze 4

romance 5 – Romanze 5

romance 6 – Romanze 6

romanesca – Romanesca

Roman school – Römische Schule

romanza 1 – Romanze 1

romanza 2 – Romanze 2

romanza 3 – Romanze 3

romanza 4 – Romanze 4

romanza 5 – Romanze 5

romanza 6 – Romanze 6

romanze 1 – Romanze 1

romanze 2 – Romanze 2

romanze 3 – Romanze 3

romanze 4 – Romanze 4

romanze 5 – Romanze 5

romanze 6 – Romanze 6

rondeau 1 – Rondeau 1 – Rondel

rondeau 2 – Rondeau 2 – Rondo

rondellus 1 – Rondellus

rondellus 2 – Rondeau 1 – Rondel

rondo – Rondeau 2 – Rondo

ruggiero – Ruggiero

S

saltarello 1 – Saltarello 1

saltarello 2 – Saltarello 2

saltarello 3 – Galliarde – Gagliarda –
Gaillarde – Saltarello 3 – Tourdion

sanctus – Sanctus

saraband – Sarabande – Zarabande

scherzo 1 – Scherzo 1

scherzo 2 – Scherzo 2

secco recitative – Recitativo secco –
Seccorecitativ – Secco

seconda pratica – Seconda Practica –
moderne Kompositionsart

semibreve – Semibrevis

semiminima – Semiminima

semi-opera – Semioper

sequence 1 – Sequenz 1

sequence 2 – Sequenz 2

sequence 3 – Sequenz 3 – Reimsequenz

serenade 1 – Serenade 1

serenade 2 – Serenade 2

serenade 3 – Serenade 3

service – Service

short appoggiatura – kurze Vorschlag
– Vorschlag 2 – Appoggiatura 2 –
Acciacatura 2

siciliana – Siciliano – Siciliana –
Sicilienne

siciliano – Siciliano – Siciliana –
Sicilienne

sinfonia 1 – Sinfonia 1

sinfonia 2 – Konzert 1 – Sinfonia 2

sinfonia 3 – Sinfonia 3 – sinfonie 1

sinfonia 4 – Sonate 1 – Sonata 1 –
Sinfonia 4

sinfonia 5 – Sinfonie 2 – Symphonie

sirvente – Sirventes

sirventes – Sirventes

sixth-chord style – Fauxbourdon 2

solmisation – Solmisation

solo concerto – Solokonzert

solo madrigal – Solomadrigal

solo sonata – Solosonate

sonata 1 – Sonate 1 – Sonata 1 –
Sinfonia 4

sonata 2 – Capriccio 2 – Caprice 2 –
Ricercar 1 – Fantasia 1 – Phantasie 1 –
Fantasia 1 – Kanzone 2 – Canzona 2 –
Canzon da sonar – Tiento 1 –
Praeambulum 2 – Sonate 2 – Sonata 2

sonata 3 – Partita 1 – Partie 1 – Partia 1
– Ground 2 – Division 2 – Kanzone 4 –
Diferencias – Canzona 4 – Capriccio 5
– Sonate 3 – Aria 3 – Sonata 3

sonata 4 – Sonate 4

sonata da camera – Kammersonate –
sonata da camera

sonata da chiesa – Kirchensonate –
sonata da chiesa

sonatina 1 – Präludium 2 – Praeludium
2 – Prélude 2 – Sonatine 1

sonatina 2 – Sonatine 2

Spagna

square neumes – Quadratnoten

square notation – Quadratnotation –
römische Choralnotation –
Choralnotation – Nota quadrata – Nota
romana

Stabat Mater 1 – Stabat Mater 1

Stabat Mater 2 – Stabat Mater 2

stampitta – Estampie – Istampitta

stenographic system – bezifferte
Continuostimme

stile antico – Palestrina-Stil – Stile
antico

stile concitato – Stile concitato

stile osservato – Palestrina-Stil – Stile
antico

strophic song – Strophenlied

stylus cubicularis – Stylus cubicularis
– Kammerstil

stylus theatralis – Theaterstil

stylus theatralis – Theaterstil

suite 1 – Suite – Partita 2 – Partia 2 –
Partie 2

suite 2 – Suite 2

syllabic composition – syllabischer
Gesang

syllabic style – syllabischer Gesang

symphonia 1 – Konzert 1 – Sinfonia 2

symphonia 2 – Sinfonia 3 – sinfonie 1

symphonia 3 – Drehleier – Radleier –
Bauernleier – Betterleier – Organistrum

Symphony – Sinfonie 2 – Symphonie

system of eight scales –
Kirchentonarten – Kirchentöne – Modi
– Oktoechos

T

tabulature – Tabulatur

talea – Talea

tambourin 1 – Tambourin 1

tambourin 2 – Tambourin 2

tedesca – Allemande

tedesco – Saltarello 2

Te Deum 1 – Te Deum 1 – Tedeum 1

Te Deum 2 – Te Deum 2 – Tedeum 2

tenor 1 – Tenor 1 – Tuba –
Reperkussionston

tenor 2 – Rezitationston – Tenor 2

tenor 3 – Tenor 3

tenor 4 – Tenor 4

tenorlied – Tenorlied

tenso – Tenzone

tento 1 – Capriccio 2 – Caprice 2 –
Ricercar 1 – Fantasie 1 – Phantasie 1 –
Fantasia 1 – Kanzone 2 – Canzona 2 –
Canzon da sonar – Tiento 1 –
Praeambulium 2 – Sonate 2 – Sonata 2

tento 2 – Ricercar 2 – Tiento 2

the Notre Dame school – Ereignis
Notre Dame – Norte-Dame-Schule –
Notre-Dame-Epoche

the school of Notre Dame – Ereignis
Notre Dame – Norte-Dame-Schule –
Notre-Dame-Epoche

thoroughbass – Basso Continuo – B. c.
– Continuo – Generalbass

tiento 1 – Capriccio 2 – Caprice 2 –
Ricercar 1 – Fantasie 1 – Phantasie 1 –
Fantasia 1 – Kanzone 2 – Canzona 2 –
Canzon da sonar – Tiento 1 –
Praeambulium 2 – Sonate 2 – Sonata 2

tiento 2 – Ricercar 2 – Tiento 2

toccata 1 – Toccata 1 – Tokkata 1 –
Praeambulium 1 – Präambel 1 –
Präludium 1 – Praeludium 1 – Prélude 1

toccata 2 – Toccata 2 – Tokkata 2

toccata 3 – Toccata 3 – Tokkata 3

tordion – Galliarde – Gagliarda –
Gaillarde – Saltarello 3 – Tourdion

tourdion – Galliarde – Gagliarda –
Gaillarde – Saltarello 3 – Tourdion

tract – Tractus – Traktus

tragédie lyrique – Tragédie lyrique –
Tragédie en Musique – französische
Oper

trecento – Trecento

trio sonata – Triosonate

triplum – Triplum

trope – Tropus

troubadour poem – Minnesang – die
Lieder der Troubadoure –
Troubadourlyrik

troubadour song – Minnesang – die
Lieder der Troubadoure –
Troubadourlyrik

tuba – Tenor 1 – Tuba –
Reperkussionston

turmmusik – Turmmusik

V

vaudeville 1 – vaudeville 1

vaudeville 2 – vaudeville 2

vaudeville 3 – vaudeville 3

Venetian school – Mehrchörigkeit –
Coro spezzato – venezianische Schule

verse anthem – Verse–Anthem

vesper – Vesper

villancico 1 – Villancico 1

villancico 2 – Villancico 2

villanella – Villanelle – Villanella

villanesca – Villanelle – Villanella

virelai – Virelai – Chanson baladée

volta – Volta

volte – Volta

vox organalis – Vox organalis

Z

zarzuela – Zarzuela

Lisa 4. Saksa – inglise sõnastik

A

Absolve Domine – Absolve Domine

a capella 1 – a capella 1

a capella 2 – a capella 2

A–capella–Stil – a capella 2

Acc. – recitativo accompagnato – recitativo stromentato

Acciaccatura 1 – acciaccatura 1

Acciaccatura 2 – appoggiatura 2 – grace note – short appoggiatura – acciaccatura 2

Accompagnato – recitativo accompagnato – recitativo stromentato

agnus Dei – agnus Dei

Air 1 – ayre 1 – air 1 – lute song

Air 2 – air 2 – ayre 2

Air 3 – air 3 – ayre 3

Air 4 – air 4 – chanson 5 – lied

Air de Cour – air de cour

Alba – alba

Albada – albada – aubade 2

Alborada 1 – aubade 1 – alborada 1 – morning song

Alborada 2 – alborada 2

Alborada 3 – alborada 3 – aubade 3

Alleluja – Alleluia

Allemande – allemande – alman – almayne – tedesca

ambrosianischer Gesang – ambrosian chant – ambrosian hymn

Amener – amener

Anglaise 1 – anglaise 1

Anglaise 2 – anglaise 2 – francaise – country dance – contredanse – contradanza

anglikanischer Gesang – anglican chant – chant

Anschlag – anschlag – double appoggiatura 2 – port de voix double

Anthem – anthem

Antiphon – Antiphon

Antiphona ad Offertorium – offertory 1

antiphonale Psalmodie – antiphonal singing

Antiphone – Antiphon

Antizipation – anticipation

Antwortpsalm – Gradual

Appoggiatura 1 – appoggiatura 1 – forefall – long appoggiatura – backfall – port de voix

Appoggiatura 2 – appoggiatura 2 –
grace note – short appoggiatura –
acciaccatura 2

Aria 1 – air 2 – ayre 2

Aria 2 – air 3 – ayre 3

Aria 3 – partita 1 – ground 2 – division
2 – diferencia – canzona 4 – canzone 4
– capriccio 5 – sonata 3

Arie 1 – air 2 – ayre 2

Arie 2 – aria

Arie 3 – air 3 – ayre 3

Arioso 1 – arioso 1

Arioso 2 – arioso 2

ars antiqua – ars antiqua

Ars nova – ars nova

Ars subtilior – ars subtilior

Aubade 1 – aubade 1 – alborada 1 –
morning song

Aubade 2 – albada – aubade 2

aubade 3 – alborada 3 – aubade 3

authentische Modus – authentic mode

Ayre – ayre 1 – air 1 – lute song

B

Badinerie – badinage – badinerie

Ballade 1 – ballade 1

Ballade 2 – ballade 2 – French ballade

Ballade 3 – ballade 3

Ballade 4 – ballade 4

Ballad–Opera – ballad opera

Ballata – ballata

Ballet de Cour – ballet de cour

Ballett – ballet

Ballett–Komödie – comédie-ballet

Balletto 1 – balletto 1

Balletto 2 – balletto 2 – ballo 1

Balletto 3 – balletto 3 – ballo 2

Balletto 4 – balletto 4 – ballo 3

Ballettoper – opéra ballet

Ballo 1 – balletto 2 – ballo 1

Ballo 2 – balletto 3 – ballo 2

Ballo 3 – balletto 4 – ballo 3

Barockoper – opera

Bassa Danza – bassadanza – basse
danse – basse dance

Basse Danse – bassadanza – basse
danse – basse dance

Basso Continuo – thoroughbass –
continuo – figured bass – basso
continuo

Basso ostinato – basso ostinato –
ground 1 – ground bass – ostinato

Battaglia – battaglia

Battement – battement

Bauernleier – symphonia 3 – hurdy-gurdy – organistrum – armonia

B. c. – thoroughbass – continuo – figured bass – basso continuo

Belcanto – bel canto

Bergamasca 1 – bergamasca 1

Bergamasca 2 – bergamasca 2

Bergerette – bergerette

Betterleier – symphonia 3 – hurdy-gurdy – organistrum – armonia

bezifferte Continuostimme – stenographic system

Bicinium – bicinium

Bordun – bourdon – pedal point – organ point – bordun – bordone – burdo

Bourdon – bourdon – pedal point – organ point – bordun – bordone – burdo

Bourrée – bourrée

Branle – branle – brando – brangill

Branle double – branle double

Branle gay – branle gay

Branle simple – branle simple

Bransle – branle – brando – brangill

Brevis 1 – breve 1 – brevis 1

Brevis 2 – breve 2 – brevis 2

Brevis 3 – breve 3 – brevis 3

Brunette – brunette

Buffa – opera buffa – opéra comique – comic opera – opéra bouffe

Burden – burden

C

Caccia – caccia

Calata – calata

Camerata – camerata

Camerata Fiorentina – camerata

Canarie 1 – canarie 1 – canario 1

Canarie 2 – canarie 2 – canario 2

Cantata da camera – cantata 2

Cantica – canticle 1 – cantique

Canticle 2 – canticle 2

Cantiga – lauda 1 – cantiga

Cantilena 1 – cantilena 1 – cantilena style

Cantilena 2 – cantilena 2

Cantilena 3 – cantilena 3

Cantus figuralis 1 – cantus figuratus – cantus figuralis 1 – cantus mensuratus – cantus fractus

Cantus figuralis 2 – cantus figuralis 2

Cantus figuratus – cantus figuratus –
cantus figuralis 1 – cantus mensuratus –
cantus fractus

Cantus firmus – cantus firmus – canto
fermo

Cantus-firmus-Messe – cantus firmus
mass

Cantus mensurabilis – cantus figuratus
– cantus figuralis 1 – cantus mensuratus
– cantus fractus

Cantus mensuratus – cantus figuratus
– cantus figuralis 1 – cantus mensuratus
– cantus fractus

Cantus planus – Gregorian Chant –
cantus planus – plainsong

Canzona 1 – canzona 1 – canzone 1

Canzona 2 – capriccio 2 – fantasia 1 –
ricercar 1 – tiento 1 – ricercata 1 – tento
1 – recercada 1 – ricercare 1 –
praeambulum 2 – canzona 2 – canzone
2 – sonata 2

Canzona 3 – canzona 3 – canzone 3

Canzona 4 – partita 1 – ground 2 –
division 2 – diferencia – canzona 4 –
canzone 4 – capriccio 5 – sonata 3

Canzon da sonar – capriccio 2 –
fantasia 1 – ricercar 1 – tiento 1 –
ricercata 1 – tento 1 – recercada 1 –
ricercare 1 – praeambulum 2 – canzona
2 – canzone 2 – sonata 2

Canzonetta 1 – canzonet 1 – canzonetta
1

Canzonetta 2 – canzonet 2 – canzonetta
2

Capriccio 1 – capriccio 1

Capriccio 2 – capriccio 2 – fantasia 1 –
ricercar 1 – tiento 1 – ricercata 1 – tento
1 – recercada 1 – ricercare 1 –
praeambulum 2 – canzona 2 – canzone
2 – sonata 2

Capriccio 3 – capriccio 3

Capriccio 4 – capriccio 4

Capriccio 5 – partita 1 – ground 2 –
division 2 – diferencia – canzona 4 –
canzone 4 – capriccio 5 – sonata 3

Caprice 1 – capriccio 1

Caprice 2 – capriccio 2 – fantasia 1 –
ricercar 1 – tiento 1 – ricercata 1 – tento
1 – recercada 1 – ricercare 1 –
praeambulum 2 – canzona 2 – canzone
2 – sonata 2

Caprice 3 – capriccio 3

Carol 1 – carol 1 – chorea 1 – carole –
carola

Carol 2 – carol 2

Catch – catch

c. f. – cantus firmus – canto fermo

Chacona – chaconne – ciaccona

Chaconne – chaconne – ciaccona

Chanson 1 – chanson 1 – canzo – canso

Chanson 2 – chanson 2

Chanson 3 – chanson 3

Chanson 4 – chanson 4

Chanson 5 – air 4 – chanson 5 – lied

Chanson 6 – chanson 6

Chanson 7 – chanson 7

Chanson baladée – virelai – chanson balladée

Chant – anglican chant – chant

Chant sur le livre – chant sur le livre

Chiavette – chiavette – chiavi trasportati

Chiavi trasportate – chiavette – chiavi trasportati

Choral – choral – chorale

Choralfantasia – chorale fantasia – chorale variation – chorale partita

Choralkantate – choralkantate – chorale cantata

Choralnotation – modern neumes – square notation – quadratnotation

Choralvariation – chorale fantasia – chorale variation – chorale partita

Choralvorspiel – chorale prelude

Chorea 1 – carol 1 – chorea 1 – carole – carola

Chorea 2 – chorea 2

chorische Motette – church concerto 2 – concert 2

Ciacona – chaconne – ciaccona

Clausula – clausula 2

Color 1 – color 1

Color 2 – color 2

Color 3 – color 3

Comédie-Ballet – comédie-ballet

Communio – communion

Concerto 1 – church concerto 2 – concert 2

Concerto 2 – polychoral – antiphonal

Concerto grosso – concerto grosso

Conductus – conductus

Continuo – thoroughbass – continuo – figured bass – basso continuo

Contredanse – anglaise 2 – française – country dance – contredanse – contradanza

Contredanz – anglaise 2 – française – country dance – contredanse – contradanza

Coro spezzato – Venetian school – polychoral style – coro battente – coro spezzato

Corrente – corrente

cotillon – cotillon – cotillion

Coulé – double appoggiatura 1 – coulé

Countrydance – anglaise 2 – française
– country dance – contredanse –
contradanza

Courante 1 – courante 1

Courante 2 – courante 2

Credo – credo

D

Da-capo-arie – da capo aria

deutsche Choralnotation – Gothic
notation – nagelschrift –
Hufnagelschrift

deutschsprachige Oper – German
opera

deutschsprachige Oratorium –
german oratorio

die Lieder der Troubadoure –
troubadour poem – troubadour song

Dies irae, dies illa – dies irae

Diferencias – partita 1 – ground 2 –
division 2 – diferencia – canzona 4 –
canzone 4 – capriccio 5 – sonata 3

Differenzen – clausula 3 – differentiae

Discantus – discant – discantus

Diskant – discant – discantus

Division 1 – partimento – division 1

Division 2 – partita 1 – ground 2 –
division 2 – diferencia – canzona 4 –
canzone 4 – capriccio 5 – sonata 3

Domine Jesu Christe – Domine Jesu
Christe

Doppelvorschlag 1 – double
appoggiatura 1 – coulé

Doppelvorschlag 2 – anschlag – double
appoggiatura 2 – port de voix double

Double – double

Dramma per musica – dramma per
musica

Drehleier – symphonia 3 – hurdy-
gurdy – organistrum – armonia

Duplex Longa – duplex longa –
maxima

Duplum – duplum – motetus

É

Écossaise – Écossaise

E

Ekossaise – Écossaise

Endton – final – finalis

Englische Oper – English opera

Entracte 1 – act tune – entr'acte 1

Entracte 2 – entr'acte 2 – intermedium
2 – interméde 2 – intermedio 2 –
intermezzo 2

Entrada – intrada – entrada

Entrata – intrada – entrada

Entreacte 1 – act tune – entr'acte 1

Entreacte 2 – entr'acte 2 – intermedium 2 – interméde 2 – intermedio 2 – intermezzo 2

Entreakt 1 – act tune – entr'acte 1

Entreakt 2 – entr'acte 2 – intermedium 2 – interméde 2 – intermedio 2 – intermezzo 2

Ereignis Notre Dame – the school of Notre Dame – the Notre Dame school

ernste Oper – opera seria

Eröffnung – intonation – initium

Estampie – estampie – ductia – estampida – istanpitta – stampitta

evangelische Kirchenlied – choral – chorale

F

Fancy – fantasia 2 – fantasy – fancy

Fantasia 1 – capriccio 2 – fantasia 1 – ricercar 1 – tiento 1 – ricercata 1 – tento 1 – recercada 1 – ricercare 1 – praeambulum 2 – canzona 2 – canzone 2 – sonata 2

Fantasia 2 – fantasia 2 – fantasy – fancy

Fantasia 3 – fantasia 3

Fantasia 4 – fantasia 4

Fantasia 5 – fantasia 5

Fantasia 1 – capriccio 2 – fantasia 1 – ricercar 1 – tiento 1 – ricercata 1 – tento

1 – recercada 1 – ricercare 1 – praeambulum 2 – canzona 2 – canzone 2 – sonata 2

Fantasia 2 – fantasia 2 – fantasy – fancy

Fantasia 3 – fantasia 3

Fantasia 4 – fantasia 4

Fantasia 5 – fantasia 5

Fantasy – fantasia 2 – fantasy – fancy

Farandole – farandole

Farandoulo – farandole

Fauxbourdon 1 – fauxbourdon 1

Fauxbourdon 2 – fauxbourdon 2 – sixth-chord style

Figuralgesang – cantus figuratus – cantus figuralis 1 – cantus mensuratus – cantus fractus

Finalis – final – finalis

Finis – final cadence

Flexa – flexa – flex

Florentiner Camerata – camerata

Folia 1 – folia 1 – folies d'Espagne 1 – follia 1

Folia 2 – folia 2 – folies d'Espagne 2 – follia 2

Forlana – forlana – furlana

Francaise – anglaise 2 – francaise – country dance – contredanse – contradanza

frankoflämische Schule – Franco-Flemish school – Flemish school

fransösische Chanson – chanson 4

französische Klaviersuite – French harpsichord suite

französische Oper – French opera – tragédie lyrique

französische Ouvertüre – ouverture – French overture 1

Freies Organum – free organum

Frottola – frottola

Fuge – fuga – fugue

Full Anthem – full anthem

G

Gagliarda – gagliard – gallarda 1 – gaillarde – galliard – saltarello 3 – tordion – tourdion

Gaillarde – gagliard – gallarda 1 – gaillarde – galliard – saltarello 3 – tordion – tourdion

Gallarda – gallarda 2

Galliarde – gagliard – gallarda 1 – gaillarde – galliard – saltarello 3 – tordion – tourdion

Gassenhauer – gassenhauer

Gavotte – gavotte

geistliche Solomotette – church concerto 1

geistliches Konzert 1 – church concerto 1

geistliches Konzert 2 – church concerto 2 – concert 2

Generalbass – thoroughbass – continuo – figured bass – basso continuo

Gesellschaftslied – air de cour

giga – giga

Gigue 1 – gigue 1 – jig

Gigue 2 – gigue 2

Gigue 3 – gigue 3

Gloria – gloria

gotische Choralnotation – Gothic notation – nagelschrift – Hufnagelschrift

Graduale – Gradual

Gregorianische Choral – Gregorian Chant – cantus planus – plainsong

Gregorianische Gesang – Gregorian Chant – cantus planus – plainsong

Ground 1 – basso ostinato – ground 1 – ground bass – ostinato

Ground 2 – partita 1 – ground 2 – division 2 – diferencia – canzona 4 – canzone 4 – capriccio 5 – sonata 3

guidonische Hand – Guidonian hand

H**Halleluja–Gesang** – Alleluia**Heldengesang** – chanson de geste**Heldenlied** – chanson de geste**Heterophonie** – heterophony**Hexachord** – hexachord**Hoquetus** – hocket**Hornpipe 1** – hornpipe 1**Hornpipe 2** – hornpipe 2**Hornpipe 3** – hornpipe 3 – hornpeype**Hufnagelschrift** – Gothic notation –
nagelschrift – Hufnagelschrift**Hymne 1** – hymn 1**Hymne 2** – hymn 2**Hymne 3** – national anthem**Hymnodie** – hymnody**Hymnos** – hymn 1**Hymnus** – hymn 1**I****Imitation** – imitative counterpoint**Imperfektion** – modus imperfectus**Inégalité** – inégales – inequality**Initium** – intonation – initium**Interludium 1** – interlude 1**Interludium 2** – entr'acte 2 –
intermedium 2 – interméde 2 –
intermedio 2 – intermezzo 2**Intermedium 1** – intermedium 1 –
interméde 1 – intermedio 1 –
intermezzo 1**Intermedium 2** – entr'acte 2 –
intermedium 2 – interméde 2 –
intermedio 2 – intermezzo 2**Intermedium 3** – intermedium 3 –
interméde 3 – intermedio 3**Intermedium 4** – intermedium 4 –
interméde 4 – intermedio 4**Intermezzo 1** – intermedium 1 –
interméde 1 – intermedio 1 –
intermezzo 1**Intermezzo 2** – entr'acte 2 –
intermedium 2 – interméde 2 –
intermedio 2 – intermezzo 2**Intermezzo 3** – intermezzo 3**Intermezzo 4** – intermezzo 4**Intrada** – intrada – entrada**Intrade** – intrada – entrada**Introitus** – Introit**Invention** – invention**Isorythmie** – Isorhythm**Istampitta** – estampie – ductia –
estampida – istanpitta – stampitta**italienische Kantate** – cantata 2

italienische Oratorium – oratorio
volgare

J

Jig – gigue 1 – jig

K

Kadenz 1 – cadence

Kadenz 2 – cadenza

Kammerkantate – cantata 2

Kammersonate – chamber sonata –
sonata da camera

Kammerstil – stylus cubicularis

Kanon – canon

Kantate 1 – cantata 1

Kantate 2 – cantata 2

Kantate 3 – cantata 3

Kantilene 1 – cantilena 1 – cantilena
style

Kantilene 2 – cantilena 2

Kantilene 3 – cantilena 3

Kantilene 4 – cantilena 4

Kantilenensatz – cantilena 1 –
cantilena style

Kanzone 1 – canzona 1 – canzone 1

Kanzone 2 – capriccio 2 – fantasia 1 –
ricercar 1 – tiento 1 – ricercata 1 – tento

1 – ricercada 1 – ricercare 1 –
praeambulum 2 – canzona 2 – canzone
2 – sonata 2

Kanzone 3 – canzona 3 – canzone 3

Kanzone 4 – partita 1 – ground 2 –
division 2 – diferencia – canzona 4 –
canzone 4 – capriccio 5 – sonata 3

Kanzonette 1 – canzonet 1 – canzonetta
1

Kanzonette 2 – canzonet 2 – canzonetta
2

Kirchenkantate – church cantata

Kirchensonate – sonata da chiesa

Kirchentonarten – system of eight
scales – octoechos – church modes

Kirchentöne – system of eight scales –
octoechos – church modes

Klage – lament – planctus – planc

Klagelied 1 – lament – planctus – planc

Klagelied 2 – lamentation – lamento

Klausel 1 – clausula 1

Klausel 2 – clausula 4

komische Oper – opera buffa – opéra
comique – comic opera – opéra bouffe

Kommunionsgesang – communion

Kontratanz – anglaise 2 – française –
country dance – contredanse –
contradanza

Konzert 1 – concerto 1 – sinfonia 2 – symphonia 1

Konzert 2 – church concerto 2 – concert 2

Kotillon – cotillon – cotillion

Krebskanon – retrograde canon – crab canon – canon cancrizans

Kredo – credo

Kreuzzuglied – crusade song

kurze Vorschlag – appoggiatura 2 – grace note – short appoggiatura – acciaccatura 2

Kyrie eleison – kyrie

L

Lai – lai – lay

Laich – lai – lay

Lamento – lamentation – lamento

lateinische Oratorium – oratorio latino

Lauda 1 – lauda 1 – cantiga

Lauda 2 – lauda 2

Leich – lai – lay

Leitmotiv – leitmotiv – leitmotif – leading motive

Lied – air 4 – chanson 5 – lied

Liturgia Horarum – divine – office

liturgische Drama – liturgical drama

Longa 1 – longa 1

Longa 2 – longa 2

Loure 1 – loure 1

Loure 2 – loure 2

Lux aeterna – Lux aeterna

M

Madriale 1 – madrigal 1

Madriale 2 – madrigal 2

Madrigal 1 – madrigal 1

Madrigal 2 – madrigal 2

Madrigal 3 – English madrigal – madrigal 3

Madrigale 1 – madrigal 1

Madrigale 2 – madrigal 2

Madrigalkomödie – madrigal comedy

Magnificat – magnificat

Magnifikat – magnificat

Mandriale 1 – madrigal 1

Mandriale 2 – madrigal 2

Maskenspiel – masque – mask

Maxima – duplex longa – maxima

Meditatio – mediation – mediant cadence

Mehrchörigkeit – Venetian school – polychoral style – coro battente – coro spezzato

melismatischer Gesang – melismatic composition – melismatic style – florid style

Melismatisches Organum – melismatic organum

Melodieformel – formula

Mensur – mensur – modus 2

Mensura imperfecta – modus imperfectus

Mensuralnotation – mensural notation

Mensura perfecta – modus perfectus

Menuet – menuet – menuett – minuett

Menuett – menuet – menuett – minuett

Messe 1 – mass 1

Messe 2 – missa – mass 2

Minima – minim

Minnesang – troubadour poem – troubadour song

Misterienspiel – mystery play

Mittelkadenz – mediation – mediant cadence

Modalität – modality

Modalnotation – modal notation

moderne Kompositionsart – seconda pratica

Modi – system of eight scales – octoechos – church modes

Modus 1 – modus 1

Modus 2 – mensur – modus 2

Modus 3 – modus 3

Monodie 1 – monody 1 – monophony

Monodie 2 – monody 2

Moralitätenspiel – morality play

Moresca – moresca – morisca

Morgenständchen – aubade 1 – alborada 1 – morning song

Morisca – moresca – morisca

Moriska – moresca – morisca

Moriskentanz – moresca – morisca

Motette 1 – motet 1

Motette 2 – motet 2

Motette 3 – motet 3

Musette 1 – musette 1

Musette 2 – musette 2

Musica reservata – musica reservata – musica riservata

Mysterienspiel – mystery play

N

Nachschlag – chute – cadent

neapolitanische Operschule –
neapolitan school

neumatischer Gesang – neumatic style
– group style

Neumen 1. – neume
2. – neumes – neumatic notation

Neumenschrift – neumes – neumatic
notation

Notre-Dame-Schule – the school of
Notre Dame – the Notre Dame school

Nota quadrata – modern neumes –
square notation – quadratnotation

Nota romana – modern neumes –
square notation – quadratnotation

Notre-Dame-Epoche – the school of
Notre Dame – the Notre Dame school

O

obligat – obbligato – obligat

Ode 1 – ode 1

Ode 2 – ode 2 – Horatian ode

Offertorium 1 – offertory 1

Offertorium 2 – offertory 2

Offertoriumsmotette – offertory 2

Offizium – divine – office

Oktoechos – system of eight scales –
octoechos – church modes

Oper – opera

Opéra-Ballet – opéra ballet

Opera buffa – opera buffa – opéra
comique – comic opera – opéra bouffe

Opera seria – opera seria

Oratorio latino – oratorio latino

Oratorio volgare – oratorio volgare

Oratorium – oratorio

Oratorium nach England – English
oratorio

Orchestersuite – orchestral suite

Ordinarium – ordinary

Ordinarium Missae – ordinary

Organistrum – symphonia 3 – hurdy-
gurdy – organistrum – armonia

Organum – organum

Orgelpunkt – bourdon – pedal point –
organ point – bordun – bordone – burdo

Ostinato – basso ostinato – ground 1 –
ground bass – ostinato

Ouverture – ouverture – French
overture 1

Ouvertürensuite – French overture 2

P

Padoana – pavane – pavenne – padoana
– padovana – pavin

Padovana – pavane – pavenne –
padoana – padovana – pavin

Paduana – pavane – pavenne – padoana – padovana – pavin

Palestrina–Stil – stile osservato – stile antico – Palestrina style

parallele Organum – parallel organum

Parallelorganum – parallel organum

Paraphonie – paraphonia

Parodiemesse – parody mass

Partia 1 – partita 1 – ground 2 – division 2 – diferencia – canzona 4 – canzone 4 – capriccio 5 – sonata 3

Partia 2 – partita 2 – suite 1

Partie 1 – partita 1 – ground 2 – division 2 – diferencia – canzona 4 – canzone 4 – capriccio 5 – sonata 3

Partie 2 – partita 2 – suite 1

Partimento – partimento – division 1

Partita 1 – partita 1 – ground 2 – division 2 – diferencia – canzona 4 – canzone 4 – capriccio 5 – sonata 3

Partita 2 – partita 2 – suite 1

Passacaglia – passacaglia – passacaille

Passacaille – passacaglia – passacaille

Passacalle – passacaglia – passacaille

Passamezzo – passamezzo – pass'e mezzo

Passamezzo antico – passamezzo antico

Passamezzo moderno – passamezzo moderno

Passepied – passepied

Passion 1 – passion 1

Passion 2 – passion 2

Pasticcio – pasticcio

Pastorale 1 – pastorale 1

Pastorale 2 – pastorale 2

Pastorelle – pastourelle – pastorela

Pavana – pavane – pavenne – padoana – padovana – pavin

Pavane – pavane – pavenne – padoana – padovana – pavin

Perfektion – modus perfectus

Phantasie 1 – capriccio 2 – fantasia 1 – ricercar 1 – tiento 1 – ricercata 1 – tento 1 – recercada 1 – ricercare 1 – praeambulum 2 – canzona 2 – canzone 2 – sonata 2

Phantasie 2 – fantasia 2 – fantasy – fancy

Phantasie 3 – fantasia 3

Phantasie 4 – fantasia 4

Phantasie 5 – fantasia 5

Pibgorn – hornpipe 1

plagale Modus – plagal mode

Polacca – polonaise – polacca

Polonaise – polonaise – polacca

Präambel 1 – toccata 1 – praeambulum 1 – prelude 1

Praeambulum 1 – toccata 1 – praeambulum 1 – prelude 1

Praeambulum 2 – capriccio 2 – fantasia 1 – ricercar 1 – tiento 1 – ricercata 1 – tento 1 – recercada 1 – ricercare 1 – praeambulum 2 – canzona 2 – canzone 2 – sonata 2

Praeludium 1 – toccata 1 – praeambulum 1 – prelude 1

Praeludium 2 – prelude 2 – sonatina 1

Praeludium 3 – prelude 3

Präludium 1 – toccata 1 – praeambulum 1 – prelude 1

Präludium 2 – prelude 2 – sonatina 1

Präludium 3 – prelude 3

Prélude 1 – toccata 1 – praeambulum 1 – prelude 1

Prélude 2 – prelude 2 – sonatina 1

Prélude 3 – prelude 3

Prima Practica – prima practica

Programmchanson – program chanson

Proprium – proprium missae

Proprium Missae – proprium missae

Psalmodie 1 – psalmody 1

Psalmodie 2 – psalmody 2

Psalmody – anglican church music – psalmody 3

Q

Quadratnotation – modern neumes – square notation – quadratnotation

Quadratnoten – square neumes

Quodlibet 1 – quodlibet 1

Quodlibet 2 – quodlibet 2

R

Radleier – symphonia 3 – hurdy–gurdy – organistrum – armonia

Recitativo – recitative 2

Recitativo accompagnato – recitativo accompagnato – recitativo stromentato

Recitativo secco – secco recitative – recitativo secco

Reimsequenz – sequence 3 – rhymed sequence

Reperkussionston – tenor 1 – repercussio – tuba

Requiem – requiem mass – requiem

Responsoriale Psalmodie – responsorial singing

Responsorialgesang – responsory

Responsorium – responsory

Rezitationston – recitation-Tone – reciting tone – tenor 2

Rezitativ – recitative 2

rezitativische Gesang – recitation – cantillation – recitative 1

rezitieren – recitation – cantillation – recitative 1

Ricercar 1 – capriccio 2 – fantasia 1 – ricercar 1 – tiento 1 – ricercata 1 – tento 1 – recercada 1 – ricercare 1 – praeambulum 2 – canzona 2 – canzone 2 – sonata 2

Ricercar 2 – ricercar 2 – ricercata 2 – recercada 2 – ricercare 2 – tiento 2 – tento 2

Rigaudon – rigaudon – rigaudoon

Ritornell 1 – ritornello 1

Ritornell 2 – ritornello 2

Romanesca – romanesca

Romanze 1 – romance 1 – romanze 1 – romanza 1

Romanze 2 – romance 2 – romanze 2 – romanza 2

Romanze 3 – romance 3 – romanze 3 – romanza 3

Romanze 4 – romance 4 – romanze 4 – romanza 4

Romanze 5 – romance 5 – romanze 5 – romanza 5

Romanze 6 – romance 6 – romanze 6 – romanza 6

römische Choralnotation – modern neumes – square notation – quadratnotation

Römische Schule – Roman school

Rondeau 1 – rondeau 1 – rondellus 2

Rondeau 2 – rondeau 2 – rondo

Rondel – rondeau 1 – rondellus 2

Rondellus – rondellus 1

Rondo – rondeau 2 – rondo

Ruggiero – ruggiero

S

Saltarello 1 – saltarello 1

Saltarello 2 – saltarello 2 – alta – alta danza – passo brabant – pas de Brabant – tedesco

Saltarello 3 – gagliard – gallarda 1 – gaillarde – galliard – saltarello 3 – tordion – tourdion

Sanctus – sanctus

Sarabande – saraband

Scherzo 1 – scherzo 1

Scherzo 2 – scherzo 2

Schleifer – double appoggiatura 1 – coulé

Schlusskadenz – final cadence

Secco – secco recitative – recitativo secco

Seccorecitativ – secco recitative – recitativo secco

Seconda Practica – seconda pratica

Semibrevis – semibreve

Semiminima – semiminima

Semioper – semi–opera – dramatic opera

Sequenz 1 – sequence 1

Sequenz 2 – sequence 2

Sequenz 3 – sequence 3 – rhymed sequence

Serenade 1 – serenade 1

Serenade 2 – serenade 2

Serenade 3 – serenade 3

Service – service

Siciliana – siciliana – siciliano

Siciliano – siciliana – siciliano

Sicilienne – siciliana – siciliano

Sinfonia 1 – sinfonia 1

Sinfonia 2 – concerto 1 – sinfonia 2 – symphonia 1

Sinfonia 3 – sinfonia 3 – symphonia 2

Sinfonia 4 – sonata 1 – sinfonia 4

sinfonie 1 – sinfonia 3 – symphonia 2

Sinfonie 2 – sinfonia 5 – Symphony

Sirventes – sirvente – sirventes

Solmisation – solmisation – bebization

Sologesang mit Instrumentalbegleitung – accompanied solo song

Solokonzert – solo concerto

Solomadrigal – solo madrigal

Solosonate – solo sonata

Sonata 1 – sonata 1 – sinfonia 4

Sonata 2 – capriccio 2 – fantasia 1 – ricercar 1 – tiento 1 – ricercata 1 – tento 1 – recercada 1 – ricercare 1 – praeambulum 2 – canzona 2 – canzone 2 – sonata 2

Sonata 3 – partita 1 – ground 2 – division 2 – diferencia – canzona 4 – canzone 4 – capriccio 5 – sonata 3

sonata da camera – chamber sonata – sonata da camera

sonata da chiesa – sonata da chiesa

Sonate 1 – sonata 1 – sinfonia 4

Sonate 2 – capriccio 2 – fantasia 1 – ricercar 1 – tiento 1 – ricercata 1 – tento 1 – recercada 1 – ricercare 1 – praeambulum 2 – canzona 2 – canzone 2 – sonata 2

Sonate 3 – partita 1 – ground 2 – division 2 – diferencia – canzona 4 – canzone 4 – capriccio 5 – sonata 3

Sonate 4 – sonata 4

Sonatine 1 – prelude 2 – sonatina 1

Sonatine 2 – sonatina 2

Spiegelkanon – canon by inversion

Spiegel-Krebs-Kanon – canon al contrario riverso

Stabat Mater 1 – Stabat Mater 1

Stabat Mater 2 – Stabat Mater 2

Stile antico – stile osservato – stile antico – Palestrina style

Stile concitato – stile concitato

Strophenlied – strophic song

Stundengebet – divine – office

Stundenoffizium – divine – office

Stylus cubicularis – stylus cubicularis

Suite – partita 2 – suite 1

Suite 2 – suite 2

syllabischer Gesang – syllabic composition – syllabic style

Symphonie – sinfonia 5 – Symphony

T

Tabulatur – tablature

Tagelied – albada – aubade 2

Talea – talea

Tambourin 1 – tambourin 1

Tambourin 2 – tambourin 2

Te Deum 1 – Te Deum 1

Te Deum 2 – Te Deum 2

Tenor 1 – tenor 1 – repercussio – tuba

Tenor 2 – recitation–Tone – reciting tone – tenor 2

Tenor 3 – tenor 3

Tenor 4 – tenor 4

Tenorlied – tenorlied

Tenzone – tenso

Theaterstil – stylus theatricalis – stylus theatralis

Tiento 1 – capriccio 2 – fantasia 1 – ricercar 1 – tiento 1 – ricercata 1 – tento 1 – recercada 1 – ricercare 1 – praeambulum 2 – canzona 2 – canzone 2 – sonata 2

Tiento 2 – ricercar 2 – ricercata 2 – recercada 2 – ricercare 2 – tiento 2 – tento 2

Toccata 1 – toccata 1 – praeambulum 1 – prelude 1

Toccata 2 – toccata 2

Toccata 3 – toccata 3

Tokkata 1 – toccata 1 – praeambulum 1 – prelude 1

Tokkata 2 – toccata 2

Tokkata 3 – toccata 3

Totenmesse – requiem mass – requiem

Tourdion – gagliard – gallarda 1 –
gaillarde – galliard – saltarello 3 –
tordion – tourdion

Tractus – tract

Tragédie en Musique – French opera –
tragédie lyrique

Tragédie lyrique – French opera –
tragédie lyrique

Traktus – tract

Trecento – trecento

Triosonate – trio sonata

Triplum – triplum

Tropus – trope

Troubadourlyrik – troubadour poem –
troubadour song

Tuba – tenor 1 – repercussio – tuba

Turmmusik – turmmusik

V

vaudeville 1 – vaudeville 1

vaudeville 2 – vaudeville 2

vaudeville 3 – vaudeville 3

venezianische Oper – Florentine opera
– Italian opera

venezianische Schule – Venetian
school – polychoral style – coro battente
– coro spezzato

Verse-Anthem – verse anthem

Vesper – vesper

Villancico 1 – villancico 1

Villancico 2 – villancico 2

Villanella – villanella – villanesca

Villanelle – villanella – villanesca

Virelai – virelai – chanson balladée

Volta – volta – volte

Vorschlag 1 – appoggiatura 1 – forefall
– long appoggiatura – backfall – port de
voix

Vorschlag 2 – appoggiatura 2 – grace
note – short appoggiatura – acciaccatura
2

Vox organalis – contrapuntal part – vox
organalis

W

Wächterlied – alba

wechselhörige Singen (der Psalmen)
– antiphonal singing

Z

Zarabande – saraband

Zarzuela – zarzuela

Zielton – final – finalis